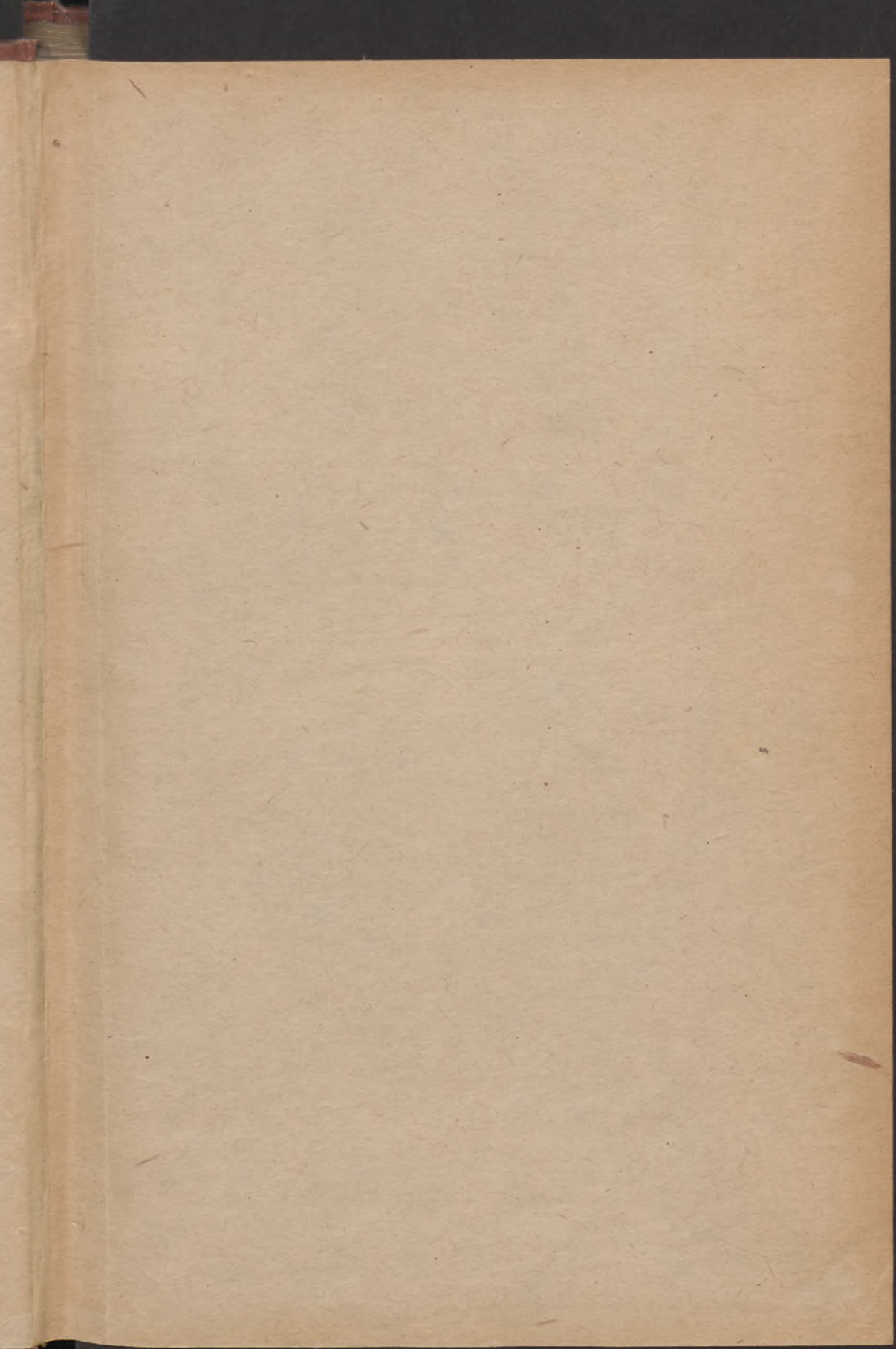

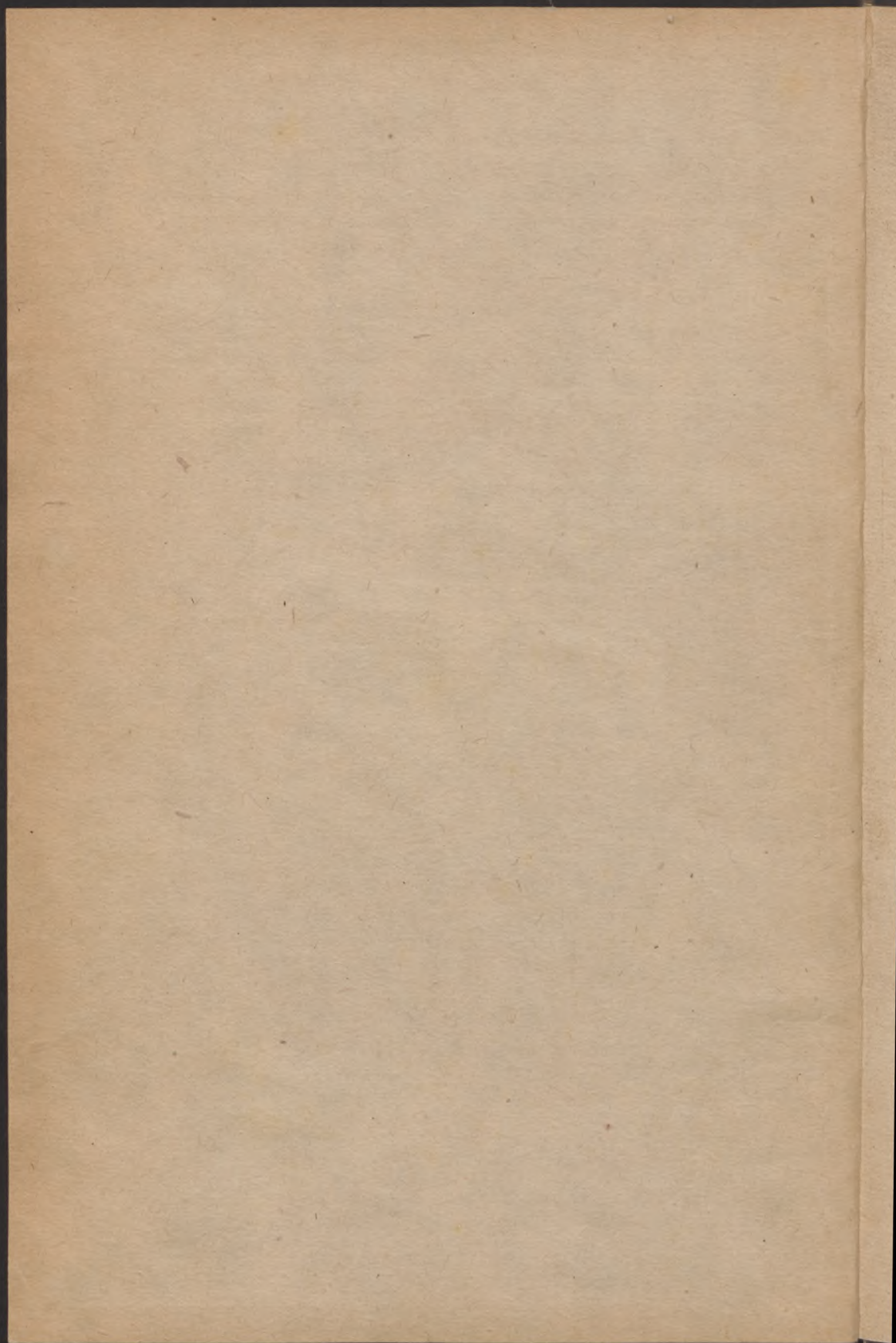
M
47.209
VII. 3

OSZK

gy

A MAGYAR JOGÁSZEGYLET KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA

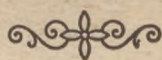
VII. ÉVFOLYAM

III. KÖTET

A FELÜLVIZSGÁLATI ELJÁRÁS

IRTA

DR. BACSÓ JENŐ
EGYETEMI TANÁR

BUDAPEST

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA
1915

Ára füzve 8 korona, kötve 11 korona.

A MAGYAR JOGÁSZEGYLET KÖNYVKIADÓ-VÁLLALATA.

A »Magyar Jogászegylet« jogtudományi könyvkiadó-vállalat létesítését határozta el.

E vállalat célja, hogy állandó olvasóközönség biztosításával lehetővé tegye oly jogtudományi művek kiadását, amelyek különben, jogi művelődésünk nagy kárára, megiratlanul maradnának, vagy nem találnának kiadót. Ezt a hézagot akarja pótolni vállalatunk. Központi szervet akar létesíteni, mely a természet-tudományi, orvosi, közgazdasági és társadalomtudományi könyvkiadó-vállalatokhoz hasonlóan a legkiválóbb jogi írók tollából származó tudományos olvasmányt ad a szakközönség kezébe.

A vállalat első sorban a jogi monografia-irodalom ápolását tűzi maga elé feladatul, oly irányban, hogy jogrendszerünk elhanyagolt részei beható tudományos feldolgozásban részesüljenek s hogy e művek szigorú tudományosságuk mellett a gyakorlati jogász igényeinek is megfeleljenek. Emellett a vállalat gondoskodni kíván arról, hogy hazai jogi műveltségünk a külföldön felmerülő új eszmeáramlatok által bővítettessék. A vállalat ezért ki fog terjedni a külföldi s különösen a nehezebben hozzáférhető angol, francia és olasz jogirodalom legjelesebb termékeinek áttüztetésére, valamint a vezető kulturálmok jogintézményeinek eredeti források alapján készült ismertetésére.

A vállalat egy-egy évfolyama körülbelül 50 ívnyi terjedelemben 3—4 váltakozó tárgyú munkát ölel fel.

A vállalat előfizetői így módon, nemcsak hogy más kiadó-vállalatokénál tetemesen előnyösebb feltételek mellett becses jogi könyvtár birtokába jutnak, mely a hazai és külföldi jogtudomány vezető eszméiről állandóan tájékoztat és számos gyakorlati kérdésben is felvilágosítást nyújt, hanem a magyar jogirodalom támogatásával egyúttal fontos kulturális feladatot mozdítanak elő.

EDDIG MEGJELENTEK:

I. I. kötet. Kunz Jenő: **A jog.** Ára füzve 2 K 40 f, évfolyam kötve 4 K 80 f.

II. kötet. Kenedi Géza: **A magyar szerzői jog.** Az 1884: XVI. t.-c. rendszeres magyarázata, valamint a vele egybe-függő törvények és rendeletek. Ára füzve 6 K, kötve 9 K.

III. kötet. Tarde: **Összehasonlító tanulmányok a krlminológia köréből.** Ára füzve 5 K 60 f, kötve 8 K.

IV. kötet. Concha Győző: **Báró Eötvös József állambölcselete és a külföldi kritika.** Ára füzve 2 K 40 f, kötve 4 K 80 f.

V. kötet. Angyal Pál: **A titok védelme anyagi és alakl büntetőjogunkban.** Ára füzve 4-80 K, kötve 7-20 K.

II. I. kötet. Kiss Géza: **A jogalkalmazás módszeréről.** Dogmatörténeti és kritikai tanulmány a magánjog köréből. Ára füzve 6 K, kötve 9 K.

A MAGYAR JOGÁSZEGYLET KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA

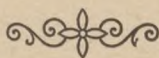
VII. ÉVFOLYAM

III. KÖTET

A FELÜLVIZSGÁLATI ELJÁRÁS

IRTA

DR. BACSÓ JENŐ
EGYETEMI TANÁR

BUDAPEST

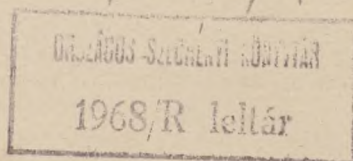
ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA

1915

583.

M 47.209 / VII. 3

TARTALOMMUTATÓ.

ELSŐ FEJEZET.

Bevezető perjogi alapkérdések.

	Oldal
1. §. A perorvoslatokról általában	5
2. §. A per, mint jogvédelmi eljárás	14
3. §. A per, mint jogérvényesítő eljárás.....	50
4. §. A perorvoslati jog	58
5. §. A felebbezési eljárás	70

MÁSODIK FEJEZET.

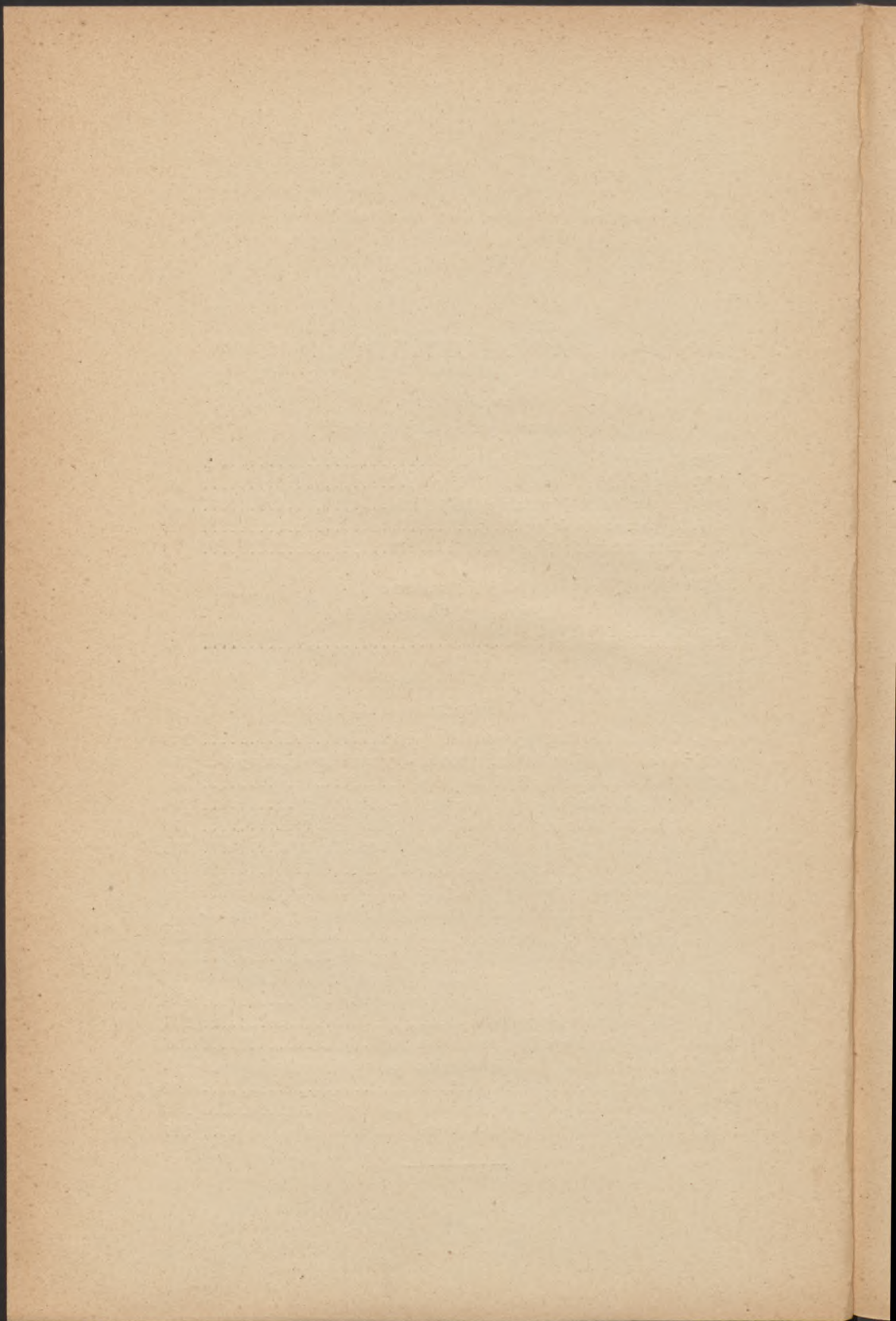
A felülvizsgálat általános jellege.

6. §. A felülvizsgálat köre	87
-----------------------------------	----

HARMADIK FEJEZET.

A felülvizsgálati eljárás.

7. §. A felülvizsgálati eljárás lehetősége.....	149
8. §. A felülvizsgálati eljárást létesítő perbeli cselekvények..	159
I. A felülvizsgálati kérelem	159
II. A felülvizsgálati kérelem felterjesztése	174
III. A felülvizsgálati kérelem elintézése	175
9. §. A felülvizsgálati eljárás alanyai	181
I. Felek	184
II. A felülvizsgálati bíróság.....	194
10. §. A felülvizsgálati kérelem szóbeli tárgyalás útján való elintézése	195
I. Válaszirat és csatlakozási kérelem	195
II. Elnapolás, elhalasztás, félbeszakadás és felfüggesztés a felülvizsgálati eljárásban	204
III. A szóbeli tárgyalás	211
11. §. A felülvizsgálati bíróság határozata	217
12. §. A felülvizsgálati kérelem nyilvános előadás alapján való elintézése.....	291
13. §. Perorvoslatok a felülvizsgálati eljárásban	293
14. §. Perújítás a felülvizsgálati bíróság határozata ellen	297

ELSŐ FEJEZET.

Bevezető perjogi alapkérdések.

1. §. A perorvoslatokról általában.

A perorvoslatok fogalmának s ezzel kapcsolatban a fogalom terjedelmének meghatározása egyik igen kedvelt kérdése volt az újabb idők perjogi irodalmának, mely még a mi, perjogi művekben nem éppen gazdag irodalmunkban is, szokatlan méltánylásban részesült.

A nézetek persze felette eltérők, úgy magára a fogalomra, mint annak terjedelmére nézve.

Egyébként a perorvoslat, illetve annak egyes fajai, mint tételes perjogi intézmények is, az idők folyamán a legkülönbözőbb változásokon mentek keresztül.

Az ok nyilvánvaló. Ezzel is biztosítani igyekeztek, hogy a per célja, az igazságnak megfelelő jogvédelemdadás, minél tökéletesebben megvalósuljon.

Ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy a per célja és a perorvoslat célja egy és ugyanaz volna, bár gyakran, sőt talán az esetek túlnyomó részében a cél közös, t. i. a fél rendszerint azért él perorvoslattal, hogy jogvédelmet nyerjen; még kevésbé akarjuk azt mondani, hogy perorvoslatról nem beszélhetünk ott, ahol a fél, vagy harmadik személy a jogvédelem kérdésétől teljesen elvonatkozva, tehát attól függetlenül, kéri a konkrét perbeli állapot megváltoztatását.

Ámde kétségtelen, hogy a perorvoslatok intézményének meghonosítása mégis csak abban találja igazi okát, hogy a törvényhozások a jogszolgáltatást, az igazságnak megfelelő jogvédelemdadást, igyekeztek minél megbízhatóbbá, minél tökéletesebbé tenni.

1. A perjogi irodalomban igen elterjedt nézet a perorvoslatot egy sérelmes bírói határozat hatályonkívül helyezésére irányuló eszköznek tekinti, de mert a perjogok igen sokszor a felső bíróságok előtt is megengedik a novumok felhozatalát, nemcsak a bíróság sértő cselekvénye, vagy mulasztása, hanem a fél cselekvénye, vagy mulasztása folytán előállott joghátrány orvoslása is — miután a sérelem ily esetben is rendszerint bírói határozattal nyer kifejezést — perorvoslattal történik, úgy hogy, mint mondják, tulajdonképpeni sérelmeknek a peres eljárásban csak azok nevezhetők, melyek a feleket valamely bírói határozatból érik.¹⁾

P l ó s z ²⁾ a perorvoslatok fogalmát más alapon határozza meg. A bírói sértés fogalmából indul ki, melyet szabatosan körülír.

Mindenekelőtt különbséget tesz a bíróság hivatalos kötelessége és annak perbeli kötelessége között. Az előbbi t. i. nemcsak perbeli, hanem perenkívüli cselekvény vagy mulasztás által is megsérthető és pedig az egyes bírói személy által, az utóbbit ellenben a bíróság, mint az állam funkcionáriusa, tehát csak mint peralany, sértheti meg. Ez a perbeli kötelességsértés pedig fennforog, mihelyt a kötelesség nincs teljesítve, mihelyt a fél nem éri el azt, amit a pertörvények szerint el kell érnie.

A perbeli kötelességsértés vezet a perorvoslati eljárásra, mely azonban csak a fél kérelmére indulhat meg, annak akaratától, rendelkezésétől függ, holott a hivatali kötelesség megsértését az állam fegyelmi úton, hivatalból is megtorolhatja ; s míg ez utóbbi eljárás csak az állam jogának megvalósítása vagy kielégítése az ő hivatalnokával szemben, addig a perorvoslati eljárás csak a fél jogának megvalósítását célozza.

¹⁾ V. ö. Z l i n s z k y: A jogorvoslatok rendszere. Budapest, 1879. 8. l. és 2. j. l. u. ott jegyzetben az irodalmat is. Mindamellett ő pl. az igazolást is, mint át nem származtató jogorvoslatot tárgyalja.

²⁾ V. ö. Beiträge zur Theorie des Klagerechts. Leipzig, 1880. 105. s k. l.

A pernek, mint jogviszonynak tartalmát a peralanyok jogai és kötelességei adják. Tüzetesen meghatározza azután, hogy a bíróság a perben a féllel szemben mire van kötelezve s azt tanítja, hogy ha a bíróság e kötelességét nem teljesíti, úgy perbeli jogsértést követ el, melynek fogalmára nézve irrelevans, hogy vajjon a bíróság kötelességellenes mulasztást, vagy kötelességellenes cselekvést követett el.

A perbeli jogsértés fogalmán alapszik aztán a perorvoslat fogalma. A félnek ugyanis joga lehet a bírósággal, mint az állam organumával, szemben fennálló perbeli jogát sértés esetében és annak dacára is kényszer útján megvalósítani, de mert a fél önhatalmulag nem kényszerítheti a bírót kötelességének teljesítésére s mert az állam magát a sértő bírót sem hatalmazza fel erre, a fél jogának kényszer útján való megvalósítása csak egy, a sértő bírótól különböző s felette hatalommal rendelkező, bíró által történhetik, a jogsértés megállapítása után s innen, hogy minden valódi perorvoslat átszámaztató (devolutiv) hatályú.

Ma g y a r y ³⁾ a perorvoslatok fogalmának meghatározásánál abból az alapgondolatból indul ki, hogy a bíróság a perben az állammal s nem a peres felekkel szemben van kötelezve kötelességellenes cselekvényt vagy mulasztást el nem követni s így a kötelesség megsértése csak az állammal szemben lehet jogsértés; de nem a peres felekkel szemben, elesik tehát annak a lehetősége, hogy a perorvoslatot a félen, a bíró által elkövetett jogsértés orvoslásának tekintsük. Midőn azonban a bíró sértő cselekvényt vagy mulasztást követ el, vagyis, ha az állam bírói hatalmát a felekkel szemben nem úgy gyakorolja, amint azt a törvény előírja, ebből a felet is hátrány éri, minthogy a bírói hatalom törvényellenes gyakorlása reá nézve is káros. A bíró tehát az ő törvényellenes cselekvése, vagy mulasztása által kettős érdeket sért: az államét és a félét. Itt csak az utóbbi érdeksértés orvoslása bír jelentőséggel, mely vagy közvetve, vagy közvetlenül

³⁾ V. ö. A magyar polgári peres eljárás alaptanai. Budapest, 1898. 310. s k. II.

történhetik. Az előbbi abban áll, hogy az állam a sértő bírót esetleg önmagát a sértett fél magánjogi lekötelezettjévé teszi, minek folytán a sértett fél a sértő bírótól, esetleg az államtól kárának megtérítését követelheti. A közvetlen orvoslás pedig abban áll, hogy a fél az államnak rendszerint más, bírói hatalommal felruházott, közegétől kérheti a perbeli hátrány elhárítását.

A perorvoslat fogalma alá aztán csakis ez a közvetlen orvoslási mód tartozik s minthogy csakis ilyen közvetlen orvoslási módról lehet szó akkor, midőn a fél saját maga mulaszt el valamely perbeli cselekvényt, melyet neki véghezvinni megengedve, vagy éppen kötelessége volt, minthogy továbbá az ilyen mulasztásszülte állapot sokszor igen hátrányos a félre, s minthogy végre éppen ezért a törvényhozások különböző feltételek alatt megengedik, hogy a fél az elmulasztott cselekvényt pótolhassa, az orvoslásnak ez a módja a bíró sértő cselekvénye vagy mulasztása miatt engedett közvetlen orvoslási móddal teljesen megegyezik, ennél fogva az éppúgy a perorvoslat fogalma alá esik, mint emez. Ez alapon aztán a perorvoslat fogalmát úgy határozza meg, hogy az a félnek kérelme, mellyel az államhoz fordul abból a célból, hogy a bíró sértő cselekvénye, vagy mulasztása, vagy a saját mulasztása folytán létrejött perbeli állapot megszüntetessék s olyan perbeli állapot létesíttessék, amelynek létre kellett volna jönnie, ha a sértő cselekvény vagy mulasztás el nem követtetik, vagy pedig, amely ezek előtt fennállott.

II. A most vázolt elméletek mindenikében sok igazság van ; a perorvoslatok fogalmának meghatározásánál azonban azok egyikét sem tehetjük magunkévá, mert a rendszerinti eseteket tartva szem előtt, csak ezekből indulnak ki s így a fogalmat igen szűkre szorítják.

Igy az a régebben uralkodó elmélet, mely a perorvoslatot egy sérelmes bíró határozat hatályon kívül helyezésére irányuló jogeszköznnek tekinti, figyelmen kívül hagyja, hogy a fél sokszor olyan mulasztás esetén is orvoslást nyer, melyet ő a bírói határozat meghozatala után követett el,

mikor is a fél mulasztása folytán előálló joghátrány, nem egy bírói határozatban nyer kifejezést s orvoslást nyer akkor is, ha a bírói határozat reá nézve (o b j e k t i v e) nem hátrányos; pl. elmulasztja a felebbezési határidőt s igazolással él. Az igazolásnak helyt ad a felebbezési bíróság s mégis az első bíróság határozatát helyben hagyja. A fél tehát orvoslást nyer, ámbar a joghátrány nem bírói határozattal nyert kifejezést.

A Plósz felfogása a perorvoslatokról, azok körét nagyon szűkre szorítja. Ezt egyébként ő a Pp. rendszerében keresztül is viszi.⁴⁾ A német birodalmi perrend is csak az ú. n. felebbviteli, átszármaztató hatályú perorvoslatokat tekinti perorvoslatnak, ámde a német írók nagy része azok fogalmát mégis tágabb értelemben veszi.⁵⁾

A Plósz felfogásának ellentmond az a körülmény is, hogy a felebbviteli perorvoslatok mindenikénél — korlátlanul, vagy korlátozottan ugyan — de meg van engedve a novumok érvényesítése s ha ez, mint mondja, nem is folyik a felebbvitel alapgondolatából,⁶⁾ úgy mégis kétségtelenül bizonyítja, hogy felebbvitellel akkor is jogunk (nemcsak lehetőségünk) van élni, ha perbeli jogsértés nem forog fenn.

Továbbá azok a perbeli jogok, melyeket a bíróság megsérthet, az egyik fél részéről legalább csak abstract jogosítványok, lehetőségek s emellett a másik fél szempontjából

⁴⁾ T. i. a felebbvitel c. alatt (4-ik cím) csak az átszármaztató hatályú perorvoslatok vannak szabályozva, holott az igazolás és ellentmondás a 3-ik címbe, az első folyamodású bíróságok előtti eljárással kapcsolatosan, a perújítás pedig a 6-ik címbe — tehát a felebbviteli perorvoslatoktól elkülönítve — vannak szabályozva.

⁵⁾ L. pl. Kries: Die Rechtsmittel des Civilprocesses und des Strafprocesses. Breslau, 1880. 3. s k. II. Újabban mégis a törvény szerinti értelemben veszik a perorvoslatokat pl. Weismann: Lehrbuch des Deutschen Zivilprozessrechtes. I. köt. Stuttgart, 1903. 419. s k. II., továbbá Hellwig: System des Deutschen Zivilprozessrechtes. Leipzig, 1912. I. r. 833. s k. II., aki azonban pl. a semmiségi és a perújítási keresetet perorvoslati keresetnek (Rechtsmittelklage) is nevezi. L. 106. §.

⁶⁾ i. m. III. l.

sem szükségképpen jelentik az ő valódi jogának, t. i. a perbeli védelemhez való jogának megsértését. Azért pl., mert a bíróság perbeli kötelességét nem perrendszerűleg végzi, a fél perbeli joga nem szükségképpen sértetik meg. Így ha a bíróság egy érvénytelen per megalapításánál közreműködik, az alperesnek kétségtől joga lesz perorvoslattal élni, ámbar, ha ebben a perben a bíróság a felperest keresetével elutasította, alperes az ő perbeli védelemhez való jogának sérelméről nem panaszkodhatik, nem mondhatja azt sem, hogy az ítélet reá nézve hátrányos, perorvoslattal azonban ilyenkor is élhet. Jogsérelem pedig a felet a perben tulajdonképpen csak akkor éri, ha a perbeli védelemhez való joga, vagy a perjog által, a jogvédelem kérdésére való tekintet nélkül, adott valamely jogosítványa nem nyer kielégítést.

Az kétségtelen, hogy a bíróság jogsértést követett el, de nem a félen, hanem az államon s így ha a fél perorvoslattal élne, azt nem a rajta, hanem az államon elkövetett jogsértésre kellene alapítani.

A M a g y a r y tanítása, melynek lényege az, hogy a perorvoslat egy hátrányos perbeli állapot megszüntetésére irányuló kérelem, s hogy a perorvoslat folytán k ö z v e t l e n ü l a p e r r e v i s s z a h a t ó l a g adatik orvoslás, a kérdés megoldásának alapjául szolgál, azt azonban részleteiben még sem tesszük magunkévá.

Nem pedig azért, mert ő sem tesz különbséget az indokolt és indokolatlan perorvoslat között, holott kétségtelen, hogy az a dualizmus, mely a perbeli cselekvényeknél észlelhető, hogy t. i. azok vagy jogosítványok, vagy csak megengedett cselekvények (lehetőségek), a perorvoslatoknál sem hiányzik, amennyiben itt is vagy joga van a félnek perorvoslattal élni, vagy csak lehetősége van rá ; továbbá azért sem, mert ő a perorvoslatok fogalmát a bíróság sértő cselekvényére vagy mulasztására, vagy a fél mulasztására, illetve az ebből származó hátrányos perbeli állapotra alapítja, holott — jóllehet ez az esetek túlnyomó részében talál is — perorvoslattal élni jogosítva van az is, akire a perbeli állapot nem hátrányos ; így a hatásköri kifogással elutasított alperes

felebbezéssel élhet a felperes keresetét elutasító járásbíróági ítélet ellen, pedig az ítélettel létesített perbeli állapot reá nézve nem hátrányos, vagy a fél perbeli védelemhez való jogát kielégítő, tehát reá nézve kedvező ítéletet válasziratában megtámadhatja, ha a tényállás megállapítása helytelenül történt. Az előbbi esetben a félre nézve már nincs, az utóbbi esetben pedig még nincs hátrányos perbeli állapot.⁷⁾ Perorvoslattel azonban élhet.

Az is előfordulhat továbbá, bár csak ritkán képzelhető, hogy a félnek, vagy az ítélő bíróságnak csak az ítélet meghozatala után jut tudomására, hogy az abban résztvevő bíró, illetve a tanács valamelyik tagja törvénynél fogva ki van zárva. Ilyenkor nem lehet a bíróság kötelességellenes cselekvényéről vagy mulasztásáról, sem a fél mulasztásáról beszélni, perorvoslatnak azonban helye van és pedig tekintet nélkül a perbeli állapot hátrányos, vagy nem hátrányos voltára.

Lehetséges az is, hogy a félre nézve hátrányos perbeli állapot áll elő, jöllehet sem a bíróság sértő cselekvényéről, illetve mulasztásáról, sem a fél mulasztásáról nem lehet szó. Pl. a fél ellenfelének, vagy egy harmadik személynek a büntetőtörvénybe ütköző cselekvénye folytán lesz pervesztes.

Ha tehát a perorvoslatok alapját a bíróság sértő cselekvénye vagy mulasztása, vagy a fél mulasztása folytán előállott hátrányos perbeli állapotban keresnők, akkor a most említett esetekben perorvoslatról nem beszélhetnénk.

⁷⁾ Ez nem szenvedhet kétséget akkor, ha a másik fél felebbvitellel él, ilyenkor az, akire a perbeli állapot nem hátrányos, csatlakozhatik, már csak feles óvatosságból is. A csatlakozás pedig megfelelő esetben önálló felebbvitel jellegével bír. Úgy látszik, Hellwig ellenkező nézeten van, amennyiben szerinte a perorvoslat sikere anyagilag attól függ, hogy a fél a felső instanciára irányadó időpontban jogosítva legyen egy neki kedvező ítéletet kérni s csak a konstituálás iránti pereknél lehetséges, hogy a felperes akkor is felebbvitellel éljen, ha a bíróság az ő indítványa szerint ítelt (i. m. 836. l.). L. még W a c h: Vorträge über die Reichscivilprocessordnung. Bonn, 1896. 262. l. jegyzetét.

III. A perorvoslat fogalmának meghatározásánál mi is abból indulunk ki, hogy a perorvoslat folytán közvetlenül a perre visszahatólag adatik orvoslás olyképpen, hogy a konkrét perbeli állapot megváltoztattatik.

Az azonban a fogalom, s különösen a fogalom terjedelmének, körének meghatározása szempontjából teljesen közömbös, hogy a megváltoztatandó perbeli állapotot mi idézte elő, vajjon a bíróság sértő cselekvénye, vagy mulasztása, illetve a fél mulasztása, avagy rajtuk kívül eső egyéb körülmények; közömbös az is, vajjon a megváltoztatandó perbeli állapot helyett a korábbi perbeli állapot állítatik vissza, vagy egy új perbeli állapot jön létre, hogy továbbá ezt a változtatást egy más bíróság, vagy ugyanaz a bíróság eszközli-e, s hogy a megváltoztatandó perbeli állapot a jelenben és objective a perorvoslattal élő félre előnyös vagy hátrányos s közömbös, hogy a jövőben hátrányos lehet-e, vagy sem.

A dolog természete szerint az is közömbös, hogy a törvényhozó mit tekint perorvoslatnak.

Nézetünk szerint a perorvoslat fogalma alá esik minden olyan perbeli cselekvény, melynek folytán a bíróság (közömbös, hogy melyik) a konkrét létesült perbeli állapotot — tekintet nélkül arra, hogy az a perorvoslattal élő félre hátrányos-e vagy sem — már a létesüléskor fennálló körülmények (közömbös, hogy milyen körülmények) okából megváltoztatja, feltéve, hogy a megváltoztatás nincs a bíróság belátásától függővé téve.

Ennélfogva kizárjuk a perorvoslatok köréből pl. a perbeli állapotnak a beismerés visszavonásával történt megváltozását (Pp. 265. §.), vagy pl. ha a bíróság a 275. §. 3. bekezdése esetében belátása szerint jár el.

Kizárjuk a perorvoslatok köréből a Pp. 413. §-a szerint indítható keresetet, miután itt az ítélettel létesült perbeli állapot megváltoztatása nem annak létesülésekor már fennállott, hanem később felmerülő körülmények okából történik.

Kizárjuk továbbá a Pp. 784. §-a szerint indítható keresetet, mert itt a megváltoztatandó állapot nem perbeli álla-

pot, a választott bírósági eljárás tulajdonképpeni pernek tekinthető nem lévén.

Amikor tehát a fél (esetleg egy a fél fogalma alá nem eső harmadik személy) a konkrét létesült perbeli állapot megváltoztatását már annak létesülésekor fennálló okok alapján kéri, ez a kérelem (perbeli cselekvény) — a fentebbi ismérvek mellett — perorvoslat.

Természetes, hogy a bíróság a perbeli állapotot csak akkor változtatja meg, ha az annak indoklásául felhozott és szükség esetén bizonyított körülmények a Pp. szerint okul szolgálnak a megváltoztatásra. Ily esetben ugyanis a Pp. szerint a félnek joga keletkezik a konkrét perbeli állapot megváltoztatására s így a bíróság arra nemcsak jogosítva, hanem kötelezve is van, de persze nem a féllel, hanem az állammal szemben.

Ebből azonban nem következik, hogy a fél csak akkor élhetne perorvoslattal, ha valóban joga van a perbeli állapot megváltoztatására, hanem — rendszerint legalább — akkor is meg van az engedve, ha ez a jog in concreto nem áll fenn, mert valamint a keresetindításnál, úgy a perorvoslatnál is, hogy annak folytán az eljárás létesüljön, a törvény megelégszik az egyszerű jogállítással.

Amde, mint látni fogjuk, valamint a keresetnél, úgy a perorvoslatoknál is, indokolt esetben, tehát ha a fél állított joga valóban fennáll, a bíróság a kérelemnek helyt ad, az indokolatlan perorvoslatot azonban elutasítja.

Ha azokat a körülményeket (tényeket) nézzük, melyek a fél részére jogot keletkeztetnek a konkrét perbeli állapot megváltoztatására, azt találjuk, hogy közös ismervük abban áll, hogy egy a jognak meg nem felelő perbeli állapotot eredményeztek.

Hogy tehát a félnek joga legyen a perbeli állapot megváltoztatására, mindenesetre szükséges, hogy egy a jognak meg nem felelő perbeli állapot jöjjön létre, amiből azonban éppenséggel nem következik, hogy minden — a jognak meg nem felelő — perbeli állapot megváltoztatására keletkezik joga a félnek.

Ennek megvilágítása s különösen a felülvizsgálati perorvoslatra vonatkozó felfogásunk indokolása céljából mindenekelőtt a pert s az azzal összefüggő egyes kérdéseket kell vizsgálat tárgyává tennünk.

2. §. A per, mint jogvédelmi eljárás.

A polgári per jogvédelmi eljárás, célja a jogvédelem valamely magánjog-jogviszony tekintetében, illetve arra vonatkozólag.

Ezt a jogvédelmet az állam bíróságai útján, mindig egy jogosítottnak adja s mindig egy másik személlyel szemben.

Igy lesznek a bíróság, felperes, alperes és magánjog-jogviszony a per fogalmi elemeivé. A bíróság felperes és az alperes a per alanyai, a magánjog-jogviszony a per tárgya. Mihelyt egy konkrét esetben a per valamennyi fogalmi eleme adva van, a per létrejött, meg van alapítva. Ez pedig az idézővégzéssel ellátott keresetlevél kézbesítésével következik be. Ettől kezdve ugyanis a per valamennyi fogalmi eleme adva van s a perjogi hatály — a perfüggőség — is beáll.

A felperes azáltal lesz felperessé, hogy keresetlevelét benyújtja; míg ez meg nem történt, lehet hitelező vagy magánjogi jogosult, de nem felperes. A keresetlevél benyújtásával adva van a per tárgya is, mert a keresetlevélnek magában kell foglalni a jog előadását. (Pp. 129. §.) A bíróság csak azáltal lesz annak a konkrét pernek bírójává, ha a keresetlevelet elfogadja s az alperessel közli. Alperes azonban alperessé lesz, anélkül, hogy ehhez tevőleges magatartására, jelesen közreműködésére volna szükség. Ő t. i. az idézővégzés kézbesítésével, amennyiben az szabályszerűen történt, szükségképpen, tehát akarata ellenére is, alperessé lesz.

A perben aztán a felperes s amennyiben perbebocsát-kozik, az alperes is jogviszonyba jut a bírósághoz, mint az állam ítélkező organumához, melynek alapján ez utóbbi, amennyiben valamely akadály nem forog fenn, ítélettel határoz a felek jogvédelmi kérelme felett.

A felek ugyanis a perben elsősorban jogvédelmet kérnek az állam bíróságától. Jogvédelmet kér nemcsak a felperes, hanem, amennyiben perbebocsátkozik, az alperes is; kéri pedig ezt mindketten a kereset s így a per tárgyává tett magánjog-jogviszonyra vonatkozólag, mert az alperes, mint ilyen, szintén csak e jog-jogviszony tekintetében nyerhet jogvédelmet.

Ezt a jogvédelmet a feleknek csak az állam, illetve annak bírósága nyújthatja s innen van, hogy úgy a felperes, mint az alperes kérelmükkel a bírósághoz és nem egymáshoz fordulnak, amennyiben jogvédelmet egymásnak nem is adhatnának, legfeljebb az eziránti kérelmet tehetnék tárgytalanná. Innen van az is, hogy a felek perbeli cselekményeiket a bírósággal s nem egymással szemben végzik s így a jogviszony, mely az állam és a felek között létrejön, közjogi jogviszony s a cselekvények, melyeket a per alanyai a perben végeznek, közjogi jellegűek. Mindezekből következik, hogy a felek a perben egymással jogviszonyban nem is állanak.

A polgári perben tehát — a rendszerinti esetet tartva szem előtt — mindkét fél jogvédelmet kér, de azt a bíróság csak az egyik félnek adhatja meg, t. i. annak, akire nézve a jogvédelem előfeltételei fennállanak.

Ezen előfeltételek fennforgása esetén ugyanis a félnek a pertől függetlenül joga keletkezik a perbeli védelemre.

Az állam t. i. a jogrend megháborításának megakadályozása s a háborítás elhárítása céljából — az önsegély eltiltása mellett — jogot ad az egyeseknek a perbeli védelemre. E jog azáltal keletkezik, hogy az állam önmaga korlátozza saját hatalmát oly módon, hogy egy konkrét perben nem tartja magát jogosítotttnak arra, hogy tetszése szerint így, vagy amúgy ítéljen, hanem önmagát is kötelezőleg felállítja azokat az előfeltételeket, melyek mellett a bíróság a jogszerűen kívánt ítéletet hozza. E perbeli védelemre való jogot aztán a felperes szempontjából keresetjognak, az alperes szempontjából pedig megállapítási igénynek nevezzük.

Hogy már most egy konkrét esetben kinek van joga perbeli védelemhez, azt kideríteni a polgári per feladata.

I. Minthogy annak a megállapítása, hogy egy konkrét esetben kinek van joga a perbeli védelemhez, csak a perben történhetik, ebből a célból mindenekelőtt a pert kell meg-alapítani.

Ez pedig a felperes és a bíróság ú. n. peralapító cselekvénye által történik.

A felperes peralapító cselekvénye a keresetindítás (keresetlevél benyújtása), a bíróság peralapító cselekvénye pedig az idézővégzés kibocsátása. Mihelyt ez utóbbi az alperesnek kézbesített, a per létrejött, meg van alapítva.

Alperesnek bármely — a konkrét perre vonatkozó s a bíróság előtt törvényes alakban tett nyilatkozatát perbe-bocsátkozó cselekvénynek nevezzük.¹⁾

A peralapítás és a perbebocsátkozás azonban nem magáért a perért történik, hanem annak más célja van. Ez a cél pedig — legalább általánosságban — a felek részéről az, hogy jogvédelmet nyerjenek, a bíróság részéről pedig, hogy jogvédelmet adhasson.

Jogvédelem csak annak adható, akinek valóban joga van arra s a jog éppen azért maga állapítja meg azokat az előfeltételeket, melyek szükségesek ahhoz, hogy egy konkrét esetben a bíróság valamelyik félnek jogvédelmet adhasson.

A jogvédelem előfeltételei pedig kétfélék, ú. m. anyagiak és perbeliek.

Anyagi előfeltétel: bizonyos, rendszerint magánjog-jogviszony, kivételesen, t. i. az okirati valódiság, vagy valótlanság megállapítása iránti perben, egy tény.

¹⁾ L. az eddig mondottakra nézve részletesen s z e r z ő: A jogvédelem előfeltételei a polgári perben. 1910. 6. §. Hogy pedig alperes perbebocsátkozása miben áll, arra nézve l. a szövegben mondottakkal egyezően Hellwig: Lehrbuch des deutschen Civil-processrechts. 1903—1908. II. köt. 13. l., továbbá System 397. s k. l. Aztán Weismann: i. m. 385. s k. l. Ellenk. az uralkodó felfogás s a Pp. elvi álláspontja.

Perbeli előfeltétel: a polgári perútra tartozóság, a perbeli jogképesség, a belföldi bíróság joghatósága, a perviteli jogosultság és a jogvédelmi szükséglet.

Ezeknek a felsorolt körülményeknek az összhatása keletkezteti a perbeli védelemre való jogot, a keresetjogot, illetve a megállapítási igényt.

Hogy azonban ez a jog a konkrét perben kielégítést nyerjen, ahhoz még más is szükséges.

Igy, mint említettük is, a per megalapítása. A peralapítás folytán közjogi jogosítvány jön létre az állam és a felperes, a perbebecsátkozás folytán pedig az állam és az alperes között. Így azután a per — talán az esetek nagyobb részében — két jogviszonyból áll.

Ámde a már létrejött perben is csak akkor történhetik meg a perbeli védelemre való jog kielégítése, ha maga a per viszony érvényes.

Érvényes pedig a perviszony, ha a peralapító cselekvények a törvény által meghatározott alakban és módon teljesítették s ha a perviszony előfeltételei — a peralapításkor — fennállottak.

A per előfeltételeit szintén a törvény állapítja meg, anélkül persze, hogy akár a fogalmat meghatározná, akár az elnevezést használná. Ilyenekül mi a per fogalmi elemein s a perbeli cselekvényeken kívül fekvő azokat a — törvényesen megállapított — tényeket tekintjük, melyek bármelyikének hiánya esetén a bíróság a — habár törvényes alakban indított — keresetet hivatalból visszautasítani, tehát a peralapításnál való közreműködését megtagadni köteles.

Eszerint perelőfeltételek: a bíróság hatásköre és illetékessége, a fél cselekvőképessége, illetve a törvényes képviselő legitimációja és az eljárás neme.²⁾

A perviszony érvényes volta s a jogvédelem előfeltételeinek fennállása magukban véve nem mindenkor eredményezik, hogy a bíróság az arra jogosított félnek jog-

²⁾ L. erre nézve részletesen — a tétel indokolásával együtt — szerző: i. m. 7. §.

védelmet adjon. A törvény ugyanis sok esetben jogot ad az alperesnek arra, hogy az egyébként indokolt keresetjog gyakorlásának ellentmondhasson. Ez akkor vezet eredményre, ha az alperesnek valóban *ellenjoga* keletkezett a felperes keresetjogával szemben.

Ilyenkor ugyanis az alperes a törvény szerint úgynevezett pergátló kifogással élhet.

Megjegyzendő azonban, hogy azok a tények, körülmények, melyeket a törvény pergátlókifogás elnevezés alatt foglal egybe s melyeknek közös tulajdonsága mindössze abban áll, hogy fennforgásuk, illetve némelyiküknek csak kellő időben való érvényesítése esetén a bíróság, mint mondani szoktuk, az ügy érdemében nem határozhat, a legkülönbözőbbek s részint a jogvédelem előfeltételeire, részint a perelőfeltételekre s részint az alperes — tulajdonképpeni értelemben vett — ellenjogaira vonatkoznak s a bizonyítási teher szempontjából nem minden esetben kifogások. Kivétel nélkül kifogások, ha az alperes tulajdonképpeni ellenjogaira vonatkoznak.

Ilyenekül tekintjük azt a kifogást, hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárnia, hogy a felperes a megelőző eljárásnak — a Pp. 186. és 439. §-a alapján megállapított költségeit, a törvény értelmében, meg nem térítette; hogy felperes a perkoltségre biztosítékot nem adott (Pp. 180. §. 4., 7. és 8. p.); továbbá a Pp. 1. §. 2. á. p. alapján emelhető hatásköri kifogást, ha felperes keresetét a törvényszék előtt indította meg s a Pp. 45. §. 2 ik bekezdése alapján emelhető illetékességi kifogást, ha felperes a pert az egyébként illetékes bíróság előtt tette folyamatba.³⁾

Ha a bíróság a peralapításnál való közreműködését megtagadván, a keresetet visszautasítja, határozatában annak a kijelentése rejlik, hogy a kereset peralapításra alkalmatlan, vagy hogy a pernek valamelyik előfeltétele hiányzik. A peralapításnál való közreműködés viszont annak a ki-

³⁾ V. ö. Hellwig: Klagrecht und Klagmöglichkeit. Leipzig, 1905. 72. l., továbbá szerző: i. m. 74. s k. l.

jelentését foglalja magában, hogy a kereset peralapításra alkalmas, illetve, hogy a perelőfeltételek fennállanak.

Ha a bíróság ezirányban tévedett volna, a per létrejött ugyan, de érvénytelen, Ilyenkor a bíróság a keresetet utasítja vissza, ha annak peralapításra alkalmatlan volta a per folyamán derül ki, ha pedig a per folyamán az tűnik ki, hogy a per előfeltételei közül valamelyik hiányzik, a bíróság a pert megszünteti. Ezeknek eldöntése tehát esetleg a már létrejött, habár érvénytelen perben történik.

Azt a kérdést azonban, hogy alperes állított ellenjogai fennállanak-e, vagy sem, továbbá, hogy a konkrét esetben, — a jogvédelmi előfeltételekre való tekintettel — jogvédelem adható-e, vagy sem, elvileg mindig a már létrejött perben kell eldönteni.⁴⁾

Ebből a célból aztán a létrejött pert le kell bonyolítani.

II. Valamint a per megalapítása, úgy annak lebonyolítása is, a per alanyainak, t. i. a bíróságnak s a feleknek esetleg csak egyiküknek cselekvényei által történik. S amint a peralapítás, úgy a perlebonyolítás is csak úgy érvényes, ha az arra megállapított szabályok szerint megy végbe.

Említettük fentebb, hogy a törvényhozásoknak mindenkor főtörekvése volt, hogy a jogszolgáltatást minél megbízhatóbbá, minél tökéletesebbé tegyék.

E törekvésükben részint a közérdek, részint a jogosult magánérdek volt az irányadó szempont.

Igy jöttek létre a perjog ama szabályai, melyek — a per és a jogvédelem kérdésétől teljesen abstrahálva — biztosítani igyekeznek, hogy a jogszolgáltatás közmegnyugvásra történjék, hogy annak megbízhatóságához semmi kétség ne férjen, hogy az — a jogvédelem kérdését érintő körülményektől eltekintve is — tökéletes legyen.

Ide tartoznak azok a szabályok, melyekben a perjog ú. n. alapelvei jutnak kifejezésre, továbbá, melyek a jogegység megóvását s az ítéletek pártatlanságát igyekeznek

⁴⁾ V. ö. szerző: i. m. 75. s k. 1.

biztosítani, s melyek éppen azért talán jogvédelmi biztosítékoknak nevezhetők.

Innen, hogyha a perviszony érvényesen jött is létre, ha a jogvédelmi előfeltételek megvannak is, a jogvédelmi biztosítékok mellőzésével adott jogvédelem, perjogi nézőpontból, tökéletlen volna s innen, hogy e biztosítékok hiánya szintén megakadályozza, hogy a bíróság a jogvédelem kérdésében határozzon (pl. 180. §. 5. p.), illetve, hogy az adott jogvédelem végleges legyen (pl. 504. §.), habár ehhez esetleg a fél akarata szükséges (pl. 61. §.).

III. Ami a perbeli cselekvények célját illeti, felperes azért cselekszik, hogy jogvédelmet nyerjen, az alperes is rendszerint ezért lép fel cselekvőleg, sokszor azonban csak azért, hogy — legalább elsősorban — ellenjogát érvényesítse.

A bíróság perbeli cselekvényeinek célja pedig az, hogy a pert megalapítsa vagy elutasítsa, továbbá, hogy az alperes ellenjogát kielégítse, vagy hogy a felperesnek, illetve az alperesnek jogvédelmet adjon.

A perbeli cselekvények jogi természetét illetőleg közömbös, hogy azok peralapító, vagy perlebonyolító cselekvények-e, továbbá az alperes szempontjából, hogy azokkal ő ellenjogát, vagy perbeli védelemre való jogát érvényesíti-e.

A felek perbeli cselekvényei ugyanis — jogi természetüket tekintve — közjogi jogosítványok, ha a félnek valóban joga van a perbeli védelemre s ettől eltekintve, ha alperesnek valóban joga van a keresetjog gyakorlásának ellentmondani s nemcsak a perjog által adott lehetőséget használják fel; ellenkező esetben pedig csak megengedett cselekvények. Kivételesen tilos perbeli cselekvények, ha azokat a törvény büntetéssel (bírságolással) sújtja.

A bíróság cselekvényei pedig közjogi jogosítványok és egyben közjogi köteleességek.

A felek perbeli cselekvényei a peralapításra, a kereset visszautasítására, a per megszüntetésére, az alperesi ellenjogokra, a jogvédelmi biztosítékokra és végső sorban a perbeli védelemre irányulnak s a feleknek arravatkozó akaratát

fejezik ki, tehát akaratkijelentések⁵⁾ és pedig a bírósággal szemben tett (tehát közjogi) akaratkijelentések.

Általában szabályul szolgál aztán, hogy — amennyiben a törvény másképp nem rendelkezik — a bíróság nem belátása, hanem a fél akarata szerint köteles eljárni, de csak annyiban, amennyiben ez az akarat indokolva van.

Innen, hogy a felek perbeli cselekvényeket nemcsak azért végeznek, hogy akaratukat kifejezésre juttassák, hanem, hogy azt indoklják is.

Az előbbi cselekvényeket aztán jogérvényesítő, az utóbbiakat pedig indokoló cselekvényeknek is nevezhetjük. S míg a jogérvényesítő cselekvényekben a félnek akarata jut kifejezésre, addig az indokoló cselekvények az ő tudomásának vagy meggyőződésének kijelentését tartalmazzák.

Az akaratkijelentésben — bármire irányuljon is az — egy közjogi jogosítvány állítása rejlik,⁶⁾ viszont a tudomás, illetve meggyőződéskijelentés vagy jog és pedig rendszerint magánjogállítás (esetleg jogtagadás), vagy tényállítás, vagy tényeredményállítás alakjában jutván kifejezésre, ezekből, vagy ezek valamelyikéből áll.

A felek perbeli cselekvényei — akár a jogvédelemre, akár más, fentebb említett körülményre — irányuljanak is — ugyanazon tekintet alá esnek, vagyis ami az egyikre, ugyanaz áll a másikra is.

Maradjunk tehát a per tulajdonképpeni célját képező jogvédelem kérdésénél.

Amennyiben a fél a perbeli védelemre vonatkozólag tesz kijelentést, az mindig a bírósághoz intézett

⁵⁾ V. ö. Magyar: Magyar polgári perjog. Budapest, 1913. 309. l. Mint mondja, a fél akaratkijelentése a bírósággal szemben különösen kifejezett kívánság, hogy a bíróság valamit tegyen, vagy ne tegyen.

⁶⁾ Magánjogi jogosítvány állítása csak kivételesen, t. i. a konstituálás iránti keresetknél. L. szerző: i. m. 240. s k. II. Erre még rátérünk.

akaratkijelentés, ha pedig a fél a jogvédelemnek valamelyik előfeltételére vonatkozó kijelentést tesz, miután azzal perbeli védelemre való jogát indokolja, az mindig tudomás, illetve meggyőződés kijelentés lesz, ugyancsak a bírósághoz intézve.

Ez áll különösen a jogvédelem ú. n. anyagi előfeltételét, a per tárgyát képező anyagi (rendszerint magán) jogot-jogviszonyt illetőleg is. A félnek a perben tett minden olyan kijelentése ennél fogva, mely a per tárgyát képező jogra vonatkozik, így különösen az elismerés és a lemondás is — a per nézőpontjából — csak tudomás, illetve meggyőződéskijelentésnek, de sohasem akaratkijelentésnek tekinthető. Így tanítja ezt Magyary⁷⁾ is, aki a tétel helyességét meggyőzően bizonyítja, különösen azzal, hogy az elismerés (s ezzel szükségképpen a lemondás) alapján hozott ítélet fogalmilag miben sem különbözik más egyéb ítéletektől. S valóban a bíróság itt éppen úgy észlel, következtet s annak alapján éppen úgy határoz, mint az ítélkezés egyéb eseteiben. Továbbá az elismerés és lemondás alapján hozott ítéletek általános funkciója éppen úgy a megállapítás, mint minden más ítélet általános funkciója s az ezen alapuló netaláni egyéb rendelkezések (marasztalás, jogállapotváltoztatás) szempontjából sincs az említett ítéletek között különbség. De lege lata, a tétel helyessége már ezáltal is bizonyítva van.

De ettől eltekintve, annak igazolására, hogy az elismerés és lemondás a Pp. szerinti technikus értelemben véve (t. i. mint magánjogra vonatkozó elismerés és lemondás) nem akaratkijelentés s így sem jogügyletnek, sem — mint újabban veszik — rendelkező cselekvénynek nem tekinthető, a megállapítási keresetekre hivatkozunk. Ilyen keresetet a fél akkor indíthat, ha a megállapítás jogállapotának biztosítására, az alperessel szemben szükségesnek mutatkozik. (Pp. 130. §.) Ezt röviden úgy fejezzük ki, hogy a félnek megállapítási

⁷⁾ L. erre nézve Magyary: különösen A perbeli beismerés. Budapest, 1906. 192. s k. ll., továbbá Perjog 553. s k. ll.

érdeke van. Ezt a megállapítási érdeket alperes olyan magatartása idézi elő, mely a felperes jogállapotát bizonytalanná teszi. Alperes ezt a bizonytalanságot ellenkező magatartás által megszüntetheti ugyan, ámde kétségtelen, hogy alperesnek nem minden magatartása alkalmas erre. Ha pl. alperes magatartása bizonytalanná teszi a közte és felperes között keletkezett jogviszony fennállását, utóbbinak megállapítási érdeke keletkezik. Ezt az alperes megszüntetheti azáltal, hogy pl. közjegyzői okiratban elismeri a jogviszony fennállását.⁸⁾ Ezzel a megállapítási érdek elesvén, felperes hiába indít ilyen keresetet, azt a bíróság a megállapítási érdek hiánya okából elutasítja.

Kétségtelen, hogy ez a perenkívüli elismerés az alperesnek a felperessel szemben tett akaratkijelentése.

Ha alperes ilyen kijelentést nem tett, felperes megállapítási érdeke alapján keresetet indíthat a jogviszony fennállásának megállapítása iránt. Ha most alperes a perben elismeri a jogviszony fennállását, úgy ha a perben tett elismerés is a felperes irányában történt akaratkijelentés, a kereset megállapítási érdek hiánya okából érdemi határozat nélkül elutasítandó volna, mert hiszen az elismerés által megszűnt a jogállapot ama bizonytalansága, mely a megállapítást szükségessé teszi. A valóságban azonban a bíróság a jogviszony fennállását ítéletileg megállapítja, aminek oka abban rejlik, hogy alperes perbeli elismerése által — a bírósággal szemben — tudomáskijelentést tett, mellyel a bíróság bizonyítva látja a jogviszony fennállását.

IV. A felek akarat-, illetve tudomáskijelentést a perben rendszerint azért tesznek, mert bizonyos tényeket, a külvilág ténybeli mozzanatait észlelik s ebből bizonyos ténybeli eredményekre jutnak; aztán más egyéb tényeket is észlelnek s ebből következtetés útján eljutnak a jogszabály ismeretére. Ha már most a ténybeli eredményt a jogszabály alá foglalják,

⁸⁾ V. ö. Langheinen: Der Urteilsanspruch. Leipzig, 1899. 36. l. és 138. l.

arra a meggyőződésre jutnak, hogy nekik in concreto joguk van a perbeli védelemre.

Minthogy így a felek észlelésének és következtetésének — melyek peren kívül történnek — eredménye ténybeli és jogbeli megállapítás, ők a perben akarat- és tudomás-, illetve meggyőződéskijelentéseiket, az azokban rejlő, jogállításokkal, tényállításokkal és tényeredményállításokkal indokolják.

Az akaratkijelentések indokolásául szolgáló jogállítás, amennyiben a jogvédelemre vonatkozik, közjogi jogállítás, amennyiben pedig a jogvédelem anyagi előfeltételét képező s per tárgyául szolgáló (köz- vagy magán-) jogra vonatkoznék az akaratkijelentés, ami azonban csak kivételesen, különös törvényhozói intézkedés folytán, a konstituáló keresetknél fordul elő, közjogi vagy magánjogi jogállítások, aszerint, amint a per tárgyát közjogi vagy magánjogi jogosítvány képezi.⁹⁾

A tudomás- és meggyőződéskijelentések a jogvédelem előfeltételeire vonatkoznak igenlőleg vagy tagadólag.

A jogvédelem anyagi előfeltételére vonatkozó tudomás- vagy meggyőződéskijelentés abban jut kifejezésre, hogy a fél (közömbös, hogy melyik) jogot állít, vagy jogot tagad, amely jog fennállása vagy fenn nem állása éppen előfeltétele a jogvédelemnek.

Ez a jogállítás, illetve jogtagadás a fél észlelésének és következtetésének jogbeli, de egyszersmind ténybeli eredménye. Amikor tehát a fél jogot állít, vagy tagad, mindig az ő szellemi műveletéről, az ő saját ítélkezéséről számol be.

A bíróság a félnek ezt a jogbeli ítélkezését a Pp-ben meghatározott eseteken kívül, minden további nélkül nem

⁹⁾ A per tárgya ugyanis közjogi jogosítvány is lehet. V. ö. szerző: i. m. 246. s k. l., továbbá Hellwig: System. 255. l. A perbeli cselekvényeknek Magyar két főosztályát állítja fel, az egyikbe azok tartoznak, melyek közvetlenül a felek perbeli helyzetéből erednek, a másikba pedig, amelyek csak közvetve erednek abból. Az első csoportbeli cselekvények aztán az akarat és tudomáskijelentések. V. ö. Perjog. 309. l.

fogadhatja el az akaratkijelentés indokolásául, hanem a jogot tényekre kell bontani, vagyis elő kell adni azokat a tényeket, melyekből következtetve jutott a fél a jogbeli eredményre, mert csak így bírálhatja felül a bíróság, hogy a fél jogbeli ítélezése helyes-e, vagy sem. Így azután a tudomáskijelentés másodsorban abban áll, hogy a fél tényeket állít vagy tagad.

A tényállítás szintén a fél észlelésének és következtetésének eredménye.

Míg a fél jogbeli ítélezésének helyességéről vagy helytelenségéről a bíróság tényekrebontás nélkül nem győződhet meg, addig a fél ténybeli ítélezését rendszerint közvetlen következtetési alapul veheti saját ténybeli és jogbeli következtetésére nézve.

A fél ténybeli ítélezésének eredményeképpen valamely tényt (helyesebben tényeredményt) állít (vagy tagad.) Ha már most az állított ténynek a mindennapi életben szokásos elnevezésével az egyes ténybeli mozzanatok is adva vannak s az állított tény minden esetben ugyanazokra a ténybeli mozzanatokra (tényelemekre) vezethető vissza, úgy a bíróság a fél ténybeli ítélezését helyesnek fogadhatja el, anélkül, hogy további tényelemekre való bontás volna szükséges. Helyesnek fogadhatja el akkor is, ha az állított tények jogilag is qualificálva vannak. Ilyenkor mi a következőkben tényállításról fogunk beszélni.

Ha azonban az állított ténynek a mindennapi életben szokásos megjelölésével, annak ténybeli mozzanatai szükségképpen nincsenek adva, mert ugyanazt a tényt a legkülönbözőbb mozzanatok (tényelemek) eredményezhetik s éppen azért azokról helyes ítéletet nem mindenki alkothat magának, a fél ténybeli ítélezésének helyességéről a bíróság csak az állított ténynek elemekre, ténybeli mozzanatokra való bontása útján győződhetik meg, itt sem téve különbséget, hogy az állított tény jogilag qualificálva van-e, vagy sem.

Ilyenkor mi — megkülönböztetésül — nem tény, hanem tényeredményállításról beszélünk, ami aztán ugyanolyan tekintet alá esik, mint a jogállítás.

Egy-egy példa talán legjobban megvilágítja a most mondottakat s ama fenti tételünket, hogy a felek akarat- és tudomás-, illetve meggyőződéskijelentéseiket jogállításokkal, tényállításokkal és tényeredményállításokkal indokolják.

A felperes jogvédelmet kér, mert alperes 1000 K-val adósa, a tőle meg- és átvett árúk vételára fejében. Alperes azt állítja, hogy az 1000 K-t kifizette.

Felperes akaratkijelentésének indokolása az a jogállítás, hogy joga van alperestől 1000 K-t követelni, ennek indokolása az a tényállítás, hogy alperes tőle 1000 K értékű árút meg- és átvett. Alperes akaratkijelentésének indokolása az a jogtagadás, hogy felperesnek nincs joga tőle 1000 K-t követelni, ennek indokolása az a tényállítás, hogy alperes az 1000 K-t kifizette.¹⁰⁾

A bíróság itt úgy a felperes, mint az alperes jogállításának (jogbeli ítélkezésének) helyességéről, valamint tényállításának (ténybeli ítélkezésének) helyességéről — persze nem valóságáról — a fentebb említett oknál fogva, minden további nélkül meggyőződhetik.

De nézzünk egy más példát. Felperes jogvédelmet kér s azt állítja, hogy joga van a haszonbérleti szerződés felbontására, mert az alperes haszonbérelő nem folytat okszerű, rendes gazdálkodást.

Alperes tagadással védekezik.

Felperes akaratkijelentésének indokolása az a jogállítás, hogy joga van a haszonbérleti szerződés felbontására,

¹⁰⁾ Az akaratkijelentés indokolása úgy a felperes, mint az alperes részéről tulajdonképpen az a közjogi állítás, hogy keresetjoga, illetve megállapítási igénye van, szóval, joga van a perbeli védelemre, de mert ez a jogállítás csak hallgatólagosan jut kifejezésre a jogvédelmi kérelemben s mert az a per tárgyát nem képezi (l. erre nézve szerző: i. m. 45. l. ellenk. Wach: Der Feststellungsanspruch. 24. l. és Langheinen: i. m. 99. l., kik t. i. per tárgyának a jogvédelmi igényt tekintik) rövidség okából itt mellőzhetjük s az akaratkijelentés indokolásául a per tárgyát képező — rendszerint magán — jogot, illetve annak az állítását vehetjük. Jóllehet az közvetlenül ama közjogi jogállítás indokolásául szolgál, más egyebekkel kapcsolatban.

ennek indokolása az a t é n y e r e d m é n y á l l í t á s, hogy alperes nem folytat rendes gazdálkodást.

Alperes akaratkijelentésének indokolása az a jogtagadás, hogy felperesnek nincs joga a haszonbérleti szerződés felbontására, ennek indokolása az a tényeredményállítás, hogy ő rendes gazdálkodást folytat.

A bíróság a felek jogállításának helyességéről az annak indokolására felhozott tényeredményállításból meggyőződhetik, de már annak a tényeredményállításnak (ténybeli ítékezésnek) helyességéről — persze nem valóságáról —, hogy az alperes rendes gazdálkodást folytat-e, vagy sem, csak akkor szerezhethet magának meggyőződést, ha a felek tényeredményállítását elemeire bontja s azt vizsgálja, hogy mely ténybeli mozzanatokból vezette le a fél az állított tényeredményt. Vagyis itt — a fentebb mondott oknál fogva — a bíróságnak felül kell bírálnia a felek ténybeli ítékezésének helyességét s innen a tényelemekre való bontás szüksége.

Nem szenvedhet kétséget, hogy az előbbi példában a jogtagadás indokolására felhozott fizetés ténye, az utóbbiban pedig a jogállítás indokolásául szolgáló okszerűtlen gazdálkodás ténye, a ténybeli és nem a jogbeli ítékezés körébe vágó tényfogalmak, amennyiben annak megállapításáról van szó, hogy a külvilág bizonyos ténybeli mozzanatai a mindennapi életben fizetésnek tekintetnek-e — bár itt, mint említettük a tényfogalom egyszerűsége s mindenki által ismert volta miatt, a felülbírálás rendszerint elmarad —. illetőleg annak megállapításáról van szó, hogy bizonyos ténybeli mozzanatok — a mindennapi élet tapasztalatai szerint — a maguk összességében rendes, okszerű gazdálkodásnak tekintetnek-e, vagy sem.

Az a körülmény, hogy az említett tényekhez a jogszabály jogi következményeket fűz, a tényfogalmat ebbeli minőségétől meg nem fosztja, jelesen nem teszi azt jogi fogalomká.

A jogállítások és tényeredményállítások annyiban egyenlő tekintet alá esnek, amennyiben azok helyességét a bíróság — az említett módon, t. i. tényelemekre való bontás útján — elvileg legalább, mindig felülbírálja, tehát ellenőrzi. Ez

szabályképpen is áll, amennyiben a törvény kivételt nem tesz (pl. a jogállításra elismerés esetén).

A bíróságnak ugyanis — mielőtt a bizonyításhoz kezdene — a felek jogbeli ítélkezésének helyességéről okvetlenül meggyőződést kell szereznie, ami a jogállítás indokolására felhozott tény, illetve tényeredményállításból történik.

Ha a jogállítás indokolása egyszerű tényállítás (az általunk adott fenti értelemben), a bizonyítás közvetlenül erre irányul, ha azonban a jogállítás indokolására a fél tényeredményt állít (a fentebb vett értelemben), a bizonyítás nem erre, hanem az ennek alkotó elemeit képező tényekre irányul. Úgy, hogy — habár a felek jogállításaikat mindig az ő észlelésük és ténybeli következtetésük eredményével indokolják — a konkrét eset körülményei határozzák meg, hogy — mint még látni fogjuk — a bizonyítás szempontjából a fél észlelésének és következtetésének ténybeli eredménye, mint tényállítás, vagy mint tényeredményállítás veendő tekintetbe.

Ha a fél tényállítást tesz, a bíróságnak feladata, hogy az állított tényt kiderítse, arra azonban, hogy annak a mibenlétét ő maga határozza meg, a tényfogalom közismert volta miatt, ilyenkor nem kerül a sor. Vagyis a felhozott példát tartva szem előtt — azt, hogy a fél ténybeli ítélkezése helyes volt-e, mikor ő a kívülág bizonyos mozzanatainak mibenlétét fizetésnek állapította meg, a bíróság — az említett oknál fogva — rendszerint legalább, nem vizsgálja.

Ha azonban a fél tényeredményt állít, nemcsak az ennek alkotó elemeit képező tényeket kell kideríteni, hanem azok mibenlétét is meg kell határozni, s ennek folytán a bíróság egészen más ténybeli eredményre juthat. A bíróság a fél ténybeli ítélkezésének helyességét t. i. csakis így bírálhatja felül. S ezért ha a fél által előadott tények mibenlétének meghatározása után a bíróság más ténybeli eredményre jut, e tények kiderítésére époly kevéssé van szükség, mintha a jogállítás indokolására felhozott tényekből sem az állított, sem más — polgári perutra tartozó — jog nem vezethető le.

Innen, hogy a bíróságnak elsősorban az a feladata,

hogy a jogállítás, majd a tényeredményállítás helyességéről meggyőződjk. Ha ez megtörtnik, akkor következhetik az állított tények (és sohasem tényeredmények) kiderítése, ami a bizonyítás közvetlen célját képezi.¹¹⁾

V. A bíróság perbeli cselekvényeit — azok végeclját tekintve — azért végzi, hogy az arra jogosított félnek jogvédelmet adjon.

Ebből a célból természetesen vizsgálnia s megállapítania kell, hogy a jogvédelem előfeltételei fennállanak-e s ha igen, melyik fél oldalán. Ámde ennek vizsgálata s megállapítása csak a perben történhetik, éppen azért a bíróságnak első-sorban a pert kell megalapítania.

A per azonban csak akkor jöhet létre érvényesen, ha előfeltételei megvannak s a kereset peralapításra alkalmas s így a bíróságnak első-sorban ezt kell vizsgálata tárgyává tenni. Igenlő esetben a bíróság erre vonatkozólag külön határozatot nem hoz, hanem az idézővégzést kibocsátja. (Pp. 140., 141. §). Ha az alperes valamely perelőfeltétel

¹¹⁾ A Pp. szerint ugyan a bíróságnak a tényállítások valóságát, vagy valótlanágát kell megállapítani, de mert ez tények kiderítése nélkül nem lehetséges, a bizonyítás célja csakis ez utóbbi lehet, annál is inkább, mert sokszor a bíróság olyan tényeket is kiderít, melyet a felek nem állítottak. L. különben erre nézve M a g y a r y: Perjog. 519. s k. ll. Mi úgy gondoljuk, hogy a bíróságnak meggyőződést kell ugyan szerezni, a szövegben adott módon, arról, hogy a fél ítélete a tényfogalomról helyes-e, vagy sem, a bizonyítás azonban csak ennek megtörténte után következik s annak tárgyát mindig a kiderítendő konkrét tények (tényelemek) képezik s nem a fél ítéletének valósága, mert ha ez utóbbi indokolására a fél által felhozott tények az ő ítéletének helytelenségéről győzik meg a bíróságot, a bizonyítást el sem rendeli. Ellenkező a P l ó s z felfogása, amennyiben szerinte a perben nem maga a tény, hanem a tényállítás bizonyítandó s ha a bizonyítás egyébre és nem a fél tényállítására irányul, a bíróság nem magáról a tényről győződik meg, hanem az illető tényről való ítéletének helyességéről. (L. Jogtudományi Közlöny. 1907. évf.) H e l l w i g szintén úgy tanít, hogy tények a bizonyítás tárgya, de hozzáteszi, hogy pontosabban szólva: a tények valóságának, vagy valótlanágának állítása. (System. 673. l.)

hiánya okából ú. n. pergátlókifogással él, úgy a bíróság, amennyiben a kifogást elveti, külön határozattal (ítélet vagy végzés) is megállapítja a perelőfeltételek fennállását.

Ellenben mindig külön határoz a bíróság, ha a keresetnek peralapításra alkalmatlan voltát, vagy valamelyik perelőfeltétel hiányát állapítja meg. Ez a határozat is vagy végzés (Pp. 99., 110., 141. §), vagy ítélet. (Pp. 181. §.) Amennyiben a bíróság a perelőfeltételek felett ítélettel határoz, ezt az ítéletet perítéletnek nevezzük, kivéve persze, ha a bíróság a perelőfeltételek kérdését az ügy érdemével együttesen tárgyalván, azt, hogy a perelőfeltételek fennállanak, az érdemi ítéletben mondja ki. (Következik ez a Pp. 499. §. 3-ik bek.-ből.)

Nagyban és egészben a most mondottak állanak a jogvédelmi biztosítékok (l. fentebb II. a) tekintetében is, amennyiben ezekre vonatkozólag is vagy hallgatólagosan, vagy kifejezetten s vagy ítélettel, vagy végzéssel határoz.¹²⁾

Csak, ha a bíróság a perelőfeltételek s a jogvédelmi biztosítékok kérdésében kifejezetten vagy hallgatólagosan határozott, térhet át a jogvédelem kérdésének tárgyalására. Itt elsősorban azt kell vizsgálnia, hogy a jogvédelem perbeli előfeltételei megvannak-e, vagy sem. Ha azok valamelyike hiányzik, a bíróság jogvédelmet egyik félnek sem adhat; ítélete, mellyel a pert megszünteti (pl. jogképeség hiánya miatt), vagy amellyel a keresetet elutasítja (pl. megállapítási érdek hiánya okából), ez esetben csak annak a kijelentését tartalmazza, hogy a felperes jogvédelmet ez idő szerint nem igényelhet, de közvetve sem tartalmazza annak kijelentését, hogy alperesnek van joga a perbeli védelemhez.

Az ilyen ítéletet ügybeli ítéletnek nevezzük.

A perbeli cselekvények joggyakorlásnak rendszerint

¹²⁾ Kifejezetten legtöbbször végzéssel. Ítélettel határoz azonban a perfüggőség kérdésében a peralapítás után a törvényszéki eljárásban mindig, a járásbíróági eljárásban pedig, ha a perfüggőség folytán a pert megszünteti. A perfüggőség is jogvédelmi biztosíték s nem perelőfeltétel, bár a Pp. ennek jellegével ruhazza fel, amennyiben pergátló kifogásként szabályozza. (180. §.)

csak annak a félnek részéről tekinthetők, akinek *in concreto* joga van a perbeli védelemre, a másik fél részéről azok rendszerint csak megengedett cselekvények. Kivételesen azonban a perjog olyan jogokat is ad, melyeknek ebbeli minősége független a perbeli védelemhez való jog fenn, vagy fenn nem állásától. Ide tartoznak különösen az alperes ellenjogai a keresetjoggal szemben, melyeknek gyakorlása megakadályozza, hogy felperes keresetjoga a konkrét perben kielégítést nyerjen.

Ha az alperes ellenjogát gyakorolja, pl. perköltség-biztosíték hiánya miatt kifogást emel, a bíróság a perelőfeltételek s a jogvédelmi biztosítékok meglételének megállapítása után, ebben a kérdésben határoz. Ez a határozat, mely végzés, vagy ítélet lehet (Pp. 181. §.), csupán annak a kijelentését tartalmazza, hogy alperes ellenjoga fennáll, vagy nem áll fenn, következőleg, hogy az előbbi esetben felperes keresetjogát mindaddig nem érvényesítheti, míg alperes ellenjoga meg nem szűnik.

A határozat azonban sem a per érvényes, vagy érvénytelen voltára, sem a jogvédelmi biztosítékokra, sem a jogvédelem előfeltételeire nem vonatkozik. Épen azért, ha e kérdésben a bíróság ítélettel határoz, az nem perítélet, de nem is ügybeli ítélet, hanem a kettő határán áll.

Ha a bíróság a perelőfeltételekről, a jogvédelmi biztosítékokról, a jogvédelem perbeli előfeltételeiről igenlőleg határozott s ha alperes ellenjogát nem gyakorolta, illetve a bíróság alperesnek ezirányban emelt kifogását elutasította, következik a jogvédelem anyagi előfeltételének megállapítása. Ennek a fenn, vagy fenn nem állásától függ aztán, hogy a bíróság a felperesnek, vagy az alperesnek ad-e jogvédelmet. A bíróság ebben a kérdésben rendszerint¹³⁾ ítélettel határoz s az ilyen ítéletet nevezzük az ügy érdemében hozott ítéletnek (érdemi ítélet).

¹³⁾ Néha azonban végzéssel pl. a kiegészítési kérelem elutasítása esetén Pp. 409. §. L. még M a g y a r y: Perjog. 369. l.

Minthogy a polgári per célja a jogvédelem, s minthogy jogvédelmet a fél csak érdemi ítélettel nyerhet, természetes, hogy a polgári per rendszerinti eredménye egy, az ügy érdemében hozott ítélet. Ámde, hogy a bíróság az ügy érdemében határozhasson, mint láttuk, sok más kérdésben is kell határoznia, csak hogy persze ez nem mindenkor jut külsőleg kifejezésre, hanem legtöbbször (hallgatólagosan) bennfoglaltatik az érdemi ítéletben.

Kétségtelen tehát, hogy a bíróságnak legfontosabb perbeli cselekvénye a határozás.

Bármilyen tekintetben kelljen is a bíróságnak határoznia, ebből a célból vizsgálnia kell azokat a tényeket, melyeket a felek akaratkijelentésük indokolásául, tudomáskijelentés alakjában felhoznak. Ezek a tények a bíróság közvetlen észlelése alá nem esvén, azoknak meg, vagy meg nem történtéről a bíróság észlelés útján nem győződhetik meg. A felek által felhozott s indokolásul szolgáló tények ugyanis rendszerint a múltban, tehát perenkívül történtek.

És éppen azért, mert a perben a bíróságnak sohasem az a feladata, hogy egy akadémikus vitát döntsön el, jelesen, hogy megállapítsa, hogy bizonyos tények bizonyos jogot keletkeztetnek-e, vagy sem, hanem, hogy azt döntse el, hogy a jog valóban keletkezett-e, vagy sem, az állított tények meg, vagy meg nem történtéről is be kell számolnia, vagyis, mint a feleknek, úgy a bíróságnak is tudomáskijelentést kell tennie arra nézve, hogy perenkívül bizonyos tények történtek, vagy nem történtek s hogy annak folytán bizonyos jog keletkezett, vagy nem keletkezett.

Innen, hogy a bíróságnak a perben elsősorban is abból a célból kell következtetési alapot találnia, hogy a perenkívüli tények meg, vagy meg nem történtét kideríthesse. Ilyen következtetési alapul a dolog természete szerint csak azok a tények szolgálhatnak, melyek a perben történvén, a bíróság közvetlen észlelése alá esnek. Ezek az ún. perbeli tények, melyekből következtet ő a perenkívüli tények meg, vagy meg nem történtére, melyeket tehát a történeti hűség szempontjából is következtetés

útján állapít meg, helyesebben derít ki. Ennek megtörténte után az ő következtetése ugyanolyan lesz, mint amely a feleket is valamely ténybeli és jogbeli megállapításra vezette.

Minden bírói határozat általános funkciója a megállapítás. Ebből a célból kell a bíróságnak bizonyos tényeket észlelnie s azokból más bizonyos tényekre következtetnie. Azok a tények, melyeket a bíróság észlelés és következtetés útján megállapít, kétfélék, t. i. perbeliek és perenkívüliek.

Az előbbiek a jelenben, a bíróság előtt történnek s így azokat a bíróság maga észleli (közvetlenül, vagy közvetve). Ezeknek a megtörténtét tehát észlelés útján állapítja meg. Ide tartoznak a keresetindítás, a perbebocsátkozás, s általában a bírósághoz intézett kérelmek, azok módosítása, megváltoztatása, visszavonása, a bíróság előtt tett tényállítások, azokra vonatkozó nyilatkozatok, azok elmulasztása, bizonyítóeszközök megjelölése, azokra vonatkozó nyilatkozatok, vagy azok elmulasztása, szóval a bíróság előtt a felek által tett akarat- és tudomáskijelentések, vagy ezek elmulasztása. Továbbá az alkalmazott bizonyítóeszközökön nyilvánuló tények (tanú-vallomása, okirat tartalma stb.).

A perenkívüli tények a multban történt tények s éppen azért azoknak a történeti hűség szempontjából való kiderítése csak következtetés útján történhetik. Ide tartoznak azok a tények, melyek a per előfeltételeire, a jogvédelmi biztosítékokra, az alperes ellenjogára s a perbeli védelemhez való jog perbeli és anyagi előfeltételeire vonatkoznak.

A perbeli és a perenkívüli tények oksági viszonyban állanak egymással olyképpen, hogy a perenkívüli tény az ok, a perbeli tény pedig az okozat.¹⁴⁾ Így miután a

¹⁴⁾ Erre nézve l. M a g y a r y : Alaptanok. 193. s k. II. legújabbban Perjog. 515. s k. II. Más alkalommal kifejtettük, hogy a bíróság azokra a tényekre köteles alapítani a maga határozatát, melyek reá nézve a tárgyalási elv szerint irányadók, az, hogy a bíróság ezeket a tényeket valóknak is tartsa, nem szükséges, ami különösen abból is következik, hogy ő a tények kiderítésénél magántudomását nem használhatja fel. (i. m. 68. s k. II.) De ha ez így van, nem

bíróság csak a perbeli tényeket észleli, a perenkívüli tények kiderítése az előbbiekből, mint okozatokból, az utóbbiakra, mint okokra való visszakövetkeztetés útján történik.

Következtetési alapul tehát a perbeli tények szolgálnak. A bíróság azonban a perben különféle — igen sokszor egymással össze nem férő — tényeket észlel. Kérdés tehát, hogy a bíróságnak az általa észlelt tények közül melyeket kell következtetési alapul venni. E kérdés megoldása céljából a perbeli tényeket kell közelebbről szemügyre venni s itt — rövidség okából — csak azt az esetet nézzük, mikor mind a két fél jogvédelmet kér.

Mint említettük, a felek perbeli cselekvényei vagy akarati-, vagy tudomáskijelentések. Az előbbiek a perbeli védelemre, az utóbbiak annak előfeltételeire vonatkoznak. A felek abból a célból, hogy jogvédelmet nyerjenek, jogállításokat és tényállításokat tesznek.¹⁵⁾ A felek jogállítása, amennyiben a jogvédelemre irányul, közjogi jogállítás, melyet indokolni kell. Ebből a célból a fél a jogvédelem

szenvedhet kétséget, hogy a bizonyításnál nem az a főcél, hogy a bíróságot a tényállítás valóságáról meggyőzzük, s így a bíróság által a perben észlelt tények nem is, mint bizonyító okok tekintendők (így t. i. Plósz: Jogt. Közl. id. évf.), hanem mint okozatok, melyekből a bíróság következtet az annak okát képező perenkívüli tényre. Erészben magunkévá tesszük a Magyar y tanítását, aki most már igen helyesen a kiderített tények irányadó voltáról beszél. T. i. a perenkívüli tények megállapítása a bíróság által voltaképpen csak a történeti lehetőség szempontjából történhetik. S ha mégis a történeti hűség szempontjából való megállapításról beszélünk, ezt azért tesszük, mert a perjogi garanciák folytán a kiderített tényállás — az esetek túlnyomó részében — a való tényállásnak megfelel. A bírói meggyőződésnek nem a tényállás megállapítása, hanem a bizonyító erő meghatározása szempontjából lehet a perben különösebb jelentősége. Ez a szövegben mondatokkal indokolva lesz.

¹⁵⁾ Erre gondolhat Hellwig is, amidőn a perbeli cselekvények egyik faja gyanánt a tény és jogállításokat hozza fel, az indítványoknak (akaratkijelentéseknek, tehát a jogvédelmi kérelemnek is) indokolása (Begründung) céljából. System. 426. 1.

előfeltételeinek fennállását állítja. A jogvédelem előfeltételeinek fennállására vonatkozó állítások vagy jogállítások, vagy tényállítások. Rövidség okából itt a jogvédelemnek csak anyagi előfeltételét vizsgáljuk. Ez rendszerint valamely jog, illetve jogviszony és pedig az esetek túlnyomó részében magánjogviszony.

Mikor a törvény jogállításról beszél, ennek a magánjognak az állítására, mikor pedig tényállítást említ, rendszerint azokra a tényekre gondol, melyek a magánjogot keletkeztették, illetve annak keletkezését kizárták, vagy a keletkezett jogot megszüntették. Szóval tényállítás alatt — általánosságban — a magánjog fennállásának, vagy fenn nem állásának indokolására felhozott tények állítását kell érteni.

Hogy a bíróság valamelyik félnek jogvédelmet adhasson, el kell döntenie, hogy melyik félnek van ahhoz joga. Ebből a célból kell megállapítani egyebek közt azt is, hogy a jogvédelem anyagi előfeltételét képező magánjog fennáll-e, vagy sem, ami aztán annak a vizsgálatát teszi szükségessé, hogy a magánjog indokolásául felhozott tények megtörténtek-e, vagy sem.

Ennek a kiderítése — perenkívüli tényekről lévén szó — mint láttuk, csak következtetés útján történhetik s a következtetési alap, az esetek különbözőségéhez képest, más és más lesz s így a bíróság ténymegállapítási joga is különböző, t. i. majd szabad, majd pedig kötött s emellett az a perjogban uralkodó tárgyalási elv által is korlátozva van.

A következtetési alap mindig vagy bizonyos személyekben, vagy bizonyos dolgokban rejlik. Ezek a személyek és ezek a dolgok az ú. n. bizonyítási eszközök. Bizonyítási eszköz ennél fogva, a fentebb említett korlátok között minden lehet, amiben a bíróság következtetési alapot talál s így elsősorban ilyenül maguk a peres felek tekintendők.¹⁶⁾

Hogy egy konkrét esetben mi a következtetési alap,

¹⁶⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 550. l.

arra befolyással van az is, hogy a per miképpen bonyolódik le. A perben ugyanis a felperes, mint állítólagos jogosult, azért fordul keresettel az államhoz, illetve annak bíróságához, hogy az utóbbi a kereseti kérelemnek megfelelő ítélettel jogvédelmet adjon. Ezt a jogvédelmet a felperes mindig egy másik személlyel, t. i. az alperessel szemben kéri.

Az állam a kért jogvédelmet a felperes egyoldalú kérelmére is megadhatná, de mert úgy az államnak, mint az alperesnek érdekében áll, hogy csak a valóban létező, indokolt s emellett perrendszerűleg érvényesített keresetjog nyerjen kielégítést, s mert eleve nem lehet tudni, hogy vajjon nem éppen az alperesnek van-e joga a perbeli védelemre, s így a jogvédelmi cselekvény hatálya esetleg méltánytalanul érné az alperest, s mert a per célja az igazság megóvása is, a törvény rendelkezéséhez képest a bíróság lehetővé teszi az alperesnek, hogy nyilatkozzék — a bírósággal szemben — a kereseti állításokra, vagy más szóval, hogy esetleges jogát a perbeli védelemre, érvényesítse. A polgári per tehát a kölcsönös meghallgatás elvén nyugszik.

Ha a bíróság alperest a keresetről értesítette, alperes vagy védekezik azzal szemben, vagy nem. Ha nem védekezik, azaz mulasztást követ el, a bíróság a felperessel tartott tárgyalás alapján, ha pedig védekezik, úgy mindkét féllel tartott tárgyalás alapján határoz a kereseti kérelem felett. Nem védekezik az alperes akkor sem, ha elismer, azonban a bíróság ilyenkor is mindkét féllel tartott tárgyalás alapján határoz.

Amennyiben alperes védekezik, védekezése vagy abban áll, hogy a kereseti tényállításokat tagadja, vagy a kereseti tényállításokat beismeri, de azok jogi következményeit — felperes jogát — tagadja, vagyis tagadja, hogy a kereseti tényállításokból felperes joga levezethető volna; vagy a kereseti tényállításokat beismerve, azokkal szemben olyan, azokkal nem ellenkező, de azokat módosító tényeket hoz fel, melyek felperes jogának keletkezését megakadályozzák, vagy a keletkezett jogot megszüntetik, vagy a jogból fakadó igényt (követelést) kizárják, vagy felperes jogával szemben

saját jogát is per tárgyává teszi (beszámítás). Alperes mind-ezekben az esetekben perbeli védelemre való állítólagos jogát érvényesíti.

Ha alperes mulasztást követ el, a bíróság előtt csak egy, a felperes által tett tényállítás van, ha alperes a kereseti tényeket tagadja, úgy egy ellenkező tényállítást tett. Ilyenkor a bíróság előtt két, egymásnak ellentmondó, tényállítás fekszik stb.

Minthogy a bíróságnak abból a célból, hogy a perenkívüli tények megtörténtét kiderítse, a perben észlelt tényekből kell következtetni, más szóval kifejezve, a bíróság határozatát csak a bizonyított (helyesebben megerősített, vagy megerősítést nem igénylő) tényekre alapíthatja, az előbbi esetben bizonyítási eszköz a felperes, következtetési alap a felperes előadása lesz. Ha az alperes elismer (teljes beismerésben van) következtetési alap megint csak a felperes előadása lesz, megerősítve az alperes ugyanolyan előadása által. Minthogy ilyenkor egymást kizáró előadások nem tétettek, a bíróság az előtte fekvő tényállásokból következtet a perenkívüli tényekre.

Ha az alperes tagadással védekezik, két egymást kizáró tényállítás fekszik a bíróság előtt. A bíróság ilyenkor arra a tényállításra alapíthatja határozatát, melyet megerősítettek, illetve, amely megerősítést nem igényel. Ily esetben a bíróságnak rendszerint nemcsak a felek előadását, hanem más egyéb tényeket is kell észlelnie, vagyis rendszerint más személyekben, vagy dolgokban kell a következtetési alapot keresnie, pl. tanu vallomásában, okirat tartalmában stb. s ezekből, illetve a félnek ezek által megerősített előadásából kell következtetnie.

Ha pedig más következtetési alapot a bíróság nem talál, akkor általában szabályul szolgál, hogy annak a félnek tényállításából kell következtetni a perenkívüli tények meg, vagy meg nem történtére, aki — a bizonyítási teher szabályai szerint — a konkrét esetben bizonyítani, helyesebben más bizonyítási eszközöket megjelölni és alkalmazni nem köteles. Itt most attól az esettől, amikor az alperes

kifogással védekezik, vagy a felperes ú. n. ellenkifogással él, eltekintünk.

Mikor a bíróság a perbeli tényből következtet a perenkívüli tényre, rendszerint szabadon jár el, vagyis — mint a Pp. mondja — a fél tényállításának valóságát, vagy valótlan-ságát a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatásával ítéli meg (270. §.), amit úgy fejezünk ki, hogy a bíróság szabadon mérlegel. Ilyenkor tehát a bíróság — a már említett korlátok között — maga választja meg a következtetési alapot.

Néha azonban a törvény megköti a bírót s kötelezőleg jelöli meg a következtetési alapot, pl. elismerés (beismerés) esetén, köztudomású tényeknél, törvényes vélelmeknél, köz-okiratoknál, teljes bizonyító erejű magánokiratoknál. Ilyenkor beszélünk kötött bizonyításról.

A bizonyítás mindezen eseteiben a bíróság a perben észlelt tényből, mely az említett módon következtetési alapul szolgál, mint okozatból következtet a perenkívüli tényre, mint okra s éppen ezért az ilyen következtetést, melynek segítségével a perenkívüli tények meg, vagy meg nem történtét kideríti, kiderítő következtetésnek lehet nevezni.¹⁷⁾

Azoknak a tényeknek az összesége, melyeket a bíróság a perben észlel, melyek tehát az ő érzéki megfigyelése

¹⁷⁾ Ezt nevezi Magyary ténybeli okozati következtetésnek. (Perjog. 318. l.) Mi azért beszélünk kiderítő következtetésről, mert ezzel is kifejezésre akarjuk juttatni, hogy itt mult tények megállapításáról van szó, okozati következtetés útján azonban a perben sokszor jövő tények is nyernek megállapítást. Ugyan ő ezt a következtetést bizonyítási következtetésnek is nevezi, ami azért is helyes, mert perbeli bizonyítás alatt a mult tények kiderítését kell érteni. Igaz ugyan, hogy mult tények kiderítése is a bíróság ténybeli következtetésének, tehát ténybeli ítélkezésének eredménye, ez a ténybeli ítélkezés azonban egészen más, mint akár a kiderített tények mibenlétének meghatározása, akár jövő tények megállapítása. Ez a két utóbbi t. i. nem bizonyítás, mert — mint a szövegben kifejtjük — másokra nem irányadó, olyan értelemben, mint a mult tények kiderítése.

alá esnek, alkotja a perbeli tényállást szűkebb értelemben. Azok a tények pedig, melyek perenkívül történtek s melyeket a bíróság következtetés útján derít ki, a perenkívüli tényállás alkotó elemei.

A bíróságnak, mielőtt a kiderített tényekre, tehát a perenkívüli tényállásra, a jogszabályt alkalmazná, további logikai, gondolatbeli műveletet kell végeznie.

Rövidség okából a bíróságnak itt is csak azt a határozatát tartjuk szem előtt, mellyel valamelyik félnek jogvédelmet ad, megemlítvén, hogy az a gondolatbeli művelet, melyet a bíróság a határozás céljából végez, más egyéb határozatoknak is szükségképpen előzményét képezi.

Jogvédelmet a fél csak azzal a határozattal (ítélettel) nyerhet, mely a per tárgyát képező (rendszerint magán) jog-jogviszony fennállását, vagy fenn nem állását megállapítja.

Ez a megállapítás pedig úgy történik, hogy a bíróság a perenkívüli tényállást a jogszabály alá foglalja (subsumálja) s ennek eredményeképpen kijelenti (deklarálja) hogy a kiderített tények jogot keletkeztettek, vagy a jog keletkezését kizárták, vagy a keletkezett jogot megszüntették. Valamint a tényeknek a történeti hűség szempontjából való kiderítése, úgy ez a jogbeli megállapítás is, következtetés és pedig ez utóbbi jogbeli következtetés eredménye, melynél a bíróság a maga jogi ismereteit használja fel.

A jogbeli megállapítás azonban csak úgy történhetik, hogy a bíróság a kiderített tényeket összeméri azokkal az abstract tényekkel, melyeket a törvényhozó maga elé képzelt akkor, amikor a jogszabályt megalkotta.

Hogy ez a gondolatbeli művelet szintén következtetés, az kétséget nem szenvedhet, konkrét tényeknek abstract tényekkel való összehasonlításáról lévén szó.

Ez a következtetés is ténybeli következtetés, nem lévén itt egyébbről szó, mint annak megállapításáról, hogy bizonyos tények azonosak-e, vagy sem. A jogszabály képzeleti tényállásába azonban az egyes tények nem mindig mint

ilyenek, hanem igen sokszor, mint jogilag qualificált tények (tényállások), illetve, mint tényeredmények kerülnek be.

A jogszabály abstract tényállásában gyakran fordulnak elő ilyen kifejezések kölcsön, bérlet, letét, vétel stb. tehát jogilag qualificált tények (tényállások) továbbá, jó-hiszem, rosszhiszem, tévedés, erkölcstelen életmód, feslett életmód stb.

Vagyis a jogszabály a maga képzeleti, abstract tényállásába igen sokszor nem az egyes ténybeli mozzanatok, hanem azoknak — jogilag qualificált, vagy nem qualificált — eredményeit, a tényeredményeket veszi fel.

A jogszabály képzeleti, abstract tényállása természetesen nem a törvényhozó elmeszüleménye, hanem az a mindennapi életben már előforduló, sőt mondhatni, gyakori jelenség mintájára van megszerkesztve. S minthogy így a törvényhozó az abstract tényállás felállításánál a mindennapi életet tartja szem előtt, természetes, hogy a konkrét és az abstract tényállás összehasonlítása (azonosítása) céljából a bíróságnak — a történeti hűség szempontjából már kiderített (megállapított) tényállást, illetve az annak alkotó elemeit képező egyes tényeket — a mindennapi élet tapasztalati szabályai szerint is minősíteni kell. Ilyenkor a bíróság nem jogi, hanem más tudományos, művészeti, technikai stb. s általában köztapasztalati ismereteit hívja segítségül s így állapítja meg, hogy a kiderített konkrét tény az ő mibenléte szerint azonos-e a jogszabály abstract tényével, hogy tehát az ehhez fűzött jogi hatály ama konkrét tényhez is hozzájárul-e. Ebben áll a kiderített tények mibenlétének meghatározása.

Míg ez a meghatározás tisztán ténybeli következtetés, addig annak a megállapítása, hogy a jogszabály milyen jogi hatályt köt ama tényekhez, már jogbeli következtetés eredménye s míg amannál a bíróság a maga köztapasztalati ismereteit, addig itt jogi ismereteit használja fel.

A konkrét tények mibenlétének meghatározása azoknak az abstract tényekkel való összehasonlítása céljából elengedhetetlen s így természetesen elengedhetetlen előzménye

lesz az a jogbeli következtetésnek is,¹⁸⁾ s talán éppen innen van, hogy e kettőt nem igen szokták megkülönböztetni, különösen ott, ahol a jogszabály abstract tényállása, az annak elemeit alkotó tények, olyan egyszerűek, hogy azok mineműsége iránt kétség sem foroghat fenn, úgy, hogy azok tekintetében mindenki biztos ítéletet alkothat magának. (L. fentebb).

A jogszabály abstract tényállásának alkotó elemei ugyanis, vagy olyannyira egyszerű tények, hogy azokat további tényelemekre bontani — megítélhetőségük okából — nem szükséges, más szóval a tényfogalom megjelölésére a mindennapi életben használt elnevezés a tény minősége tekintetében kétséget nem enged, vagy pedig a tények, mint más tényekből vont következtetések eredményei lesznek a jogszabály abstract tényállásának alkotó elemeivé, teljesen közömbös lévén az előbbi esetben éppen úgy, mint az utóbbiban, hogy e tények, illetve tényeredmények jogilag qualificálva vannak-e, vagy sem.

Hogy azután a tények meg, vagy meg nem történtének, illetve a tényeredmények helyességének, vagy helytelenségének megállapításánál a bíróság miképpen járjon el, azt igen sokszor a konkrét eset körülményei határozzák meg. Elvileg azt kell mondanunk, hogy az egyszerű tények valóságának, vagy valótlanságának megállapítása (ez t. i. a törvény szóhasználata) céljából további tényekre bontás nem szükséges, ellenben tényeredmények valóságának, vagy valótlanságának megállapítása — illetve jobban mondva azok helyességének vagy helytelenségének megítélhetése — tényelemekre való bontás nélkül — csak a legritkább esetben képzelhető.

Úgy, hogy minden egyes konkrét esetben azt kell néznünk, hogy az indokolásképpen felhozott tény, illetve tényeredmény, mint olyan, általában szolgálhat-e közvetlen bizonyítási tétellal s ha igen, hogy a konkrét esetben olyanak tekinthető-e.

¹⁸⁾ V. ö. Magyary: M. Jogász Egyl. Ért. 1904. 4. füz. 21. l.

Azért pl. egy tényeredmény (kölcson, bérlet, vétel stb.) az egyik esetben tényelemekre való bontás nélkül is lehet közvetlen bizonyítási tétel, sőt ahol eskü általi bizonyításnak helye van, a tényeredmény, mint olyan vehető fel az eskü szövegébe,¹⁹⁾ más esetben viszont a tényekre bontás elengedhetetlen. Természetes, hogy itt tág tere van a bírói belátásnak, egy azonban kétségtelen, hogy t. i. a tényelemekre bontás csak akkor mellőzhető, ha az mindig ugyanazokra a tényelemekre vezethető vissza. Ellenkező esetben a tényeredmény, mint olyan, közvetlen bizonyítási tételül — elvileg legalább — sohasem szolgálhat.²⁰⁾ Így pl. ha a jogállítás indoka az, hogy az ellenfél nem folytat rendes gazdálkodást, vagy feslett életű, ennek megállapítása csak ama tények előzetes kiderítése (tehát tényelemekre való bontás) útján történhetik, melyek az illetőt a közfelfogás szerint nem rendes gazdának, illetve feslett életűnek tüntetik fel stb.

A bíróság a jogszabályt csak úgy alkalmazhatja, ha annak abstract tényállását azonosnak találja a konkrét tényállással. Ezért kell a bíróságnak tényállást megállapítani. Ezt pedig a felek által állított, vagy tagadott, esetleg a felek részéről fel sem hozott tényekből, illetve tényeredményekből kell megszerkeszteni. Ebből a célból a tényeket (helyesebben tényelemeket) a történeti hűség szempontjából kideríteni, a tényeredményeket pedig — a már említett tényelemekre való bontás s a tényelemek kiderítése útján — megállapítani, a bíróság feladata.

Mindezek a gondolatbeli műveletek a ténybeli következtetés körébe tartoznak, a bíróságnak tehát, hogy a jogszabályt alkalmazhassa, többféle ténybeli következtetést kell végeznie. Azt a következtetést, melynek célja a tények meg, vagy meg nem történtének kiderítése, mint mondtuk is, történeti, kiderítő következtetésnek lehet nevezni, azt pedig, melyet a bíróságnak abból a célból kell végeznie,

¹⁹⁾ V. ö. W a c h : Vorträge 227. s k. l.

²⁰⁾ Az ú. n. belső tények, melyek az akarat és tudat világába esnek, lehetnek esetleg eskü tárgyai. V. ö. W a c h : Vorträge 228. l.

hogy a kiderített tények alapján a tényeredményeket megállapíthassa s a konkrét tényállást a jogszabály abstract tényállásával azonosítsa, miután itt a bíróságnak a kiderített tények mibenlétét kell meghatározni, azokat köztapasztalatszerűségük szerint minősíteni s azokat a jogszabály abstract tényeivel összehasonlítani, *Ma g y a r y* ²¹⁾ — talá-lóan — tén y b e l i m i n ő s í t ő, ö s s z e h a s o n l í t ő következtetésnek nevezi.

Kétségtelen, hogy e kétféle következtetés különbözik egymástól, bár néha a különbséget nehéz észrevenni. Így nevezetesen a közvetett bizonyítás eseteiben. Ilyenkor ugyanis a bíróság által már kiderített perenkívüli tény nemcsak mint ok, hanem, mint egy további tén y o k o z a t a jelentkezik s így még további következtetés szükséges, hogy a bizonyítandó tény kideríttessék.

A közvetlen bizonyításnál a perenkívüli tényeket a történeti hűség szempontjából állapítja meg a bíróság, a közvetett bizonyításnál azonban néha meg kell elégedni, ha a megállapítás csak a történeti l e h e t ő s é g szempontjából történik. A történeti lehetőség szempontjából való megállapítás aztán, jóllehet itt is tények kiderítéséről van szó, már nagyon közel áll a köztapasztalatszerűség szerint való megállapításhoz (a tények mibenlétének meghatározásához). Innen, hogy a tényeknek a történeti lehetőség szempontjából való megállapítása a felülvizsgálati bíróságnak is jogkörébe tartozik, (erről lentebb,) éppúgy, mint a tények mibenlétének meghatározása, a köztapasztalatszerű minősítés.²²⁾

A bíróság ezt az összehasonlító, minősítő ténybeli következtetést is azért végzi ugyan, hogy a maga határozata számára tényállást állapíthasson meg, mégis ez a követ-

²¹⁾ L. Perjog. 318. l. aztán id. Ért. 17. s k. ll. a ténybeli következtetés különbözőségeinek megvilágítására ott felhozott érdekes példákat.

²²⁾ Pl., ha a fél akaratát kell kideríteni s a köztapasztalat szabálya jön segítségünkre annak a megállapításánál, hogy bizonyos szó alatt mit kell érteni.

keztetés egészen más, mint a kiderítő következtetés, amennyiben itt a bíróság nem tények meg, vagy meg nem történtét bizonyítja, hanem a maga ténylegi ítéltetését juttatja kifejezésre. Éppen ezért ezt a következtetést már nem is tekintjük bizonyításnak, hanem ennek a folyó perben olyan jelentősége van, mint a jogbeli ítéltetésnek, más perben pedig ilyen jelentőséggel sem bír. Vagyis ott, ahol a bíróság — különös törvényhozói intézkedés folytán — tényállást nem állapíthat meg (így szabály szerint a felülvizsgálati eljárásban), a kiderítő következtetés alapján történt ténymegállapítás a folyó perben köti a bíróságot, ellenben a minősítő következtetés eredményeképpen megállapított tényállás éppoly kevésbé irányadó a bíróságra, mint a jogbeli megállapítás, ami következik e két utóbbi megállapítás céljából végzendő gondolatbeli művelet azonosságából s abból, hogy a jogbeli ítéltetés helyessége feltételezi a ténybeli ítéltetés helyességét.

Egy másik per nézőpontjából azonban másképpen áll a dolog. T. i. ebben a perben — a perújítástól eltekintve — a korábbi perben hozott ítélet jogbeli megállapítása — miután a jogerő erre vonatkozik — kötelező, a korábbi perben hozott ítéletnek a kiderítő következtetés alapján történt ténymegállapítása — az ellenkező bebizonyításáig — szintén kötelező következtetési alap lesz a perenkívüli tények kiderítése szempontjából, az ítélet közokirati jellegénél fogva.

De ha a másik per bírósága az ítéletből vont következtetés alapján állapítja is meg a perenkívüli tényeket a történeti hűség szempontjából, az ilyképpen kiderített perenkívüli tények mibenlétének meghatározása tekintetében a korábbi per ítélete őt már egyáltalán nem köti, vagyis a kiderített tényeket köztapasztalatszerűségük szerint önállóan minősíti.

Ez persze csak akkor képzelhető, ha ugyanazok a tények több jogot keletkeztetnének, melyek tekintetében azonban nem egyidejűleg s nem ugyanabban a perben kérnek jogvédelmet.

A ténybeli következtetések megtörténte után, következtet a bíróság a jogszabálynak a tényekre vonatkozó rendelkezésére s annak alapján megállapítja, hogy a per tárgyát képező magánjog-jogviszony fennáll, vagy nem áll fenn. Innen, hogy minden ítélet általános funkciója a jogbeli megállapítás.

Sok esetben aztán a bíróságnak most vázolt gondolatbeli művelete — ténybeli kiderítő, minősítő, összehasonlító és jogbeli megállapító következtetése — a jogbeli megállapítással véget is ér. Nevezetesen a megállapítási perekben, ahol a bírói ítélet annak kijelentésére szorítkozik, hogy a jog-jogviszony fennáll, vagy nem áll fenn.

A bíróság azonban nemcsak abból a célból következtet a jogszabályra, hogy a jog-jogviszony fennállását vagy fenn nem állását megállapíthassa, hanem igen szokszor még egy további következtetést is kell végeznie, hogy t. i. a jogszabálynak abstract rendelkezését most már a megállapított konkrét jogra-jogviszonyra alkalmazhassa.

A jogszabálynak ugyanis mindig legalább két rendelkezése van. Az egyik az, mely meghatározza, hogy mikor tekinthető valamely jog-jogviszony létrejöttnek, illetve mikor nem tekinthető annak, vagy mikor tekinthető az megszűntnek, a másik pedig az, mely a létrejött jogból-jogviszonyból eredő következményeket (a jogi hatásokat) sorolja fel, illetve állapítja meg. Az a körülmény, hogy ez a kettős rendelkezés a törvényben nem mindig jut külsőleg kifejezésre, a tétel helyességét nem érinti. Így, ha a törvény azt mondja, hogy »aki pénzt vagy egyéb helyettesíthető dolgokat mástól kölcsön kap (kölcsönvevő), az ennek fejében ugyanolyan fajú és minőségű dolgokat ugyanoly mennyiségben köteles a másik félnek (a kölcsönadónak) visszaszolgáltatni«, ezzel egyszersmind az is ki van mondva, hogy aki másnak pénzt stb. kölcsön adott, annak j o g a keletkezett a kölcsönadott dolog visszakövetelésére, habár ez a törvényben kifejezetten nem is említetik. (Terv. 1082. §.)

A bíróságnak tehát igen sokszor még további jogbeli következtetést kell végeznie, t. i. az említett módon megállapí-

tott jogra-jogviszonyra alkalmazni kell a jogszabály abstract parancsát. Ez is összehasonlítás, tehát következtetés útján történik s abban jut kifejezésre, hogy az ítélet a jogbeli megállapítás alapján további rendelkezéseket tartalmaz. T. i. vagy előkészíti a jognak megfelelő állapotot (marasztaló ítélet), vagy magalétesíti azt (konstitutív ítélet). Ez a marasztalás és ez a konstituálás, mely tehát a bíróság további gondolatbeli műveletének eredménye, az ítélet különös funkciója.²³⁾

Ha a bíróság elutasít — itt csak az ügy érdemében hozott ítéletet tartjuk szem előtt — ezt vagy azért teszi, mert a per tárgyává tett jog indokolására előadott tényeket következtetési alapul nem vehette, illetve, mert a következtetési alapul elfogadott tényekből a jog fenn nem állása, vagy (negatív megállapítási perben) a jog fennállása volt megállapítandó, vagy mert a következtetési alapul szolgáló tények olyan jogszabály abstract tényeivel nem azonosíthatók, melyekhez valamely jogi következmény van csatolva.

Példán megvilágítva, ha a felperes kölcsön iránt perel s az alperes tagadással védekezik, úgy a bíróságnak — feltéve, hogy a perben semmi egyéb nem történt — az alperes ellenkező tényállítását kell következtetési alapul elfogadni s annak folytán megállapítja, hogy felperes joga (alperes köteleessége) nem áll fenn.

Ha a bíróság adott esetben felperes jogának fennállását állapítaná meg, annak alapján alperest kötelezné a kölcsön visszafizetésére. És pedig azért, mert egyrészt következtetne arra a magánjogi szabályra, hogy a kölcsönvevő a kölcsönt visszafizetni tartozik, másrészt, mert következtetne arra a perjogi szabályra, mely a keresetjog kielégítését rendeli, ha annak valamennyi előfeltétele fennáll.

Ha viszont a bíróság adott esetben a felperes jogának fenn nem állását állapítaná meg, azért utasítaná el felperest, mert egyrészt következtet egy magánjogi szabályra, másrészt egy perjogi szabályra.

²³⁾ L. erre nézve szerző: i. m. 159. s k. II.

Mert, ha magánjogi szabály, hogy aki kölcsönt adott, annak joga keletkezik a kölcsön visszakövetelésére, a contrario következik, hogy aki kölcsönt nem adott, annak ily joga nem is keletkezhetik. Ez annyira önként érthető, hogy a törvényhozó azt kifejezetten kimondani feleslegesnek tartotta.

És ha perjogi szabály, hogy felperes keresetjogát, ha annak valamennyi előfeltétele fennáll, ki kell elégíteni, úgy nem kevésbé perjogi szabály, hogy megfelelő esetben az alperes megállapítási igénye nyerjen kielégítést.

A bíróság tehát, akár marasztal, akár elutasít, a jogbeli megállapítás alapján egy-egy magánjogi és perjogi, habár más tartalmú, jogszabályt alkalmaz, melyre következtetés útján jut el. Nézetünk szerint aztán a bíróság mind a két esetben ugyanazt a gondolatbeli műveletet végzi.

Ha pedig a következtetési alapul szolgáló tények olyan jogszabály abstract tényeivel, melyekhez jogi következmény van csatolva, nem azonosíthatók, annak megállapítására, hogy a per tárgyát képező jog-jogviszony nem áll fenn, a bíróság ugyanolyan gondolatbeli művelet útján jut el, mint mikor a kiderített tényállást a jogszabály abstract tényállásával összehasonlítja.

Ha ugyanis jogszabály, hogy jogot csak azok a tények keletkeztetnek, melyeket a jogszabály ilyenekül elismer, úgy ebből a contrario következik, hogy azok a tények, melyeket a jogszabály ilyenekül el nem ismer, jogot nem is keletkeztethetnek.

És ha jogszabály, hogy a jogkeletkeztető tények eredményeként előálló joggal bizonyos következmények járnak, úgy nem kevésbé jogszabály, hogy a jogot nem keletkeztető tényeknek jogkövetkezményei nem lehetnek.²⁴⁾

²⁴⁾ Magyary az elutasító ítéletet külön ítéleti fajnak tekintti a megállapító és konstitutív ítéletek mellett, mert, mint mondja, a bíróság azok mindenikében más logikai funkciót végez. (Perjog különösen 619. l.) Mi az ítéletről alkotott nézetünket más helyen (i. m. 159. s k. ll.) kifejtettük s az ítéletekben rejlő különös funkció alapján marasztaló, megállapító és konstitutív ítéleteket különböztetve meg, az elutasító ítéletet megállapító ítéletnek vettük,

A bíróságnak, hogy a jog-jogviszony fenn- vagy fenn nem állását megállapíthassa s a jog fennállásához, vagy fenn nem állásához fűződő következményeket kimondhassa, természetesen ismernie, tudnia kell a jogszabályt is.

Ennek ismeretére is a bíróság észlelés és következtetés útján jut el, minthogy azonban ez rendszerint peren kívül történik, a perben már mint ismeret, mint tudás jut kifejezésre, magának a jogszabálynak alkalmazásában. Néha azonban előfordul (pl. külföldi jogszabálynál), hogy a bíróság a perben észlelt tényekből jut el a jogszabály ismeretére.

A bíróságnak továbbá köztapasztalatszerű ismeretekkel is kell bírnia, hogy a kiderített tények mibenlétét meghatározhassa, de ezeket az ismereteket is rendszerint perenkívüli észlelés és következtetés útján szerzi a bíróság, néha azonban a perben (szakértők útján).

A bíróság perbeli cselekvényeit az elmondottak alapján a következőkben foglalhatjuk össze.

A bíróság a jelenben észlelt perbeli tényekből elsősorban

mert az ilyen ítélet jogi hatálya épp úgy kimerül a perbeli jogerő hatályában, mint általában a megállapító ítélet jogi hatálya. Ez pedig azt jelenti, hogy az elutasító ítélet megállapítása, ha az csak az indokolásból tűnik is ki, a bíróság szempontjából az ahhoz való kötöttséget, a felek szempontjából pedig az újbóli vitatás hatálytalanságát jelenti. Ha ez nem így volna, az elutasított felperes ugyanazon jog iránt tetszése szerint bármikor indíthatna keresetet, a bíróság az elutasítást hivatalból nem vehetné figyelembe, alperes a rei judicatae excepcióval nem élhetne, perújításnak helye nem lenne, hanem csak új keresetnek. Az ilyen ítélettel alperes jogvédelmet nem nyerne, mert az az ő jogállapotát, a felperessel szemben, a jövőre nem biztosítaná s arra kénytelenítené az alperest, hogy az ellene indított perben minden esetben megállapítási keresetet indítson a felperes keresetében állított, vagy tagadott jog fennállásának, vagy fenn nem állásának megállapítása iránt, ami azonban per-ökonomiai szempontokba is ütköznék. S minthogy a Pp. azokban az esetekben, mikor a bíróság a felperes keresete felett nem határozhat — kétségtávol az alperes érdekében — külön kiemeli, hogy alperes megállapítási keresetet támaszthat (186. §., 439. §.), ebből is következtetjük, hogy más esetekben ennek kiemelése azért marad el, mert a megállapítási keresetet az alperes részéről a Pp. is feleslegesnek tartja, miután az elutasító ítélettel alperes ugyanazt a célt éri el.

következtet a perjogi szabályok abstract tényeire s magára a perjogi szabályra, aztán a perenkívüli tények meg, vagy meg nem történtére, a kiderített tényeknek mibenlétére, aztán a magánjogi szabálynak jogot keletkeztető, vagy a jog keletkezését kizáró, illetve a keletkezett jogot megszüntető rendelkezésére, esetleg a jogszabály parancsoló rendelkezésére s végül a perjogi szabálynak parancsoló rendelkezésére.

Igy azután a bíróság a perben észlel, következtet, megállapít és parancsol.

A megállapítás és a parancs a bíróság határozata, az észlelés és következtetés annak előidézője.

Valamint a következtetés, úgy a megállapítás is kétféle, t. i. ténybeli és jogbeli. Nevezetesen a tényeknek a történeti hűség szempontjából való kiderítése s a kiderített tények mibenlétének meghatározása, azoknak a jogszabály abstract tényeivel való azonosítása céljából, ténybeli megállapítás, az ilyképpen megállapított tények jogi hatásának, vagy a jogi hatás hiányának megállapítása jogbeli megállapítás.

A határozat fogalma alá természetesen csak a jogbeli megállapítás esik. Minden bírói ítélet jogbeli megállapítást és parancsot tartalmaz. Az előbbi annak a kijelentése (declaratio), hogy a jog fennáll vagy nem áll fenn, és egyszersmind annak a hallgatólágos megparancsolása, hogy a bíróságok és felek ehhez a megállapításhoz a jövőben alkalmazkodjanak. Innen a bíróságnak az ítéleti megállapításhoz való kötöttsége, innen a felek részéről való újabbi víthatás hatálytalansága. Ehhez a megállapításhoz és abban rejlő hallgatólágos parancshoz marasztaló ítéleteknél még egy külön parancs is járul, az alpereshez intézve, mely közte és az állam közt egy külön kötelmi (közjogi) viszonyt hoz létre.²⁵⁾ Ily értelemben véve, a bíróság határozata (ítélete) annak tudomás- és akarat-kijelentése.²⁶⁾

A jogbeli megállapítás a jogszabályra való következtetés eredménye. A jogszabályok aztán, melyekre a bíró-

²⁵⁾ V. ö. szerző: i. m. 171. s k. l.

²⁶⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 319. l.

ságnak a határozás céljából következtetni kell, vagy ú. n. anyagi, vagy ú. n. eljárási szabályok. Az előbbiek vagy magánjogi vagy közjogi (különösen perjogi) szabályok. Az utóbbiak pedig mindig perjogi szabályok.

Az anyagi jogszabályok a felek perenkívüli, vagy perbeli jogaira és kötelelességeire vonatkoznak, az eljárási szabályok pedig az eljárás módját írják elő, nevezetesen azt, hogy a per alanyai miképpen működjenek közre a per megalapításánál és lebonyolításánál s különösen, hogy a bíróság miképpen hozzon ítéletet, s általában idetartoznak mindazok a szabályok, melyek szerint a bíróságnak el kell járnia abból a célból, hogy az igazságnak megfelelő ítéletet hozhasson s mely szabályok jórészt a perjog alapelveiben jutnak kifejezésre.

Vannak aztán eljárási szabályok, melyek részben anyagi szabályok is, vagy legalább egy konkrét esetben a felek nézőpontjából olyanul tekinthetők.

A bíróság a perben eljárási s a legtöbb esetben egyszerűs mind anyagi jogszabályt is alkalmaz. Így, ha a bíróság a pert valamely előfeltételének hiánya okából megszünteti, eljárási szabályt, ha az alperes ellenjogát elégti ki, eljárási és anyagi, de perjogi szabályt, ha a jogvédelmi biztosítékok tárgyában határoz, eljárási és esetleg anyagi, de perjogi szabályt, ha a keresetet valamely perbeli jogvédelmi előfeltétel hiánya okából utasítja el, eljárási és anyagi, de perjogi szabályt és végül, ha az ügy érdemében határoz, eljárási és anyagi és pedig úgy perjogi, mint magánjogi szabályt alkalmaz. Ez t. i. a leggyakoribb eset, de lehetséges, hogy az anyagi perjogi szabály mellett nem magánjogi, hanem más anyagi (közjogi, perjogi) szabályt kell alkalmaznia, ha t. i. a per tárgya nem magánjog, hanem közjog. (pl. a Pp. 413. §-a esetében).

3. §. A per mint jogérvényesítő eljárás.

A per — mint láttuk — jogvédelmi eljárás; emellett azonban azt jogérvényesítő eljárásnak is szokták tekinteni. Ez annyiban találó is, amennyiben a felek a perben közjogi

jogosítványokat, különösen a jogvédelemhez való jogukat érvényesítik.

Kivételesen, különös törvényhozói intézkedés folytán, azonban az is előfordul, hogy a per magánjogok érvényesülési terévé lesz. Jóllehet azonban ez csak kivételes eset, úgy mégis, mikor a pert jogérvényesítő eljárásnak mondják, jogérvényesítés alatt a magánjog érvényesítését értik.

Ámde azok a jogosítványok, melyeket per útján érvényesíthetünk, túlnyomó részben közjogi jogosítványok és csak kivételesen magánjogiak. Érvényesítésük — egyebek közt — attól van feltételezve, hogy polgári per tárgyául szolgáljanak, tehát polgári perútra tartozzanak.

Igy azután a közjogi jogosítványoknak két csoportját kell megkülönböztetni. Az egyikbe tartoznak a perbeli védelemhez való jogosítványok s a perből, mint jogviszonyból eredő s a jogvédelem kérdésétől, sokszor legalább, független jogosítványok, a másik csoportba pedig azok a közjogi jogosítványok, melyek a jogvédelemnek éppen úgy csak egyik előfeltételét képezik, mint a magánjogi jogosítványok. Úgy az első, mint a második csoportba tartozó közjogi jogosítványok egy nagy részének gyakorlására, illetve érvényesítésére csak a felelbiteli bíróságok előtt nyílik alkalom.

I. Említettük, hogy a polgári perben a felperes mindig egy másik személlyel, az alperessel szemben kér jogvédelmet és pedig mindig egy polgári perútra tartozó (rendszerint magán) jog-jogviszony tekintetében. Ugyanebben a perben az alperes, mint ilyen, jogvédelmet, a felperessel szemben, ugyancsak ezen (keresetbe vett) jog stb. tekintetében kér s mindkét fél csak arra vonatkozólag nyerheti. A bíróság a perben különféleképp hazározhat ugyan, de jogvédelmet csak az a határozata nyújt, mely a keresetbe vett jog fennállását vagy fenn nem állását stb. megállapítja, mert csak az ilyen határozat biztosíthatja a fél jogállapotát ellenfelével szemben a jövőre nézve. Ez így van akkor is, ha a felperes marasztaló, vagy jogállapotváltoztató (konstitutív) ítéletet kér, mert az

ilyen ítéletnek is a megállapító tartalma az, amelyen a további rendelkezések alapulnak.¹⁾ Hogy azonban ez a megállapítás a felet a jövőben ellenfelével szemben biztosíthassa, azt a bíróságra kötelezővé s ezzel a felek részéről való újbóli vitatást hatálytalanná kell tenni. Erre szolgál az ítélet jogereje, melynek célja így összeesik a per céljával, amennyiben a jogerő teszi tökéletessé a perbeli védelmet.

Az ítéleti megállapítás pedig mindig arra a konkrét jogra-jogviszonyra, kivételesen arra a konkrét tényre vonatkozik, mely per tárgyául szolgál. Nézetünk szerint ugyanis a per tárgya az esetek túlnyomó részében a keresetben állított, vagy tagadott (rendszerint magán-) jog-jogviszony. Kivételesen azonban előfordul, hogy a per tárgyául valamely konkrét tény szolgál. Ámde ez, mint kivétel szorosan magyarázandó. Innen, hogy azokban az esetekben, melyekben a per tárgya valamely jog-jogviszony, az azt keletkeztető tények csak az individualizálás és a bizonyítás szempontjából bírnak jelentőséggel, viszont, ahol a per tárgyat valamely tény képezi, ott az abból keletkezhető jogot, jogviszonyt a per érintetlenül hagyja.²⁾

Abból azonban, hogy a per tárgya rendszerint valamely konkrét jog-jogviszony, éppen nem következik, hogy felperes keresetében mindig valamely anyagi (magán-) jogot érvényesít s nem következik, hogy felperes keresetében mindig anyagi (magán-) jogot állít.

Nevezetesen :

1. marasztalási keresetnél a per tárgya olyan alanyi jog, mellyel szemben egy másikat valamely tevésre, abbanhagyásra, vagy tűrésre menő kötelezettség terhel, olyképpen, hogy a jogosított joga csak e kötelezettség teljesítése által érvényesül s az ilyen jog marasztalási kereset tárgyává rendszerint csak akkor tehető, ha a jogosított a

¹⁾ V. ö. szerző: i. m. 44. l.

²⁾ Különösen kitűnik ez az okirati valódiság megállapítása iránti pereknél. Így pl. egy váltó valódiságának megállapítása nem jelenti a váltói obligáció fennállását.

kötelezettség teljesítését már most követelheti.³⁾ Csak szorosan magyarázandó kivétel a Pp. 131. §-a;

2. a jogállapotváltoztatásra menő kereseteknél a per tárgya mindig olyan (magán- vagy köz-) jog, mely egy konkrét jogállapot megváltoztatására irányul s mely keresetben tett jogügyleti akaratkijelentéssel gyakorolható (pl. jog a házasság felbontására, jog a perújításra, jog a végrehajtás megszüntetésére stb.);⁴⁾

3. A megállapítási kereseteknél ellenben a per tárgya bármilyen jogviszony, sőt valamely jogállapotváltoztatásra menő jog is lehet.⁵⁾

Távol esik feladatunktól, hogy az alanyi jog még ma is vitás fogalmának különböző meghatározásait e helyen vizsgálata, vagy éppen bírálat tárgyává tegyük,⁶⁾ de nézetünk szerint — bármiképpen is fogjuk fel az alanyi jogot — az mindig privilegiumszerű abban az értelemben, hogy az a jogosítottnak bizonyos kiváltságos helyzetet biztosít, mely egy konkrét esetben ugyanazon előfeltételek mellett is nem mindenkit, hanem csak egyet, vagy néhányat illethet meg.⁷⁾

E kiváltságos helyzet pedig abból a szempontból, hogy a jog mennyiben szolgálhat per tárggyául, háromféle lehet, ú. m.:

³⁾ V. ö. szerző: i. m. 179. s k. ll.

⁴⁾ V. ö. szerző: i. m. 239. s k. ll.

⁵⁾ L. erre nézve különösen Hellwig: Anspruch und Klage-recht. Jena, 1900. 444. l.

⁶⁾ L. erre nézve szerző: i. m. 17. l. jegyzetében közölt irodalmat. Egészen önállóan fejti ki az alanyi jog fogalmát Plósz: Beiträge. 64. s k. ll. Nagyon tanulságosak a Schwarcz G. fejtegetései Jogállam. 1907. VI. k. 733. s k. ll. s Újabb irányok a magánjogban. 1911. 101. s k. ll. Igen tájékoztató Hebelt: Tanulmányok a jogügyletről. 1912. 205. s k. l. Nagy alapossággal tárgyalja az alanyi jog kérdését legújabbán Tóth Lajos: Magyar magánjog. I. füz. 1914. 13. s k. ll.

⁷⁾ Ily értelemben veszik az alanyi jogot: Schmidt: Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts. Leipzig, 1898. 26. lap. Hellwig: Klagerecht. 26. l. Seckel: Die Gestaltungsrecht des bürgerlichen Rechts. Berlin, 1903. 211. l.

a) a jogalany a joggal szemben fennálló kötelezettség teljesítését már most követelheti ;

b) a jogalany jogának gyakorlása által a konkrét jogállapotot megváltoztathatja ;⁸⁾

c) a jogalany a joggal szemben fennálló kötelezettség teljesítését most még nem, de a jövőben követelheti.

Az a) csoportba tartozó jogok marasztalási kereset, kivételesen megállapítási kereset tárgyai lehetnek.

A b) csoportba tartozó jogoknál két alcsoportot kell megkülönböztetni, ú. m. aa) azokat a jogokat, melyek keresetben teendő akaratkijelentéssel gyakorolhatók (pl. jog a házasság felbontására, jog a közkereseti társaság felosztatására stb.) és bb) azokat a jogokat, melyek nem keresetben teendő, hanem egyszerű akaratkijelentéssel érvényesíthetők (pl. felmondás, magánjogi társaság felosztatása stb.).

Az aa) csoportba tartozó jogok jogállapotváltoztatási a bb) csoportbeliek megállapítási kereset tárgyai lehetnek.

A c) csoportba tartozó jogok a megállapítási kereset rendszerinti tárgyai s csak szorosan magyarázandó kivétel a Pp. 131. §-a.

Megállapítván eszerint, hogy a jog mennyiben lehet marasztalási, jogállapotváltoztatási és megállapítási kereset tárgya, lássuk, mennyiben érvényesít felperes keresetével jogot.

II. Hellwig⁹⁾ újabban azt tanítja, hogy a jogérvényesítés nem egyéb, mint annak az állítása, hogy a jog vagy jogviszony fennáll, vagy nem áll fenn, hogy ezáltal valamely jogi következmény éressék el s szembe állítja azzal a joggyakorlást, mely szerinte abban áll, hogy a jogosultsággal eredményesen élünk s ha ez az eredmény nem következik be, úgy a joggyakorlásnak csak kísérletéről beszélhetünk. Jogérvényesítés és joggyakorlás persze sok esetben összeesik.

⁸⁾ Ez az ú. n. jogállapotváltoztatásra irányuló jog, melynek létezése azonban még általánosságban elismerve nincs. Nagyon tájékoztató e kérdésre Seckel: i. m. 210. s k. l., továbbá 239. s k. ll. L. még Hellwig: különösen Anspruch. 459. s k. l.

⁹⁾ System. 244. s k. l.

Nézetünk szerint a jog-jogviszony pusztá állítása még egyáltalán nem érvényesítése annak. A jogérvényesítés szükségképpen feltételezi, hogy az az állapot, melyet a jogrend a jog megadása által a jogosítottnak biztosít, egy másik személlyel szemben bekövetkezzék és pedig ez utóbbi akarata ellenére is.¹⁰⁾

A jogérvényesítés, vagyis a jog által biztosított állapot megvalósulása, az esetek túlnyomó részében, a bíróság közbenjötté nélkül történik s csak kivételesen a bíróság közbenjöttével, de még ez utóbbi esetben is rendszerint nem a perben. Így az alanyi jogok ama csoportjánál, ahol a jogosított egy másiktól valaminek a tevéseit, abbahagyását, vagy tűrését követelheti, a jog akkor érvényesül, a jog által biztosított állapot akkor következik be, ha a kötelezett önként vagy bírói kényszer (végrehajtás) folytán megteszi azt, amit tennie kell, illetve abbahagyja azt, amit nem lett volna szabad megtennie, vagy eltűri azt, amit el kell tűrnie. A jogállapotváltoztatásra menő jogoknál, melyekkel szemben t. i. egy másikat kötelezettség nem terhel, hanem amelyek jogügyleti akaratkijelentéssel gyakorolhatók, a jogérvényesítés a fentebb *bb)* alcsoportba sorozott jogoknál egyoldalú akaratkijelentéssel történik, mert annak folytán a jognak megfelelő állapot megvalósul, a jogállapotváltozás bekövetkezik; az *aa)* alcsoportbeli jogoknál pedig a jogérvényesítés keresettel történik s mert bár igaz, hogy ahhoz, hogy a jognak megfelelő állapot megvalósuljon, bírói ítélet is szükséges, ámde, ha a jog szabályszerűen lett érvényesítve, ahhoz szükségképpen hozzájárul a bírói ítélet. Itt a joggyakorlás és a jogérvényesítés összeesik, holott az *a)* csoportbeli jogoknál a kettő nem mindig találkozik.¹¹⁾

¹⁰⁾ A Pp. szóhasználat a 30., 39., 189. §§-ban nem, a 129. §-ban pedig csak annyiban fedti a fogalom valódi értelmét, amennyiben e § a jogállapotváltoztató perekben is alkalmazandó. Ellenben megfelelő a szóhasználat a 667., 677., 715. §§-ban.

¹¹⁾ Pl. a haszonélvező köteles a haszonélvezet gyakorlásában a rendes gazdálkodás szabályai szerint eljárni... (Terv. 537. §.). Ez a joggal való élést jelenti, anélkül hogy jogérvényesítésről beszél-

Hellwig szerint különben a joggyakorlás a jog létezését tételezi fel, ellentétben a jogérvényesítéssel. Nézetünk szerint ez a jogérvényesítésnél sincs másképp, mert a jognak megfelelő állapot megvalósulása szükségképpen feltételezi a jog létezését.

Ha tehát jogérvényesítés alatt azt a tevékenységet értjük, mellyel a jognak megfelelő állapot egy másik személlyel szemben — akár a bíróság közbenjöttével, akár anélkül — megvalósul, úgy

1. a marasztalási és megállapítási keresettel felperes nem érvényesít jogot.

A marasztaló ítélet ugyanis — mint azt másutt kifejtettük ¹²⁾ — a jognak megfelelő állapot megvalósulását csak előkészíti, ha a kötelezett az ítélet folytán önként teljesít, vagy ha a teljesítés tőle végrehajtási úton kikényszerítetik, csak akkor beszélhetünk jogérvényesítésről, ami azonban már nem a perben, hanem azon kívül történik.

A megállapító ítélet a felek bizonytalanná vált jogállapotát bizonyossá teszi, ebben aztán ki is merül az ilyen ítélet funkciója, s így jogérvényesítésről az általunk vett értelemben még az olyan kereseteknél sem lehet szó, melyek-

hetnének, éppen úgy, mint mikor a tulajdonos pl. lován lovagol. Viszont pl. aki, hogy jogának érvényt szerezzen, a kötelezettől valamely dolgot önhatalmúlag elvesz, vagy olyan cselekvényt, melyet ez túrni köteles, ellenállása ellenére önhatalmúlag véghezvisz... (Terv. 1463. §.), az jogot is gyakorol, de egyszersmind érvényesíti is azt, és pedig akkor is, ha az elvétel nem önhatalmúlag történik, mert a jog mindkét esetben egy másik személlyel szemben valósul meg, tehát érvényesül. A jogérvényesítés ennél fogva mindig egyszersmind joggyakorlás is, a joggyakorlás azonban nem szükségképpen jogérvényesítés. Jogomat gyakorolhatom akkor is, ha azt még nem érvényesíthetem, pl. még le nem járt követelésemet átruházom, engedményezem. Lényegileg ugyan így tanít Tóth Lajos is i. m. 49. s k. ll. Szerinte t. i. a joggyakorlás és a jogérvényesítés a jogviszonyban való cselekvés s akkor beszélünk jogérvényesítésről, ha általa egy másik jogviszony érvényesül, megvalósul, amit mi úgy fejeztünk ki, hogy a jog által biztosított állapot egy másik személlyel szemben megvalósul.

¹²⁾ szerző: i. m. 159. s k. ll., különösen 175. l.

nek célját egy jog fennállásának megállapítása képezi. Még kevésbé beszélhetnénk jogérvényesítésről ott, ahol a felperes valamely jog fenn nem állásának, vagy valamely okirat valóságának vagy valótlanságának megállapítása iránt perel.

2. A jogállapotváltoztatás (konstituálás) iránti kereseteknél ellenben, mert itt a jogváltozás az arramenő anyagi (köz- vagy magán-) jognak keresetben történt gyakorlásához s az ahhoz járuló bírói ítélethez fűződik,¹³⁾ felperes a jogállapotváltozásra irányuló anyagi jogát érvényesíti.

III. Ami a keresetek mindhárom fajánál közös, az az, hogy a felperes rendszerint valamely jogot-jogviszonyt tesz per tárgyává, azért, hogy a tekintetben jogvédelmet nyerjen. Ellenben a jogérvényesítés csak a jogállapotváltoztatási kereseteknél fordul elő, különös törvényhozói intézkedés folytán.

A jogállapotváltoztatásra menő anyagi jog, amennyiben a létező anyagi állapot megváltoztatására irányul, magánjog. Sajátossága, hogy abból a jogosított részére nem keletkezik igény, vagyis e jog alapján a jogosított egy másiktól sem követelhet. Amennyiben az ilyen jog csak keresetben gyakorolható, felperes keresetében magánjogügyleti akaratkijelentést tesz s ezzel egyszersmind magánjogát érvényesíti.¹⁴⁾

De nemcsak az anyagi, hanem a perbeli állapot megváltoztatására is anyagi (perbeli) joga keletkezik a félnek s amint az anyagi (magán-) jog keletkezésére mindig az a jog irányadó, mely a megváltoztatandó jogviszonyt szabályozza, úgy ezen perbeli jogállapot megváltoztatására irányuló jog keletkezésének előfeltételeit a megváltoztatandó jogállapotra irányadó jog, tehát a perjog, végrehajtási, csőd- stb. jogok határozzák meg.¹⁵⁾

Ez utóbbi jogosítványok közjogi jogosítványok s léte-

¹³⁾ L. szerző: i. m. 239. s k. II. s az ott közölt irodalmat is.

¹⁴⁾ V. ö. Seckel: i. m. 208. l., továbbá Hellwig: különösen Anspruch. 443. l.

¹⁵⁾ Ezt a jogot Hellwig ellentmondási jognak (Widerspruchsrecht) nevezi. (Lehrbuch. I. köt. 396. l.)

zésüket és szabályszerű gyakorlásukat feltételezve, a jogosított egyoldalú akaratkijelentéssel előidézheti a konkrét perbeli állapot megváltoztatását, csak hogy itt az akaratkijelentésnek mindig az államhoz intézett kérelemmel (perbeli cselekvénnyel) kell történni. E jog aztán keresettel csak azokban az esetekben érvényesíthető, melyekben azt a törvény előírja. Így pl. perújítási kereset (Pp. 563. §.) végrehajtás megszüntetése iránti kereset (V. T. 30. §.), igénykereset (V. T. 92. §.), a perre utasított csődhitelező keresete (Cs. T. 145. §.), a Pp. 413. §-a szerinti kereset.

Mindezekben az esetekben a fél keresetében közjogi jogügyleti akaratkijelentést tesz, a per tárgya, amire az ítélet jogereje kiterjed, a jogvédelem anyagi előfeltétele ezekben az esetekben a perbeli stb. jogállapot megváltoztatására menő anyagi közjogi jogosítvány. Mindezeket más helyen ¹⁶⁾ már részletesen kifejtettük, de mert e közjogi jogosítványok a legtöbb esetben perorvoslati alélvnyesíthetők, velük e helyen is foglalkozni kell.

4. §. A perorvoslati jog.

Az állam akkor, amidőn — az önsegély eltiltása mellett — magára vállalja a felek jogvédelmi igényének kielégítését, köteles gondoskodni arról is, hogy ez a kielégítés tökéletes legyen.

Evégből előre meghatározza azokat a feltételeket, melyek szükségesek ahhoz, hogy a fél egy konkrét perben jogvédelmet nyerjen s megállapítja azokat a szabályokat, melyek szerint a perbeli védelemhez való jog kielégítése történjék. Ezért van, hogy az állam a bíróságnak kötelességévé teszi, hogy a perben bizonyos (eljárási és anyagi) szabályok szerint járjon el. Teszi pedig ezt azért, hogy a felek magánjogi viszonyaiban is — az ő rendelkezési joguk határán belül — az abstract jogszabályban kifejezett állami akarat megvalósuljon.

¹⁶⁾ szerző: i. m. 246. s k. II.

Az abstract jogszabályban kifejezett állami akarat egy konkrét perben való megvalósítása a bíróság feladata, mely akkor, midőn erre vállalkozik, illetve, mikor erre az államtól felhatalmazást nyer, ez utóbbi közjogi lekötelezettjévé lesz abban az értelemben, hogy az állami akaratot amaz elvek és szabályok szerint köteles megvalósítani, tehát a feleknek amaz elvek és szabályok szerint tartozik jogvédelmet adni, melyeket az állam, mint törvényhozó hatalom evégből felállított.

Az állam tehát attól, akit bírói hatalmának gyakorlására felhatalmaz, meg is követeli, hogy a törvények szerint járjon el s így a bíróság, mint a per egyik alanya, az állammal szemben van lekötelezve a törvénynek megfelelő eljárásra.

Minthogy pedig a bíróság perbeli cselekvényeket csak mint az állam felhatalmazottja végezhet, természetes, hogy a felek nem vele, hanem az állammal szemben jutnak a perben jogviszonyba s így a felek és a bíróság között a perben jogviszony nem is keletkezik.

Éppen azért, ha a bíró e kötelességét nem teljesíti, az állammal szemben követ el jogsértést, de nem a peres felekkel szemben, mert ezekkel a perben semminemű jogviszonyba nem jut.

I. Hogy a bíró a perben mire van kötelezve, azt P l ó s z¹⁾ igen szabatosan határozza meg. Nevezetesen köteles a bíróság a szabályszerű keresetindítás folytán a peralapításnál közreműködni s megtagadni a közreműködést, ha a peralapítás érvénytelen, vagy hiányos lenne; különösen köteles az alperes védekezése folytán a tényeknek és a jognak megfelelően ítélni, továbbá in judicio az érdemleges döntés körül segídezni, a felek által szolgáltatott peranyagot ész- és jogszerűen észlelni, abból következtetni s ezután egy érvényes és helyes ítéletet hozni. Szerinte ugyan, ha a bíróság ezt a kötelességét nem teljesíti, a félen követ el perbeli jogsértést. Ez utóbbi tanítását azonban a fentebb mondottaknál fogva nem fogadjuk el.

¹⁾ Beiträge. 106. s k. 1.

II. Az államnak kötelessége az arról való gondoskodás, hogy a jogszolgáltatás minél jobb, igazságosabb, megbízhatóbb legyen s éppen ezért, ha a bíróság jogsértést követ el, nem elégedhetik meg azzal, hogy a rajta elkövetett sértésért a bírót esetleg felelősségre vonja, hanem, mert a jogsértés folytán a jognak meg nem felelő állapot jött létre, j o g o t ad a félnek annak megváltoztatására, tekintet nélkül arra, hogy a jognak meg nem felelő állapot a félre nézve objective hátrányos-e vagy sem.

Valahányszor tehát a bíróság sértő cselekvénye vagy mulasztása folytán a jognak meg nem felelő perbeli állapot áll elő, a félnek közjogi jogosítvány a keletkezik a konkrét perbeli állapot megváltoztatására.

E jogosítvány a fentebb már említett perbeli jogállapot megváltoztatására menő közjogi jogosítványok közé tartozik. Sajátossága, hogy azzal szemben egy másikat kötelesség nem terhel. Sajátossága továbbá e jognak, hogy individualizálása csakis ama tények előadása által történhetik, melyek a jogot keletkeztették.

A jognak meg nem felelő perbeli állapot azonban nemcsak azáltal keletkezhetik, hogy a bíróság az állammal szemben fennálló kötelességét nem teljesíti, hanem azáltal is, hogy a fél perbeli védelemre való jogát nem, vagy pedig tökéletlenül gyakorolja, vagyis a fél e jogának érvényesítése körül mulasztást követ el. Vagy pedig, a perből, mint jogviszonyból eredő jogosítványok gyakorlását mulasztja el.

Minthogy a fél itt voltaképpen maga idézi elő a jognak meg nem felelő állapotot, amiatt nem is panaszkodhatnék.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a polgári perben az egyik fél jogvédelmi kérelmének elutasítása rendszerint egzszermind a másik fél jogvédelmi igényének kielégítését jelenti. S minthogy itt egy olyan kötelességről van szó, mely az államot terheli s mely csak az állam által teljesíthető, ez utóbbinak is érdekében áll, hogy csak a valóban létező perbeli védelemhez való jog nyerjen kielégítést, hogy tehát az állam olyan kötelességet ne teljesítsen, mely őt

voltaképpen nem terheli s mely esetben a per valódi célja — az igazságnak megfelelő jogvédelelmadás — is meghiúsíthatnák.

Ezt lehetőleg elkerülendő, az állam akkor is jogot ad a félnek a konkrét perbeli állapot megváltoztatására, ha az az ő saját mulasztása folytán állott elő.

Az így keletkező közjogi jogosítvány fogalmilag és a hatály szempontjából is teljesen megegyezik azzal a közjogi jogosítvánnyal, mely a bíróság által az államon elkövetett jogsértés folytán előállott konkrét perbeli állapot megváltoztatására irányul. A kétféle jogosítvány között csupán az azokat keletkeztető tények alapján lehet különbséget tenni, ami azonban fogalmilag közömbös.

Valahányszor a bíróság sértő cselekvényt vagy mulasztást követ el, illetőleg valahányszor a fél mulaszt el valamely perbeli cselekvényt, tulajdonképpen mindannyiszor a jognak meg nem felelő perbeli állapot jön léte. Míg azonban egyfelől nem minden a jognak meg nem felelő perbeli állapot megváltoztatására keletkezik a félnek joga, úgy másfelől a jognak meg nem felelő perbeli állapot állhat elő, anélkül, hogy a bíróságot sértő cselekvény vagy mulasztás, illetve a felet mulasztás terhelné.

Az állam ugyanis köteles gondoskodni arról, hogy a jogszolgáltatás minél megbízhatóbb s minél tökéletesebb legyen, s míg egyfelől csak a valóban létező s perrendszerűleg érvényesített perbeli védelmi jog nyerjen kielégítést, másrészt ez a kielégítés alakilag is közmegnyugovásra történjék.

Kétségtelen ennélfogva, hogy ha a bíróság annak a félnek ad jogvédelmet, akinek ahhoz joga nincs — jöllehet sértő cselekvény a bíróság, illetve a fél részéről nem forog fenn — (pl. harmadik személy a büntetőtörvénybe ütköző cselekvényt követ el), a konkrété létesült perbeli állapot anyagilag a jognak éppen úgy nem felel meg, mint ahogy alakilag jön létre egy a jognak meg nem felelő állapot, ha — anélkül, hogy a konkrété létesült perbeli állapot anyagilag

a jognak meg nem felelő volna és anélkül, hogy sértő cselekvény vagy mulasztás a bíróság, vagy a fél részéről fennforogna — a perbeli védelmi jog kielégítésénél a per jogi garanciák hiányoznak. (Pl. az ítélet hozatalában törvénynél fogva kizárt bíró vett részt, anélkül, hogy erről akkor akár a bíró, akár a fél tudomással bírt volna.) A félnek ilyenkor is joga keletkezik a konkrét perbeli állapot megváltoztatására.

A jogosítvány a perbeli állapot megváltoztatására mindenkor a per jog által adott, tehát közjogi jogosítvány, mely azonban különbözik úgy a felek perbeli védelmi jogától, tehát a keresetjegtől, illetve az alperes megállapítási igényétől, mint a per tárgyát képező magán- (esetleg közjogi) jogosítványtól.

E különbözőség kifejezésre juttatása céljából és azért, mert azt a perbeli cselekvényt, mellyel e közjogi jogosítvány érvényesítése történik, perorvoslatnak nevezik, a konkrét perbeli állapot megváltoztatására (orvoslására) menő ezt a közjogi jogosítványt perorvoslati jognak fogjuk nevezni.²⁾

A konkrét perbeli állapot a jognak vagy azért meg nem felelő, mert a perbeli védelmi jog kielégítése anyagilag vagy alakilag helytelenül történt, vagy, mert ennek a jognak a kielégítését lehetetlenné teszi, vagy annak érvényesítését megnehezíti, vagy mert az az állapot — anélkül, hogy a perbeli védelmi jogot csak közvetve érintené is — a jognak nem felel meg, tekintet nélkül arra, hogy a bíróság sértő cselekvénye vagy mulasztása, illetve a fél saját mulasztása, vagy tőlük független körülmények folytán jött létre a konkrét perbeli állapot s tekintet nélkül arra, hogy az a félre nézve hátrányos-e, vagy sem, s hogy az a perbeli állapot magára a perbeli védelmi jogra kihatással van-e, vagy sem.

²⁾ Ez az, amit Hellwig ellentmondási jognak nevez (Wiederspruchsrecht), s amennyiben egy konkrét esetben az érvényesítés keresettel történik, az ilyen keresetet perorvoslati keresetnek (Rechtsmittelklage) nevezi. L. Lehrbuch. I. k. 396. l., újabban System. 277. l.

Kétségtelen, hogy az állam perorvoslati jogot csak akkor ad a félnek, ha a létrejött perbeli állapot a jognak nem felel meg. Ebből azonban nem következik, hogy minden ilyen állapot szükségképpen perorvoslati jogot keletkeztet a fél részére, úgy hogy általános szabályt, hogy mikor keletkezik a félnek perorvoslati joga, nem is lehet felállítani, mert itt éppen úgy, mint a jogállapotváltoztatásra menő jogok egyéb fajainál, azzal a sajátossággal találkozunk, hogy a jog keletkezésének eseteit a törvényhozó kázuisztikusan sorolja fel.³⁾

III. Pl ó s z ⁴⁾ a félnek azt a jogát, hogy a perorvoslati, felelbbviteli eljárást létesítheti, perorvoslati (felelbbviteli) igénynek (Rechtsmittelsanspruch) nevezi s azt hasonlóan mondja a keresetjoghoz s ennek megfelelően alaki és anyagi perorvoslati igényt különböztet meg, ami az ő perjogi elméletének nézőpontjából egészen helyes is. Az előbbi t. i. jog a perorvoslati eljárás létesítésére, az utóbbi pedig nem egyéb, mint az alaki perorvoslati igény, a félnek valóban létező, megsértett perbeli jogához fűződve.

Mint hogy mi a privilégiumszerűséget, mint mondtuk is, a jog fogalmi kellékének tartjuk, a perorvoslattal és mindenkit megillető lehetőségét éppúgy nem tekintjük jognak, mint a keresetindítás lehetőségét, az abstract keresetjogot. Az, hogy bármelyik fél élhet perorvoslattal, tehát létesítheti a perorvoslati eljárást, csak közjogi biztosítéka a valóban létező perorvoslati jog érvényesíthetésének s közvetve ezáltal közjogi biztosítéka annak, hogy a perbeli védelmi jog kielégítése, ahol t. i. erről van szó, úgy anyagilag, mint alakilag, a jognak megfelelően történjék.

A Pl ó s z anyagi perorvoslati igénye — nézetünk szerint

³⁾ V. ö. Langheineken: i. m. 222. l. szerinte is t. i. a jogállapotváltoztatásra menő jogoknál a védelmi szükségletet (tehát az érdeket) a törvényhozó kázuisztikusan határozza meg. Minthogy azonban az ilyen jogoknál az érdek a joggal együtt születik, ugyanez áll magára a jogra is. L. erre nézve szerző: i. m. 255. l.

⁴⁾ Beiträge. 109. l.

is — jogosítvány s nem lehetőség ugyan, de mégis csak legszűkebb értelemben egyezik a mi perorvoslati jogunkkal, amennyiben csak arra az esetre vonatkozik, amikor a jognak meg nem felelő állapotot a bíróság sértő cselekvénye vagy mulasztása idézte elő, már pedig a jognak meg nem felelő állapotot előidéző körülmények a perorvoslati jog fogalmára nem lehetnek irányadók.

IV. Hogy a perorvoslati jog nem azonos a perbeli védelemhez való joggal, az kitűnik onnét, hogy a perorvoslat folytán ugyan jogvédelmet csak az nyerhet, akinek perorvoslati joga is van, vagyis ily értelemben, a felsőbíróságok előtti eljárásban, a jogvédelemnek az is egyik előfeltétele, úgy mégis, lehet a félnek perorvoslati joga, s jogvédelemben mégsem részesülhet. Itt csak elég arra hivatkoznunk, amikor a bíróság perorvoslat folytán az eljárást megszünteti, vagy a korábbi határozatot, amellyel a konkrét perbeli állapot létesült, feloldja, vagy ha a megtámadott perbeli állapot a perbeli védelmi jogot közvetve sem érinti.

De különbözik a perorvoslati jog a kereset tárgyát képező magán- (vagy köz-) jogi jogosítványtól is. Amennyiben a per tárgyát magánjog képezi, — ez a tétel — a fentiek után — bővebb indokolást nem igényel,⁵⁾ de ha közjogi jogosítvány is a per tárgya, az nem azonos a perorvoslati joggal. Így a Pp. 413. §-a szerinti keresetnél a per tárgya az ítélettel létesített perbeli állapot (t. i. az ítéleti parancs folytán létesült közjogi kötelmi viszony) megváltoztatására menő anyagi (per-) jog; igénykeresetnél a végrehajtási foglалás folytán létesült állapot megváltoztatására menő anyagi (végrehajtási) jog stb. stb. E jog ugyanis a keresetindítás előtt s perenkívüli tényálladékból keletkezik, ellenben a perorvoslati jog csak a keresetindítás után s mindig perbeli tényálladékból áll elő s azért ha a Pp. id. §-a szerinti keresettel, vagy az igénykeresettel megindított perben a jognak meg nem felelő

⁵⁾ V. ö. Plósz: i. m. 109. l., aki az anyagi keresetjog tanát a magánjog rendszerébe, a perorvoslat tanát pedig a perjog rendszerébe tartozónak mondja.

perbeli állapot áll elő, annak megváltoztatására perorvoslati joga keletkezhetik a félnek, mely tehát nemcsak fogalmilag, de időileg is különbözik a kereset tárgyát képező közjogi jogosítványtól.

És éppen e perorvoslati jog alapján lehet megkülönböztetni a perorvoslatokat a keresettől és egyéb perbeli cselekvényektől.

Perorvoslat t. i. az a perbeli cselekvény, mellyel a fél perorvoslati jogát érvényesíti. Ez a jog képezi a perorvoslat közvetlen alapját, a jogalapot.

Igy azután perorvoslatnak tekintjük a felelőzést, felülvizsgálatot, felfolyamodást, igazolást, ellentmondást, előterjesztést, a perújítást, a határozat kijavítása, kiigazítása, vagy kiegészítése iránti kérelmet s mindazon, habár sajátos névvel nem bíró perbeli cselekvényeket, melyek folytán közvetlenül a perre visszahatólag adatik orvoslás, a fentebb már részletezett módon. Mindezeknél a perbeli cselekvényeknél a kérelem alapjául a perorvoslati jog szolgál.

De nemcsak a jogalap, hanem a cél szempontjából is különbözik a perorvoslat a keresettől,⁶⁾ mert, míg ez utóbbi célja mindig a jogvédelem, addig a perorvoslat közvetlenül a konkrét perbeli állapot megváltoztatását célozza és pedig vagy úgy, hogy a bíróság egyszersmind a megfelelő perbeli állapotot létesítse s ez esetben a perorvoslat esetleg jogvédelemre is irányul, vagy pedig, hogy a bíróság a korábbi perbeli állapotot állítsa vissza, amikor is a fél a perorvoslattal jogvédelmet nem nyerhet.

Különbözik továbbá a perorvoslat a keresettől abban is, hogy míg az előbbiben mindig egy közjogi jogügyleti akaratkijelentés is rejlik, a jogalapul szolgáló jogot illetőleg, addig az utóbbi csak kivételesen, különös törvényhozói intézkedés folytán, tartalmaz a jogalapot s itt egyszersmind a per tárgyát képező (magán- vagy köz-) jogra vonatkozó

⁶⁾ Ebből a szempontból téves J a n e s ó: A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve. Budapest, 1912. I. k. 372. l. 6. jegyz.

magán- vagy közjogi jogügyleti akaratkijelentést, t. i. amennyiben jogállapotváltoztatásra irányul, s míg a keresettel a fél csak kivételesen érvényesít jogot, addig a perorvoslat egyszerűen mindig jogérvényesítő cselekvény is, a jog létezését feltételezve.

Egy további különbség, hogy míg a kereset tárgya mindig az az anyagi (magán- vagy köz-) jog, amelyre vonatkozólag a jogvédelem kéretik, addig a perorvoslatot sok esetben a tárgy többsége jellemzi, t. i. a perorvoslati jog, mint közvetlen tárgy s esetleg a keresetnek is tárgyát képező anyagi jog, mint közvetett tárgy.

Ellenben megegyezik a perorvoslat a keresettel annyiban, amennyiben jogi természetét tekintve mind a kettő kérelem az állam bíróságához és pedig a jogalapul szolgáló anyagi, illetve perorvoslati jog által indokolt kérelem s mindkettő az állam bíróságához intézett akaratkijelentés s ily értelemben mind a kettő a felperes, illetve a perorvoslattal élő fél közjogi jogügylete, ami egyébként minden perbeli akaratkijelentésre is áll.

V. A perorvoslat oka a jognak meg nem felelő állapotot. Ezt az állapotot pedig, mint láttuk, vagy maga a fél, vagy a bíróság, vagy rajtuk kívül fekvő körülmények idézhetik elő.

A fél a jognak meg nem felelő perbeli állapotot azáltal idézheti elő, hogy perbeli védelmi jogát, vagy a perből, mint jogviszonyból eredő más valamely jogát éppen nem, vagy nem perrendszerűleg gyakorolja, ami azáltal történik, hogy a szükséges perbeli cselekvényeket elmulasztja, vagy helytelenül végzi, azaz a bíróság előtt akarat-, illetve tudomáskijelentést nem tesz, vagy helytelen akarat-, illetve tudomáskijelentést tesz.

A bíróság cselekvénye, vagy mulasztása a jognak meg nem felelő perbeli állapotot azáltal teremti, hogy ő a perbeli tényeket vagy éppen nem, vagy tévesen észleli, vagy, hogy azokból a perenkívüli tényekre helytelenül, vagy éppen nem következtet s így ez utóbbiakat a történeti hűség szempontjából éppen nem, vagy helytelenül állapítja meg, vagy,

hogy a kiderített tényeket a jogszabály abstract tényeivel való összehasonlítás (azonosítás) alkalmával, köztapasztalatszerűségük szerint, éppen nem, vagy helytelenül minősíti, vagy hogy a kiderített tényeket a jogszabály abstract tényeivel éppen nem, vagy helytelenül hasonlítja össze (azonosítja), vagy hogy a perbeli, illetve perenkívüli tényekre éppen nem, vagy helytelenül alkalmazza a perjogi vagy anyagi jogszabályt, minek folytán a perbeli, illetve a perenkívüli tényeknek jogi hatályt éppen nem, vagy nem olyan jogi hatályt tulajdonít, mint amelyet a jogszabály azokhoz fűz, vagyis, ha az előbbi esetben a ténybeli megállapítás, az utóbbi esetben pedig a jogbeli megállapítás marad el, vagy történik helytelenül; továbbá, ha a jogbeli megállapítás hiánya vagy helytelensége folytán, avagy arra való tekintet nélkül, a felekhez a szükséges parancsot nem intézi, illetve azokhoz helytelen parancsot intéz s végül, ha perbeli cselekvényeit nem perrendszerűleg gyakorolja, nevezetesen, ha a perjognak az eljárásra vonatkozó szabályait — bármi oknál fogva — nem veszi figyelembe, illetve azokat be nem tartja.

A bíróság sértő cselekvénye vagy mulasztása tehát végeredményben abban jut kifejezésre, hogy ő — bármi oknál fogva ⁷⁾ — az alaki vagy anyagi jogszabályt — annak — akár jogi hatályt megállapító, akár parancsoló rendelkezésében, akár mind a kettőben — helytelenül alkalmazza, vagy mellőzi.

Hogy a feleken és a bíróságon kívül fekvő körülmények mennyiben létesíthetnek a jognak meg nem felelő állapotot, arra nézve l. a fentebb (1. §. II. a.) mondottakat, a káuisztika itt céltalan volna.

VI. A félnek perorvoslati joga azáltal keletkezik, hogy egy, a jognak meg nem felelő perbeli állapot áll elő. Minthogy pedig ezt a perbeli állapotot különböző körül-

⁷⁾ T. i., ha akár az észlelés, akár a ténybeli következtetés körében kövessen is el sértő cselekvényt vagy mulasztást, ez jogszabálysértést jelent, amennyiben a bíróság ilyenkor is kötelességet sért, mert az állam bírói hatalmát nem úgy gyakorolta, amint azt gyakorolni kötelessége lett volna.

mények idézhetik elő, a fél perorvoslati joga is különböző lehet.

Igy, ha a fél maga követett el mulasztást, vagyis a szükségesség akarat-, illetve tudomáskijelentést nem, vagy tévesen tette meg, joga keletkezhetik az ellentmondásra, igazolásra, felelőbevezésre, — bizonyos korlátok között — a felülvizsgálatra, aztán joga keletkezhetik a felfolyamodásra és a perújításra.

Ha a bíróság követ el valamely mulasztást, vagy vizsgálat végéhez valamely perrendellenes cselekvényt, a félnek joga lehet a felelőbevezésre, felülvizsgálatra, felfolyamodásra, előterjesztésre és perújításra s ugyancsak joga lehet a határozat kijavítására, kiigazítására vagy kiegészítésére. (Itt a sajátos névvel nem bíró perorvoslatoktól eltekintünk.)

Ha pedig a jognak meg nem felelő perbeli állapot a per alanyaitól független körülmények folytán jött létre, úgy felelőbevezetéshez, felülvizsgálathoz, vagy perújításhoz lehet joga a félnek.

Azt, hogy egy konkrét esetben mihez van joga a félnek, a Pp. határozza meg. A Pp. határozataiból azonban az tűnik ki, hogy az előterjesztés, a határozat kijavítása, kiigazítása, vagy kiegészítése alapjául mindig csak a bíróság sértő cselekvénye vagy mulasztása szolgálhat s viszont csak saját mulasztása esetén élhet a fél ellentmondással vagy igazolással. Itt tehát a jognak meg nem felelő állapotot előidéző körülmény magára a perorvoslat fájára is irányadó lehet.

Ellenben a felelőbevezésnél, a felfolyamodásnál, a perújításnál s bizonyos tekintetben a felülvizsgálatnál közömbös, hogy mi idézte elő a jognak meg nem felelő perbeli állapotot.

A perorvoslat célja a jognak meg nem felelő állapot megváltoztatása és pedig, vagy úgy, hogy a korábbi perbeli állapot állíttassék vissza, vagy úgy, hogy egy új, de megfelelő perbeli állapot létesíttessék.

Csak a korábbi állapot visszaállítása lehet célja az ellentmondásnak, igazolásnak és perújításnak, viszont csak egy új, de megfelelő állapot létesítését célozhatja az ítélet kijavítása, kiigazítása és kiegészítése iránti kérelem.

A felelőbevezésnél, felülvizsgálathoz és a felfolyamodásnál

ellenben a cél úgy a korábbi perbeli állapot visszaállítása, mint egy új, de megfelelő perbeli állapot létesítése lehet.

A jognak meg nem felelő perbeli állapot vagy ítélettel, vagy végzéssel, vagy más bírói intézkedéssel létesül. Ez a körülmény a perorvoslatok fajaira — a Pp. álláspontjánál fogva — annyiban bír jelentőséggel, hogy felfolyamodással csak a végzéssel létesült perbeli állapotot lehet megtámadni.

A felebbezést és a felülvizsgálatot a perorvoslatok többi fajaitól már a most felsorolt körülmények alapján is el lehet határolni.

Kérdés azonban, hogy mi különbség van a felebbezés és a felülvizsgálat között?

Az a körülmény, hogy felülvizsgálatnak csak a felebbezési bíróságok ítélete ellen lehet helye, a megkülönböztetésre még a Pp. álláspontja szerint, mely az elsőfokú bíróság ítélete elleni felülvizsgálatot, ellentétben a S. T.-nyel, nem ismeri, sem volna elegendő, mert a felebbezési bíróság ítéletével létesített perbeli állapot miben sem különbözik attól a perbeli állapottól, mely az első bíróság ítélete folytán jött létre, lévén a felebbezési eljárás az első bírósági eljárás folytatása.

Az a körülmény, ami a perbeli állapotot a jognak meg nem felelővé teszi, azonos lehet, akár a felebbezési, akár az első bírósági ítélet hozza is azt létre, a cél, melyet a felebbezéssel elérni akarunk, megint csak ugyanaz lehet, amiért felülvizsgálattal élünk, úgy, hogy annak a megállapítása végett, hogy a felebbezés és a felülvizsgálat, melyek egymáshoz nagyon közel állanak, miben különböznek egymástól, elsősorban azt kell néznünk, hogy mi a törvényhozó célja a felülvizsgálati perorvoslatnak, mint felebbviteli intézménynek létesítésével, s ha e vizsgálódásunk azt eredményezné, hogy a felülvizsgálatot nem lehet a felebbezéstől különböző felebbviteli típusnak — a Pp. álláspontja szerint — tekinteni úgy másodszorban azt a gondolatbeli műveletet, ítélkezési funkciót (és pedig itt tágabb értelemben véve) kell összehasonlítanunk, melyet a felebbezés, illetve a felülvizsgálat folytán a bíróságoknak végezniök kell, illetve végezniök lehet. Erről azonban később lesz szó.

5. §. A felebbezési eljárás.

A perorvoslatokat azon az alapon is szokás osztályozni, hogy azok felett egy magasabbfokú, vagy ugyanolyan fokú bíróság határoz, sőt, mint láttuk, ezt sokan még a perorvoslat fogalmára is irányadó körülménynek veszik.

Az előbbi esetben aztán átszármaztató hatályú (devolutív) perorvoslatokról szokás beszélni. Az ítélet ellen irányuló perorvoslatok közül ilyen hatálya van a felebbezésnek és a felülvizsgálatnak.

I. A felebbezés folytán a per egy másik (magasabb fokú) bíróság előtt folytatódik. Ez az ú. n. felebbezési eljárás. A felebbezési eljárás létesítésének és lebonyolításának szintén a perjogi (eljárási) szabályok szerinti módon kell történnie, s valamint általában a pert, úgy a felebbezési eljárást is a peralanyok cselekvényei hozzák létre s bonyolítják le.

A felek perbeli cselekvényei a felebbezési eljárásban is, éppen úgy, mint az első bírósági eljárásban, akarat- és tudomáskijelentések.

Itt azonban az akaratkijelentések elsősorban a perorvoslati (felebbezési) jogra vonatkoznak s csak másodsorban a jogvédelemre, illetve a perből, mint jogviszonyból eredő jogokra.

A tudomáskijelentés pedig elsősorban azokat a tényeket illeti, melyek a perorvoslati jogot keletkeztették, illetve, melyek annak keletkezését kizárták, vagy a keletkezett jogot megszüntették.

A per tárgyát képező anyagi (rendszerint magán-) jogra vonatkozó állítások, valamint az annak keletkezését indokoló tények (tényeredmények), illetve a jog keletkezését kizáró, vagy a keletkezett jogot megszüntető tények (tényeredmények) csak másodsorban és csak annyiban jönnek figyelembe, amennyiben a fél a perorvoslattal egyúttal jogvédelmet is kér.

A felebbezési bíróság cselekvényei szintén az észlelés, következtetés és határozás (megállapítás és parancs).

A felebbezési bíróság határozata, amennyiben a per-

orvoslati jog fennállását megállapítja, egyben mindig konstitutív is, mert egy létező perbeli állapotot, közjogi kötelmi viszonyt megváltoztat.

Részletezve, a felebbezési bíróság bizonyos perbeli tényeket észlel s ezeket minősíti s azonosítja a perjogi szabály abstract tényeivel s megállapítja azok perjogi hatályát, pl. hogy a felebbezés elfogadható felebbezés-e, hogy továbbá a felebbezés előfeltételei megvannak-e, vagy sem s ehhez képest annak létesítésénél közreműködik, vagy közreműködését megtagadja.

Annak megállapítása, hogy a felebbező fél perorvoslati joga fennáll-e, vagy sem, más perbeli és esetleg perenkívüli tényekre, aztán a perjogi és esetleg az anyagi jogszabályra való következtetés útján történik.

Rövidség okáért itt csak azt az esetet tartjuk szem előtt, amikor az első bíróságnak az ügy érdemében hozott — tehát valamelyik félnek jogvédelmet adó — ítéletét, az ügy érdemében — tehát a jogvédelem kérdésében — támadják meg felebbezéssel.

Hogy a felebbezési bíróság az ügy érdemében határozhasson, vagyis hogy valamelyik félnek jogvédelmet adhasson, természetesen azt is vizsgálja, hogy nem forog-e fenn valamely ú. n. pergátló körülmény; ettől azonban most eltekintünk s feltételezzük, hogy az első bíróság perjogi szabályt nem sértett ily irányban. A feltett esetben aztán a felebbezési bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy a jogvédelem előfeltételei fennállanak-e, vagy sem.

Itt megint csak a jogvédelem anyagi előfeltételét s egyben a kereset tárgyát képező jogot tartva szem előtt, a felebbezési bíróságnak a perben észlelt tényekből kell következtetés útján megállapítani a perenkívüli tényeket a történeti hűség szempontjából. A felebbezési bíróság tehát éppen úgy, mint az első bíróság, a jogállítás indoklásául szolgáló tényeket kideríti s azok mibenlétét meghatározza.

Ennél a gondolatbeli műveletnél a felebbezési bíróság ugyanolyan szabályok szerint jár el, mint az első bíróság,

úgy, hogy ebből a szempontból a felebbezési és az első bíróság között nincs is különbség, mint M a g y a r y ¹⁾ mondja, a felebbezési bíróság az első bíróság ténybeli kettős következtetését megismétli.

Amennyiben aztán az első bíróság a történeti, kiderítő következtetésnél kötve volt a bizonyítási szabályokhoz, a felebbezési bíróság következtetése is kötött lesz, ellenkező esetben a felebbezési bíróság is szabadon mérlegel, épp úgy, mint az első bíróság.

A felebbezési bíróság ténymegállapítási joga ennél fogva miben sem különbözik az első bíróságtól, vagyis, hogy a tényállást megállapíthassa, ő ugyanazt a gondolatbeli műveletet végzi, mint az első bíróság, teljesen közömbös lévén ebből a szempontból, hogy vajjon a felebbezési bíróság közvetlenül észlel-e bizonyos tényeket, vagy pedig csak közvetve, t. i. az első bírósági iratokból.

A felebbezési bíróság feladata tehát a tények kiderítése is, akkor is, ha az csak a bizonyítás mérlegelése alapján történhetik. Ilyenkor aztán a felebbezési bíróság vagy az iratokra szorítkozik, vagy az első bíróság bizonyításfelvételét megismétli s ennek keretében új tényeket is figyelembe vehet, habár az új tények az ügy érdemére vonatkoznak is.

Igy lesz a felebbezési eljárás az első bírósági eljárás folytatása, t. i. annak ismétlése, esetleg kiegészítése.

A kiderített és minősített tényeknek a jogszabály abstract tényeivel való összehasonlítása (azonosítása) után következtet a jogszabály megállapító rendelkezésére s megállapítja a jog-jogviszony fennállását, vagy fenn nem állását s esetleg következtet a jogszabály parancsoló rendelkezésére s a felekhez a megfelelő parancsot intézi.

A jogbeli következtetés vagy ismétlése (s ily értelemben felülbírálása) az első bíróság jogbeli következtetésének, vagy amennyiben a felebbezési bíróság új tényállást állapított meg, új jogbeli következtetés.

¹⁾ L. különösen id. Ért. 20. l. Továbbá Perjog. 678. s k. ll.

A felebbezési bíróságnak most vázolt gondolatbeli műveletét röviden azzal szokás kifejezni, hogy az ő jogköre kiterjed úgy a ténykérdésre, mint a jogkérdésre.

II. Miután a felebbezési bíróság ugyanazt a gondolatbeli műveletet végzi, mint az első bíróság, az ő cselekvénye, vagy mulasztása a jognak meg nem felelő perbeli állapotot azáltal teremt, hogy éppen nem, vagy tévesen észlel, illetve, mert éppen nem, vagy tévesen következtet, vagy mert perbeli cselekvényeit nem perrendszerűleg gyakorolja. (V. ö. a fentebb 4. §. V. a. mondottakat.)

A felebbezési bíróság is perbeli tényeket észlel s ezekből vonja le a következtetését s ez alapon állapít meg saját határozata számára egy perbeli és egy perenkívüli tényállást.

A perbeli tényállást itt is a perben történt tények alkotják. A felebbezési bíróság által megállapított tényállás azonban már tágabb, mert az ő nézőpontjából ahhoz tartoznak, illetve annak alkotó elemeit képezik az első bíróság perbeli cselekvényei és mulasztásai is, melyek t. i. a fél perorvoslati jogát keletkeztették. És bár azok a felebbezési bíróságra nézve, — miután nem előtte történtek — a perenkívüli tények jellegével bírnak, t. i. azok sem esnek a felebbezési bíróság közvetlen érzéki megfigyelése alá s így azoknak kiderítése részben legalább szintén következtetés útján történik, úgy mégis ezeket a felebbezési eljárásban is perbeli tényeknek kell tekintenünk, mert jelentőségük egészen más, mint a perenkívüli tényeknek.

Ezeknek a perbeli tényeknek kiderítésénél a felebbezési bíróság következtetési alapul az iratok tartalmát, esetleg a felek új előadását veszi s ezeket összehasonlítva a perjogi szabály abstract tényeivel, azonosságuk esetén alkalmazza a perjog megfelelő szabályát s így állapítja meg, hogy az első bíróság perbeli cselekvénye perrendszerű volt-e, vagy sem, illetve, hogy valamely bírói cselekvény elmulasztása nem volt-e perrendellenes.

A felebbezési bíróságnak tehát nemcsak azt kell vizsgálnia, hogy az első bíróságnak a jogvédelem előfeltételeire

vonatkozó megállapítása helyes-e, vagy sem s hogy azok a ténybeli megállapítások, melyek minden határozatnak szükségképpen előzményét képezik, helyesen történtek-e, vagy sem, más szóval nemcsak azt bírálja felül, hogy a tények kiderítése s azok mibenlétének meghatározása s a jogszabály abstract tényeivel való összehasonlítása (azonosítása) s ezek alapján a jogszabályra való következtetés helyes volt-e, vagy sem, hanem azt is, hogy mindezeket a műveleteket az első bíróság a perjog szabályai szerint végezte-e.

III. Valamint az első, úgy a felebbezési bíróságnak is bizonyos szabályok szerint kell eljárni. Hogy ezek a szabályok perjogi szabályok s eljárási szabályoknak is nevezetnek, arról már megemlékeztünk. (L. 2. §. V. a.)

A felebbviteli eljárásban azonban különös jelentőséggel bír, hogy a perjognak mely szabályai azok, melyek tulajdonképpen eljárási szabályoknak tekinthetők, miután a perjog anyagi szabályokat is tartalmaz. Ezirányban a Pp. határozottan nem intézkedik, sőt azt a szabályt, melyet egyik rendelkezésében eljárási szabálynak tekint, másik rendelkezésében már külön említi az eljárásra vonatkozó szabályok mellett. Kitűnik ez a Pp. 535. §-ának az 542. §-szal való egybevetéséből.

Az eljárási szabályok aztán aszerint is különböztethetők, hogy azoknak megsértése valamely a per folyamán (az ítélet, vagy végzés meghozatala előtt) végzett perbeli cselekvény hibás, szabálytalan voltában jut kifejezésre.

Csakis az ilyen szabálysértésekre vonatkozhatik a Pp. 223. §-a. Ez azután a felebbvitel szempontjából azért bír jelentőséggel, mert az ilyen szabálysértések felebbviteli orvoslásának előfeltétele, hogy a szabálysértés ellen a fél már az alsó bíróság előtt felszólaljon, s kivétel a Pp. szerint csak azokra az eljárási szabályokra áll fenn, melyeknek alkalmazásáról a felek nem mondhatnak le.

Úgy gondoljuk, hogy eljárási szabályok alatt a Pp. 223. §-a értelmében azokat a szabályokat kell érteni, melyek a perbeli cselekvények tartalmát, alakját, teljesítésük helyét, idejét állapítják meg s ennél fogva nem ily értelemben vett

eljárási szabályok a perjognak ama szabályai, melyek 1. a per előfeltételeire, 2. a jogvédelem perbeli előfeltételeire, 3. az alperes ellenjogaira és 4. a jogvédelmi biztosítékokra (L. 2. §. I. és II. a.) vonatkoznak.

Az 1—3. alattiak indokolást nem igényelnek. Ami pedig a jogvédelmi biztosítékokat illeti, itt nem tesz különbséget, hogy azok megsértését a felső bíróság hivatalból veszi-e figyelembe, vagy sem, mert, ha orvoslást csak kérelemre nyújt is, pl. a nyilvánosságot rendelő szabály megsértése miatt, az orvoslásnak itt nem előfeltétele a 223. §. szerinti felszólalás,²⁾ mert a nyilvánosság kizárása csak a Pp. 207. §-ában meghatározott okokból történhetik s ez okok fennforgásának hiányát a felek még kölcsönös megegyezéssel sem pótolhatnák s hogy azok fennforognak-e, a bíróság állapítja meg. A nyilvánosság közérdekű jogvédelmi biztosíték. Vagy ha az első bíróság előtti eljárásban törvénynél fogva kizárt bíró vett részt, ezt a felülvizsgálati bíróság hivatalból ugyan nem veheti figyelembe (ez kitűnik a Pp. 540. §-ából), a fél azonban emiatt kérelemre orvoslást nyer akkor is, ha az első bíróság előtti eljárásban nem is szólalt fel. De ha a jogvédelmi biztosíték kivételesen nem annyira a köz, mint inkább a fél magánérdekéből van szabályozva, pl. a Pp. 61. §-a esetében, az annak hiánya miatt emelhető kifogás megint csak nem azonos a 223. §. szerinti felszólalással.

Hogy a 223. §. értelmében vett eljárési szabályok közül melyek azok, melyekről a felek le nem mondhatnak s melyekről mondhatnak le, arra nézve talán irányadóul azt vehetjük, hogy mely eljárési szabály megsértését veszi a felső bíróság figyelembe hivatalból. Így pl. hivatalból figyelembe veendő szabály, hogy alperes érdemleges ellenkérelmét a törvényszéki eljárásban írásból köteles felolvasni. Erről a felperes kétségkívül nem mondhat le, illetve a lemondásnak hatálya nincs. E szabály megsértése esetén tehát nem szükséges a 223. §. szerinti felszólalás, a felső

²⁾ Ellenk. Magyary: Perjog. 718. l.

bíróságnak azt arra való tekintet nélkül figyelembe kellene venni. (Pp. 185. §.)

Arra nézve egyébként, hogy mely eljárási szabályok megsértése esetén szükséges a 223. §. szerinti felszólalás, kimerítő kázuisztika aligha lehetséges. Az a megkülönböztetés, amit az idézett §. tesz, hogy t. i. a felek az eljárási szabályról lemondhatnak-e, vagy sem, mint azt M a g y a r y³ is tanítja, nem kielégítő. Elvileg ugyanis az eljáró bíróságnak minden szabályt hivatalból kell alkalmazni s elvileg a szabály alkalmazásáról a felek nem is mondhatnának le. Egyes esetekben azonban ezt maga a Pp. is megengedi. (312. §. 4. p.⁴)

Az eljárási szabálysértéseknek más egyéb szabálysértésektől való megkülönböztetése azért is szükséges, mert, míg egyébként a felebbezési bíróság abból a célból, hogy határozhasson, úgy általánosságban szólva, ugyanazokból a tényekből következtet, mint az első bíróság, vagy ha a következtetési alapot más tények képeznék is, az mégis csak ismételése, vagy kiegészítése az első bíróság következtetésének, addig annak a megállapításánál, hogy az első bíróság az eljárási szabályt helyesen alkalmazta-e, vagy sem, a felebbezési bíróság az első bíróság cselekvényében és mulasztásában találja a következtetési alapot, tehát olyan tényekben, melyeket az első bíróság vizsgálat tárgyává nem is tehetett, amit M a g y a r y⁵) úgy fejez ki, hogy az első irányban a másodbíróság mindenesetre csak ismétli, habár más tények alapján, az elsőfokú bíróság

³) Perjog. 767. l.

⁴) Hogy mely eljárási szabályok azok, amelyekről a felek lemondhatnak, annak megoldása eddigelé nem sikerült. Úgy gondoljuk azonban, hogy nem tartoznak ezek közé azok a perjogi szabályok, melyek hivatalból veendő figyelembe, továbbá, melyekben — habár hivatalból figyelembe nem vehetők — a perjog ú. n. alapelvei jutnak kifejezésre, valamint amelyek miatt a Pp. — habár nem önálló — perorvoslatot enged. Az ilyen szabályok megsértése miatt t. i. felebbvitellel élhet a fél, habár a szabálysértés miatt nem is szólalt fel.

⁵) Alaptanok. 343. s k. l.

munkáját, a másik irányban azonban oly munkát végez, melyet az elsőfokú bíróság nem is végezhetett. Itt a másodfokú bíróság elsőfokúlag jár el.

IV. A jogszabályt bármilyen legyen is az — a perjogi alapelvek által vont határok között — az eljáró bíróságnak elvileg hivatalból kell alkalmaznia, mert ez szükségképpen előfeltétele a helyes ítélkezésnek.

Ha a bíróság a jogszabályt helytelenül alkalmazza, vagy mellőzi, a jognak meg nem felelő állapot jön létre; az a bíróság azonban, mely az orvoslást nyújtja, nem mindig veszi hivatalból figyelembe azt a jogszabályt, melynek helytelen alkalmazása, vagy mellőzése okozta, hogy a perbeli állapot a jognak nem felel meg.

Ebből a szempontból még kell különböztetnünk a hivatalból figyelembe veendő s hivatalból figyelembe nem vehető körülményeket, mert a felelőbíró bíróság a jogszabálysértést ahhoz képest veszi hivatalból figyelembe, hogy a sértett jogszabály hivatalból észlelendő körülményre vonatkozik-e.

Mint hogy a felelőbíró eljárás folytatása az első bírósági eljárásnak, az utóbbiban hivatalból figyelembe veendő körülményeket a felelőbíró bíróság is hivatalból észleli, hacsak a Pp. kivételt nem tesz. (677. §.)

Hivatalból veendő figyelembe a per előfeltételeire és a jogvédelem perbeli előfeltételeire (L. 2. §. I. a.) vonatkozó szabályok megsértése, kivéve, ha a vonatkozó szabályokat a konkrét esetben már az első bíróság sem tartozott hivatalból észlelni. (Pl. a Pp. 10. és 50. §-ai esetében.)

Ellenben az alperes ellenjogaira s a jogvédelem anyagi előfeltételére vonatkozó szabály megsértését a felelőbíró bíróság csak kérelemre orvosolja.

Külön kiemelendők a Pp. 504. §. 1—3. és 5. p.-jaiban említett szabályok, melyek részben a jogvédelmi biztosítékokra (L. 2. §. II. a.), részben a perjog egyik alapelveinek biztosítására szolgálnak. Ezeket t. i. a felső bíróságnak is mindig hivatalból kell alkalmaznia, ha az alsó bíróság nem vette volna is figyelembe.

Különös tekintet alá esnek az 505. §. 1—3. p.-jaiban említett körülmények. Ezek közül az 1. p. esetében hiányzik egy perelőfeltétel, illetve hiányzik a jogvédelem egyik perbeli előfeltétele, a 2. p. esetében nincs alkalmas peralapító cselekvény (kereset), illetve nincs a perben active szereplő alperes, a 3. p. esetében nincs alkalmas peralapító cselekvény, mert annak folytán a per érvényesen nem jöhet létre.

Ezek a körülmények úgy az első, mint a felebbviteli bíróságok előtti eljárásban hivatalból észlelendők s így az azokra vonatkozó szabályok megsértése minden fokon hivatalból orvosoltatik.

Viszont csak kérelemre nyújt orvoslást a felebbezési bíróság az 504. §. 4. és 6. pontjai esetében. Ezeket a most felsorolt körülményeket, mint nevezetesebbeket tartottuk szükségesnek felsorolni, melyekre még többször vissza kell térnünk, de természetesen még számos olyan körülmény van, melyekre nézve az orvoslás hivatalból történhetik.

Összefoglalva az elmondottakat, az eljáró bíróságok a jogszabályt — a perjog által vont határokon belül — a saját eljárásukban hivatalból alkalmazzák, ha azonban az eljáró bíróság egy más bíróság eljárását is felülbírálja, hivatalból csak a saját eljárására vonatkozó szabályokat alkalmazza, a felülbírálandó eljárásra vonatkozó szabályoknak hivatalból való alkalmazására ellenben csak annyiban van kötelezve és jogosítva, amennyiben azt a Pp. rendeli.

Ha egy konkrét perben anyagi (magán-, vagy közjogi) szabály alkalmazandó, az eljáró bíróságnak kötelessége a megfelelő anyagi szabály alkalmazása, annak a felülbírálása azonban, hogy az anyagi szabály alkalmazása helyesen történt-e, vagy nem, csak kérelemre lehetséges.

A perjog szabályainak alkalmazása abból a szempontból, hogy valamelyik félnek jogvédelem adható-e, vagy sem, mindig hivatalból bírálendő felül.

V. Úgy az első, mint a felebbezési bíróságnak kötelességévé teszi a Pp., hogy arról, amit a perben végzett be-

számoljon. Minket itt csak a felebbezési bíróság ezirányú tevékenysége érdekel.

A bíróság a perben — mint láttuk — észlel, következtet, megállapít és parancsol.

Az észlelésről való beszámolás a tárgyalási jegyzőkönyvben s az ítéletben, tehát két helyen is történik,⁶⁾ azt pedig, hogy a bíróság miképpen következtetett s ez alapon milyen tényállást állapított meg, annak milyen jogi hatályt tulajdonított s annak folytán milyen parancsot bocsátott ki, az ítéletből lehet megtudni.

A ténybeli megállapítás mindig az ítéleti tényállásban foglaltatik. A jogbeli megállapítás ellenben (s ezzel kapcsolatban a hallgatólágos parancs) vagy az ítélet rendelkező részéből, vagy az ítéleti tényállásból, illetve az indokokból tűnik ki.

Rendszerint a rendelkező részben foglaltatik ez a megállapító ítéletnél s rendszerint az indokokban a marasztaló és konstitutív ítéleteknél.

Az ítéletnek a jogbeli megállapításon alapuló esetleges rendelkezései (pl. külön parancs az alpereshez a marasztaló ítéletben, a jogállapot megváltoztatása a konstitutív ítéletben s az elutasítás az elutasító ítéletben) mindig a rendelkező részben fordulnak elő.

Ami különösen az ítéleti tényállást illeti, ennek megszerkesztésére a Pp. 401. §-a irányadó.

Az ítéleti tényállásnak két alkotó eleme van, ú. m. a perbeli és a perenkívüli tényállás. (Ez kitűnik az idézett §-nak az indokolásából is, mely szerint a tényállásból mindannak ki kell tűnnie, hogy mi történt a perben s hogy mi történt az ügyben. Ez utóbbi pedig nem más, mint a perenkívüli tényállás.)

A felebbezési bírósági ítéletének tényállása bővebb, mint az első bíróság ítéleté, amennyiben ahhoz tartoznak a felebbezési bíróság által észlelt tények, valamint az első bíróság ítéleti tényállásába nem foglalt, de az első bírósági

⁶⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 625. l.

eljárásban felmerült azok a perbeli tények, amelyeket a felebbezési bíróság következtetés útján állapított meg s melyekben az első bíróságnak az eljárási szabályokat illető cselekvénye, vagy mulasztása jut kifejezésre.

A felebbezési bíróság ítéletében foglalt ténybeli megállapítás aztán különös jelentőséggel bír, mert a felülvizsgálati bíróságnak elvileg ez szolgál következtetési alapul a jogbeli megállapításra s ez alapon a netalán szükséges egyéb rendelkezésekre.

VI. Valahányszor a bíróság sértő cselekvényt, vagy mulasztást követ el, mindannyiszor jogszabályt sért s így elvileg minden, helyesebben szólva bármely jogszabálysértés alapul szolgálhatna arra, hogy a fél perorvoslattal éljen.

Célszerűségi okokból azonban a Pp. nem minden jogszabálysértésnek ad perorvoslati jogot keletkeztető hatályt.

Vannak jogszabálysértések, melyekkel szemben a fél teljesen védtelen. Perjogi alapelv, hogy bírói cognitio tárgyát csak az ú. n. peranyag képezheti, ami szóbeli eljárásoknál azt jelenti, hogy a bíróság csak arra alapíthatja határozatát, amit előtte szóval előadtak, másrészt pedig alapelv az is, hogy a bíróság az ítélet meghozatalakor mindent köteles figyelembe venni, ami a perben előtte felmerült.

Hogy mi történt a perben, arról, mint láttuk, a bíróság két helyen is beszámol, t. i. a tárgyalási jegyzőkönyvben s az ítéleti tényállásban.

A bíróságnak nemcsak az a kötelessége, hogy az általa észlelt perbeli tényekről beszámoljon, hanem az is, hogy azt a valóságnak megfelelően tegye, akkor is, ha bizonyos tények a Pp. 245. §. 2. bek. alapján vétetnek jegyzőkönyvbe. Az e-részben elkövetett szabálysértés felszólalással orvosolható, mely ha eredményre nem vezet, a jegyzőkönyvbe felveendő. (247. §.).

A felebbezési bíróság által készített tárgyalási jegyzőkönyvnek a tárgyalás menetét csak általánosságban kell feltüntetni (244. §.) s így a tárgyalási jegyzőkönyvből nem minden perbeli tény állapítható meg. Ha már most a fél

a kellő megállapításról maga nem gondoskodik (245. §.), megtörténhetik, hogy a bíróság de facto felhozott tényeket ítéletének meghozatalakor nem vesz figyelembe s viszont de facto fel nem hozott tényeket felhozottaknak jelent ki.

Ez esetben a fél a felülvizsgálati eljárásban még orvoslást nyerhet, vagyis az, hogy a tárgyalási jegyzőkönyv valamely perbeli tényt nem tanusít, annak az érvényesítését nem zárja ki.

Ha ellenben a tárgyalási jegyzőkönyvben meg nem történt tények, mint megtörténtek, vagy megtörtént tények, mint meg nem történtek volnának tanusítva, (pl. ha a fél az ellenfél tényállítására nyilatkozik s a jegyzőkönyv szerint arra, a bíróság felhívása után, sem nyilatkozott) a fél a szabálysértéssel szemben — a folyó perben legalább — védtelen. (L. lentebb 11. §. VI.)

VII. A bíróság határozatát azokra a tényekre köteles alapítani, melyeket a perjog szabályai és alapelvei szerint következtetési alapul elfogadni tartozik, éppen azért, ha a következtetési alapul szolgáló perbeli tényeket a tényállás megállapításánál figyelmen kívül hagyja, helytelen tényállást fog megállapítani. Itt nem arra gondolunk, mikor a bíróság éppen nem, vagy tévesen észlel, hanem arra az esetre, mikor az általa észlelt, mert legalább a tárgyalási jegyzőkönyvben tanusított, perbeli tényekből éppen nem következtet a perenkívüli tényekre.

A helytelen tényállás megállapítása ilyenkor a következtetés elmulasztásának eredménye.

De nemcsak a mulasztás, hanem a ténybeli következtetés körében elkövetett sértő cselekvény is helytelen tényállás megállapítására vezet, nevezetesen akkor, ha a bíróság a következtetési alapul szolgáló tényt ilyenül veszi ugyan, de következtetése téves, mert az okság törvényeivel, vagy a mindennapi élet tapasztalataival ellentétben áll.

Magától értetődik, hogy a ténybeli következtetés körében elkövetett szabálysértés csak akkor juthat a felülvizsgálati bíróság tudomására, ha a következtetési alapul szolgáló perbeli tény tanusítva van.

Az észlelés és következtetés körében elkövetett sértő cselekvény, vagy mulasztás közvetlen következménye az, hogy a felebbezési bíróság helytelen tényállást állapít meg.

Ez alapon a félnek szintén joga lehet a felülvizsgálatra, de csak bizonyos határokon belül.

A bíróságnak a határozatára irányadóul veendő tényeket ama tényekből vont következtetés útján kell kideríteni, melyeket ő a tárgyalási elv szerint következtetési alapul általában elfogadhat.

Minthogy pedig a perben különféle — igen sokszor egymással ellentétben álló — tények merülnek fel, különösen a felek gyakran ellentétes tényállításokat tesznek, a perjog szabályokat állít fel arra nézve is, hogy mely tényállítások azok, melyeket a bíróság csak további megerősítés (bizonyítás) esetén, s melyek azok, melyeket annélkül is következtetési alapul vehet.

Irányadó e tekintetben a bizonyítási teher szabálya, melynek folytán az egyik felet bizonyító félnek, a másikat pedig a bizonyító fél ellenfelének nevezik.

A bizonyító fél ellenfelének tényeloadása általában megerősítés nélkül is következtetési alapul szolgálhat, a bizonyító fél tényeloadása ellenben rendszerint csak akkor, ha az további megerősítést nyert, kivéve, ha az a törvény különös rendelkezése folytán már megerősítve van, pl. köztudomású tények, vagy olyan tények, melyek mellett a vélelem harcol.

A megerősítés pedig az ú. n. bizonyítási eszközökkel történik. (Ellenfél, harmadik személy, vagy valamely dolog, esetleg maga a fél, ha eskü alatt hallgatják ki.) A perjog aztán a bizonyítási eszközökön észlelt tényeket sokszor kötelező következtetési alapul írja elő (pl. beismerés, közokirat) viszont sokszor a tényeknek következtetési alapul való elfogadását a bíróság belátására bízza.

Ha a bíróság a perjognak ide vonatkozó szabályait figyelmen kívül hagyja, a tényállás megállapítása helytelenül történik, habár egyébként az észlelés és következtetés helyes volna is, nevezetesen, ha következtetési alapul

más tényeket vesz, mint amelyeket a konkrét esetben olyanokul vehetett volna.

Az elmondottakon kívül van még egy eset, amikor a tényállás megállapítása helytelenül történik, nevezetesen, ha a bíróság az általa a tárgyalási jegyzőkönyvben tanúsított, vagy a felek által külön iratban megállapított perbeli tényeket az ítéleti tényállásban másképpen tanúsítja, vagyis, ha a kétféle tanúsítás között ellentét mutatkozik.

Minthogy a bíróság a maga határozatát mindig az általa megállapított tényállásra alapítja, természetes, hogy a tényállás helytelensége a határozat helytelenségét vonhatja maga után s innen, hogy e körülmény alapján a félnek — a Pp.-ben meghatározott határok között — felülvizsgálati joga keletkezhetik.

Elvileg a tényállás megállapítása mindannyiszor helytelen, valahányszor a következtetés útján kiderített tények a valóban történt tényeknek nem felelnek meg, vagyis a bíróság — jóllehet sértő cselekvényt, vagy mulasztást nem követ el semmi irányban — olyan perenkívüli tényállást állapít meg, mely a perenkívül történeteket nem fedi.

Igy, ha a Pp. 270. §-ának helyes alkalmazásával a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmát szorgosan mérlegeli, de pl. hamis tanuvallomás alapján állapítja meg a perenkívüli tényállást.

Minthogy a szabad bizonyítás rendszere mellett a törvényben meghatározott kevés kivételtől eltekintve, s némileg a bizonyítási teher szabályai által vont határokon belül, a bíróság maga határozza meg, hogy miben rejlik a bizonyító erő — az, hogy egy konkrét esetben mit, vagy mit nem fogad ő el következtetési alapnak s miért fogadja, vagy miért nem fogadja el annak, annyira egyéni és annyira belső valami, hogy elvont szabályok szerinti kritikának alá nem vethető, természetes, hogy amennyiben a bíróság, anélkül, hogy a tényállás megállapításánál, a fentebb részletezett módon, sértő cselekvényt, vagy mulasztást követett volna el — a perjog idevonatkozó szabályainak, különösen a Pp. 270. §-ának gondos betartásával, valótlan

tényeket valóknak, vagy való tényeket valótlanoknak fogadott volna el, a megállapított tényállás ugyan helytelen lesz, de a bíróság annak megállapításánál sértő cselekvényt, vagy mulasztást (tehát ily értelemben jogszabálysértést) nem követett el.

VIII. A bíróságnak azért kell tényállást megállapítani, hogy határozhasson. A határozatban aztán mindig kettő foglaltatik, t. i. a jogi hatály megállapítása és a hallgatólagos parancs. Az esetleges további rendelkezések, pl. külön parancs a marasztaló ítéletnél, a jogállapot megváltoztatása a konstitutív ítéletnél, a határozat fogalma szempontjából közömbös.

Itt megint csak az ügy érdemében hozott ítéletet tartva szem előtt, ennél a jogbeli megállapítás nem egyéb, mint annak kijelentése, hogy a felperes által — az ő akarat kijelentésének indoklásául — állított, vagy tagadott jog-jogviszony fennáll, vagy nem áll fenn.

És ebben a megállapításban foglaltatik az a hallgatólagos parancs, hogy a bíróságok és felek ahhoz alkalmazkodjanak.

Már most, ha a tényállás megállapítása helytelenül történt, helytelen lesz a határozat (a jogbeli megállapítás) is. Helytelen lesz akkor is, ha a jogbeli következtetés a megállapított tényállás alapján helyesen történt is, mert a határozat a valódi jogi állapotnak nem felel meg.

A helytelen ténybeli megállapítás rendszerint helytelen jogbeli megállapításra vezet, másfelől azonban a tényállás helyes megállapítása nem szükségképpen eredményezi a helyes határozatot. Így ha a megállapított tényeknek helytelenül jogot keletkeztető stb. hatályt tulajdonít, vagy nem tulajdonít. Az előbbi esetben a tényállás helytelen megállapítása, az utóbbi esetben valamely — itt mindig anyagi — jogszabály helytelen alkalmazása, vagy mellőzése okozza a határozat helytelenségét.

Az előbbi esetben a félnek abból a célból, hogy orvoslást nyerjen, esetleg a tényállást kell megtámadni, az utóbbi esetben az anyagi jogszabály helytelen alkalmazása, vagy mellőzése az, ami felülvizsgálati jogot keletkeztethet.

A helytelen jogbeli megállapítás szükségképpen maga után vonja a benne rejlő hallgatólagos parancs helytelenségét is. Ha pedig a jogbeli megállapításon további rendelkezések alapulnak, pl. külön parancs az alpereshez, a jogállapot megváltoztatása, úgy a helytelen jogbeli megállapítás rendszerint helytelen rendelkezésekre vezet.

Az is lehetséges azonban, hogy a jogbeli megállapítás helyes, de az azon alapuló rendelkezés helytelen. Ez akkor fordul elő (bizonyára ritkábban), ha a bíróság helyesen alkalmazta a jogszabály jogi hatályt megállapító rendelkezését, de a jogszabály másik elemét t. i. a parancsoló részt figyelmen kívül hagyja, vagy tévesen alkalmazza.

Valahányszor a bíróság a jogszabálynak bármelyik alkotó elemét helytelenül alkalmazza, vagy mellőzi, nemcsak anyagi, hanem egyszersmind perjogi szabályt is sért, mert az ítéleti parancs közjogi kötelmi viszonyt létesít s annak kibocsátására a perjog kötelezi a bíróságot.

De alkalmazza vagy mellőzze bár a bíróság az anyagi jogszabály bármelyik vagy mindkét rendelkezését helyesen, határozata mégis helytelen lesz, ha a perjognak ama szabályait, melyek a jogvédelem perbeli előfeltételeire vonatkoznak éppen nem, vagy helytelenül alkalmazza.

Igy ha helyes is annak megállapítása, hogy felperes joga fennáll, úgy mégis helytelen a határozat, ha a kérdéses jog nem tartozik a polgári perútra. Vagy helyesen állapítja meg, hogy felperes joga fennáll, úgy mégis helytelen lesz a határozat, ha hiányzott a megállapítási érdek.

Marasztaló ítéletnél az alpereshez intézett külön parancs rendszerint csak ismételése annak a parancsnak, melyet az anyagi jogszabály is tartalmaz. Néha azonban az ítéletben akkor is külön parancsot kell intézni az alpereshez, amikor az anyagi jogszabály szerint ennek parancsoló rendelkezése még nem aktuális. Így a jövő szolgáltatásra menő keresetknél. (Pp. 131. §.) Éppen azért ilyen esetben helyes lehet a jogbeli megállapítás, helyes lehet az anyagi jogszabály parancsoló rendelkezésének alkalmazása is (abban az értelemben t. i., hogy a bíróság annak teljesítésére

kötelezi alperest, amire az anyagi jogszabály szerint már most kötelezve van) és mégis helytelen a határozat, ha a bíróság alperest, a kereseti kérelem ellenére, nem marasztalja el az ítélelhozatal után (a jövőben) lejáró szolgáltatásokban. Helytelen a határozat, mert a perjognak a jogvédelmi szükségletet (itt a marasztalási érdeket) megállapító rendelkezését a bíróság mellőzte.

Hasonlóképpen áll aztán a dolog a jogvédelem többi perbeli előfeltételét illetőleg is. A bíróságnak itt is ugyanazt a gondolatbeli műveletet kell végeznie, mint az anyagi előfeltétel (jog-jogviszony) megállapításánál, tehát észlelnie s következtetnie kell s különbség csupán a jogbeli következtetés szempontjából tehető annyiban, amennyiben itt a jogszabály, melyre következtetni kell — elsősorban legalább — mindig perjogi szabály, s a magánjogi szabály csak annyiban jöhet figyelembe, amennyiben arra a perjog kifejezetten, vagy hallgatólágosan utal. Így kizárólag a perjog (tágabb értelemben véve) és nem a magánjog irányadó a Cs. T. 8., 42. és 152. stb. §§-ai esetében a perviteli jogosultságot illetőleg. Aztán a jogvédelmi szükségletre nézve kizárólag a perjog irányadó a Pp. 130. és 131. §-ai esetében.⁷⁾

IX. A bíróság sértő cselekvénye, vagy mulasztása — mint láttuk — vagy a tényállás helytelen megállapítására, vagy az anyagi, illetve a perjogi szabály helytelen alkalmazására, vagy mellőzésére vezet. Kétségtelen, hogy a bíróság mindezekben az esetekben köteleességet, tehát jogszabályt sért.

Minthogy pedig az ily értelemben vett jogszabály-sértés a jognak meg nem felelő állapotot teremt, annak orvoslására a félnek — a törvény által meghatározott esetekben — felülvizsgálati joga keletkezhethet.

Hogy azonban a félnek felülvizsgálati joga akkor is keletkezhethet, ha a bíróságot ily értelemben vett jogszabály-sértés sem terheli, az a fentiek után kétséget nem szenvedhet, bár ez, bizonyára, csak nagyon ritkán fordul elő.

⁷⁾ V. ö. szerző: i. m. 130. s k. II.

MÁSODIK FEJEZET.

A felülvizsgálat általános jellege.

6. §. A felülvizsgálat köre.

A törvényhozásoknak az a törekvése, hogy a jogszolgáltatás minél jobb, minél tökéletesebb és minél megbízhatóbb legyen s hogy a jogegység lehetőleg megóvassék, hozta létre a perorvoslatot, mint perjogi intézményt. A különböző perorvoslatok, melyek a tételes jogokban szabályozást nyertek, általában mind ezt a célt szolgálják.

A cél eme közössége mellett is azonban egyik igen nehéz kérdése a perjogi törvényhozásoknak a harmadfokú bíróságokhoz való felebbvitel miképpen szabályozása, már t. i. abból a szempontból, hogy az érdemleges bíráskodás a két első fokra szoríttassék, vagy pedig a harmadfokú bíróság is rendes jurisdictióval ruháztassék fel.

A harmadfokú bírósághoz való felebbvitel, úgy amint azt nálunk a S. T. s a Pp. szabályozzák, mintegy közép-helyet foglal el az ú. n. felebbezés és az ú. n. semmiségi panasz között, de azért — legalább ahogyan nálunk szabályozva van — a felebbezéstől különböző felebbviteli típusnak nem tekinthető.

Az előbbi §-ban kifejtettük, hogy a Pp. felebbezési eljárása az elsőbírósági eljárásnak csak folytatása, ismétlése; a felebbezési bíróság — a felebbezés terjedelmében — ugyanazzal a jogkörrel bír, mint az elsőbíróság, ami abban áll, hogy ő abból a célból, hogy jogvédelmet adhasson (most csak erre az esetre gondolunk) észleli a perbeli tényeket és pedig nemcsak a saját, hanem az elsőbírósági

eljárásban felmerült tényeket is, aztán — a kötött bizonyítás eseteitől eltekintve — mérlegelés útján állapítja meg az észlelt tények bizonyító erejét, vagyis maga választja meg a következtetési alapot s abból vont következtetés útján maga deríti ki a perenkívüli tényeket s alkalmazza azokra a megfelelő jogszabályt. A felebbezési bíróság tehát minden irányban ugyanazt a gondolatbeli műveletet végzi, mint az első bíróság.

A felebbezési bíróság aztán a ténybeli és jogbeli megállapítás céljából a bizonyításfelvételt is megismételheti, sőt új tényeket is figyelembe vehet akár hivatalból észlelendő, akár hivatalból figyelembe nem vehető körülményekre vonatkoznak is ama tények.

A Pp. felebbezése ennél fogva alapvonásaiban meg egyezik a római jogi apellációval, amennyiben a felebbezési eljárás az elsőbírósági eljárásnak folytatása, ismétlése s így lényegileg nem az elsőbírósági ítélet felülbírlását, hanem annak megállapítását célozza, hogy a keresetbe vett jog fennáll-e, vagy sem,¹⁾ s így az 1868. évi LIV. törvénycikkkel szabályozott felebbezéstől, melynek folytán a felső bíró az alsó bíróság ítéletét csak felülbírlhatta, de novumokat figyelembe nem vehetett, lényegesen különbözik.

Az 1868. évi LIV. törvénycikk ú. n. semmiségi panasza pedig az alsó bíróságok által elkövetett alaki szabálysértések orvoslására volt hivatva s így annak folytán a semmítőszék az ügy érdemében nem is határozhatott, hanem ha a panaszt alaposnak találta, az eljárást megsemmisítette.

A Pp. (valamint a S. T.) felülvizsgálata lényegesen azáltal különbözik a semmiségi panasztól, hogy annak folytán a felülvizsgálati bíróság az ügy érdemében is határozhat, a felebbezéstől pedig abban, hogy míg a felebbezési bíróság jogköre — a felebbezés terjedelmében — az első bíróság jogkörével azonos, amennyiben a felebbezési bíróság akkor is, ha a megtámadott ítélet felülbírlására szorítkozik, amikor tehát a felebbezés nem novum iudicium,

¹⁾ V. ö. Indokolás IV. cím első fejezetéhez.

az előtte fekvő peranyag alapján, ugyanolyan gondolatbeli művelet útján jut a megfelelő ténybeli és jogbeli megállapításra, melyet ebből a célból az első bíróságnak is szükségképpen el kellett végeznie, addig a felülvizsgálati bíróság jogköre, a megtámadott ítélet felülbírálhatása szempontjából szűkebb, mert mint látni fogjuk, abból a célból, hogy a megfelelő ténybeli és jogbeli megállapításra jusson, nem végezheti ugyanazt a gondolatbeli műveletet, mint a felebbezési bíróság.

Ha ugyanis tekintetbe vesszük, hogy amennyiben a felek a felebbezési eljárásban novumokat nem érvényesítenek, a felebbezési bíróság is csak a megtámadott ítélt felülbírálására szorítkozik, s ha tekintetbe vesszük, hogy novumokat — bár csak korlátoltan és más vonatkozásban — a felülvizsgálati eljárásban is lehet érvényesíteni, a kétféle perorvoslat közötti lényeges különbséget csak a felülbírálás szempontjából lehet megállapítani s ebből a szempontból tekintve a kérdést, azt találjuk, hogy míg a felebbezési bíróság a felülbírálás céljából az első bíróságnak az ítéletet eredményező gondolatbeli műveletét minden irányban megismétli, addig a felülvizsgálati bíróság éppen ebben a tekintetben van korlátozva.

Az 1868. évi LIV. törvénycikk semmiségi panaszának közvetlen mintája a francia *pourvoi en cassation* volt, de a kettő között mégis különbség van, mert ez utóbbi tulajdonképpen inkább felülvizsgálat, mert habár a *cour de cassation* jogvédelmet sohasem ad, hanem csak cassál, úgy mégis ezt nemcsak alaki sérelmek, hanem általában a törvény megsértése miatt teszi, tehát anyagi jogszabálysértés esetén is.²⁾

Az újabb perjogi törvényhozások is ezt a francia

²⁾ Így felülvizsgálatnak nevezi azt Magyary is: l. különösen id. Ert. 12. s k. II. Egyébként vannak jogszabálysértések, melyek miatt csupán a *pourvoi en cassation* áll a felek rendelkezésére s vannak olyanok, melyek miatt a fél majd e perorvoslattal, majd pedig perújítással (*requete civile*) élhet. L. Garsonnet: *Traité theorique et pratique de procédure*. VI-ik kötet. Paris, 1902. 416. s k. II. és 454. s k. II.

intézményt tartották szem előtt, amikor a felülvizsgálati perorvoslatot létesítve, annak középpontjává a jogkérdést tették. Ettől a rokonvonástól eltekintve azonban a modern perjogok felülvizsgálati rendszerei — az egyes részletkérdéseket illetően — több tekintetben eltérnek, úgy a mintául szolgáló francia felülvizsgálattól, mint egymástól is.

A perorvoslati intézmény létesítésének indító okát képező cél ugyan a felülvizsgálati perorvoslat szabályozásánál sem maradhat figyelmen kívül, mégis ennél, mint részletkérdések merülnek fel, hogy vajjon az a jogegység megóvása, vagy a felek érdekeinek kielégítése szempontjából nyerje-e jogi szabályozását, továbbá, hogy a felülvizsgálati bíróság csak annak a kijelentésére szorítkozzék-e, hogy az alsó bíróság a jogszabályt nem helyesen alkalmazta, vagy pedig egyszersmind maga alkalmazza a megfelelő jogszabályt, más szóval, hogy a felülvizsgálati bíróság jogköre csak cassatorius legyen-e, vagy reformatorius. További kérdés, hogy a felülvizsgálati bíróság jogköre csak a jogkérdésre s csak kivételesen a ténykérdésre is terjesztessék ki, vagy pedig a ténykérdésben is szélesebb körű felülvizsgálat engedtessék s hogy ez utóbbi esetben a ténykérdést illetően csak cassatorius,³⁾ vagy reformatorius felülvizsgálatnak legyen-e helye, oly értelemben t. i., hogy a felülvizsgálati bíróság maga is felruháztassék a ténymegállapítás jogával.

³⁾ Kétségtelen, hogy a francia felülvizsgálat — legalább ahogyan azt a gyakorlatban értelmezik — bizonyos ténykérdésekre is kiterjed, de a bíróság más tényállást nem állapíthat meg, hanem cassálja az ítéletet. Így egy esetben, mikor a megtámadott határozat nem látja igazolva, hogy a követelések még a végrendelkező halála előtt létrejöttek, ennek ellenkezőjét azonban éppen maga a határozat bizonyítja. Persze a Cour de cassation itt nemcsak, ténybeli, hanem jogbeli tévedést is lát fennforogni, mely közvetlenül a Cour de cassation ellenőrzése alá esik, »...non point un simple mal jugé, mais une erreur de droit tombant directement sous le contrôle de la Cour de cassation«. L. Crépon: Du pourvoi en cassation en matière civile. Paris, 1892. III. k. 19. s. k. l.

Míg a francia felülvizsgálat szabályozásánál — mint az e perorvoslat egész szerkezetéből is abból is kitűnik, hogy a Cour de cassation rendes jurisdictióval nincsen felruházva.⁴⁾ — inkább a köztekintetek, jelesen a jogegység megóvása szolgált irányadóul, semmint a felek magánérdekei s a bíróság a félnek jogvédelmet sohasem, legfeljebb csak orvoslást nyújthat, de ezt is attól teszi függővé, hogy a fél tüzetesen megjelölje azt a jogszabályt, melyet megsértve lát, addig a magyar, valamint az osztrák felülvizsgálati perorvoslatok a felek magánérdekei szempontjából vannak szabályozva, mert e perrendek szerint a felülvizsgálati bíróság az ügy érdemében határozó bíróság.⁵⁾

A német perrend felülvizsgálati perorvoslatának megalkotásánál egyik főcél mindenesetre a birodalmi jogegység megóvása volt, úgy mégis, hogy itt a felek magánérdekei is kiváló figyelembe részesülnek, az kitűnik onnét, hogy a felülvizsgálati bíróság nemcsak feloldó jogkörrel bír, hanem magában az ügy érdemében is határozhat, »wenn die Aufhebung des Urteils nur wegen Gesetzverletzung bei Anwendung des Gesetzes auf das festgestellte Sachverhältniss erfolgt und nach letzterem die Sache zur Endentscheidung reif ist. (565. §. 3. bek.)

Abból, hogy nálunk a felülvizsgálati bíraskodást már a S. T. szerint is a kir. Kúria s a kir. táblák gyakorolták, nyilvánvaló, hogy a felülvizsgálati perorvoslat nem a jogegység, hanem a felek magánérdekeit kívánta szolgálni.

A harmadfokú bíraskodás tehát még oly módon sincs centralizálva, mint Németországban.⁶⁾

⁴⁾ L. Crépon: id. m. I. k. 260. l.

⁵⁾ Az osztrák perrend 510. §-a azt mondja: »das Revisionsgericht hat in Regel in der Sache selbst zu entscheiden. Ez azonban a dolog természete szerint nemcsak az ügyben, hanem az ügy érdemében való határozást is jelenti.

⁶⁾ Itt t. i. a felülvizsgálati bíraskodást a Reichsgericht mellett — politikai tekintetéből — Bajorországot illetően, a bajor Oberstes Landesgericht gyakorolja. V. ö. Stein: Die Zivilprozessordnung für das deutsche Reich. I. k. 1913. 31. l.

A mi felülvizsgálatunk — a Pp. szabályozása szerint is — elsősorban a felek magánérdekeinek szolgáló perorvoslat, melynek folytán a felülvizsgálati bíróság nem csupán orvoslást nyújthat, mint a Cour de cassation, hanem maga is alkalmazhatja az anyagi jogszabályt, vagyis jogvédelmet adhat és pedig szélesebb körben, mint a német felülvizsgálati bíróság, t. i. nemcsak akkor, ha a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás szerint az ügy eldöntésére megérett, hanem — bár csak szűkebb körben — akkor is, ha a tényállást a felülvizsgálati bíróság maga állapíthatja meg.

Ezt úgy fejezzük ki, hogy a mi felülvizsgálatunk nemcsak a jog, hanem bizonyos korlátok közt a ténykérdésben is reformatórius jellegű.

Egy további különbség, hogy míg a francia és a német felülvizsgálat — elvileg legalább — a jog és ténykérdés elválasztásán alapszik, addig a Pp. kifejezetten elhagyja ezt a nagy nehézséget okozó s ingadozó gyakorlatot teremtő elvi alapot, amennyiben a felülvizsgálatot bizonyos ténykérdésekre is kiterjeszti s e tekintetben a felülvizsgálati bíróságot részben cassatórius, részben pedig (de már szűkebb terjedelemben) reformatórius jelleggel ruházza fel, megengedvén, hogy a felülvizsgálati bíróság bizonyos esetekben maga állapíthassa meg a (perenkívüli) tényállást.

Elvileg a S. T. felülvizsgálata is a jog és ténykérdés elválasztásán alapuló perorvoslat volt, t. i. a felülvizsgálati bíróság jogköre a jogkérdésre volt korlátozva, amely elv a felülvizsgálati perorvoslat alapjának törvényes meghatározásában, nevezetesen abban jutott kifejezésre, hogy felülvizsgálatnak általában csak akkor volt helye, ha az alsó bíróság jogszabályt sértett. A megsértett jogszabály úgy anyagi, mint alaki lehetett, amit aztán a S. T. úgy fejezett ki, hogy valamely jogszabály a felebbezési bíróság ítéletében, vagy az annak alapjául szolgáló eljárásban helytelenül volt alkalmazva, vagy mellőzve.

A ténykérdés és jogkérdés elválasztásának sok esetben való nehézsége s az a körülmény, hogy a jogkörnek szigo-

rúan ez utóbbira való korlátozása mellett a kétségtelenül helytelen ítéletet is helyben kellett volna hagyni, okozták, hogy a felülvizsgálati bíróságok a ténykérdésnek erőltetett magyarázatokkal jogkérdéssé minősítése útján — tehát tulajdonképp a szabály áttörésével — igen sokszor átlépték a törvényes határt s ténykérdések felett is határoztak sokszor oly esetben is, amidőn tényeknek a történeti hűség szempontjából való kiderítéséről volt szó. Itt elegendő az okiratmagyarázatnak a felülvizsgálat körébe való bevonására hivatkoznunk.⁷⁾

A ténykérdés és jogkérdés közötti különbség egyébként legélesebben ott jelentkezik, ahol a ténymegállapítás a közönséges értelemben vett bizonyítást igényel. A jogkérdést t. i., mint mondani szokás, bizonyítani nem kell. Éppen azért azokban az esetekben, ahol a ténykérdést nem valamely tény, hanem tényeredmény (L. fentebb 2. §. IV. a.) képezi, mely mint ilyen a közönséges értelemben vett bizonyítást nem igényli, illetve ebből a szempontból ugyanolyan tekintet alá esik, mint a jogkérdés, az ellentét a jog és ténykérdés között a felülvizsgálati jogkör szempontjából nem olyan nagy s felülvizsgálati bíróságainkban mindig megvolt a hajlandóság, hogy a közönséges értelemben bizonyítást nem igénylő ténykérdések tekintetében éppen úgy járjanak el, mint az alsóbíróságok. És ezt nem is kifogásolhatjuk, ha meggondoljuk, hogy a felülvizsgálati bíróságnak, mint érdemben határozó bíróságnak a konkrét tényekre kellett a jogszabályt alkalmaznia.⁸⁾

⁷⁾ L. erre nézve M a g y a r y: id. Ért. 29. s k. II., hol meggyőzően mutatja ki, hogy az okiratmagyarázat nem jog, hanem ténykérdés s így az a jogkérdésre korlátolt felülvizsgálat körébe nem is tartoznék. L. azonban a szövegben lentebb VIII. a. mondotakat. V. ö. még e kérdésben: Magy. Jogászegyl. Ért. 1912. 27. füz. 15. s k. II.

⁸⁾ Hogy a fél ténybeli ítélkezésének eredményét mikor tekintjük tényeredménynek, arra nézve l. fentebb 2. §. IV. a. mondotakat. Nagyon tájékoztató K o v á c s M.: A polgári perrendtartás magyarázata. Budapest, 1911—1912. II. k. 701. s k. I., ki részben a S. T. gyakorlata alapján számos esetet közöl, melyeket,

I. Azok a felülvizsgálati rendszerek, melyek a jog- és ténykérdés elválasztásán alapulnak, nem minden ténykérdést vesznek ki a felülvizsgálati bíróságok jogköréből. Innen azután, hogy a ténykérdésben való bíráskodás eme korlátoltságát rendesen úgy fejezik ki, hogy a felülvizsgálati bíróság az ügy érdemére vonatkozó tényeket nem állapíthat meg. Ez azonban nem éppen találó meghatározás, mert vannak tények, melyek nem vonatkoznak az ügy érdemére, sőt még az ügyre sem s mégis azok megállapítása sem esik a felülvizsgálati jogkörbe. Mi éppen azért a megkülönböztetést nem is így tesszük meg.

Azok a tények ugyanis, melyek a perben megállapítás tárgyát képezik, mint láttuk, perbeliek és perenkívüliek.

Nem szenvedhet kétséget, hogy a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga csak a perenkívüli tényeket illetőleg lehet korlátozva, itt azonban korlátozva van sokszor akkor is, ha az a perenkívüli tény nem az ügy érdemét, vagy általában nem az ügyet érintő körülményre vonatkozik.

A Pp. — mint mondtuk — elhagyja azt az elvi alapot, mely a német perrend mintájára, a S. T. felülvizsgálatának szabályozásánál irányadóul szolgált s melynek lényege abban áll, hogy a felülvizsgálati bíróság jogköre csak a

ámbar nem jogkérdések, a felülvizsgálati bíróság jogkörébe vont, pl. tényekből minő következtetések vonhatók, a tények jogosága vagy jogszerűsége, a konkludens tény értelmezése, a rendelkezésre bocsátás és annak kellő időben való megtörténte, a többletmunka fennforgása, a szerződés felbontásának megtörténte, a segédi kötelességek lényeges megsértése, a bántalmazásoknak a H. T. 80. §-a alá eső kötelességszegést képező volta, törvénytelen gyermek anyja feslett, tisztességtelen életet folytatott-e, okirat értelmezése, okirathól kivehető akaratnak megállapítása, a fizetések megszüntetéséről való tudomás, rosszhiszeműség, jóhiszeműség, kijátszási szándék, gondatlanság, a jogügylet színlegessége, a lemondás komolysága, tartás összege, a tartásra jogosult egyén vagyonának elégtelensége és keresetképesége, a kár mennyisége, a kötbér megfelelő volta stb. Ezek mind a ténykérdés körébe eső kérdések, de a bizonyítás szempontjából nem mint tények, hanem mint tényeredmények jönnek tekintetbe. V. ö. ehhez a 2. §. IV. a. és u. ott a 11. jegyzetben mondottakat.

jogkérdés szempontjából azonos a felebbezési bíróság jogkörével, a ténykérdést illetőleg azonban kötve van a felebbezési bíróság ténybeli megállapításához s ez utóbbi szabály alól csak akkor van kivétel, ha ama megállapítás jogszabálysértéssel történt. Ekkor ugyanis a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ténybeli megállapítását is felülbírálhatta, feltéve, hogy a tényállást a fél megtámadta.

A jogkérdés, t. i. a jogszabály jogi hatályt megállapító és parancsoló rendelkezésének alkalmazása szempontjából, a felülvizsgálat miben sem különbözik a felebbezéstől, különbség tehát a két perorvoslat között csakis a ténykérdés szempontjából tehető s ezt a különbséget a Pp. abban juttatja kifejezésre, hogy a felülvizsgálati bíróság tényállást — (s itt csak a perenkívüli tényekre kell gondolni) — a törvényben meghatározott eseteken kívül — a bizonyítás mérlegelése, vagy tárgyalás alapján meg nem állapíthat. (534. §. ut. bek.)

Első pillanatra úgy látszik, hogy ezzel a szabállyal minden kétséget kizáró módon van megállapítva a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogának a határa, ámde — mint látni fogjuk — ezen az alapon nem olyan egyszerű és nem olyan könnyű meghatározni, hogy meddig terjed hát ez a határ.

A Pp. értelmében tehát a felülvizsgálati bíróság maga is megállapíthatja azt a (perenkívüli) tényállást, melyre határozatát alapítja; ennek azonban két korlátja és egy feltétele van.

Nevezetesen, abból a szempontból, hogy a felülvizsgálati bíróság a jogkérdést más tényállás alapján maga döntse el, a bizonyítást nem mérlegelheti, sem pedig tárgyalást nem tarthat. A feltétel pedig az, hogy a felebbezési bíróság ítéletében megállapított (perenkívüli) tényállás a felülvizsgálati kérelemben, vagy a válasziratban kifejezetten megtámadtassék.

A korlátozás indoka kézenfekvő s arra a feleletet maga az indokolás adja meg. »Mivel a felülvizsgálati bíróság rendszerint bizonyítást nem vehet fel és a tárgyalás előtte

korlátozva van, a felülvizsgálati bíróság ilyen tények megállapításában rosszabb helyzetben lenne, mint a felebbezési bíróság, amely rendszerint sem a tárgyalásban, sem a bizonyításfelvételben korlátozva nincs.⁹⁾

II. A Pp. a felülvizsgálatot nem korlátozza arra az esetre, amikor a felebbezési bíróság ítéletében, vagy az annak alapjául szolgáló eljárásban valamely jogszabály helytelenül volt alkalmazva, vagy mellőzve, úgy mégis szabályként állítja fel, hogy a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletét az abban előadott tényállás alapján vizsgálja felül. (Pp. 534. §.) E szabály alól kivételnek van helye akkor, amikor a felülvizsgálati bíróság maga állapíthatja meg a tényállást.

Ez két esetben fordul elő. Az egyik az, amikor a fél a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállást megtámadja s a felülvizsgálati bíróság a megtámadás alapján új tényállást állapít meg. A másik pedig, mikor a felülvizsgálati bíróság arra való tekintet nélkül, hogy a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás meg lett e támadva, vagy sem, állapítja meg azt a tényállást, melyre határozatát alapítja.

Ezekről az esetekről lentebb részletesen lesz szó, itt csak annyit említünk meg, hogy ama fentebb mondott szabály, hogy más tényállás megállapíthatása a felülvizsgálati eljárásban az ítéleti tényállás megtámadásától van feltételezve, csak arra az esetre áll, amikor a felülvizsgálati bíróság tényeket csak tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül állapíthat meg, mert ha a tények megállapítása tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján történhetik, az ő ténymegállapítási joga feltétlen, azaz nincs a tényállás megtámadásától függővé téve. (Pp. 535. és 537. §§.)

Tulajdonképpen csak az előbbi esetre vonatkozólag tartalmaz a Pp. újítást, amikor valamely tényállítás valóságának, vagy valótlanságának megállapítását nemcsak azon az alapon engedi meg felülvizsgálni, hogy a megállá-

⁹⁾ L. Indokolás IV. cím második fejezetéhez.

pítás valamely jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével történt, hanem a felülvizsgálat körébe vonja azt az esetet is, amidőn a megállapítás nyilván helytelen ténybeli következtetés eredménye és amikor a megállapítás az iratok tartalmával ellentétben áll. (Pp. 534. §. 3-ik bek.)

Igy azután a Pp. felülvizsgálata nem tekinthető többé a jog- és ténykérdés elválasztásán alapuló s lényegileg az előbbire szorítkozó perorvoslatnak, amennyiben az újítás folytán a ténykérdések egy nagy csoportja a felülvizsgálat körébe esik.¹⁰⁾ De mert az ő ténymegállapítási joga csak az 535. és 537. §-ok eseteiben korlátlan, önként következik, hogy nyilván helytelen ténybeli következtetés és iratellenesség okából is csak úgy állapíthat meg más tényállást, ha azt a bizonyítás mérlegelése, vagy tárgyalás nélkül teheti, ellenkező esetben az ítéletet feloldja s az új tényállás megállapítása céljából a felebbezési bíróságot új eljárásra utasítja.

A Pp.-nek az a szabálya, mely a tényállás felülvizsgálatát nyilván helytelen ténybeli következtetés és iratellenesség okából is megengedi — az osztrák perrend kivételével — az eddigi perrendekben így nem jut kifejezésre, de a gyakorlat ezt az elvet sokszor megvalósította.

Érvényesül ez az elv újabban a francia felülvizsgálat gyakorlatában is, mert, mint Creponnál¹¹⁾ olvashatjuk, csak a mal jugé vagyis a felhozott perbeli tényeknek és bizonyítékoknak helytelen méltánylása (appreciation) van

¹⁰⁾ Az indoklás t. i. a S. T. felülvizsgálatát a jogkérdésre korlátozott felebbezésnek nevezi, de hogy a Pp. e részben mennyiben tartalmaz újítást a S. T.-nyel szemben, arra nézve l. a szövegben lentebb, különösen X. a. mondottakat.

¹¹⁾ i. m. III. 5. s k. l. A kettő közötti különbséget abban adja, hogy »le mal jugé est, á proprement parler, la mauvaise appréciation qui peut avoir été fait par les juges du fond des actes produits dans le litige, des documents et circonstances de la cause; l'erreur de fait est simplement l'affirmation inexacte d'un fait«.

teljesen elvonva a felülvizsgálat alól, de már a tények helytelen megállapítása, az *erreure de fait*, alapján a *cour de cassation* esetleg megsemmisítheti az ítéletet, ha t. i. az ítéleti ténymegállapítás ellentétben áll az iratok tartalmával.

A német perrend értelmében felülvizsgálatnak csak bizonyos törvénysértés alapján van helye (549. §.), ez azonban a német irodalomban mindinkább terjedő nézet szerint ¹²⁾ nem áll ellent annak, hogy a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ténymegállapítását felülbírálhassa, ha a felebbezési bíróság a tényállást ugyan törvénysértés nélkül, de a mindennapi élet, a jogtudományon kívül eső más tudomány, a technika, a művészet stb. szabályai ellenére állapította meg. Más szóval, ahol a tényállás megállapítása céljából a szó közönséges értelmében bizonyításfelvétel nem szükséges, ahol a bíróság által végzendő gondolatbeli művelet (következtetés), mint Wach¹³⁾ mondja, »....nur in der Beurteilung liquiden Thatbestandes besteht.«

Az osztrák perrend 503. §-ának 3. pontja pedig már világosan megengedi a felülvizsgálatot abból az okból is: »weil dem Urteile des Berufungsgerichtes in einem wesentlichen Punkte eine tatsächliche Voraussetzung zugrunde gelegt erscheint, welche mit den Prozessakten erster, oder zweiter Instanz im Widerspruche steht.«

Ámde, mikor a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság tényállását a periratok alapján bírálja felül, ugyanazt a ténybeli következtetést végzi, mint a felebbezési bíróság és pedig a tények kiderítése, tehát a történeti hűség szempontjából is.

III. Ezek előrebocsátása után most megállapíthatjuk

¹²⁾ V. ö. Stein: i. m. II. 115. l. 561. §-hoz. Hellwig: System. 853. s k. l. L. még 419. l.

¹³⁾ Vorträge. 237. l.

a felülvizsgálati bíróság jogkörét, jelesen azt, hogy milyen terjedelemben vizsgálhatja felül a felebbezési bíróság ítéletét.

Ennek a felülvizsgálatnak szabály szerint a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás alapján kell történni.

Ennek a tényállásnak pedig — mint láttuk — két alkotó eleme van. Az egyik azt bizonyítja, hogy mi történt a perben (perbeli tények), a másik azt tünteti fel, hogy, a felebbezési bíróságnak a perbeli tényekből vont következtetése szerint, mi történt a multban (perenkívüli tények).¹⁴⁾

A perben történt tények összesége a perbeli, a perenkívüli tények összesége pedig a perenkívüli tényállást adják.

A perbeli tényállásból tudható meg egyebek közt az, hogy a felek minő jog, tény, illetve tényeredményállításokat tettek, s a perenkívüli tényállásból, hogy a felebbezési bíróság, mely tényeket állapított meg megtörténteknek s melyeket nem s hogy e megállapítás alapján minő ténybeli és jogi eredményre jutott.

Tényállás alatt voltaképpen csak azoknak a tényeknek az összeségét lehetne érteni, melyek a perben és perenkívül történtek, mely tények, illetve ténybeli mozzanatok, mint a külvilág változásai érzékelhetők, s így az, hogy az észlelt, vagy következtetés útján kiderített tényekből a bíróság minő ténybeli eredményre jutott, szigorúan véve nem is tényállás.

Ámde, mert a bíróság a maga határozatát mindig egy tényállásra alapítja s a jogszabály alkalmazása éppen a kiderített tények mibenlétének mikénti meghatározásától függ s ez a meghatározás sokszor a kiderített tények felsorolása nélkül, mint tényállás jut az ítéletben kifejezésre, az alkalmazott jogszabály szempontjából úgy a perbeli, mint a perenkívüli tényállásnak két részét kell megkülönböztetni.

¹⁴⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 712. l.

Úgy a perbeli, mint a perenkívüli tényállás kétféle, t. i. történeti és minősített tényállás. A történeti tényállás a bíróság észlelésének, illetve kiderítő következtetésének eredménye, a minősített tényállás pedig az, melyet a bíróság a minősítő, összehasonlító következtetés útján, tehát a kiderített tények mibenlétének meghatározása alapján állapít meg.

Igy — itt csak a perenkívüli tényállást tartva szem előtt — történeti tényállás, melyet a bíróság a perben észlelt tényekből vont következtetés útján derít ki, hogy: pl. felperes ingatlanát haszonbérbe adta az alperesnek 10 esztendőre évi 1000 K haszonbérért s alperes kötelezte magát annak megfizetésére s arra, hogy rendes, okszerű gazdálkodást folytat. Ugyancsak ilyen módon kideríti a bíróság, hogy alperes három egymást követő éven át ugyanabba a földbe kalászos növényt vetett. Minősített tényállás: alperes nem folytatott rendes, okszerű gazdálkodást.

Ami pedig a tényállításokat¹⁵⁾ illeti, ezek vagy perbeli, vagy pedig — s ez a gyakoribb eset — perenkívüli tényekre vonatkoznak. Igy pl. perbeli tényre vonatkozik a félnek az az állítása, melyet esetleg különirattal, vagy jegyzőkönyvbe való felvétellel kíván megállapíttatni, hogy ő, vagy ellenfele bizonyos nyilatkozatot tett, vagy nem tett, vagy hogy az előkészítő iratokban foglaltakat változatlanul, vagy módosítva előadta (Pp. 245. §.) stb. A perenkívüli tényeket illető állítások a legkülönbözőbbek lehetnek s vonatkozhatnak a per előfeltételeire, a jogvédelmi biztosítékokra, az alperes ellenjogaira s a jogvédelem perbeli és anyagi előfeltételeire.

¹⁵⁾ Nagyon helyesen mondja Meszlényi: Bevezető a polgári perrendtartáshoz. Budapest, 1911. 371. s k. l., hogy a tényállítás fogalmát nem mindennapi jelentőségéhez képest, hanem műértelemben kell venni, t. i. tényállítás csak azon konkrét, egyedi tények előadása, melyekből valamelyik fél akár a peres jogra, akár magára a perre vonatkozó valamely jogot vezet le, amelyet ily jog alapjaként előad. L. azonban a 2. §. IV. a. fentebb mondottakat.

Megjegyzendő még, hogy az a perbeli tényállás, mely a felebbezési bíróság ítéletének egyik alkotó elemét képezi, nem tartalmazza azokat a perbeli tényeket, melyeket a perben az alsóbíróságok, különösen a felebbezési bíróság véghez vittek. Nevezetesen nem az ítélet perbeli tényállása alapján, hanem az iratokban, mint bizonyítási eszközökön észlelt tényekből vont következtetés útján állapíthatja meg a felebbezési bíróság, hogy az alsóbíróságok a per lebonyolításánál helyesen alkalmazták-e a perjog szabályait.

Ezeket a tényeket a felülvizsgálati bíróság tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján állapíthatja meg. Az ilyképpen megállapított új tények alapján a felülvizsgálati bíróság más tényállást fog megállapítani s arra alapítja határozatát. Ide tartozik az az eset, amikor annak megállapítása forog kérdésben, hogy a felebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó szabályt helytelenül alkalmazott, vagy mellőzött. (Pp. 535. §.)

A most előadott módon jár el a felülvizsgálati bíróság akkor is, ha az 540. §-ban felsorolt, hivatalból figyelembe veendő körülmény megállapításáról van szó (Pp. 535. §.), s ugyancsak így az igazolás kérdésében, vagy az eljárás félbeszakadása, felfüggesztése, vagy ezek megszüntetése kérdésében (Pp. 537. §.), valamint mellékbeavatkozás és perújítás esetében.

Mindezekben az esetekben a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga részint perbeli, részint perenkívüli tényekre vonatkozik. Így ha a felülvizsgálati bíróság azt állapítja meg, hogy a felebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó szabályt helytelenül alkalmazta, vagy mellőzte, a megállapítás perbeli tényre vonatkozik. Ha ellenben afelett határoz, hogy pl. a felebbezési bíróság ítéletének meghozatalában a törvénynél fogva kizárt bíró vett részt, ennek a perbeli ténynek a megállapítása ama perenkívüli tények megállapítása alapján történik, melyek a bírót kizárják. (Pp. 59. §.)

Most már a perbeli tények megállapítása tárgyalás

és a bizonyítás mérlegelése alapján történhetvén, a felülvizsgálati bíróság ebből a szempontból ugyanazt a ténybeli és jogbeli következtetést végzi, mint az alsó bíróság (ha t. i. ez is foglalkozott volna ezzel a kérdéssel), vagyis más szóval, abból a szempontból, hogy az eljárásra vonatkozó szabály alkalmazása, vagy mellőzése helyes volt-e, vagy sem, a felülvizsgálati bíróság is mérlegel.

De már a perenkívüli tények megállapítása akkor is, ha azok perbeli tényekre vonatkoznának, tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján csak akkor történhetik, ha ama perenkívüli tények a Pp. 540. §-ában felsorolt hivatalból figyelembe veendő körülmények megerősítésére, vagy megerőtlenítésére szolgálnak, vagy az igazolás, az eljárás félbeszakadása, felfüggesztése, vagy ezek megszüntetése, továbbá a mellékbeavatkozás, illetve a perújítás eseteire vonatkoznak.

A perbeli tényállásnak ama része tekintetében, mely az ítéleti tényállásban bennfoglaltatik, bizonyítékul az ítélet, ellenbizonyítékul a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei szolgálnak. Ellenben a perenkívüli tények tekintetében — amennyiben azok tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján állapíthatók meg — és amennyiben az 540. §-ban felsorolt, vagy fentebb ezzel kapcsolatosan említett körülményekre vonatkoznak — bármilyen bizonyítási eszköz alkalmazható.

Igy azután az a szabály, hogy a felülvizsgálati bíróság perenkívüli tényeket (tényállást) tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján nem állapíthat meg, a következő esetekre áll:

1. a perviszony amaz előfeltételeire, melyek a felülvizsgálati eljárásban hivatalból nem vehetők figyelembe;
2. a hivatalból figyelembe nem vehető jogvédelmi biztosítékokra;
3. az alperes ellenjogaira;
4. a jogvédelem perbeli előfeltételeire, amennyiben azok nem tartoznak az 540. §-ban felsorolt, hivatalból figyelembe veendő körülmények közé és

5. a jogvédelem anyagi előfeltételeire.

Másképpen kifejezve, a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga korlátozva a most 1–5. pontok alatt felsorolt körülményeket illető perenkívüli tények kiderítése tekintetében van.

Az ilyen perenkívüli tényeket (tényállást) ő csak úgy állapíthatja meg, ha evégből sem tárgyalást tartani, sem a bizonyítást mérlegelni nem kell és ha a perenkívüli tényeket a felebbezési bíróság jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével, vagy nyilván helytelen ténybeli következtetéssel állapította meg, vagy ha a megállapítás az iratokkal ellentétben áll. (Pp. 534. §.)

A felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogától meg kell különböztetni a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás felülvizsgálhatásának a jogát. A kettő ugyanis nem mindig áll fenn egymás mellett.

Igy egy konkrét esetben a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joggal bírhat, anélkül, hogy a felebbezési bíróság ítéleti tényállását felülvizsgálhatná, pl. az 540. §. eseteiben, ha a tényállás nincs megtámadva s viszont lehetséges, hogy joga van az ítéleti tényállás felülvizsgálatára, de tényeket mégsem állapíthat meg, mert ebből a célból tárgyalni, vagy a bizonyítást mérlegelni kellene, így pl. az 534. §. 3. bek. eseteiben, ha a tényállítás nem hivatalból figyelembe veendő körülményre vonatkozó perenkívüli ténynek az állítása.

IV. A Pp. elvi álláspontja ¹⁶⁾ szerint a bizonyítás tárgyát tényállítások képezik s a bíróságnak a tényállítások valóságáról, vagy valótlanságáról kell meggyőződést szerezni. (Pp. 270. §.) Ebből azután következik, hogy a bíróságnak az a feladata, hogy a tényállítások valóságát vagy valótlanságát állapítsa meg.

Ámde ebből a célból a bíróságnak mindenesetre az állított tényeket kell megállapítani s így az 534. §. 3. bek.

¹⁶⁾ Ebben t. i. a Plósz nézete jut kifejezésre. L. a 2. §. 11. jegyzetét.

esetében is a tényállítás felülvizsgálata alatt a tények megállapításának felülvizsgálatát kell érteni.

A tények megállapítása pedig mindenkor kettős következtetést igényel, t. i. egy kiderítő és egy minősítő következtetést.

Kérdés már most, melyikre vonatkozik az 534. §. szabálya, annál is inkább, mert e §. tényállás megállapításáról is beszél. A tényállást a bíróság a megállapított tényekből alkotja meg s így a tényállás megállapítása tények kiderítését és minősítését teszi szükségessé. Természetesen itt a perenkívüli tényekre gondolunk. Fentebb már említettük, hogy ezeket a bíróság tárgyalás, vagy a bizonyítás mérlegelése alapján csak kivételesen állapíthatja meg.

Az, hogy ebből a célból a bíróság tárgyalást nem tarthat, indokolást, illetve magyarázatot nem igényel. Nem ilyen egyszerű a kérdés abból a szempontból, hogy a mérlegelés szükségessége a perenkívüli tények (tényállás) milyen megállapításának áll útjában. Közelebbről kell tehát néznünk azt a szellemi műveletet, melyet mérlegelésnek nevezünk.

V. A közvetlen érzéki megfigyelésünk alá nem eső tények megtörténtének, vagy meg nem történtének kiderítése csak következtetés útján történhetvén, a bíróságnak az általa nem észlelhető perenkívüli tények kiderítése céljából mindenkéltől következtetési alapot kell keresnie. Ilyenül mindig egy (esetleg több) perbeli tény szolgál, mely a perenkívüli tény okozata lehet. Ilyen perbeli tény a felek előadása, a tanu vallomása, a szakértő véleménye, de ilyen az okirat tartalma, a szemletárgy minősége is.

Miután a perben a bíróság a legkülönbözőbb tényeket észleli, elsősorban az a feladata, hogy, amennyiben a Pp. nem intézkedik, maga állapítsa meg azt a perbeli tény, melyből a perenkívüli tényre következtet. Az a szellemi művelet, melynek eredménye a perbeli ténynek következtetési alapul való elfogadása vagy el nem fogadása, a mérlegelés, ami tehát lényegileg annak a latolgatása, fontolgatása, hogy a közvetlen érzéki megfigyelésünk alá eső tény önmagában, avagy más egyéb tényekkel való összefüggésében

mennyiben érdemel hitelt abból a szempontból, hogy belőle, mint okozatból, megnyugvással következtethessünk egy másik ténynek, mint oknak, meg- vagy meg nem történtére.

Igaz ugyan, hogy ok nélkül okozatról sem beszélhetünk s így azt lehetne mondani, hogy ez utóbbiból mindig következtethetünk az előbbire, vagyis, hogy a hiteltérdemlőség kutatása felesleges. Ámde, s ez különösen a perjog világában fordul elő, közvetlen érzéki megfigyelésünk alá olyan különféle tények kerülnek, melyek egymást, s így az okul szolgáló tényeket is kizárják, oly értelemben, hogy az egyik ténynek, mint oknak megtörténte, egész bizonyosan kizárja a másik ténynek, mint oknak megtörténtét. Itt elég csak két egymással ellentétes tanuvallomásra hivatkoznunk.

Az ilyen ellentétes vallomások vagy helytelen észlelés, vagy egyéb körülmények következményei. Melyik érdemel ezek közül hitelt, vagyis melyiket fogadja el a bíróság következtetési alapul, annak eldöntése okvetlenül mérlegelést szűkségel. Ha ez megtörtént, a következtetés az okozatul szolgáló tényből az annak okát képező perenkívüli tényre rendszerint már minden nehézség nélkül történik, nevezetesen, ha a két tény az okság közvetlen viszonyában áll egymással.

Sokszor maga a törvény is megkönnyíti a bíróság munkáját, mikor t. i. azt mentesíti a mérlegelés alul, azáltal, hogy előre meghatározza, hogy bizonyos tényeket — más tények hiányában — minden további nélkül következtetési alapul fogadjon el.

Abból a célból, hogy a bíróság kiderítse, hogy mi történt perenkívül, neki mindig az általa észlelt perbeli tényekből kell következtetni, mely tények itt, mint okozatok szerepelnek.

A tények ily módon való kiderítése azonban sohasem elég arra, hogy a per célja megvalósíttassék, hanem avégből, hogy a bíróság a kiderített tényekre a jogszabályt alkalmazhassa, még további következtetésre van szükség.

Míg azonban a perenkívüli tények kiderítése céljából a következtetés alapjául a perbeli tények szolgáltak, a további következtetésnél a következtetési alapot a már ki-

derített perenkívüli tények képezik és pedig vagy úgy, mint a perbeli tények, t. i. kettős minőségben, mint okozatok (nevezetesen közvetett bizonyításnál) és, mint a minősítő, összehasonlító következtetés alapjai, vagy pedig csak ez utóbbi minőségben.

A bíróság úgy az előbbi, mint az utóbbi következtetésnél — úgy általánosságban szólva — a maga köztapasztalati ismereteit hívja segítségül, mert hiszen az oksági viszony törvényei is köztapasztalati szabályok.

Különbég van azonban a kétféle következtetés között, mert míg az okozatról az okra való visszakövetkeztetés könnyen és biztosan történhetik, addig a tények mibenlétének meghatározása nem mindig ilyen egyszerű s míg az előbbi következtetésnél a bíróságnak azért kell mérlegelnie, hogy a perbeli tényt következtetési alapul elfogadja-e, vagy sem, az utóbbi esetben sokszor mérlegelni kell azért is, hogy a kiderített tények mibenlétét meghatározhassa, nevezetesen, hogy megállapíthassa, hogy a kiderített tények, a maguk összességében, — a közfelfogás szerint — milyen megítélés alá esnek, milyen tényeredménynek tekintetnek.¹⁷⁾

Mint mondtuk, a bíróság által észlelt perbeli tényből a következtetés az annak okául szolgáló tényre könnyen

¹⁷⁾ Zittelmann E.: (Magy. Jogászegyl. Ért. 1907. 7. füz.) úgy látszik az ebből a célból végzendő mérlegelést már jogalkalmazási kérdésnek tekinti s a jogeset diagnózisának mondja. Szerinte különben háromféle szellemi művelet különböztethető meg, melyben szabad bírói mérlegelésnek van helye. Első a konkrét tények megállapítása (kiderítése). Második a kiderített tények mibenlétének meghatározása, amit ő, mint mondtuk, a jogeset diagnózisának, jogalkalmazási kérdésnek tekint, a harmadik pedig a joghatások fokozatainak meghatározása, pl. mikor a törvény csak annyit mond, hogy a költségek a körülményekhez képest egészben vagy részben megtérítendők. (7—15. ll.)

A helyzet valójában az, hogy a tények mibenlétének meghatározása nélkül a megfelelő jogszabályt alkalmazni nem lehet, tehát az előbbi helyességtől függ a jogbeli következtetés (a jogszabály alkalmazásának) helyessége. Ámde a legtöbb esetben itt is ténykérdésről, tehát tényállás megállapításáról van szó s a különbség csak az,

történhetik. Sokszor előfordul azonban, hogy a bizonyítási tétel, t. i. a kiderítendő perenkívüli tény nem azonos a perbeli tény okául szolgáló ténnyel. Nevezetesen, ha a kiderített tény oka ugyan a perbeli ténynek, de egyszersmind okozata egy másik perenkívüli ténynek, mely éppen a bizonyítási tételt képezi. Ilyenkor a kiderített perenkívüli tény más egyéb tényekkel kell egybevetni, melyeknek a még kiderítendő s a bizonyítási tételt képező tény oka gyanánt tekinthető. Ez a művelet aztán szinten mérlegelés.

Ilyenkor a bizonyítási tételt képező tény vagy olyan, mely közvetlenül is érzékelhető, vagy olyan, mely érzéki megfigyelésünk alá egyáltalában nem juthat, hanem azt mindig más tényekből vont következtetés útján lehet kideríteni. Ez utóbbi eset fordul elő akkor, ha a felek akaratát kell kideríteni, pl. ha a bizonyítási tételt az képezi, hogy a fél rosszhiszeműleg, vagy színleg járt el.

Az akarat ugyanis, mint minden belső lelki állapot, közvetlenül sohasem érzékelhető, az mindig csak bizonyos tényekben megvalósulva juthat érzéki megfigyelésünk alá. Az a tény aztán, amiben az akarat nyilvánul, a legtöbbször olyan, hogy abból a valódi akaratra való következtetés nehézséget nem okoz, köztapasztalati ismereteink, olykor magának a jognak a szabályai jönnek segítségünkre, hogy a

hogy ez a megállapítás nem a kiderítő, hanem a minősítő, összehasonlító következtetés eredménye. Ez t. i. az által történik, hogy a konkrét tényeket összemérjük a jogszabály absztrakt tényeivel s ezért még Wach is azt mondja, hogy ez a gondolatbeli művelet jogi természetű, jogalkalmazás. (Vorträge. 286. l.) Nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk, hogy éppen a konkrét és absztrakt tények azonosítása céljából az előbbiek mibenlétét meg kell határozni s ha e tekintetben a jogszabály nem segít, ami különösen a jogügyleti akaratkijelentések értelmezésénél gyakori, úgy a köztapasztalat szabálya segít s éppen azért Danz — bár helyesen mondja, hogy a jogügyletek értelmezése a felülvizsgálat körébe tartozik — túlhajt, amikor a jogügyleti akaratkijelentés értelmezését (Auslegung) minden esetben jogkérdésnek mondja, mivel az értelmezéssel egyszersmind az egyes esetekben beállott jogkövetkezmény állapotát meg. (Die Auslegung der Rechtsgeschäfte. Jena, 1911., különösen l. 196—206. ll.)

kiderített perenkívüli tényből, az annak okát képező akaratot is kideríthessük.¹⁸⁾

Az okozat gyanánt kiderített perenkívüli tény azonban nem mindig nyújt biztos következtetési alapot az azt előidéző akaratra mint okra, vagyis abból a tényből, melynek megtörténtéhez kétség nem fér, nem mindig lehet teljes bizonyossággal következtetni az annak okát képező akaratra. Ilyenkor az a tény, melyben az akarat közvetlenül jut kifejezésre, magában véve nem, hanem csak más tényekkel való viszonyában szolgálhat következtetési alapul s ebben az esetben a bíróság már csak mérlegelés útján állapíthatja meg, hogy a kiderített tények a félnek milyen akaratára vezethetők vissza.

Annak a megállapítása, hogy a fél akart-e valamit, s hogy mit akart, kiderítő következtetés útján történik, csak-hogy itt a közvetlen következtetési alapot igen sokszor perenkívüli tények képezik.

Hasonlóképpen áll a dolog az okiratmagyarázatnál is.¹⁹⁾ Kétségtelen, hogy ez is a bizonyítás körébe eső művelet. Itt is tulajdonképpen a fél akaratát kell kideríteni. Ha a bíróság ki is derítette, hogy az okiratban foglalt nyilatkozat a féltől származik, még mindig kétséges lehet, hogy mit akart, mit szándékozott azzal a fél. Ennek megállapításánál is sokszor segítségünkre jön a jogszabály (pl. hogy milyen minőségű árút köteles az adós szolgáltatni [K. T. 321. §.]), illetőleg a köztapasztalat szabálya (pl. hogy bizonyos szó alatt mit kell érteni), amikor is mérlegelésre nincs szükség, amennyiben azonban ez úton az akaratot kideríteni nem

¹⁸⁾ Pl., hogy bizonyos szó alatt mit kell érteni. Aztán a jogszabály is, pl. a V. T. 6. §-a, amikor a szándékosságot (akaratot) vélelmezi, a Cs. T. 7. §-a, amikor az akaratot a tudomással azonosítja.

¹⁹⁾ Ez is sokszor mérlegelést igényel, bár ezt a szellemi műveletet sokan nem tartják annak. Így pl. Csapó: M. Jogászegyl. Ért. 1912. 27. füz. 17. s k. l. Szerinte u. is egy nyilatkozat horderejét a bíróság nem mérlegeli, hanem értelmezi. Úgy látszik, Plósz is így. U. ott 20. l. L. azonban Borsitzky: u. ott 16. l. és Fodor Á.: u. ott 23. s k. l.

lehet, más tényeket is figyelembe kell venni s ez már mérlegelést tesz szükségessé.

Minthogy ezek szerint mérlegelni úgy a tények kiderítése, mint azok mibenlétének meghatározása (minősítése) okából kell, a Pp. 534. §-ának az a rendelkezése, mely a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogát azokra az esetekre szorítja, melyekben a tények megállapítása mérlegelés nélkül történhetik, a gyakorlatban bizonyára sok nehézséget fog okozni, annál is inkább, mert a Pp. tényállás megállapításáról beszél s ez — mint említettük is — kettőt foglal magában, t. i. tények kiderítését és azok mibenlétének meghatározását (minősítését).

E kérdés megoldása céljából vegyük szemügyre közelebbről a Pp. 534. §-ának rendelkezéseit.

VI. Eszerint a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletét az abban előadott tényállás alapján vizsgálja felül.

A S. T. 197. §-a ezt úgy fejezte ki, hogy a felülvizsgálati eljárásban a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás irányadó.

Mi az oka a kétféle szövegezésnek, talán a törvényhozó ezzel is világosabban akarja kifejezésre juttatni, hogy a Pp. felülvizsgálata a ténykérdések egy nagy csoportjára kiterjed?

Az ítéleti tényállásnak ugyanis — mint azt már említettük — két alkotó eleme van. A kettő közötti különbséget mi abban juttattuk kifejezésre, hogy perbeli és perenkívüli tényállást különböztettünk meg. Az előbbi a perben történt, tehát a bíróság által észlelt, az utóbbi a perenkívül történt, tehát a bíróság által nem észlelt tények összessége.

Azokat a tényeket, melyeket a bíróság észlel, nem megállapítani, hanem leírni, előadni kell (bár sokszor a perbeli tény is megállapítást igényel). Pl. hogy a felperes bizonyos kérelmet terjesztett elő, az alperes bizonyos tényállítást tett, a tanu ezt, vagy azt vallotta stb.

Azokat a tényeket ellenben, melyeket a bíróság nem észlel, következtetés útján kell kideríteni és azok mibenlétét következtetés útján kell meghatározni, egy szóval, ezeket a ténye-

ket meg kell állapítani. Vagyis a bíróság a perbeli tényeket előadja, a perenkívüli tényeket pedig — a mondott értelemben — megállapítja.

Ezt a megkülönböztetést egyébként a kétféle tényállás között a törvényhozó — úgy látszik — szintén megteszi. Így a 401. §. b. p. 1. bek. ut. mondata szerint: »A bíróság által megállapított tények külön kiemelendők«, továbbá az id. szakasz indokolása szerint az ítéleti tényállásnak egyik alkotó eleme a perbeli tényállás előadása, másik az ügybeli tényállás megállapítása. T. i. az ítéleti tényállásnak »tartalmaznia kell az ügybeli tényállást, vagyis azoknak a tényeknek határozott és kimerítő külön felsorolását, melyeket a bíróság ... megállapított«, továbbá az ítéleti indokolás »... a tényállás előadását, ezzel kapcsolatban a bíróság által megállapított tényállásnak a 270. §-nak megfelelő indokolását ... tartalmazza«.

Ebből azt is lehetne következtetni, hogy az ítéleti tényállásnak a perben történeteket tanúsító része a felülvizsgálati bíróságra kötelező volna ugyan, de annak alapján a perenkívüli tényekre (a multa) való következtetés nem.

Ez azonban nem így van s a tett megkülönböztetés nincs is következetesen keresztül vive, mert előadott tényállás alatt olykor a perenkívüli tényállást is kell érteni.

Kitűnik ez az 534. §. további rendelkezéseiből. Nevezetesen a felelősségi bíróság ítéletében előadott tényállás megtámadása csak akkor vehető figyelembe, ha a megtámadást a fél a felülvizsgálati kérelemben, illetőleg a válasziratban kifejezetten érvényesítette. Ilyenkor tehát nem az előadott tényállás alapján történik az ítélet felülvizsgálata.

Továbbá az id. szakasz szerint tényállítás valóságának, vagy valótlanságának megállapítását csak azon az alapon lehet felülvizsgálni, hogy a megállapítás jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével, vagy nyilván helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy hogy az iratok tartalmával ellentétben áll.

Igy azután kétségtelen, hogy az előadott tényállás alatt a perenkívüli tényállást (tehát a megállapított tényállást) is kell érteni, amennyiben annak megállapítása jogszabály helytelen alkalmazásával vagy mellőzésével történt, pl. a bizonyítási teher szabályainak megsértésével. Ilyenkor a perbeli tényállás előadása helyes lehet, a megtámadás tehát csak a perenkívüli (a megállapított) tényállásra vonatkozhatik.

Ha nyilván helytelen ténybeli következtetés alapján történik a tényállás megtámadása, úgy előadott tényállás alatt megint a perenkívüli (a megállapított) tényállást is kell érteni. Ilyenkor ugyanis a perbeli tényállás előadása helyes, csak az abból vont következtetés helytelen, az előbbi megtámadása tehát felesleges.

Ha iratellenesség panaszoltatnék, úgy előadott tényállás alatt a perbeli tényállást kell érteni, mert iratellenesség csak akkor fordul elő, ha a felebbezési bíróság a perben történeteket másképp tanúsítja az ítéletben, mint a tárgyalási jegyzőkönyvben, vagyis, mikor az ítéleti tényállás és az iratok szerinti tényállás között ellentét van. Ezzel azonban természetesen a perenkívüli tényállás is megtámadtatik.

Az előadott és megállapított tényállás megkülönböztetése e szerint, abból a szempontból, hogy mely tényállás alapján kell az ítéletet felülvizsgálni, semmit sem jelent, nem pedig az elmondottakon kívül különösen azért, mert más perenkívüli történeti tényállás megállapítása csak kérelemre történhetik, vagyis az ítéleti tényállás megtámadásától van feltételezve. S így ha a megtámadás elmarad, nemcsak az előadott perbeli, hanem a megállapított perenkívüli tényállás szolgál a felülvizsgálati bíróság határozatának alapjául.

Az említett különbség ennél fogva a Pp. és a S. T. idézett §-ainak szövegezése között azt, hogy a Pp. felülvizsgálata a ténykérdések egy nagy csoportjára kiterjed, éppúgy nem juttatja kifejezésre, mint ama másik különbség, melyre már Magyary ²⁰⁾ is rámutat s mely abban áll, hogy a Pp. szerint az előadott tényállás alapján kell az ítéletet felülvizsgálni,

²⁰⁾ id. Ert. 36. 1.

a S. T. szerint pedig a felülvizsgálati eljárásban a megállapított tényállás irányadó, mert hiszen, mint mondja »bármily szigoruan értelmezzük is e szavakat, ugyanazt a gondolatot fejezzük ki«.

VII. 1. Tényállítási valóságának, vagy valótlanságának megállapítása felülvizsgálható azon az alapon, hogy a megállapítás jogszabály ²¹⁾ helytelen alkalmazásával vagy mellőzésével történt.

Itt tények megtörténtének vagy meg nem történtének kiderítésére kell gondolni. Ezek a tények vagy perbeliek, vagy pedig, s ez a gyakoribb eset, perenkívüliek.

Az előbbiek vagy az első, vagy a felebbezési bíróság előtt merültek fel, s ehhez képest az azokra vonatkozó állítások vagy már a felebbezési bíróság előtt, vagy csak a felülvizsgálati bíróság előtt tétettek, pl. annak a ténynek állítása, hogy az első bíróság nem volt szabályszerűen alakítva, vagy hogy az első bíróság az alperes kellő időben érvényesített pergátló kifogását elkésettnek állapította meg, vagy pl. annak a ténynek az állítása, hogy az első bíróság a közokirattal szemben az ellenbizonyítást nem engedte meg. Ellenben csak a felülvizsgálati bíróság előtt állítható az a tény, hogy pl. a felebbezési bíróság a 245. §-nak megfelelő iratot meg nem felelőnek állapította meg, vagy pl. hogy az 504. §. ellenére határozott. Sőt lehetséges az is, hogy a perbeli tények, mint állított tények nem is szerepelnek, de mint tényleg létezők, megállapítást nyernek, ha t. i. hivatalból figyelembe veendő körülményre vonatkoznak.

A felülvizsgálati bíróság nézőpontjából a perbeli tények vagy olyanok, melyeket már a felebbezési bíróság is megállapított, vagy legalább megállapíthatott volna; ilyenek általában azok a tények, melyek az első bírósági eljárásban merülnek fel, vagy pedig olyanok, melyeket a felebbezési bíróság nem minden esetben állapíthatott meg; ilyenek általában azok a tények, melyek a felebbezési bíróság előtti eljárásban fordulnak elő.

²¹⁾ A jogszabály eljárási szabály, legalább elsősorban.

E perbeli tényekben jut kifejezésre, hogy az első, illetve a felebbezési bíróság a perjognak a per lebonyolítására vonatkozó szabályait helyesen alkalmazta, vagy helyesen mellőzte-e.

A perbeli tények aztán vagy már önmagukban jogszabálysértést jelentenek (pl. az a tény, hogy a bíróság nincs szabályszerűen alakítva), vagy alapul szolgálhatnak a jogszabály helytelen alkalmazására, vagy mellőzésére (pl. az a tény, hogy a bíróság tévesen állapította meg, hogy a fél előadását az eljárás befejezésének késleltetése végett szándékosan halogatta, a 222. §. helytelen alkalmazását vonhatja maga után).

A perbeli tények vizsgálata minden irányban a felülvizsgálati bíróság jogkörébe esik, akkor is, ha azok megállapítása mérlegelés útján történhetik,²²⁾ miután azokban az eljárási szabályok mikénti alkalmazása jut kifejezésre, kivéve persze, ha az eljárási szabálysértés miatt a törvény a felülvizsgálatot kifejezetten kizárja, vagy ha az orvoslást a fél azonnali felszólalásától teszi függővé s ezt a fél elmulasztotta.

A perjog szabályainak megsértése esetén — hacsak a törvény kivételt nem tesz — a fél felülvizsgálattal élhet s érészben elegendő a jogszabálysértést felhozni s azt, hogy a felebbezési bíróság előtti eljárásban ez a jogszabálysértés valójában fennforog-e, vagy sem, a felülvizsgálati bíróság tárgyalás és bizonyítás mérlegelése alapján is megállapíthatja s annak igazolására új tények és bizonyítékok is érvényesíthetők. (Pp. 534. §. utolsó bekezdése és 535. §.)

Mindenesetre szükséges azonban, hogy a szabálysértés miatt az ítélet már a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemben kifejezetten megtámadtassék. (Pp. 542. §. a kivételekről lentebb 8. és 11. §§.)

Az a perbeli tény, hogy a felebbezési bíróság valamely szabálysértést követett el, vagy egyáltalában nincsen befolyással a perenkívüli tények megállapítására (pl. ha a bíróság nem volt szabályszerűen alakítva, azért a perenkívüli tények

²²⁾ V. ö. Magyary: id. Ért. 11. 1.

megállapítása helyesen történhetett), vagy éppen a perenkívüli tények helytelen megállapítását eredményezi. Ide tartoznak általában a perjognak a tényállás kiderítésére vonatkozó szabályai, különösen a törvényes bizonyítási szabályok, a törvényes vélelmekre, a bizonyítási teherre vonatkozó szabályok, melyek megsértése a perenkívüli tények perjogellenes megállapítását eredményezi.

Amennyiben a szabálysértés a perenkívüli tények helytelen megállapítását, illetve kiderítését okozná, a tényállást kell a félnek megtámadni.

Valamint aztán egy perbeli tény helytelen megállapítása sokszor egy perenkívüli tény helytelen megállapítását eredményezi, úgy sokszor a perenkívüli tények megállapításának helyes vagy helytelen volta befolyással lehet egy perbeli tény helyes vagy helytelen voltára, illetve egy perjogi szabály helyes vagy helytelen alkalmazására, illetve mellőzésére (pl. helytelenül állapítja meg a bíróság, hogy valamelyik tagja nem áll a féllel a Pp. 59. §-ában meghatározott viszonyok valamelyikében s így helytelenül mellőzi a Pp. ide vonatkozó rendelkezését).

A perenkívüli tények vagy olyanok, melyek hivatalból figyelembe nem vehető körülményre vonatkoznak, vagy pedig olyanok — s ez a ritkább eset —, melyek hivatalból észlelendő körülményeket illetnek. Ez utóbbiak aztán a felülvizsgálat szempontjából ugyanolyan tekintet alá esnek, mint a perbeli tények, t. i. ezeknek meg- vagy meg nem történtét a felülvizsgálati bíróság tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján is kiderítheti. Éppen azért a Pp.-nak az a szabálya, hogy a tényállítás valóságának vagy valótlanságának megállapítása csak azon az alapon vizsgálható felül, hogy a megállapítás jogszabály helytelen alkalmazásával vagy mellőzésével történt, csak a hivatalból figyelembe nem vehető körülményekre vonatkozó perenkívüli tényekre áll.

Ha ez alapon a tényállást megtámadják, az, ami a felülvizsgálati eljárásban vizsgálat és esetleg bizonyítás tárgyát képezheti, csak a jogszabálysértés ténye, e tekintetben a felülvizsgálati bíróság az 534. §. utolsó bekezdése és az 535. §.

értelmében jár el, tehát a jogszabálysértés tényét tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján állapíthatja meg, ha t. i. arról van szó, hogy a felebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó valamely szabályt helytelenül alkalmazott, vagy mellőzött.

Vagyis a jogszabálysértés ténye a lényeges, csak ezt kell és csak ezt lehet — szükség esetén — bizonyítani, csak erre vonatkozólag hozhatók fel új tények és bizonyítékok, de a perenkívüli tények meg- vagy meg nem történtének igazolására nem.

Kitűnik ez az 535. §. indokolásából is, mely szerint »ha . . . pl. annak a panasznak a tisztázását, hogy a bíróság tényeket és bizonyítékokat nem engedett felhozni, a felet védelmére meg nem hallgatta, a 245. §-nak megfelelő irat csatolását meg nem engedte, a felső bíró előtt kizárni kívánnók, akkor kénytelenek vagyunk a felet az eljárás szabálytalanságának megtámadásától eltiltani, vagy pedig meg kell engednünk, hogy a felső bíró az ítéletet akkor is feloldhassa, amikor annak szabálytalansága előtte be nem bizonyított».

Kétségtelen, hogy az itt említett szabálytalanságok is a perenkívüli tények perjogellenes megállapítására vezetnek s ezek bizonyítására is megengedi a törvény a novumok felhozatalát.

A jogszabálysértés, a szabálytalanság ténye a legtöbb esetben — részben legalább — bizonyítva van az iratokkal, mikor is tulajdonképpen értelemben vett tárgyalásra és bizonyításfelvételre nincsen szükség.

Előfordulhat azonban, hogy a perenkívüli tények megállapítására befolyással bíró szabálytalanság az iratokkal nem, hanem csak új bizonyítékkal igazolható, ami az 535. §. szerint meg van engedve, pl. ha a felebbezési eljárásban a fél, aki a folytatólagos tárgyalásra kézbesítés útján lett megidézve, azért nem jelent meg, mert a neki kézbesített végzés kiadványában más tárgyalási határnap volt kitűzve, ez alapon, mint új bizonyíték alapján, szabálysértést panaszolhat, illetve a tényállást, mint helytelent, megtámadhatja, ha a felebbezési bíróság őt mulasztónak véve, az ellenfélnek

vele kellően közölt tényállításait — a Pp. 510. §. 3. bek. szerint, mint bizonyítást nem igénylőket, állapította meg.

Az a tény, hogy a fél mulasztást nem követett el, a tárgyalási jegyzőkönyvvel nem igazolható s így nem igazolható azzal a szabálytalanság ténye, valamint ez alapon a tényállás helytelen megállapítása sem, de mindez igazolható a fél birtokában levő hiteles kiadvánnyal, mint új bizonyítékkal.

Ha a felülvizsgálati eljárásban a jogszabálysértés ténye megállapítást nyert, úgy amennyiben ez a perenkívüli tények kiderítésére befolyással volt, vagy lehetett, a felülvizsgálati bíróság vagy maga állapítja meg a perenkívüli tényeket, vagy ha ezt nem teheti, az ítéletet feloldja.

2. Tényállítások valóságának vagy valótlanságának megállapítása azon az alapon is felülvizsgálható, hogy a megállapítás nyilvánvalóan helytelen ténybeli következtetéssel történt.

Tényállítások alatt itt a hivatalból figyelembe nem vehető körülményekre vonatkozó perenkívüli tények állítását, illetve az ilyen tényeket kell érteni, mert más tényeket a felülvizsgálati bíróság önállóan állapíthat meg.

A törvény kifejezése »nyilvánvalóan helytelen ténybeli következtetés« nagyon elasztikus fogalom, ami sok mindenre alkalmazható. Bár ez a gyakorlatban eltérő megállapításokra vezethet, úgy mégis helyeselhető a törvény rendelkezése, mert ez is egyik elősegítője lesz a jogszolgáltatás tökéletességének. E szabályozás célja, a törvényhozó gondolata, mint Plósz²³⁾ mondja, az volt, hogy feltűnő esetekben hozzáférhetővé tétessék a felülvizsgálati bíróságnak a ténymegállapítás revíziója is; hogy pedig mi a nyilvánvalóan helytelen ténybeli következtetés, erre nézve — mint mondja — a bírónak bizonyos latitude-öt kell adni.

Miután, mint láttuk, a tények megállapítása kettőt jelent, t. i. a tényeknek a történeti hűség szempontjából való kiderí-

²³⁾ id. Ért. 21. s k. l.

tését és azok mibenlétének meghatározását (köztapasztalatszerű minősítést), a ténybeli következtetés különféle okokból lehet nyilvánvalóan helytelen.

a) Így mindenekelőtt akkor, ha a bíróság a kiderített tényeket a köztapasztalatszerűség szempontjából, tévesen, helytelenül minősítette, vagyis, ha a tényeredmény megállapításának helytelensége nyilvánvaló.

Ezt azért említjük először, mert a törvényhozó — legalább elsősorban — szintén erre gondol, ami kiténik a felülvizsgálat általános indoklásából, mely szerint a »Pp. elvileg sem találja indokoltnak, hogy a felülvizsgálat alapja mereven csakis a szigoruan vett jogkérdésre szoríttassék. Igaz ugyan, hogy a perben minden kérdés a ténykérdés, vagy a jogkérdés körébe tartozik. Azonban kétségtelen az is, hogy vannak olyan ténykérdések is, amelyek megítélését megnyugvással rá lehet bízni a harmadfokú bíróságra akkor is, ha előtte szóbeli tárgyalásnak és bizonyításfelvételnek nincsen is helye. Ilyen kérdés pl. a kereskedelmi gyakorlatnak és általában a tényleges szokásnak alkalmazása, a gyakorlat által nálunk ténykérdésnek minősített az a kérdés, hogy a jogügyletet nem színleg kötötték-e, a tartásdíj összege s általában mindazok az általános tapasztalati szabályok és azok alkalmazása, amelyekre a tudomány, vagy a mindennapi élet tanít«.

És ez természetes is. Itt nem tényeket kell kideríteni, más szóval nem a történeti hűség szempontjából kell a tényeket megállapítani, hanem azoknak mibenlétét kell meghatározni, a tényeredményeket kell megállapítani, melynél a bíróság ugyanazt a gondolatbeli műveletet végzi, mint a jogszabály alkalmazásánál, vagyis, amint itt jogi ismereteit, úgy ott köztapasztalati ismereteit használja fel, s mindkét esetben szabályt alkalmaz s valamint a jogszabály, úgy a köztapasztalati szabályok alkalmazása sem igényel a szó tulajdonképpen értelmében tárgyalást és bizonyításfelvételt, azok az érvek ennél fogva, melyek alapján a ténymegállapítás ki van véve a revízió alól, a tények mibenlétének megállapítását illetőleg figyelembe nem jöhetnek. Az ily értelemben

vett ténymegállapítás revíziója éppoly kevéssé okoz gyakorlati nehézséget, mint a jogbeli megállapítás.

Az írók is általában erre gondolnak, amikor a ténybeli következtetés nyilvánvaló helytelenségéről beszélnek.

Igy mindenekelőtt M a g y a r y²⁴⁾. Köztapasztalati kérdések szerinte : pl. őszi és tavaszi vetés, sekély és mély szántás, egyszerű és kettős könyvvitel, a felperes viszonyaihoz mért tisztességes tartás. Nyilvánvalóan helytelen szerinte a ténybeli következtetés : ha az alsóbíróságok a mezőgazdaságban nagyon jól ismert szabályok ellenére, a tavaszi vetést őszinnek minősítik, ha kettős könyvvitelnek minősítenek olyan könyvvezetést, amelyet a kereskedelmi forgalomban nem tartanak annak, ha tisztességes tartásnak mondanak olyan tartást, amely a köztapasztalat szerint, a felperes viszonyai szerint nem az, ha feslett életűnek mondanak olyan nőt, akit a közfelfogás nem tart feslettnak.

Ugyancsak a köztapasztalat kérdéseire gondol G o t t l²⁵⁾ is, amikor az élettapasztalatról, az összeg megállapításáról, a logikának, a technikának, az okszerű gazdálkodásnak szabályairól beszél.

G a á r n á l²⁶⁾ pedig ezt olvashatjuk : ha a bíróság a tapasztalás ellenére, közismert tények, általánosan ismert igazságok figyelmen kívül hagyásával, a logika törvényeinek mellőzésével állapít meg tényeket, ekkor ez a megállapítás a felülvizsgálati bíróság előtt megtámadható.

Az általa felhozott példákból azonban kitűnik, hogy ő itt nemcsak az összehasonlító, hanem a k i d e r í t ő következtetés helytelenségére is gondol. Azt mondja t. i. : »ha a bíróság abból a bizonyított tényből, hogy Á. B.-nek a postán levelet feladott, azt a tényt is megállapítja, hogy B. a levelet megkapta s arra válaszolt is, ha a bíróság megállapítja, hogy a haszonbérelő az okszerű gazdálkodás szabályait nem sértette meg azzal, hogy két egymásután való évben ugyan-

²⁴⁾ Perjog 713. s k. II.

²⁵⁾ Polgári Perrendtartás. Budapest, 1911. 534. §-hoz 415. l.

²⁶⁾ A magyar polgári perrendtartás magyarázata. Budapest, 1911. II. k. 534. §-hoz. 157. s k. I.

abba a földbe kalászos növényeket vetett, akkor a bíróság vétett a tapasztalás és logika törvényei ellen. Az előbbi megállapítás ugyanis a kiderítő, az utóbbi az összehasonlító következtetés helytelenségének eredménye. A kétféle következtetés azonban a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogának szempontjából nem esik egy tekintet alá. T. i. — mint látni fogjuk — az összehasonlító következtetés felülvizsgálata nincs a tényállás megtámadásától feltételezve, ami a felülvizsgálat reformatórius jellegéből s abból is következik, hogy a felülvizsgálati bíróság az anyagi jogszabályt hivatalból köteles alkalmazni, már pedig a megfelelő anyagi jogszabály alkalmazása a megfelelő összehasonlító következtetés nélkül nem történhetik, amint azt Magyary²⁷⁾ e kérdésről írt — mély elmére valló — értekezésében világosan kimutatja.

b) Helytelen lehet a ténybeli következtetés akkor is, ha a bíróság a következtetési alapul vett perbeli tényből, mint okozatból, olyan perenkívüli tény meg- vagy meg nem történtét állapította meg, amelyre mint okra, lehetetlen-ség, képtelenség a perbeli tényből, mint okozatból következtetni, pl. ha a beismert tényből annak ellenkezőjét állapítná meg. Ilyenkor a perenkívüli tény kiderítése nyilvánvalóan helytelenül történt.²⁸⁾

A kiderítő következtetésnél ilyen nyilvánvaló helytelenség aligha fog előfordulni, mert hiszen az okozatról az okra való visszakövetkeztetés könnyen történhetik, általános tapasztalati ismereteink itt minden kétséget kizárnak, holott az előbb említett következtetésnél, ahol a tények mibenlétét, a tényeredményeket kell meghatározni, köztapasztalati ismereteink nem annyira megbízhatók, mert a tényeredmények, mint jelenségek tekintetében úgy az egyes emberek, mint maga a közfelfogás is idő és hely szerint változhatnak.

A kiderítő következtetés nyilvánvaló helytelenségét

²⁷⁾ id. Ért., különösen 21. l.

²⁸⁾ Ilyenkor u. is egyszerű logikai műveletről van szó, melyhez mérlegelésre nincs szükség.

könnyű megállapítani, mert az mindig a lehetetlenségek, a képtelenségek sorába tartozik. A következtetés helytelenségétől t. i. jól meg kell különböztetni valamely perbeli ténynek következtetési alapul történt elfogadását. Ez — hacsak a törvény kötött szabályokat nem állít fel —, ha lehet úgy mondanunk, a bíró egyéni dolga. Az ő kötelessége itt az, hogy meg is indokolja, hogy a perbeli tényt miért, vagy miért nem fogadta el következtetési alapnak. Ha ebbeli kötelességének eleget tett, az ő ténybeli megállapítása azon az alapon, hogy a következtetési alap megválasztásánál helytelenül járt el, felül nem vizsgálható, mert — feltéve, hogy a bíró nem jár el perrendellenesen — az, hogy miért, vagy miért nem fogad el ő valamely perbeli tényt következtetési alapnak, annyira egyéni és annyira belső valami, hogy — mint már mondtuk is — elvont szabályok szerinti kritikára nem alkalmas. Ha tehát pl. — ami bizonyára szintén ritkán fog előfordulni — a felperes tényállítását veszi következtetési alapul, jöllehet az alperes azt tagadta s jöllehet a perben semmi egyéb nem történt, ez bizonyára nem tartozik a nyilvánvalóan helytelen következtetés fogalma alá.

Másképp áll a dolog, ha a perbeli tényből a bizonyítási tételt képező perenkívüli tényre k ö z v e t l e n ü l következtetni nem lehet, amikor t. i. a perbeli tényből vont következtetés útján kiderített perenkívüli tény — a bizonyítási tételt képező tény szempontjából — maga is mint okozat, t. i. a kiderítendő perenkívüli tény okozata jelentkezik. Ebből azonban magára a kiderítendő perenkívüli tényre, mint okra, biztosan következtetni azért nem lehet, mert ugyanazt a tényt, mint okozatot a legkülönbélebb tények, mint okok idézhetik elő.

A kiderített perenkívüli tényből egy más perenkívüli tényre való következtetés tehát szintén lehet nyilvánvalóan helytelen s a gyakorlatban bizonyára ez is gyakrabban fog előfordulni, vagyis a kiderített perenkívüli tényből a bizonyítási tételt képező perenkívüli tényre való következtetés gyakrabban lesz helytelen, mint a perbeli tényből való következtetés.

Ennek oka nyilvánvaló. Az ilyen közvetett bizonyítás t. i. sohasem olyan megbízható, mint a közvetlen bizonyítás, úgy hogy ilyenkor a bizonyítási tételt képező tény megállapítása inkább csak a történetilehetőség szempontjából történik. Így ha olyan tényeket kell kideríteni, melyek vagy általában nem juthatnak másnak érzéki megfigyelése alá (pl. az akarat és tudat világába eső tények) vagy pedig csak olyanok által voltak észlelhetők, kik a perben bizonyítási eszközül a konkrét esetben nem szolgálhatnak.

A következtetés helyessége vagy helytelensége pedig nehezen ellenőrizhető, mert ha a jogszabály vagy a köztapasztalat félre nem érhető szabálya segítségünkre nem jön, arra, hogy a bíróság valamely tényt miért állapított meg valónak, vagy valótlanak, a Pp. 273. §-ának rendelkezése folytán a tárgyalás egyéb körülményei is befolyással lehetnek, mely egyéb körülményeket az ellenőrző, felülbíró bíróság maga közvetlenül nem is észlelhetett.

Míg a perbeli tényekből vont következtetésnél (persze nem a következtetési alap megállapításánál) mérlegelésre nincs szükség, addig a kiderített tényből való következtetés csak ritka esetben képzelhető mérlegelés nélkül, akár más tények kiderítése, akár a kiderített tények mibenlétének meghatározása (köztapasztalatszerű minősítése) legyen is a következtetés célja.

Ha a felülvizsgálati bíróság úgy találja, hogy a tények megállapítása (kiderítése vagy mibenlétüknek meghatározása) nyilvánvalóan helytelen ténybeli következtetés eredménye, úgy vagy maga állapítja meg a tényállást (perenkívüli tényeket), vagy az ítéletet feloldja.

3. Tényállítások valóságának vagy valótlanságának megállapítása azon az alapon is felülvizsgálható, hogy a megállapítás az iratok tartalmával ellentétben áll.

Ez az ú. n. iratellenesség, mely alatt azonban a S. T. gyakorlatában mást értettek. Így ha a felebbezési bíróság ítéletében felhívott bizonyítékokban éppen nem foglaltatik az, amit a felebbezési bíróság azokból megállapíthatónak ki-

jelentett, a felülvizsgálati bíróság az iratok felhasználásával kijavította a tényállást.

Ez akkor fordulhat elő, ha a felebbezési bíróság az iratokra való hivatkozással szerkesztette meg az ítéleti tényállást, mert ellenkező esetben, vagyis, pl. ha a bizonyításfelvétel eredményét az ítéleti tényállásba is — habár az iratokkal ellentétesen — tanusította, úgy a felülvizsgálati bíróságnak — elvileg legalább — még a fél kérelmére sem állott volna módjában a tényállás kiigazítása.

Úgy hogy az, amit iratellenesség alatt értettek, volta-képpen vagy a következtetési alapul szolgáló tényeknek indokolatlan mellőzése, vagy nyilván helytelen ténybeli következtetés volt, pl. ha a felebbezési bíróság a kivett tanuvallomások alapján vette bizonyítottnak a kereseti tényállítást s a felülvizsgálati bíróság nyilvánvalónak találta, hogy a hivatolt tanuvallomásokból még hiteltérdeklőségük esetén sem lehet a kereseti tényállás valóságára következtetni.²⁹⁾

Iratellenesség az itt vett értelemben csak akkor foroghat fenn, ha ugyanazt a perbeli tény a felebbezési bíróság másképpen tanusítja az ítéleti tényállásban, mint ahogyan az a tárgyalási jegyzőkönyvben s mellékleteiben tanusítva van.³⁰⁾

Ha a tényállást ezen az alapon megtámadják, a felülvizsgálati bíróság a perbeli tényeket (tényállást) az iratok alapján maga állapítja meg s ennek alapján vagy maga állapítja meg a perenkívüli tényeket (tényállást) is, vagy az ítéletet feloldja.

VIII. Mint említettük, az ítéleti tényállás felülvizsgálhatóságának jogát meg kell különböztetni a tényállás megállapításának jogától.

A Pp. 534. §-a a felülvizsgálati bíróság jogkörét az ítéleti történeti tényállás felülvizsgálhatása szempontjából

²⁹⁾ V. ö. Kovács M.: i. m. II. k. 703. l. s l. u. ott a bírói gyakorlatot is, továbbá Pap J.: A felülvizsgálatról az igazságügyi bizottság szövegezésében. Budapest, 1904. 21. l.

³⁰⁾ V. ö. az 5. §. 6. jzetét és Magyar y: Perjog. 716. l.

határozza meg, mikor a felülvizsgálatot a tényállás megtámadásától teszi függővé s mikor azt a fentebb tárgyalt három esetben (jogsabálysértés, nyilvánvalóan helytelen ténybeli következtetés, iratellenesség) engedi meg.

Nem ilyen könnyű a törvény rendelkezése alapján a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogának meghatározása. Hogy itt perenkívüli tények megállapítására kell gondolni, már említettük.

Miután a tényállás felülvizsgálhatásának joga sokszor előfeltétele a ténymegállapítási jognak,³¹⁾ természetes, hogy ilyenkor ez utóbbi csak akkor áll fenn, ha a felelbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás megtámadtatott s ha annak megállapítása jogsabálysértéssel, nyilván helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy az iratokkal ellentétben áll s ha, mint az 534. §. utolsó bekezdéséből kitűnik, a tényállás megállapítása a bizonyítás mérlegelése vagy tárgyalás nélkül történhetik.

Fentebb már említettük, hogy mérlegelni két okból kell, ú. m. azért, hogy a bíróság következtetési alapot találjon és azért, hogy a kiderített perenkívüli tényekből további következtetéseket vonjon, akár azok mibenlétére, akár más perenkívüli tények meg- vagy meg nem történtére.

Mindkét irányban vannak persze kivételek, így sokszor maga a jogsabály jön segítségünkre, amikor kötelezően állapítja meg a következtetési alapot, illetve az abban rejlő bizonyító erőt, pl. beismerésnél, közokiratoknál stb. Továbbá sokszor akkor is segítségünkre jön a jogsabály, esetleg a köztapasztalat szabálya, amikor egy már kiderített perenkívüli tényből egy másik perenkívüli tény meg- vagy meg nem történtére kell következtetnünk, vagy egy már kiderített perenkívüli tény mibenlétet kell meghatároznunk, úgy hogy

³¹⁾ T. i., ha olyan perenkívüli tények kiderítéséről (megállapításáról) van szó, mely csak akkor tartozik a felülvizsgálati bíróság jogkörébe, ha a kiderítés tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül történhetik. Ellenkező esetben a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga nincs a tényállás megtámadásától függővé téve.

ebből a célból mérlegelnünk nem is szükséges, így különösen jogügyleti nyilatkozatok értelmezésénél. Ez azonban a kivételek közé tartozván, a már kiderített perenkívüli tények mibenlétének meghatározása, illetve az azokból más perenkívüli tényeknek kiderítése céljából — az esetek túlnyomó részében — mérlegelni kell.

Ha a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogát arra az esetre korlátozzuk, amikor a tény megállapítása mérlegelést nem igényel, úgy a felülvizsgálati bíróság alig jutna abba a helyzetbe, hogy maga állapítson meg perenkívüli tényállást (tényeket). Ámde ebben az esetben semmi értelme sem volna, hogy a felülvizsgálati bíróságot a ténykérdés tekintetében is reformatórius jogkörrel ruházzuk fel.

És valóban a törvényhozónak nem is az a célja, hogy a felülvizsgálati bíróságot a bizonyítás mérlegelésétől feltétlenül és minden esetben elzárja, hanem, hogy ott ne állapíthasson meg a felülvizsgálati bíróság mérlegelés útján perenkívüli tényeket, ahol a megállapítás talán nem lehetne olyan tökéletes és megbízható azért, mert ebből a szempontból a felülvizsgálati bíróság rosszabb helyzetben van, mint a felelőztetési bíróság. Kitűnik ez a felülvizsgálat általános indokolásából. Nem szenvedhet kétséget, hogy a törvényhozó itt a perenkívüli tények kiderítésére gondol, hogy csakis ezt érti tények megállapítása alatt. A Pp. nagynevű szerzője maga is azt tanítja, hogy »amit a törvény a felülvizsgálat köréből ki akar zárni, az csak a konkrét tényeknek megállapítása, de az abból a tapasztalati tételek alapján levont következtetés már revizibilis«. Hogy aztán ő itt a konkrét tények megállapítása alatt azok kiderítését, a tapasztalati tételek alapján levont következtetés alatt pedig a tények mibenlétének meghatározását érti, az általa felhozott példából is kitűnik.³²⁾

Ebből tehát az következne, hogy a felülvizsgálati bíróság a fenti három esetben tényeket csak akkor deríthet ki, ha azt a bizonyítás mérlegelése nélkül teheti, ellenben a

³²⁾ L. id. Ért. 20. s k. l.

kiderített tények mibenlétét akkor is meghatározhatja, ha az a bizonyítás mérlegelését tenné szükségessé.

Az, hogy a tények mibenlétének meghatározása a felülvizsgálati bíróság jogkörébe tartozik, arra való tekintet nélkül, hogy ebből a célból mérlegelnie kell-e, vagy sem, aligha is szenvedhet kétséget, mert hiszen az ő helyzete a felebbezési bírósággal szemben ugyanaz, mint, amilyen a felebbezési bíróságé volt a féllel szemben.³³⁾

A fél ugyanis a perben, — mint mondtuk (l. fentebb 2. §. IV. a.) sokszor nem tényeket, hanem tényeredményeket állít, azaz az ő tényekből vont következtetését ténybeli ítélezését tényeredményállítással alakjában teszi meg. Ilyenkor a felebbezési bíróság ama tények előadására utasítja a felet, melyekből ez ténybeli következtetését levezette. Ezek a tények képezik aztán a bizonyítás tárgyát.

És bár sikerüljön is eme tények bizonyítása, vagyis állapítsa meg bár a felebbezési bíróság eme tények megtörténtét, úgy mégis a féltől különböző ténybeli eredményre juthat, a kiderített tények mibenlétét másképpen határozhatja meg (más tényeredményeket állapíthat meg), mint a fél.

Ha már most a felülvizsgálati bíróság a kiderített tények mibenlétének meghatározását felülvizsgálhatja, semmi értelme sem volna annak, hogy ő más tényeredményt ne állapíthasson meg, ha ebből a célból a bizonyítást, t. i. a kiderített tényekből vont következtetést, mérlegelnie kellene is.

És ha a perjog elvi álláspontja szerint a fél helytelen következtetése (amennyiben azt a bíróságnak tényelemekre való bontás útján általában módjában áll felülbírálni) reá nézve hátrányos nem lehet, ha különösen a Pp. a felülvizsgálati kérelem alapjának megjelölését illetőleg megelégszik azzal, hogy az a felülvizsgálati kérelem egész tartalmából kivethető

³³⁾ Ellenkező esetben a Zittelmann-féle joghatások fokozatainak meghatározása is a felülvizsgálat körén kívül esnék, mert hiszen ebből a célból is mérlegelni kell. L. a 17. jzetet.

legyen, úgy még kevésbé lehet hátrányos a félre nézve a felebbezési bíróságnak a már kiderített tényekből vont következtetése, közömbös lévén, hogy a felülvizsgálati bíróság mérlegelés útján, vagy anélkül juthat-e a helyes ténybeli eredményre, miután a következtetési alap itt úgy a felebbezési, mint a felülvizsgálati bíróságra nézve szükségképpen egy- és ugyanaz. Arról tehát, hogy itt a felülvizsgálati bíróság a következtetési alap megválasztásánál (mert hiszen csak erről lehet szó) rosszabb helyzetben volna, mint a felebbezési bíróság, nem lehet beszélni.

A felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga ennél fogva korlátozva oly értelemben, hogy ő mérlegelés útján ne állapíthasson meg tényeket, csak a perenkívüli tények kiderítése, azoknak a történeti hűség szempontjából való megállapítása, de sohasem azok mibenlétének meghatározása (a tényeredmények megállapítása) tekintetében lehet.

Mi azonban még tovább megyünk s azt hisszük, hogy sokszor még a tények kiderítése (vagyis azoknak a történeti hűség szempontjából való megállapítása) is a felülvizsgálati bíróság jogkörébe tartozik, akkor is, ha ebből a célból mérlegelnie kellene is.

Itt is csak a perenkívüli tényekre gondolunk, a fentebb mondottaknál fogva.

Az 534. §. indokolásából kitűnik, hogy a törvényhozó akkor, amikor a felülvizsgálati bíróságnak tény, illetve tényállás megállapítási jogot ad, a kötött bizonyítás eseteire gondol. Nevezetesen mint az indokolás mondja: »annak... nines akadálya, hogy... a felülvizsgálati bíróság az iratok alapján olyan kétségtelen tényeket, amelyek megállapításához mérlegelés nem kell, pl. csődnyitás napját a bírói végzés, végrehajtás foganatosításának napját a végrehajtási jegyzőkönyv, beismerés megtörténtét a tárgyalási jegyzőkönyv alapján« meg ne állapíthasson.

Annak oka, hogy a törvényhozó ezekben az esetekben a felülvizsgálati bíróságnak ténymegállapítási jogot ad, az indokolás szerint az, hogy az itt felsorolt tények megállapításához mérlegelés nem szükséges. Hogy miért nem szüksé-

ges, arra a feleletet könnyen megadhatjuk, azért, mert itt a bíróság a következtetési alapot olyan bizonyítási eszközökben találja, melyeknek hiteltérdemlőségét — közokirati jellegüknél fogva — kutatni nem kell, sőt ellenkező bizonyítás hiányában nem is szabad.

Az 534. §. indokolása azonban azt is mondja, hogy »...a bizonyítás mérlegelése vagy tárgyalás alapján nem állapíthat meg a felülvizsgálati bíróság tényeket még akkor sem, ha a bizonyítás eredménye, például a tanuvallomás, már az iratokban foglaltatik«.

A miértre a feleletet megadni itt sem nehéz. Azért, mert itt a következtetési alap olyan bizonyítási eszközökben rejlik, melyeknek hiteltérdemlőségét a bíróság mérlegelés útján állapítja meg.

Már most, ha a következtetési alapul vett bizonyítási eszközön észlelt perbeli tényből (akár a törvény írta azt elő kötelező következtetési alapul, akár a bíróság mérlegelés útján fogadta azt el annak) közvetlenül lehet a bizonyítási tételt képező perenkívüli tény meg- vagy meg nem történetére következtetni, annak kiderítése mérlegelés nélkül történik, ellenkező esetben a bizonyítási tételt képező tény kiderítése céljából mérlegelni kell akkor is, ha a következtetési alap kötelezően van előírva. Így a beismerésből mérlegelés nélkül derítheti ki a bíróság a beismert perenkívüli tény megtörténtét anélkül, hogy a beismerés, mint perbeli tény, hiteltérdemlőségét kutathatná, de ha a beismert perenkívüli tény nem mint bizonyítási tétel, hanem mint a bizonyítási tételt képező más perenkívüli tény okozata, tehát mint további következtetési alap jön tekintetbe, azt, hogy abból ama másik perenkívüli tény meg- vagy meg nem történetre következtethető-e, a bíróság sokszor csak mérlegelés útján állapíthatja meg. Ebből a szempontból pedig a felülvizsgálati bíróság semmi esetre sincs rosszabb helyzetben, mint a felelkezési bíróság.

Így azután a felülvizsgálati bíróság — tekintet nélkül arra, hogy mérlegelnie kell-e, vagy se, tényeket állapíthat meg ott, ahol a tények kiderítése a törvény szerint k ö t e

le z ő következtetési alapul szolgáló perbeli tényből, vagy a felebbezési bíróság által kiderített perenkívüli tényből vont következtetés útján történik.

A felebbezési bíróság által kiderített perenkívüli tények ugyanis a további következtetés szempontjából a felülvizsgálati bíróságra kötelező következtetési alapot képeznek.

Ez a további következtetés pedig elsősorban a kiderített perenkívüli tények mibenlétének meghatározása végett, sokszor azonban más perenkívüli tények kiderítése céljából történik. Nevezetesen ez utóbbi áll az ú. n. közvetett bizonyítás eseteiben, amikor érzéki megfigyelésünk alá egyáltalán nem eshető tényeket, vagy olyan tényeket kell kideríteni, melyeket a konkrét esetben csak a peres felek, vagy oly személyek észlelhettek, akik — a konkrét eset körülményei folytán — bizonyító eszközül nem szolgálhatnak.

Az előbbi tények azok, melyek az akarat és tudat világába esnek s így idetartoznak pl. a jó- és rosszhiszeműségnek, a jogügylet színlegességének kérdése, a tévedés és megtévesztés, a gondatlanság, a tapasztalatlanság, a szándékosság és az erről való tudomás kérdései stb.

Az utóbbi tények bármilyen tények lehetnek.

Ha a bizonyítási tételt közvetlen érzéki megfigyelés alá egyáltalán nem eshető tény képezi, úgy a kiderített perenkívüli tény, illetve tények sokszor nem elegendők arra, hogy abból, illetve azok egybevetéséből a felek akaratát, tudatát teljes biztonsággal kideríthessük, hanem ebből a célból más egyéb olyan tényeket is ismernünk kell, melyek a perben észlelhetők. Így pl. ismerni kell annak a félnek, akinek akarata, vagy tudata derítendő ki, műveltségi fokát s esetleg más egyéb körülményeket, pl. szakismeretét stb. Ha a felebbezési bíróságnak ezek megismerése módjában volt, úgy az ő kiderítő ténymegállapítása a történeti hűség szempontjából történt. Ellenkező esetben — úgy gondoljuk — az ilyen ú. n. belső tényeknek kiderítő megállapítása nem a történeti hűség, hanem csak a történeti lehetőség szempontjából lehetséges.

Hasonlóképpen áll a dolog a közvetett bizonyítás másik esetében is.

De nézzünk egy-egy példát. Alperes azzal védekezik, hogy tartozását kifizette, illetve, hogy a felperes a tartozás kifizetését elismerte s ezt indokolja azzal, hogy felperes hitelező az alkalmazottja által a tőle beszedett pénz elsikkasztása miatt bűnvádi feljelentést tett. Abból a concludens tényből, hogy a hitelező alkalmazottja ellen az adóstól beszedett pénz elsikkasztása miatt bűnvádi feljelentést tett, alaposan lehet arra következtetni, hogy ezt az összeget alkalmazottja által beszedettnek s így a tartozást kiegyenlítettnek elismerte.

Ha már most ama concludens tény a perben kiderített, ebből a tényből — feltéve, hogy a perben semmi egyéb nem történt — a bizonyítási tételt képező azt a tényt, hogy a hitelező a tartozást kiegyenlítettnek elismerte — a felelősségi bíróságnak is csak a történeti lehetőség szempontjából állott módjában megállapítani.

Vagy ha a bizonyítási tételt az képezi, hogy a felperes az alperesnek adott-e 1000 koronát kölcsön, s a tanu azt vallaná, hogy alperessel együtt ment a felperes lakásába s tudta, hogy alperesnél egy fillér sincs, s megvárva alperest látta, hogy az a felperes lakásából visszajövet 1000 koronát hozott magával, feltéve, hogy a perben semmi egyéb nem történt, a bíróság a kölcsönadás tényét csak történeti lehetősége szempontjából állapíthatja meg.

Ha azonban a felelősségi bíróság a perben észlelt más egyéb tényekből azt állapítja meg, hogy az első esetben a felperes valóban elismerte a tartozást kiegyenlítettnek, a másik esetben pedig, hogy a felperes valóban adott kölcsön 1000 koronát az alperesnek, úgy a megállapítás már a történeti hűség szempontjából történt. S bizonyára a perben ez a gyakoribb eset.

Az elmondottak alapján a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogának határát a következőképpen határozzuk meg.

A felülvizsgálati bíróság perenkívüli tényeket állapíthat

meg a történeti hűség szempontjából a kötelező következtetési alapul szolgáló perbeli tényből vont következtetés útján, továbbá perenkívüli tényeket állapíthat meg a történeti hűség szempontjából a már kiderített perenkívüli tényből vont következtetés útján, ha ez a következtetés magából a perenkívüli tényből, avagy más már kiderített, vagy a fentiek szerint kideríthető perenkívüli ténnyel való egybevetéséből (mérlegelés) biztosan történhetik anélkül, hogy ebből a célból valamely más kötelező következtetési alapot nem képező perbeli tényt is figyelembe kellene venni.

Ellenkező esetben — vagyis ha a megállapítás okából kötelező következtetési alapot nem képező perbeli tényt is figyelembe kellene vennie, — tényeket a történeti hűség szempontjából nem, hanem csak a történeti lehetőség szempontjából állapíthat meg, tekintet nélkül arra, hogy a történeti hűség szempontjából való megállapítás a felebbezési bíróságnak módjában állott-e, vagy sem.

Hogy a felülvizsgálati bíróság csak abból a célból nem mérlegelhet, hogy valamely perbeli tényt következtetési alapul fogadjon-e el, vagy sem, az következik az 534. §. utolsó bekezdéséből is. Eszerint ugyanis a felülvizsgálati bíróság tényállást... a bizonyítás mérlegelése... alapján nem állapíthat meg.

A Pp. elvi álláspontja szerint azonban, ami a törvénynek több rendelkezéséből kivehető, bizonyítás alatt nem azt a gondolatbeli műveletet kell érteni, melyet a bíróság a tények kiderítése céljából végez, vagyis nem a tényekből vont következtetést, hanem a félnek azt a cselekvényét, mellyel ő a bíróságot a tényállítás valóságáról, vagy valótlanságáról meggyőznit örekszik, vagyis más szóval a félnek azt a cselekvényét, mellyel a tényelőadást megerősíteni igyekszik, azaz bizonyítási eszközeit megnevezi, hogy ezzel a bíróságnak következtetési alapot teremtsen.

Ha már most az 534. §. fentebb idézett rendelkezését a Pp. — itt vázolt — elvi álláspontja alapján magyarázzuk, amint azt másképpen nem is lehet, úgy a bizonyítás

mérlegelése alatt csakis azt a gondolatbeli műveletet lehet érteni, melyet a bíróság abból a célból végez, hogy a perben észlelt tényeket következtetési alapul vegye-e, vagy sem. Ebből azután következik, hogy csakis az ily célból végzendő mérlegelést zárja ki az id. szakasz, de az a mérlegelés, melyet azért kell végeznünk, hogy következtetést vonhassunk, akár a perenkívüli tény meg- vagy meg nem történetére (bár a fentiek szerint az ilyen következtetés rendszerint mérlegelést nem igényel), akár a perenkívüli tények mibenlétének meghatározására, az 534. §. rendelkezése mellett is, a felülvizsgálati bíróság jogkörébe tartozik.³⁴⁾

Nem tudjuk, eltaláltuk-e a törvényhozó gondolatát, de azt hisszük, hogy igen. Hiszen, mint mondottuk is, a törvényhozó a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogát csak ott akarja korlátozni, ahol a történeti hűség szempontjából való megállapítás — tehát a tényeknek a szó tulajdonképpeni értelmében vett kiderítése — tekintetében rosszabb helyzetben van, mint a felelőzési bíróság.

Ezt a rosszabb helyzetet pedig a közvetlenség hiánya okozza, mert a felülvizsgálati bíróság bizonyítást nem vehet fel s a tárgyalás előtte korlátozva van.

Innen, hogy azokban az esetekben, melyekben a közvetlenség a felülvizsgálati eljárásban is megvan, az ő ténymegállapítási joga miben sem különbözik a felelőzési bíróság ténymegállapítási jogától és pedig akkor sem, ha a megállapítandó tény hivatalból figyelembe nem vehető körülményre, vagy amint szokásosan, de nem szabatosan (t. i. nem minden esetet felölelőleg) mondják, az ügy érdemét illető körülményre vonatkozik. Így elismerés, valamint lemondás alapján — melyek a per nézőpontjából mindenesetre a bizonyítás körébe eső tudomás, illetve meggyőződésjelen-

³⁴⁾ Ezt a szellemi műveletet — mint mondottuk is — sokan nem is mérlegelésnek, hanem értelmezésnek tekintik. V. ö. Magy. Jogászegyl. Ért. 1912. 27. füz. 17. s k. II.

tések, melyek kötelező következtetési alapul szolgálnak — a felülvizsgálati bíróság az ügy érdemét illető tényeket is megállapíthat.

Ebben az esetben ugyanis a felülvizsgálati bíróság — amennyiben az elismerés, vagy lemondás a felülvizsgálati eljárásban történt, (bár ez a felülvizsgálati bíróságnak ez alapon való ténymegállapítási jogát nem érinti), közvetlenül figyelheti meg a bizonyítási eszközben rejlő s következtetési alapul szolgáló tényt. A helyzet aztán az okiratoknál is ez, mert az okirat mint bizonyítási eszköz ebbeli minőségét a felülvizsgálati eljárásban sem veszti el s jól mondja *Magyar*,³⁵⁾ hogy ha a bíróság az okiratot szemléli és magyarázza, mindig bizonyítást (következtetést) végez s nem lehet a tekintetben különbség, hogy melyik bíróság végzi.

Jóllehet ugyan a felülvizsgálati bíróság az okiratokat is közvetlenül megfigyelheti, úgy mégis mi különbséget látunk a most egymás mellé állított két eset között. Az elismerés és lemondás kötelező következtetési alap, az okirat ellenben nem mindig az. A tulajdonképpeni különbséget azonban nem ebben találjuk, valamint abban sem, hogy az elismerés és lemondás a felülvizsgálati eljárásban is történhetik, ellenben az okiratot a felülvizsgálati bíróság csak akkor veheti figyelembe, ha azt már az alsó bíróság előtt is felmutatták.

A különbséget abban találjuk, hogyha az okirat a konkrét esetben kötelező következtetési alapul szolgál is (közokirat, teljes bizonyító erejű magánokirat), vagy ha azt a bíróság mérlegelés útján annak fogadta is el, röviden, ha megállapítást nyert is, hogy a fél az abban foglalt nyilatkozatot tette, úgy esetleg még mindig kétséges lehet, hogy mit akart, mit szándékozott azzal a fél s ennek a kiderítése céljából más perbeli tényeket, pl. a fél műveltségi fokát, szakismertét stb. is észlelni kell, ez pedig a felülvizsgálati bíróságnak nem áll módjában.³⁶⁾

³⁵⁾ id. Ért. 29. l.

³⁶⁾ V. ö. Fodor Á.: *Magy. Jogászegyl. Ért.* 1912. 27. füz. 23. l. helyesen mondja, hogy amennyiben az okirat értelmezé-

Az okiratmagyarázat ily értelemben a történeti lehetőség szempontjából feltétlenül, a történeti lehetőség szempontjából azonban — úgy gondoljuk — csak annyiban esik a felülvizsglati bíróság jogkörébe, amennyiben ebből a célból — közvetlenül csak a felelbeszési bíróság által észlelhető — perbeli tényeket nem kell figyelembe venni.

A közvetlenség célja az, hogy a tényállás minél tökéletesebben kideríthető legyen. A tények kiderítésénél pedig a közvetlenség kétségkívül azáltal lesz a bíró segítője, hogy a perben észlelt tények bizonyító erejét meghatározhassa. Ahol ilyen meghatározásra nincs szükség, mert a bizonyító erőt maga a törvény állapítja meg azáltal, hogy a következtetési alapot kötelezően írja elő, ott a közvetlenségnek jelentősége nem nagy, ahol ellenben a következtetési alap, illetve az ilyenül szolgáló tény bizonyító erejét a bíróságnak magának kell meghatározni, ott a közvetlenség — úgy szólván — nélkülözhetetlen, mert anélkül a bíróság olyan biztossággal a bizonyító erőt nem tudja megállapítani.

A perben észlelt tények bizonyítóerejének meghatározása — amennyiben azt a törvény nem állapítja meg — csak mérlegelés útján történhetik.

Éppen azért, mikor a Pp. 534. §-a a felülvizsglati bíróság ténymegállapítási jogát azáltal korlátozza, hogy ő tényállást a bizonyítás mérlegelése alapján meg nem állapíthat, a fentebb mondottak folytán, csak attól akarja a felülvizsglati bíróságot eltiltani, hogy ez ne fogadhasson el következtetési alapul olyan perbeli tényeket, melyek bizonyító erejének meghatározásánál — a közvetlenség hiánya miatt — rosszabb helyzetben volna, mint a felelbeszési bíróság. Ezt bizonyítja az is, hogy az idézett szakasz rendelkezése szerint a felülvizsglati bíróság tényállást tárgyalás alapján sem állapíthat meg, ami alatt itt új — az alsó bíró-

sénél a bizonyítás mérlegelésére (t. i. csak a perben közvetlenül észlelhető tények bizonyító erejének meghatározása céljából való mérlegelésre) van szükség, annyiban nem esik felülvizsglat alá.

ságok előtt még nem érvényesített — tények felhozatalát kell érteni, mely tényeknek, vagy a Pp. szóhasználatára szerint tényállásoknak következtetési alapul való el- vagy el nem fogadása azok bizonyító erejének mérlegelés útján való megállapítását tenné szükségessé.

IX. A felülvizsgálati bíróság tényállás felülvizsgálhatási és ténymegállapítási jogáról lentebb (X. és XI.) még lesz szó. Itt csak azt akarjuk megemlíteni, hogy az 534. §. utolsó bekezdése szerint nem tényeket, hanem tényállást nem állapíthat meg a felülvizsgálati bíróság a bizonyítás mérlegelése, vagy tárgyalás alapján.

Minthogy azonban tényállás alatt a kiderített tények összességét kell érteni (itt t. i. a fentebb mondottak folytán csakis a perenkívüli tényállásra lehet gondolnunk), természetesen, hogy az idézett szakasz szabálya a tények megállapítására és pedig azoknak a történeti hűség szempontjából való megállapítására vonatkozik, mert hiszen valamely — a történeti hűség szempontjából eddig még éppen nem, vagy helytelenül megállapított — ténynek megállapítása szükségképpen a tényállás megváltozására vezet. De különben az, hogy a Pp. a felülvizsgálati bíróság jogkörét a konkrét tények kiderítése, vagyis azoknak a történeti hűség szempontjából való megállapítása tekintetében korlátozza, az idézett szakasz indokolásából is kitűnik.

X. Felmerül itt az a kérdés, hogy mi a különbség a S. T. és a Pp. felülvizsgálata között. A lényeges különbséget a Pp. 534. §-a juttatja kifejezésre.

Úgy gondoljuk, hogy az újítás abban áll, hogy a fél a tényállást nagyobb terjedelemben támadhatja meg, hogy továbbá a Pp. a felülvizsgálati bíróság tényállás, illetve helyesebben ténymegállapítási jogát kifejezetten szabályozza.

Az 534. §-ból — miután az többféle rendelkezést tartalmaz — nem lehet határozottan kiolvasni, hogy a felülvizsgálati bíróság tényállás felülvizsgálhatásának joga minden esetben a tényállás megtámadásától van-e függővé téve, vagy pedig bizonyos vonatkozásban ő hivatalból is —

tehát a tényállás kifejezett megtámadása nélkül is — felülvizsgálhatja a tényállást, illetve a felelőztetési bíróság ténybeli következtetését. Ismételjük, csak bizonyos vonatkozásban.

Értjük itt a kiderített tények mibenlétének meghatározását, a perenkívüli minősített tényállást. Kétségtelen, hogy ennél is a ténybeli következtetés körébe eső szellemi műveletről van szó, tehát ténykérdésről, mert ha a perben minden kérdés a ténykérdés vagy jogkérdés körébe tartozik, amint azt az indokolás mondja, úgy kétségtelen, hogy ami nem jogkérdés, annak ténykérdésnek kell lennie. Az pedig csakugyan nem szenvedhet kétséget, hogy a köztapasztalat kérdései nem jogkérdések.

De lege ferenda Magyar³⁷⁾ nagyon helyesen mutatta meg, hogy miképpen lehetne a felülvizsgálati bíróság ténybeli ítélezésének körét meghatározó szabályt olyképpen megszövegezni, hogy az minden kétséget kizárjon. Egyebek közt a felelőztetési bíróság köztapasztalatszerű minősítését hivatalból felülvizsgálhatónak gondolta megállapítani.

³⁷⁾ Jogtudományi Közlöny. 1910. évf. 356. l. Így az 534. §-t a következőképpen javasolta szövegezni: »A felülvizsgálati bíróság az ügy érdemét a felelőztetési bíróság ítéletében megállapított tényállás alapján bírálja felül annyiban, hogy az ügy érdemét illető tényeket úgy köteles megtörténtnek, illetve meg nem történtnek elfogadni, amint ezt a felelőztetési bíróság ítéletének tényállásában megállapította. Kivétel áll fenn ez alól a periratokhoz csatolt okiratokra nézve, melyeket a felülvizsgálati bíróság minden irányban önállóan mérlegelhet. Minden más ténybeli körülményt, amely nem esik ezen § előző bekezdésének első mondatában foglalt rendelkezés alá, a felülvizsgálati bíróság az ügy érdemének felülbírálatánál hivatalból is egészen önállóan mérlegelhet. Tárgyalást azonban e célból nem tarthat és bizonyítást sem vehet fel. A felülvizsgálati bíróság ezen határok között bírálván felül az ügy érdemét, a felelőztetési bíróság ítéletét helybenhagyja, illetve a megtámadás értelmében egészen vagy részben megváltoztatja.« Erre nézve csak azt jegyezzük meg, hogy az ügy érdemét illető tények helyett — a szövegben fentebb mondottaknál fogva — szabatosabb, a hivatalból figyelembe nem vehető körülményekre vonatkozó perenkívüli tényekről beszélni.

Bármennyire üdvös lett volna is ez, a törvényben kifejezett intézkedést nem találunk arra nézve, hogy a felülvizsgálati bíróság ezirányban hivatalból, vagyis akkor is eljárhasson, ha a tényállás ez alapon nem lett megtámadva.

Mégis azonban mi is úgy gondoljuk, hogy e tekintetben a felülvizsgálati bíróság ténybeli következtetése egészen szabad és független a tényállás megtámadásától. Ez pedig következik a felülvizsgálat reformatórius jellegéből s abból, hogy a Pp. elvi álláspontja szerint a felülvizsgálati bíróság az anyagi jogszabály alkalmazása szempontjából nincs a felek kérelméhez kötve, abban az értelemben, hogy ő más anyagi jogszabály alapján is nyújthat orvoslást, mint amelyet a fél megsértve lát. (Pp. 542. §. indokolása.)

Magyar y³⁸⁾ is úgy tanít, hogy a törvény a ténybeli összehasonlító következtetés tekintetében nem köti meg a felülvizsgálati bíróságot. Az ilyen következtetés alatt ő a tények köztapasztalatszerű minősítését (tehát a tények mibenlétének meghatározását) érti.

Maga Pl ó s z³⁹⁾ is azt mondja, hogy csak a tényállítás valóságának, vagy valótlanságának megállapítása nem felülvizsgálható, ellenben a tapasztalati tételek, a nyers tényeknek a tapasztalati tételek szerinti megítélése már beleesik a revízió körébe. Ez utóbbi szellemi műveletet aztán ő sem tekinti ténymegállapításnak, hanem a tényből tapasztalati tételek segítségével levont konklúziónak. Pl. — mint mondja — nem ténykérdés a törvény értelmében, azaz nem ténymegállapítás kérdése, de nem is jogkérdés az, hogy a rendes gazdaság folytatásához mi tartozik. Rendesen van-e folytatva a gazdaság, ha be van bizonyítva, hogy minden hat évben trágyáznak. Kétségtelen, hogy itt arra a szellemi műveletre gondol, melyet Magyar y ténybeli összehasonlító következtetésnek nevez.

Már most — miután az 534. §. 3. bekezdése eseteiben a Pl ó s z szerinti ténymegállapítás, t. i. a tényállítások való-

³⁸⁾ L. újabban Perjog. 713. s k. l.

³⁹⁾ id. Ért. 20. l.

ságának vagy valótlanságának megállapítása szintén felülvizsgálható, tehát a revízió körébe vonható — azt hisszük, hogy a mondottakkal Plósz azt akarja kifejezni, hogy a kiderített tényből a tapasztalati tételek segítségével levont konklúzió — tehát itt a köztapasztalatszerű minősítés — feltétlenül, vagyis a tényállás megtámadása nélkül revizibilis, mert hiszen a ténymegállapítás kétféleségének (történeti hűség és köztapasztalatszerűség szempontjából való megállapítás) ilyenén szembeállításából erre lehet következtetni.

Különben — mint mondottuk is — a Pp. elvi álláspontja szerint a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga csak a konkrét tények kiderítése, vagyis azoknak a történeti hűség szempontjából való megállapítása tekintetében van korlátozva, illetve a tényállás megtámadásától függővé téve.

Az 534. §. 3. bekezdése szerint tényállítás valóságának vagy valótlanságának megállapítását csak azon az alapon lehet felülvizsgálni, hogy a megállapítás jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével, vagy nyilván helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy hogy az iratok tartalmával ellentétben áll.

Mint fentebb (2. §. IV.) mondottuk, a felek jogállításait tény, illetve tényeredményállításokkal indokolják. Hogy a bíróság a tényeredményállítás helyességéről meggyőződhessek, azt tényekre kell bontania, s ha ez alól vannak is kivételek, a bíróság elvileg akkor jár el helyesen, ha a tényelemzést mindig megteszi s így a feleknek a perben a jogállítás indokolására végső sorban mindig tényeket kell állítani s így mikor a Pp. tényállításokról beszél, ezek alatt a bizonyítás tárgyát képező tények állítását érti.

Éppen azért, mikor a Pp. a tények valóságának vagy valótlanságának megállapítását csak feltételesen és csak korlátozottan engedi meg felülvizsgálni, a konkrét tényeknek a történeti hűség szempontjából való megállapítására, vagyis azoknak kiderítésére gondol s nem a konkrét tények mibenlétének meghatározására, köztapasztalatszerű minősítésére, a kiderített tényből a tapasztalati tételek segélyével levont konklúzióra.

Kitűnik ez onnan is, hogy ama három ok közül, melyek alapján a ténymegállapítás felülvizsgálható, az eljárási szabálysértés és az iratellenesség csak a tények kiderítésénél fordulhat elő, a tények mibenlétének meghatározásánál ellenben nem. A harmadik, t. i. a nyilván helytelen ténybeli következtetés felülvizsgálati alap lehet úgy a tények mibenlétének meghatározásánál (a köztapasztalatszerű minősítésnél), mint a tények kiderítésénél is, ami itt különösen közvetett bizonyításnál fordulhat leginkább elő.

Igaz ugyan, hogy a Pp. indokolása, amikor a tényből vont következtetés helytelenségéről beszél, a perenkívüli — tehát a már kiderített — tényből vont következtetésre gondol, ily értelemben pedig a nyilván helytelen ténybeli következtetés túlnyomólag a tények mibenlétének meghatározásánál fog előfordulni, miután a közvetett bizonyítás nem éppen gyakori.

A tényállásnak a fél részéről való megtámadása ennél fogva csakis a ténykiderítés felülvizsgálhatásának előfeltétele, de a kiderített tények mibenlétének meghatározása erre való tekintet nélkül is a felülvizsgálati bíróság jogkörébe tartozik, amit a felülvizsgálat reformatórius jellege kétségtelenül bizonyít, a fentebb mondottaktól eltekintve is.⁴⁰⁾

A felülvizsgálati bíróságnak ugyanis az a feladata, hogy a jogszabályt a konkrét tényekre alkalmazza s nem az, hogy kijelentse, hogy mi a jogszabály.

Az ideális revízió, mint külön felebbviteli típus, csak úgy volna elképzelhető, ha a felebbezési bíróság által megállapított tényállás a maga elvontságában jutna a felülvizsgálati bíróság tudomására, anélkül, hogy ő láthatná, hogy mi alapon történt ez a megállapítás.⁴¹⁾

⁴⁰⁾ Nagy elmélyedéssel foglalkozik e kérdéssel Magyary: id. Ért. 17. s k. 11., hol minden kétséget kizárólag mutatja ki, hogy a tények mibenlétének meghatározása, a köztapasztalatszerű minősítés minden reformatórius jellegű felülvizsgálatnál a bíróság jogkörébe tartozik. L. még u. ott 12. s k. 1.

⁴¹⁾ Vagyis, ha a felülvizsgálati bíróság csak az ítéleti tényállásból szerezhetne tudomást a perenkívüli tényállásról, a per-

Ezt azonban kizárja magának a Pp.-nek az ítéleti tényállás megszerkesztésére s az indokolási köteleosségre vonatkozó szabálya, valamint az, hogy a hivatalból figyelembe veendő körülményekre vonatkozó szabályok miképpen alkalmazását, vagy mellőzését a felülvizsgálati bíróságnak ellenőriznie kell. Innen, hogy öneki tudomást kell szereznie a perben törtétekről.⁴²⁾

Ha már most az anyagi jogszabály helyes alkalmazása a konkrét tényekre feltételezi azok mibenlétének meghatározását (köztapasztalatszerű minősítését), úgy, ha ezt a felülvizsgálat köréből kizárjuk, a felülvizsgálati bíróságot, mint *Magyar*⁴³⁾ mondja, »abba a kényszerhelyzetbe hozzuk, hogy egy oly ténybeli eredményre, amelyet helytelennek, lehetetlennek tart, alkalmazza a jogszabályt, aminek a perben sohasem szabad megtörténni«.

A felülvizsgálati bíróságnak továbbá az is feladata, hogy ő az ügyet a törvényben meghatározott korlátokon belül — az anyagi jogszabály alkalmazása szempontjából hivatalból vizsgálja meg s így más anyagi jogszabály alapján is adhasson orvoslást, mint amelynek megsértését a fél panaszolja. Ámde más anyagi jogszabály alkalmazása, a kiderített tények mibenlétének meghatározása, köztapasztalatszerű minősítése nélkül alig képzelhető.

Az anyagi jogszabály alkalmazása szükségképpen feltételezi a kiderített konkrét tényeknek a jogszabály absztrakt

iratok hozzá fel se terjesztetnének, az ítéleti tényállás pedig nem volna más, mint a minősített perenkívüli tényállás. Ilyen azonban nem képzelhető. Még a cassatórius jellegű francia felülvizsgálat gyakorlatában is előfordul, hogy a bíróság az iratok alapján határoz, vagyis figyelembe veszi az előző iratokat. V. ö. *Crépon*: i. m. III. k. 20. l. 58. bek.

⁴²⁾ Éppen e miatt nagyon könnyen megtörténhetik, hogy még a kiderítő következtetést is felülbírálja, mint *Magyar* is mondja: id. Ért. 28. l. Erre különben alkalmat adhat az ítéleti tényállás is, akkor is, ha az nem az előíratokra való hivatkozással van megszerkesztve, mert ilyenkor maga a tényállás tanúsítja a bizonyítás felvétel eredményét pl., hogy mit vallott a tanu stb.

⁴³⁾ id. Ért. 22. l.

tényeivel való összemérését, azonosítását s így, ha ez a szellemi művelet a jogszabály alkalmazásának szükségképpen előzménye, a jogszabály hivatalból való alkalmazása azt is magával hozza, hogy az ebből a célból végzendő ténybeli következtetés is feltétlenül — tehát a tényállás megtámadása hiányában is — a felülvizsgálati bíróság jogkörébe tartozzék.

Ha figyelembe vesszük, hogy — amint már mondtunk is — az 534. §. kifejezett rendelkezést nem tartalmaz arra nézve, hogy a kiderített tények mibenlétének meghatározása a tényállás megtámadása nélkül is revisibilis, ha továbbá akkor, amidőn a tényállítások megállapításának felülvizsgálati alapját meghatározza — mint láttuk — a konkrét tények kiderítésére, azoknak a történeti hűség szempontjából való megállapítására gondol, s ha végül e szakasz különben is nehezen érthető rendelkezéséből csak a felülvizsgálat általános indokolásának figyelembevételével lehet arra következtetni, hogy a törvényhozó a kiderített tények mibenlétének meghatározására, azok köztapasztalatszerű megállapítására is gondol, amikor a nyilván helytelen ténybeli következtetést is felülvizsgálati alappá teszi, úgy igazat kell adnunk Magyarinak⁴⁴⁾, hogy ebből a szempontból a Pp. felülvizsgálata miben sem különbözik a S. T. felülvizsgálatától s hogy ez utóbbi is, mint általában minden reformatórius jellegű felülvizsgálat, azokra a ténykérdésekre, melyek a köztapasztalat körébe esnek, kiterjedt.

A konkrét tényeknek a jogszabály absztrakt tényeivel való azonosítása a tények mibenlétének meghatározása nélkül nem lehetséges s így ezt a szellemi műveletet a felülvizsgálati bíróságnak mindenütt el kell végezni, ahol az a felelkezési bíróságnak is módjában állott.

Ha a kiderítendő tény, mint fogalom egyszerű s mindenki előtt ismeretes volt, a felelkezési bíróság a tényelemekre való bontást mellőzte, vagyis a fél ténybeli következtetését minden további nélkül magáévá tette, annak helyességét nem vizsgálta, sokszor akkor sem, ha az esetleg jogilag

⁴⁴⁾ V. ö. Perjog. 721. s k. l.

is qualificált tény volt, úgy hogy az ilyen tény (helyesebben tényeredmény) maga volt a bizonyítás közvetlen tárgya. Ilyenkor persze a felülvizsgálati bíróságnak sem állott módjában, hogy a jogszabály absztrakt tényeivel való azonosítás alkalmával a felebbezési bíróság (illetve a fél) ezirányú következtetésének helyességét felülbírálhassa, hanem rá kellett helyezkedni a felebbezési bíróság (illetve a fél) ténybeli álláspontjára.

Ha azonban módjában állott a felülvizsgálati bíróságnak megfigyelni, hogy a felebbezési bíróság a kiderített tények mibenlétét hogyan határozta meg, mert ez utóbbi a fél ténybeli következtetését minden további nélkül nem tehetette magáévá, hanem a tényeredmény tényekre való bontását rendelte el, úgy, ha e meghatározást helytelennek találta, lehetetlenség volt, hogy a felebbezési bíróság ténybeli álláspontját magáévá tegye, mert akkor nem alkalmazhatta volna a megfelelő anyagi jogszabályt, amit pedig a S. T. is kötelességévé tett.

A Pp. felülvizsgálata ennél fogva lényegileg abban különbözik a S. T. felülvizsgálatától, hogy a felebbezési bíróság ítéletének megtámadását nagyobb terjedelemben engedi meg s hogy a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogát kifejezetten szabályozza.

XI. És itt még csak a következőket kívánjuk megjegyezni. Mint minden reformatórius jellegű felülvizsgálat, úgy a S. T. és a Pp. felülvizsgálata is kiterjed az összehasonlító ténybeli következtetés körébe eső minden ténykérdésre, aminek eredménye a tények mibenlétének meghatározása. Vagyis ezt a következtetést a felülvizsgálati bíróság hivatalból végzi, éppen úgy, mint a jogbeli következtetést, tehát akkor is, ha a tényállást ezen az alapon nem támadták meg.

Az a ténybeli következtetés ellenben, amelynek eredménye a perenkívüli tények kiderítése, csak bizonyos korlátok között s csak feltételesen esik a felülvizsgálati bíróság jogkörébe, t. i. csak akkor, ha a fél a tényállást megtámadta.

Azt, hogy a mérlegelés tilalma mennyiben köti a felülvizsgálati bíróságot, mennyiben szorítja meg az ő ténykiderítő

jogát, a fentiekben kíséreltük meg kimutatni. S láttuk, hogy közvetett bizonyításnál sokszor még a tények kiderítése céljából is mérlegelhet.

Nagyobb nehézséget okoz a tényállás megtámadásának feltétele. A perenkívüli tényállás felülbíráhatásának joga ugyanis ettől függ. Ha a tényállást megtámadták s a felülvizsgálati bíróság tényeket nem deríthet ki, mert ebből a célból a bizonyítást mérlegelnie kellene (a fentiek szerint t. i. a bizonyító erő meghatározása végett), egyszerűen feloldja az ítéletet.

De ha a tényállás nincsen megtámadva, a perenkívüli történeti tényálláshoz nem nyúlhat. Minthogy pedig a Pp.-nek az ítéleti tényállás megszerkesztésére vonatkozó szabályánál (401. §.) fogva a felülvizsgálati bíróság mindenkor tudomást szerez arról, hogy a tényállás mi alapon lett megállapítva, ha látja is, hogy a tények kiderítése, pl. jogszabálysértéssel történt, elvileg akkor is a helytelen tényállásra köteles határozatát alapítani. Jól mondja *Magyar*,⁴⁵⁾ hogy ez olyan lelki kényszer a felülvizsgálati bíróságra, amelyet sokszor nem képes legyőzni s az alsóbb bíróságok előtt felvett bizonyítási eredményt mégis kénytelen figyelembe venni. Ez olyankor, midőn a tényállás meg van támadva, semmi nehézséget nem okoz s ilyenkor — úgy gondoljuk — nem kénytelen egyenesen a bizonyítás mérlegelésével tényállást megállapítani, hanem feloldással is segíthet. Ez a kényszerhelyzet akkor állhat elő, ha a tényállás nincsen megtámadva s a felülvizsgálati bíróság tudomást szerez annak helytelenségéről s ő a bizonyításnak — általunk vett értelemben való — mérlegelése nélkül is más tényállást állapíthatna meg, de ezt nem teheti. Nem teheti mert a tényállás felülvizsgálatára ilyenkor joga nincs. Enélkül pedig más anyagi jogszabály alapján orvoslást nem nyújthat.

Különösen érezhető lesz ez ott — bár a gyakorlatban ez bizonyára nem igen fog előfordulni — ahol a felülvizsgálati bíróság helyzete a kiderítő következtetés szempontjából

⁴⁵⁾ Perjog. 719. s k. l.

ugyanolyan, mint a minősítő, összehasonlító következtetés szempontjából.

Itt az ú. n. köztudomású tényekre gondolunk. Ezekre nézve a Pp. azt rendeli, hogy azokat bizonyítani nem szükséges, illetve, hogy a bíróság ezeket akkor is figyelembe veszi, ha a felek fel nem hozták. (267. §.) Tehát hivatalból is, ami a felülvizsgálati bíróság szempontjából azt jelenti, hogyha a felebbezési bíróság egy köztudomású tényt, pl. egy vasút megnyitásának időpontját, helytelenül állapította volna meg, a felülvizsgálati bíróság azt kijavíthatja, de csak akkor, ha a tényállás meg van támadva, mert ellenkező esetben ő a perenkívüli történeti tényálláshoz nem nyúlhat, már pedig a törvény által technikus értelemben vett köztudomású tények alatt csak a *m u l t b a n* történt tényeket lehet érteni, amelyeknek megállapítása pedig mindenkor a bizonyítás körébe eső ténykérdés. Ez pedig a tényállás megtámadása nélkül nem vizsgálható felül.

Az ú. n. köztapasztalati tények és az ú. n. köztudomású tények annyiban hasonlítanak egymáshoz, hogy a köztapasztalati tény egyszersmind köztudomású tény is s viszont, úgy hogy ezeket gyakran egymás mellett szokták említeni,⁴⁶⁾

⁴⁶⁾ V. ö. K o v á c s M.: i. m. Köztudomású tények, pl. a világtörténelmi események, az országgyűlés megnyitásának vagy bezárásának ténye, járvány, vízáradás, hídbeomlás, vasúti üzem megnyitása, de már a közismert tudományos tételek, mint pl. az, hogy a mágnes vonzza a vasat, a villanyosság világító erőt produkál stb. s az általa — részben a bírói gyakorlat alapján felsorolt tények, nem tartoznak a 267. §. szerinti értelemben vett köztudomású tényekhez. I. m. I. k. 360. s k. l. A Hellwig által (System. 676. l.) a bírói gyakorlat alapján felhozott példák is részint köztudomású tények, részint általános tapasztalati tételek. Egyébként ugyanaz a tény néha, mint köztudomású tény, néha pedig mint általános tapasztalati tény, bírhat a perben jelentőséggel, csak hogy persze ez nem minden télynél lehetséges. A különbséget mindig az adja meg, hogy a kérdéses tény, mint a *m u l t b a n* történt tény veendő-e figyelembe stb., pl. ha arról van szó, hogy bizonyos tengeri út általában meddig szokott tartani, ez lehet általános tapasztalati tény, de ha arról van szó, hogy egy konkrét tengeri út meddig tartott, az már a köztudomás kérdése lehet. Persze,

ami azért nem helyes, mert közöttük igen lényeges különbség van. A köztapasztalati tények megállapításának alapja a bírótudása, (ismerete), a köztudomású tények megállapításának alapja pedig részben a bírótudomása. Az előbbi megállapítás eredménye a tények mibenlétének meghatározása, az utóbbié, a tények kiderítése. A kétféle tények közötti különbséget Magyary⁴⁷⁾ nagyon helyesen abban juttatja kifejezésre, hogy a köztudomású tények (a törvény által vett technikus értelemben) bizonyos, a multban történt tények. Így aztán azok megállapítása a kiderítő következtetés körébe esik, következtetési alap — mint mondja — a bíróság magántudomása, kiegészítve a közönség tanuskodásával.

A köztapasztalati tények megállapítása ellenben — nézünk szerint — a bizonyítás körén kívül esik.⁴⁸⁾

nem minden tény alkalmas arra, hogy úgy a köztudomás, mint esetleg a köztapasztalat kérdése lehessen, aminthogy másfelől nem minden a multban történt tény eshetik a Pp. 267. §-ának kivételes rendelkezése alá, ha az mindjárt köztudomású volna is. L. Magyary: Perjog. 538. s k. l., pl. egy kölcsönügylet létrejöttének megállapítása csak a kiderítő következtetés rendes útján történhetik, ha az mindjárt köztudomású is. Mindezek pedig a felülvizsgálati bíróság tényállás felülbírálati jogának szempontjából bírónak jelentőséggel.

⁴⁷⁾ L. Perjog. 538. l.

⁴⁸⁾ Ennélfogva a tényállás megtámadása hiányában is felülvizsgálható. Azt, hogy az általános tapasztalati tételek a felülvizsgálat körébe tartoznak, Hellwig is tanítja (System. 854. l.), de azt már tévesen mondja, hogy a nyilatkozatok magyarázata, ha pl. arról van szó, hogy egy kiderített nyilatkozatnak mi a nyelvbeli értelme, olyan ténykérdés, mely csak akkor vizsgálható felül, ha annak megállapítása eljárási szabálysértéssel történt. (Lásd 853. s k. l.) Téves azért, mert ez a köztapasztalat körébe eső ténykérdés, s mint ilyen, a bizonyítás körén kívül esik s így annak megállapításánál eljárási szabálysértésről nem is lehet szó. Eljárási szabálysértéssel történhetik annak megállapítása, hogy egy bizonyos nyilatkozat tétel, de hogy annak mi az értelme, a felek azzal mit szándékoztak, igen sokszor jogkérdés, vagy a köztapasztalat kérdése. Így ez utóbbi, ha arról van szó, hogy a nyilatkozatnak mi a nyelvbeli értelme, vagyis hogy bizonyos szavak alatt mit kell érteni.

A köztapasztalati és köztudomású tény megállapítása aztán abban megint közel áll egymáshoz, hogy, amennyiben a köztudomású tényről a bíróságnak magántudomása nincs, annak megállapítása a kiderítő következtetés rendszerinti útján történik, viszont, ha a köztapasztalati tényt illetően, a bíróság ismeretei nem terjednek odáig, hogy ő a tények mibenlétét meghatározhassa, evégből segédekre, jelesen szakértőkre szorul.⁴⁹⁾

Jöllehet a köztapasztalati tények és a köztudomású tények felhasználása a perben sem tárgyalást, sem bizonyításfelvételt (a szó használatos értelmében) nem igényel, s így a felülvizsgálati bíróság helyzete ebből a szempontból a felebbezési bíróság helyzetétől nem is különbözik, mégis, miután a köztudomású tények a perenkívüli történeti tényállás megállapítása céljából szolgálnak a kiderítő következtetés alapjául, e tényállás megtámadásának hiányában, a felülvizsgálati bíróság a köztudomású tényeket illető jobb tudomását nem használhatja fel. Legalább elvileg.

⁴⁹⁾ A szakértő a bíró segéde s e minőségében ő is kétféle ténybeli következtetést végezhet. Sokszor t. i. neki is kiderítő következtetést kell végeznie s ebből a célból ő a felek meghallgatását, tanuk kihallgatását stb. indítványozhatja s mérlegelés útján derítheti ki a bizonyítási tételt képező perenkívüli tényt, mint okot. Pl., ha azt kell megállapítani, hogy az okiratot a fél írta-e, vagy hogy egy lakás nedvességét mi idézte elő. Az ő helyzete aztán rendszerint olyan, mint a bíróságé a közvetett bizonyításnál. Még többször kell a szakértőnek minősítő következtetést végeznie, vagyis a bírónál hiányzó tapasztalati ismereteket a maga szakismeretével pótolni. A felülvizsgálati bíróság nézőpontjából aztán a szakértői megállapítás, ha azt a felebbezési bíróság magáévá tette, olyan, mint a bíróság megállapítása s így a tényállás felülbírálhatása e szempontból aszerint lesz feltételes vagy feltétlen, amint a szakértőnek a konkrét esetben kiderítő vagy minősítő következtetést kellett végeznie. Utóbbi esetben aligha szenvedhet kétséget, hogy a felülvizsgálati bíróság a szakértői minősítéssel szemben a maga jobb tudását felhasználhatja, különösen, ha a szakértő olyan kérdésben lett meghallgatva, amely szakértő nélkül is megállapítható, pl. a szükséges nő- és gyermektartás, nyomorék kifejezés alatt a testrészek milyen állapota értendő stb. V. ö. Kovács M.: i. m. I. k. 437. I. közölt bírói határozatokat.

Ez a kényszerhelyzet egyébként minden olyan esetben előáll a felülvizsgálati bíróságra, amidőn a tényállás nincsen megtámadva s a felülvizsgálati bíróság más anyagi jogszabály alapján emiatt nem adhat orvoslást.

Éppen azért helyesebb lett volna a felülvizsgálati bíróságot mindazokban az esetekben, amelyekben a fél anyagi jogszabály alapján kér orvoslást, felruházni a tényállás felülbírálás jogával (persze nem szükségképpen a ténymegállapítás jogával is), hogy a más anyagi jogszabály alkalmazhatása végett, ha másképpen nem, legalább kisegítő feloldással segíthessen.

Az az indok, hogy ilyen szabályozás mellett a bíróság az ügy és a per tényállásának minden legapróbb részletével kénytelen megismerkedni, ami elsősorban az előadás hosszadalmasságát idézi elő és a bíróság tevékenységét bénítja, az anyagi jogszabálysértésre fektetett felülvizsgálati kérelemnél már csak azért sem fogadható el, mert a bíróság a tényállással kénytelen-kelletlen úgyis megismerkedik, ami egyébként a hivatalból észlelendő szabálytalanságok megállapíthatása céljából szükséges is. Az indokolást sem igényel, hogy az eljárásra vonatkozó valamely szabály megsértésére alapított felülvizsgálati kérelemnél, a vizsgálat csakis erre szorítkozzék, akkor is, ha a szabálytalanság nem a tényállás helytelenségét eredményezte, az anyagi jogszabálysértésen alapuló felülvizsgálati kérelem helyes eldöntése azonban azt kívánná, hogy a felülvizsgálati bíróság hivatalból vizsgálja felül a tényállást is.

Ezt azonban csak akkor teheti meg, ha a tényállás kifejezetten megtámadtatott, vagy ha a panaszlott anyagi jogszabály s a nem panaszolt eljárási szabály — mely a tényállás megállapításánál irányadó — olyan szoros összefüggésben állanak, hogy az anyagi jogszabálysértés panasza az eljárási szabálysértés panaszát is magában foglalja.⁵⁰⁾

⁵⁰⁾ Jelentősége éppen azért e kérdésnek különösen akkor van, ha az anyagi jogszabálysértés panasza a ténymegállapítástól független. Pl. a fél arra fekteti panaszát, hogy a követelés elévült. Ez azonban alaptalan. A tényállás megtámadva nincs s a felül-

XII. Az elmondottak alapján most már megállapíthatjuk, hogy — ha a Pp. felülvizsgálata annak felebbezésétől különböző felebbviteli typusnak nem tekinthető — mi a különbség a két perorvoslat között.

A különbség megállapítása céljából a két perorvoslat között összehasonlítást csak annyiban tehetünk, amennyiben a megtámadott ítélet felülbírálásáról van szó.

Miként a felebbezési, úgy a felülvizsgálati bíróság is rendes jurisdictióval van felruházva, vagyis mind a kettő az ügy érdemében ítélkező bíróság, ennél fogva a megtámadott ítéletet azért bírálja felül, hogy azt vagy helybenhagyja, vagy megváltoztassa. (Az eljárás megszüntetésének a feloldásnak eseteitől itt eltekinthetünk.)

Úgy a helybenhagyás, mint a megváltoztatás (tulajdonképpen értelemben) azt jelenti, hogy a felülbíró bíróság maga ítél és pedig az előbbi esetben úgy, mint az alsó bíróság, az utóbbi esetben másképpen.

Ámde minden ítélet bizonyos gondolatbeli művelet eredményes minthogy ezt már az alsó bíróságnak is el kellett végeznie, a felülbírálás éppen ennek a gondolatbeli műveletnek az ismétlésében áll, a különbség tehát a felebbezés és felülvizsgálat között ebben keresendő és csak ebben található.

Ez a gondolatbeli művelet a mérlegelés, a ténybeli és

vizsgálati bíróság úgy találja, hogy a követelés létre sem jött, mert a kölcsönvevő a kölcsönzés idejében kiskorú volt. A felebbezési bíróság a kölcsönvevő születési idejét tévesen állapította meg. Ez a megállapítás azonban nincs megtámadva s így a felülvizsgálati bíróság ahhoz nem nyúlhat, más anyagi jogszabály alapján nem orvosolhat. Mint közelfekvő gondolatot, itt említjük meg azt is, hogy de lege ferenda P a p J. : id. Ért. 32. 1. a felülvizsgálati bíróságot felruházandónak tartotta volna mindazokban az esetekben a bizonyítékok szabad mérlegelési jogával, midőn a felebbezési bíróság nem közvetlenül, csupán közvetve, az első bírósági permatéria mérlegelésével állapította meg a tényállást. Igaz is, hogy ilyenkor a felebbezési bíróság sem volt jobb helyzetben, mint a felülvizsgálati bíróság s hogy amire a felebbezési bíróság fel van jogosítva, arra sokkal inkább és nagyobb mérvben bírhat jogosultsággal a felülvizsgálati bíróság.

jogbeli következtetés, melyeknek eredménye a ténybeli és jogbeli megállapítás.

Az a körülmény, hogy a felülvizsgálati bíróság — mint láttuk — a felelbeszési bíróság ténybeli kiderítő következtetését csak akkor ismételhetheti meg (bíráhatja felül), ha a fél a tényállást megtámadta, lényeges különbségnek azért nem tekinthető, mert ennek a gondolatbeli műveletnek megismétlése a felelbeszési bíróságnak is csak a felelbeszés terjedelmében áll módjában (tehát ebből a szempontból szintén a fél akaratától feltételezetten).

Éppen azért mi a két perorvoslat közötti különbséget abban találjuk, hogy a felülvizsgálati bíróság abból a célból, hogy a megtámadott ítéletet helybenhagyja, vagy megváltoztassa, ugyanazt a gondolatbeli műveletet végzi, mint a felelbeszési bíróság, de perenkívüli tényeket — amennyiben maga a Pp. kivételt nem tesz — tárgyalás és a következtetési alapul vett perbeli tények bizonyító erejének mérlegelés útján való meghatározása alapján — nem deríthet ki.

A Pp. rendelkezése szerint ennél fogva a felülvizsgálati bíróság jogkörét nem pozitív, hanem negatív alakban lehet meghatározni.⁵¹⁾

A felülvizsgálati bíróság jogköre nem terjed ki a hivatalból figyelembe nem vehető körülményekre vonatkozó perenkívüli tényeknek, tárgyalás és a perbeli tények bizonyító erejének mérlegelés útján való megállapítása alapján történhető, kiderítésére.

⁵¹⁾ V. ö. erre nézve Plósz: id. Jogászegyl. Ért. 21. l. L. még ugyanott 22. s k. l. Fodor Á. megjegyzéseit.

HARMADIK FEJEZET.

A felülvizsgálati eljárás.

7. §. A felülvizsgálati eljárás lehetősége.

A felülvizsgálati perorvoslattal a fél felülvizsgálati jogát érvényesíti. Ez képezi a felülvizsgálati kérelem jogi alapját.

Ennek a jognak fennállása azonban a felülvizsgálati eljáráshoz egyrésztől nem szükséges, másrésztől pedig nem elegendő.

A felülvizsgálati eljárás ugyanis arra szolgál, hogy kiderítse, van-e a félnek joga a felülvizsgálatra, vagy sem, s innen, hogy amint a keresetindításhoz elegendő valamely jog-jogviszony pusztá állítása, úgy a törvény a felülvizsgálati kérelemnél is megelégszik a felülvizsgálati jog pusztá állításával.

Igy azután a felülvizsgálati kérelem rendszerint akkor is megengedett perbeli cselekvény, ha a félnek in concreto nincs joga a felülvizsgálatra. Csak kivételnek tekintendő a Pp. 544. §-ának rendelkezése, mely szerint a két egyenlő ítélet ellen használt, nyilván alaptalan felülvizsgálati kérelem tilos perbeli cselekvény, minthogy annak folytán a felet joghátrány (bírságolás) éri.

Ellenben, ha a félnek valóban van felülvizsgálati joga, (s itt nem mindig szükséges, hogy az a fél által állított joggal azonos legyen) úgy a felülvizsgálati kérelem közjogi jogosítvány.

Lehetséges, hogy a felebbezési bíróság ítéletével létesült perbeli állapot olyan, hogy annak folytán a félnek felülvizsgálati joga keletkezik, de felülvizsgálati kérelemmel még-

sem élhet, mert a törvény a felülvizsgálati eljárást kizárja (in concreto).¹⁾

A felülvizsgálati eljárásra nézve szabályként áll, hogy annak csak a felebbezési bíróságok (tehát a törvényszékek és kir. táblák) ítéletei ellen lehet helye.

Miután a törvény csak ítéletről beszél, kétségtelen, hogy annak a minősége nem irányadó. Ennélfogva nemcsak az érdemi ítélet, hanem az ügybeli ítélet, a perítélet s a kettő határán álló ítélet is megtámadható felülvizsgálati kérelemmel.

Az sem tesz különbséget, hogy a felebbezési bíróság végítéletet, részítéletet, vagy közbenszóló ítéletet hozott-e, mert ez utóbbi is felülvizsgálható.²⁾

Az említett általános szabály alól, mely szerint a felebbezési bíróság ítélete felülvizsgálati kérelemmel megtámadható, több kivétel van.

A kivételeket részint maga a Pp., részint más törvények határozzák meg és pedig ez utóbbiak oly módon, hogy két egybehangzó ítélet ellen a felebbvitelt kizárják. A Pp. ezt nem teszi szabállyá, hanem a felülvizsgálatot, habár bizonyos korlátozással, két egybehangzó ítélettel szemben is megengedi.

Arra nézve, hogy a törvényszéknek, mint felebbezési bíróságnak ítélete ellen felülvizsgálatnak van-e helye, vagy sem, a Pp. elsősorban a per tárgyának értékét veszi irányadónak.

Ez az érték 500 koronában van megállapítva s a Pp. 521. §-a a felülvizsgálatot csak akkor engedi meg, ha a per tárgyának értéke meghaladja az 500 koronát. Ezen általános-

¹⁾ Az eljárás lehetősége ugyanis nem előfeltétele a jog keletkezésének, mert ha a törvényhozó időközben, t. i. a jog keletkezése után, az eljárást megnyitja, a keletkezett jog kétségtől érvényesíthető lesz. Pl., ha az 500 korona értékhatárt leszállítaná.

²⁾ A német perrend szerint revíziónak csak végítélet ellen van helye, de ebből a szempontból annak tekinti a pergátló kifogások tárgyában hozott ítéletet is. Seuffert (Kommentar zur Zivilprozessordnung II. k. München, 1908. 511. §-hoz.), ugyancsak ebből a szempontból végítéletnek mondja a részítéletet is.

nak mondható szabály alól kivételt tesz a Pp. a részvénytársasági és szövetkezeti viszonyból származó perekre (758. §. 3. p.), továbbá a szabadalomnak, a védjegynek, valamint az ipari mintának törvényes oltalmára fennálló szabályok megsértéséből eredő kártérítési perekre (758. §. 5. p.), amennyiben ezekben a perekben a felülvizsgálatra irányadó értékhatárt 100 koronában állapítja meg. Itt tehát felülvizsgálatnak van helye, ha a per tárgyának értéke a 100 koronát meghaladja.

A felülvizsgálat érték szerint csak a járásbíróági eljárásban, illetve az ilyen eljárás alá tartozó ügyekben van az említett módon korlátozva, ellenben törvényszéki eljárás alá tartozó ügyek felülvizsgálhatása szempontjából a per tárgyának értéke nem jön figyelembe, miért is a kir. táblának, mint felebbezési bíróságnak ítéletét — bármennyi is a per tárgyának értéke — felülvizsgálati kérelemmel meg lehet támadni.

Es szabály alól azonban két kivétel van, az egyik a keresetleszállítás esete³⁾ — amennyiben annak folytán az ügy a járásbíróági eljárás alá tartozó ügyekkel egyenlő tekintet alá esnék —, a másik kivételt pedig a Pp. 691. §-a állapítja meg, amidőn a kir. tábla, mint felebbezési bíróság ítélete ellen a felülvizsgálati eljárást a per tárgyának értékétől teszi függővé s az értékhatárt 2500 koronában állapítja meg. Ha ugyanis a fél a Pp. 687. §-a értelmében a semmiségi, megtámadó-, bontó- és válókeresetekkel és a házasság nem létezésének megállapítása iránt indított keresettel a házassági viszonnal összefüggő vagyoni jogi kereseteket is összekapcsolja, a kir. tábla ítéletének a vagyoni jogi kereset, vagy viszontkereset felől rendelkező részét külön felülvizsgálattal és ha a bíróság vagyoni jogi kérdésében külön határozott,

³⁾ Ellenk. Gottl: i. m. 521. §-hoz. 400. l. Ez azonban a hatásköri szabályok kijátszására vezethetne. Természetes, hogy mi is csak azokra a perekre gondolunk, melyek érték szerint tartoznak a törvényszék hatáskörébe s természetes az is, hogy a keresetleszállítás, valamint a járásbíróági eljárásban, úgy itt sem érinti az ellenfél felülvizsgálati jogát.

az e tárgyban hozott ítéletet felülvizsgálattal csak az esetben támadhatja meg, ha a per tárgyának értéke 2500 koronát meghalad.

Per tárgya alatt — mint fentebb (3. §.) láttuk — az a jog-jogviszony, kivételesen az a tény értendő, melynek fennállását, illetve valóságát a felperes keresetében állítja vagy tagadja.

Mindazonáltal, amikor a per tárgy értékéről beszélünk, a per tárgyát képező jogviszonyból eredő szolgáltatásra kell gondolnunk, s ennek (pl. valamely ingónak, vagy ingatlannak, vagy más szolgáltatásnak) értéke — megfelelő esetben persze figyelemmel a Pp. 6. §-ára — lesz irányadó és pedig rendszerint az az érték, melyet felperes keresetében előadott, a Pp. 5. és 8. §-aiban meghatározott módon, azzal az eltéréssel, hogy a felülvizsgálati eljárás lehetősége szempontjából az 50 koronát meghaladó járulékok szintén figyelembe veendők s hogy az egy eljárásban egyesített perekben hozott közös ítélet esetében az a per irányadó, melynek tárgya a legnagyobb értékű. (Pp. 476. §.)

Minthogy pedig a per tárgya alatt a kereset (esetleg viszontkereset) tárgya értendő, természetes, hogy arranézve, hogy felülvizsgálatnak van-e helye, vagy sem, a kereset tárgyának értéke irányadó. Ebből aztán kettő következik: először, hogy amennyiben a felperes a keresetét a per folyamán leszállítja, a leszállítás után fennmaradó összeg lesz irányadó a felülvizsgálati eljárás lehetőségére, másodszor, hogy az a körülmény, mely szerint a bíróság a felperesi követelés egy részét részítélettel eldöntötte, a felülvizsgálati eljárás lehetőségére befolyással nincs, vagyis ilyenkor is a kereset tárgyának egész értéke lesz irányadó.⁴⁾ Tehát részítélet esetében is a per, illetve kereset tárgyának egész értéke s nem csupán az a rész lesz irányadó, melyre vonatkozólag a részítélet intézkedik.

A keresetleszállítás a törvényszéki eljárás alá tartozó

⁴⁾ És nem az a rész, melyre vonatkozólag az ítélet megváltoztatását kérik. Így t. i. a német perrend 546. §-a. Wert des Beschwerdegegenstandes.

ügyekben is — jöllehet az a hatáskörre befolyással nincs (Pp. 8. §.) — a felülvizsgálati eljárásra irányadó lehet.

Kizárja a Pp. a felülvizsgálatot, ha az ítéletet pusztán a perköltség viselésének, vagy mennyiségének kérdésében támadnák meg. (Pp. 521. §. 2. bek.)

Az ebben a kérdésben való felülvizsgálatnak tehát előfeltétele, hogy az ítélet valamely más részében is megtámadtassék. Az azonban közömbös, hogy az ítélet mely más része ellen intéztetik a felülvizsgálati kérelem. Tehát akár a perelőfeltételek, akár a jogvédelem perbeli előfeltételei, akár az alperesi ellenjogosítványok, akár a jogvédelmi biztosítékok kérdésében, akár azért, mert a felebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó valamely szabályt helytelenül alkalmazott, vagy mellőzött, támadják is meg az ítéletet, egyzersmind a perköltségek viselésének, vagy mennyiségének kérdésében is élhetnek felülvizsgálattal, éppen úgy, mintha az ítélet érdemi rendelkezésének felülvizsgálatát kérnék. Ez a szabály aztán nemcsak a törvényszék, hanem a kir. tábla, mint felebbezési bíróság ítélete ellen használható felülvizsgálati kérelemre is áll.

A perelőfeltételek között — a felülvizsgálat szempontjából — különös tekintet alá esik a hatáskör és az illetékesség. Ezekben a kérdésekben ugyanis a Pp. a felülvizsgálatot bizonyos korlátok közé szorítja. (Pp. 522. §.)

Igy általában szabályt képez, hogy az illetékesség kérdésében felülvizsgálatnak nincsen helye, ha a bíróság illetékességét megállapította, nem tévén különbséget, hogy ez perítélettel történt-e, vagy egyébként, jelesen más, pl. érdemi ítélettel.

Ellenben megengedi a Pp. a felülvizsgálatot, ha a bíróság illetékességét nem állapította meg, valamint általában akkor, ha a bíróság kizárólagos illetékesség kérdésében határozott.⁵⁾

Nem lehet felülvizsgálattal élni a hatáskör kérdésében akkor, ha a felebbezési bíróság olyan ügyre nézve, melyre

⁵⁾ Ellenk. G o t t l : i. m. 522. §-hoz. 401. l. és G a á r : i. m. 522. §-hoz. 147. l. Helyes K o v á c s Marcell : i. m. II. k. 687. s k. l.

a hatáskör érték szerint van megállapítva, a járásbíróság hatáskörét, vagy a járásbíróság hatáskörébe — habár értékre való tekintet nélkül — tartozó ügyre a törvényszék hatáskörét állapította meg. És amennyiben a hatáskör az értéken alapul, nincs helye felülvizsgálatnak akkor sem, ha a felebbezési bíróság a hatáskört nem állapította meg. (522. §. indokolása.) Hogy a megállapítás milyen ítélettel történt, itt sem határoz.

A hatáskör kérdésében tehát felülvizsgálatnak csak azon az alapon van helye, hogy az ügy értékre való tekintet nélkül a törvényszék hatáskörébe tartozik.

Ha a fél az első bíróság ítéletében egészben vagy részben megnyugodott, nem támadhatja meg a felebbezési bíróságnak azt az ítéletét, illetve ítéletének azt a részét, amellyel az általa meg nem támadott első bírósági ítéletet, illetve ennek meg nem támadott részét helybenhagyja. (Ennyiben, de csakis ennyiben zárja ki a Pp. a két egybehangzó ítélet ellen a felülvizsgálatot. (Pp. 523. §. 3. bek.)

Míg az eddig hivatolt szabályok szerint a Pp. a felülvizsgálatot bizonyos módon csak korlátozza, addig egyenesen kizárja azt a bérleti viszony megszüntetése iránti eljárásban, amennyiben az ellenfél kifogására keletkezett perben hozott felebbezési bírósági ítéletet felülvizsgálati kérelemmel megtámadni nem engedi. (Pp. 634. §.)

Az említett általános szabály alól, mely szerint a felebbezési bíróság ítélete felülvizsgálati kérelemmel megtámadható, kivételt képeznek azok az esetek is, melyekben külön törvények zárják ki a felebbvitelt.

Igy az É. T. 39. §-a nem engedi meg a felülvizsgálatot a végrehajtás megszüntetése, korlátozása, vagy felfüggesztése iránti perben hozott két egybehangzó ítélet ellen. Továbbá a V. T.-nek az É. T. 56. §-a szerint hatályban maradó 97. §-a az igényperben, a 168. §-a az ingatlanokra vonatkozó igényperben zárja ki a helybenhagyó másodbírósági ítélet ellen a további perorvoslatot, tehát a felülvizsgálatot.

A Pp. a felülvizsgálatot — akár a törvényszék, akár a kir. tábla ítélete ellen irányuljon is, csak bizonyos határidőn

belül engedi meg s ennek letelte után az eljárást kizárja. Pp. 526. §.)

II. Azokat a körülményeket, melyektől a felülvizsgálati eljárás lehetősége függ, a felülvizsgálati eljárás előfeltételeinek nevezzük s ezek viszonya a felülvizsgálati eljárás-hoz ugyanaz, mint a perelőfeltételek viszonya a perhez.

Valamint a perelőfeltételek fennállása szükséges ahhoz, hogy egy érvényes per keletkezhesse s a bíróság a felek jogvédelmi kérelme felett határozhasson, úgy a felülvizsgálati eljárás előfeltételeinek is adva kell lenni, hogy a bíróság annak vizsgálatába bocsátkozhassék, hogy az állított felülvizsgálati jog fennáll-e, vagy sem.

A per előfeltételeinek és a vizsgálati eljárás előfeltételeinek hiánya azonban különböző következményekkel jár, mert igaz ugyan, hogy a bíróság mindkettőt hivatalból köteles figyelembe venni, de ha ezt elnézte volna, a félnek a perelőfeltétel hiánya okából perorvoslati joga kelekezhetik s bizonyos esetekben (így a perbeli cselekvőképesség hiánya esetén) még perújítással is élhet (Pp. 563. §. 4. p.), ellenben a felülvizsgálati eljárást — előfeltételeinek hiánya okából — perorvoslattal meg nem támadhatja, jelesen ezen az alapon perújításnak helye nincs. Az eljárás folyamán azonban a fél kétségtelenül élhet kifogással az eljárás előfeltételeinek hiánya miatt.

A felülvizsgálati eljárás előfeltételei a következők:

1. Hogy a felülvizsgálati kérelem a törvényes 15 napi határidő alatt beadassék. E határidő záros s a felebbezési bíróság ítéletének kézbesítésétől számítandó. (Pp. 526. §.)⁶⁾

2. Hogy a felülvizsgálati kérelem a törvényben meghatározott minőségű ítélet ellen intéztessék, vagyis olyan ítélet ellen, mellyel szemben a felülvizsgálat nincs kizárva.

Valamint azonban a kereset nem perelőfeltétel, hanem peralapító cselekvény, úgy mi a felülvizsgálati kérelmet

⁶⁾ Ez helyesebb, mint a S. T. 188. §-ának intézkedése, mely a határidőt a kihirdetéstől számította, helyesebb, mert így a fél az ítéleti tényállást minden kétséget kizárólag megismerheti, ami pedig a felülvizsgálat szempontjából különösen fontos.

sem tekintjük az eljárás előfeltételének, mert bár igaz, hogy a kereset szükséges ahhoz, hogy a per létrejöjjön s a felülvizsgálati kérelem is elengedhetetlen abból a célból, hogy a konkrét esetben a felülvizsgálati eljárás meginduljon, de csak olyan értelemben, mint ahogy a jogvédelmet adó bírói ítélet is feltétele annak, hogy valaki perbeli védelmet nyerjen, mert amint kereset nélkül nincs per, s amint felülvizsgálati kérelem nélkül nincs felülvizsgálati eljárás, úgy bírói ítélet nélkül sincs perbeli védelem; ámde, amint a jogvédelem előfeltételeinek már fennállani kell, hogy a bíróság jogvédelmet adjon, úgy a felülvizsgálati eljárás előfeltételeinek is már adva kell lenni, hogy a felülvizsgálati kérelem folytán a felülvizsgálati eljárás érvényesen létrejöhessen, éppen úgy, mint ahogy a perelőfeltételeknek is meg kell lenniök, hogy a peralapító cselekvények a pert érvényesen létrehozzák.

És ha a felülvizsgálati kérelem törvényes kellékei hiányoznak, a bíróság nem az eljárás előfeltételeinek hiánya — mondhatjuk úgy is, lehetőségének kizárt volta — okából fogja azt visszautasítani, hanem azért, mert nem alkalmas arra, hogy az alapon a felülvizsgálati eljárás meginduljon, mint ahogy ily okból a peralapításra alkalmatlan keresetet is vissza kell utasítani.

S ha most a fél, feltéve, hogy a felülvizsgálati határidő még nem járt volna le, újabb — törvényszerű kellékekkel bíró — felülvizsgálati kérelmet ad be, mi sem áll útjában a felülvizsgálati eljárásnak, holott, ha az eljárás előfeltételei hiányoznak, az sohasem indulhat meg.

Emellett, ha az egyik fél törvényes kellékekkel nem bíró a másik fél pedig törvényes kellékekkel ellátott felülvizsgálati kérelmet nyújt be, az előbbi ugyan visszautasíttatik, de az utóbbi folytán az eljárás mégis megindul s minthogy mindkét fél kérelme a felebbezési bíróságnak ugyan az ellen az ítélete ellen irányul, kétségtelen, hogy az eljárás is ugyanaz lesz, melynek előfeltételei is azonosak.⁷⁾

⁷⁾ A felülvizsgálati eljárásnál ugyanis ahhoz, hogy az állam mindkét féllel jogviszonyba jusson, nem szükséges a fél tevőleges

Ahhoz, hogy a felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálati kérelem felett határozhasson, szükséges, hogy az eljárásra hatáskörrel bírjon.

Ez a hatáskör a per tárgyának értéke szerint van meghatározva, olyképpen, hogy 2500 koronán alul a kir. tábla, azonfelül pedig a kir. Kúria bír hatáskörrel. (Pp. 529. §.)

A hatáskört azonban mégsem tekinthetjük a felülvizsgálati eljárás előfeltételének. És pedig a következő okokból.

A hatáskörnek, mint perelőfeltételnek hiánya a per érvényes létrejövetelét kizárja, minek folytán a bíróság a keresetet hivatalból visszautasítani, illetve, ha ezt nem tette, az érvénytelenül létrejött pert hivatalból megszüntetni köteles. Ilyenkor aztán a félnek lesz a feladata, hogy a helyes *modus procedendi*-t megtalálja.

Ellenben az itt tárgyalt hatáskör a felülvizsgálati eljárás lehetőségét nem érinti, az ebből a szempontból jelentőséggel nem bír s nem a feleknek, hanem a bíróságnak kötelessége, hogy a felülvizsgálati kérelmet ahhoz a bírósághoz terjessze fel, amelyik arra hatáskörrel bír s bár ez utóbbi hivatalból tartozik figyelembe venni a hatáskör hiányát, ez nem a felülvizsgálati kérelem visszautasítását, hanem a kérelemnek a kir. Kúriához való felterjesztését, illetve a kir. táblához való áttételét vonja maga után. (Pp. 529. §.) Mindez pedig nem a félnek, hanem a bíróságnak áll feladatában.

Amennyiben a felülvizsgálati kérelem a kir. táblához lett felterjesztve, a fél a hatáskör hiánya miatt felszólalhat ugyan, de ha a kir. tábla hatáskörét megállapítja, emiatt felebbvitelnek helye nincs. (Pp. 529. §.)

De nincs helye felebbvitelnek akkor sem, ha a kir. tábla kimondotta, hogy az ügy a kir. Kúria hatáskörébe tartozik s az iratokat fel is terjesztette.⁸⁾ A fél azonban

magatartása, mint a peralapításnál, mert a jogviszony itt már úgyszólván megvan. Emellett az a fél, akinek kérelmét a felülvizsgálati bíróság visszautasította, az ellenfél felülvizsgálati kérelméhez csatlakozhatik.

⁸⁾ V. ö. Magyar y: i. m. 726. l.

addig, míg a felülvizsgálati tanács elnöke vagy tanácsa az ügy előadására a határnapot ki nem tűzte, az áttételt kérheti. (Pp. 529. §.)

A kir. tábla megállapítása a kir. Kúriára nem kötelező, miért is ő az iratokat — hatáskörének hiánya miatt — visszaküldheti a kir. táblához s határozata úgy a kir. táblát, mint a feleket kötelezi.

III. Most áttérünk annak a viszonynak a vizsgálatára, melyben a felülvizsgálati eljárás előfeltételei a per és a jogvédelem előfeltételeihez állanak.

Ahhoz, hogy a félnek a felülvizsgálati bíróság jogvédelmet adjon, szükséges, hogy úgy a felülvizsgálati eljárás előfeltételei, mint a per és a jogvédelem előfeltételei meglegyenek. A felülvizsgálati bíróság csak ebben az esetben hozhat érdemi ítéletet.

Ahhoz, hogy a felülvizsgálati bíróság ügybeli ítéletet hozhasson, valamint, hogy az alperes ellen jogait felelt határozhasson, a felülvizsgálati eljárás és a per előfeltételeinek fennállása szükséges. Az ilyen ítélet — mint láttuk — az alperes javára szolgálhat ugyan, de azzal jogvédelmet ő sem nyerhet. Mindezen esetekben persze feltételeztetik, hogy a jogvédelmi biztosítékok sem hiányzanak.

Ahhoz, hogy a bíróság perítéletet hozzon, csupán a felülvizsgálati eljárás előfeltételeinek fennállása kívántatik meg.

Bármilyen ítéletet hoz is a felülvizsgálati bíróság, az a fél felülvizsgálati jogának megállapítását és érvényesítését jelenti, amennyiben annak folytán a felebbezési bíróság ítéletével létesített perbeli állapot megváltozik, ellenben a felülvizsgálati jog fenn nem állásának megállapítását foglalja magában az az ítélet, mely a felebbezési bíróság ítélete által létesített perbeli állapotot fenntartja.

Mindez pedig következik abból, hogy a felülvizsgálati jog s a perbeli védelemhez való jog egymástól függetlenül is fennállhat, vagyis lehetséges, hogy a félnek in concreto nincs joga a perbeli védelemhez, de joga van a felebbezési bíróság ítéletével létesült perbeli állapot megváltoztatására.

Ha azonban a felülvizsgálati eljárás előfeltételei hiányzanak, a fél felülvizsgálati jogát akkor sem érvényesítheti, ha in concreto joga volna a perbeli védelemhez.

8. §. A felülvizsgálati eljárást létesítő perbeli cselekvények.

I. A felülvizsgálati kérelem.

Valamint a peralapításhoz okvetlenül szükséges, hogy valaki jogvédelem iránt forduljon az állam bíróságához, vagyis, hogy keresetet indítson, azonképpen ahhoz, hogy a felebbezési bíróság ítélete felülvizsgáltassék, mulhatatlanul megkívántatik, hogy a felek valamelyike eziránt kérelmet terjesszen elő. Ez a kérelem a felülvizsgálati kérelem.

Jogi természetére nézve a felülvizsgálati kérelem általában ugyanolyan tekintet alá esik, mint minden egyéb perbeli cselekvény. T. i. az is vagy közjogi jogosítvány, ha a félnek in concreto van joga a felülvizsgálatra, vagy megengedett perbeli cselekvény, ha az említett jog hiányzik, vagy végül tilos perbeli cselekvény, ha azzal a fél a Pp. tiltó parancsa ellenére élván, kötelességet sértett s mint kötelességet sértő joghátrányt (birságolás) szenved. A különbség abban áll, hogy az, ami a felülvizsgálati kérelmet közjogi jogosítvánnyá teszi, a felülvizsgálati jog, holott pl. a keresetnek ilyen jelleget a perbeli védelemhez való jog ad.

Valamint a kereset, úgy a felülvizsgálati kérelem is indokolt kérelem; indokolva van a felülvizsgálati joggal, mely a kérelem jogalapját, az ú. n. felülvizsgálati alapot képezi. A felülvizsgálati kérelem egyszersmind akaratkijelentés s mint ilyen közjogi jogügylet és pedig kettős vonatkozásban, t. i. annyiban, amennyiben a felülvizsgálati eljárás megindítására irányul és abban az értelemben is, hogy abban mindig egy anyagi közjogi jogosítvány (felülvizsgálati jog) gyakorlása rejlik, amely jog gyakorlása tudvalevőleg csak jogügyleti akaratkijelentéssel történhetik, mint általában

minden a jogállapot megváltoztatására menő jog (l. fentebb 4. §.) gyakorlása.

Alakjára nézve a felülvizsgálati kérelem mindig irat, amennyiben azt mindig írásban kell benyújtani. Szóbeli előterjesztés még a járásbíróági eljárás alá tartozó ügyekben sem vehető figyelembe.¹⁾

Benyújtandó pedig a felebbezési bíróságnál, ügyvéd által ellenjegyezve. (Pp. 527. §.)

A felülvizsgálati kérelemnek alaki kellékei mellett annak tartalmi kellékeit is meghatározza a Pp. és pedig a következőképpen :

A felülvizsgálati kérelemnek magában kell foglalnia :

1. a felülvizsgálandó ítélet megjelölését ;

2. határozott kérelmet, annak kijelentésével, hogy a fél az ítéletet egész terjedelmében, vagy mely részében támadja meg ;

3. annak kijelentését, hogy a fél az ítéletet mely alapon támadja meg. (Pp. 527. §.)

Az 1. alatti kellék bővebb magyarázatot nem igényel. A megjelölésnek úgy kell történni, hogy a megtámadott ítélet azonossága iránt kétség ne támadhasson.

A 2. alatti kellék, t. i. a határozott kérelem, azt jelenti, hogy a félnek magának kell megjelölni, hogy a felebbezési bíróság ítéletének milyen megváltoztatását kéri, nevezetesen, hogy megváltoztatást (szoros értelemben véve) beszüntetést, feloldást, kereset, illetve felebbezés visszautasítását kér-e.

Ennek a megjelölése pedig azért szükséges, mert a felülvizsgálati bíróság sok esetben kötve van a felek kérelméhez.²⁾

¹⁾ Távirati úton bejelentett és az 527. §. szerinti tartalmi kellékekkel bíró felülvizsgálati kérelem, ha abból kitűnnék, hogy ügyvéd által lett a bírósághoz intézve, elfogadható, de természetesen ügyvédi ellenjegyzés hiánya okából pótlás végett visszaadandó lenne. A felülvizsgálati határidőt azonban nyitva tartaná.

²⁾ V. ö. M a g y a r y : Perjog. 731. s k. l. Helyesen mutatja ki, hogy a Pp. 543. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a bíróság abban, hogy minő határozatot hozzon, a felek kérelméhez kötve nincs, általános szabályként meg nem állhat.

Ha a felebbezési bíróság érdemi ítéletet hozott, a fél kérheti annak érdemi megváltoztatását, vagy annak feloldását, vagy a per beszüntetését, vagy a kereset, illetve a felebbezés visszautasítását, vagyis kérheti, hogy a felülvizsgálati bíróság érdemi ítéletet, vagy ügybeli ítéletet, perítéletet, e két utóbbi határán álló ítéletet, feloldó végzést, vagy keresetet, illetve felebbezést visszautasító végzést hozzon.

Ha a felebbezési bíróság ügybeli ítélettel határozott, a fél annak megváltoztatását, feloldását, vagy a per beszüntetését, vagy a kereset, illetve a felebbezés visszautasítását kérheti, tehát kérhet érdemi ítéletet (bár ezt csak akkor, ha a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás alapján az érdemben való határozás lehetséges volna), ügybeli ítéletet, perítéletet, a kettő határán álló ítéletet, feloldó végzést vagy keresetet, illetve felebbezést visszautasító végzést.

Ha a felebbezési bíróság perítéletet hozott, a fél csak annak megváltoztatását, feloldását, vagy a kereset, illetve a felebbezés visszautasítását kérheti. Így ha a felebbezési bíróság az eljárást beszüntette, a fél az ítélet megváltoztatását, ha a perelőfeltételek fennállását állapította meg (vagyis a pergátló kifogásokat ítélettel elvetette), a per beszüntetését kérheti, mindkét esetben tehát perítéletet. S bármelyik eset forogjon is fenn, kérhet feloldást, vagy keresetet, illetve felebbezést visszautasító végzést, bár a visszautasító végzés kérésének jelentősége perbeszüntetés esetén csak akkor van, ha amiatt az ellenfél felülvizsgálattal élt.

Ha a felebbezési bíróság az alperes ellenjogai felett határozott s azokat elvetette, vagy azokat megállapítván, az eljárást beszüntette, a fél kérheti az ítélet megváltoztatását s újabb ilyenmű ítélet hozatalát, vagy feloldó, vagy kereset, illetve felebbezést visszautasító végzést.

A félnek a határozott kérelem előterjesztésével kapcsolatban azt is ki kell jelentenie, hogy az ítéletet egészben, vagy részben támadja-e meg, mert a felülvizsgálati bíróság erészben — bizonyos kivételektől eltekintve — kötve van a felek kérelméhez.

Úgy gondoljuk azonban, hogy e kijelentést a félnek kifejezetten csak akkor kell megtenni, ha ő az ítéletet csak részben támadja meg, mert ha az ítélet ellen minden közelebbi megjelölés nélkül él felülvizsgálattal, úgy az ítélet egészben megtámadottnak tekintendő.

Igy ha a felebbezési bíróság a felperest 1000 korona iránti keresetével elutasítja s ő emiatt minden közelebbi megjelölés nélkül él felülvizsgálati kérelemmel s kéri az ítélet megváltoztatását, az ítélet egészben megtámadottnak tekintendő; ha azonban felperes kereseti követelésének pl. 300 koronát kitevő részére történt elutasításában megnyugszik s csupán a további 700 koronára vonatkozó részében kívánja az ítéletet megtámadni, ezt határozottan ki kell fejeznie. Különben magára veszi a plus petitio veszélyét, amennyiben ez, a perköltségek szempontjából, a mai jog szerint fennáll.

A 3. kellék, t. i. a felülvizsgálati alap megjelölése a felülvizsgálati kérelemnek igen lényeges kelléke.

Mint hogy pedig a felülvizsgálati kérelem alapját a felülvizsgálati jog képezi, kérdés, miképpen történjék ennek a jognak a megjelölése.

Míg a keresetnél elegendő a jogot csak individualizálni s ez tudvalevőleg nemcsak a jogot keletkeztető tények előadásával, hanem — bár ritkábban — jogi műkifejezéssel is történhetik, addig a felülvizsgálati kérelemnél a felülvizsgálati alap megjelölése céljából a felülvizsgálati jog individualizálása nem mindig elegendő, hanem a felülvizsgálati jognak sok esetben *s u b s t a n t i a l i z á l v a* kell lenni.

Ez t. i. attól függ, hogy a felülvizsgálati jogot keletkeztető tények milyen körülményre vonatkoznak.

Ha a felebbezési bíróság anyagi jogszabályt sértett, elegendő a felülvizsgálati jogot csak individualizálni, vagyis a felülvizsgálati kérelemben csak azokat a tényeket kell előadni, melyek a fél felülvizsgálati jogát keletkeztették, vagyis más szóval csak azt kell előadni, hogy valamely jogszabály mennyiben mellőztetett, vagy mennyiben alkalmaztatott helytelenül.

Ha ellenben a bíróság valamely perjogi (eljárási) szabályt sért, úgy a felülvizsgálati jogot substantializálni kell, vagyis nem volna elegendő annak a perjogi (eljárási) szabálynak megjelölése, mely helytelenül alkalmaztatott, vagy mellőztetett, pl. nem volna elegendő annak az előadása, hogy az első bíróság a Pp. 59. §-ában foglalt rendelkezést nem vette figyelembe, mert az ítélet hozatalában törvénynél fogva kizárt bíró vett részt, hanem elő kell adni azokat a tényeket is, melyekből a fél következteti, hogy a bíróság valamelyik tagja a konkrét perben a törvénynél fogva ki van zárva, vagy amely tényekből a fél következteti, hogy pl. az első bíróság a jegyzőkönyvezésre vonatkozó szabályokat megsértette.^{2a)}

Ez pedig következik a Pp. 535. §-ának rendelkezéséből, melynek értelmében új tényeket a felülvizsgálati eljárásban csak annyiban lehet felhozni, amennyiben az 540. §. szerint hivatalból figyelembe veendő körülménynek, vagy annak a megállapítása forog kérdésben, hogy a felebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó szabályt helytelenül alkalmazott vagy mellőzött.

S minthogy ezeket a tényeket csak a felülvizsgálati kérelemben lehet szabály szerint érvényesíteni, természetes, hogy azoknak előadása, tehát az azokból eredő felülvizsgálati jog substantializálása szabály szerint csak itt történhetik.³⁾

A kérdés tehát, hogy a felülvizsgálati jogot individualizálni vagy substantializálni kell-e, aszerint oldandó meg, hogy a felülvizsgálati jogot keletkeztető, de a felebbezési bíróság előtt nem érvényesített tények a felülvizsgálati eljárásban érvényesíthetők-e vagy sem.

A jog megjelölése szempontjából egyébként elég, ha a felülvizsgálati kérelemnek egész tartalmából kivehető a támadásnak a felülvizsgálat körére befolyással bíró alapja. (L. indokolást az 527. §-hoz.)

A felebbezési bíróság ítélete által létesített perbeli álla-

^{2a)} V. ö. Hellwig: System. 850. l. L. még Gottl: i. m. 527. §-hoz. 404. s k. l.

³⁾ Kivételnek van helye az 540. §. eseteiben, amennyiben perbeli tényekről van szó.

pot különböző okoknál fogva lehet a jognak meg nem felelő. A bíróság több sértő cselekvényt vagy mulasztást követ el, vagyis több jogszabályt sért, vagy a bíróság jogszabályt sért, a fél pedig mulasztást követ el, vagy pedig a felelőbíró bíróság ítéletével létesült perbeli állapot más egyéb okból jogellenes.

Már most amennyi oknál fogva jogellenes a felelőbíró bíróság ítéletével létesült perbeli állapot, a félnek annyi felülvizsgálati joga keletkezik (jogok halmazata). Ha aztán a fél több felülvizsgálati jogot akar érvényesíteni, azokat külön-külön individualizálni, illetve megfelelő esetben substantiálizálni kell.

A jogok halmozása t. i. a felülvizsgálati kérelemben is lehetséges, csak nem szabad, hogy ezáltal a kérelem határozatlanná váljék.

Igy a fél kérheti az ítélet érdemi megváltoztatását és vagylagosan annak feloldását. Vagy kérheti az ítélet érdemi megváltoztatását és vagylagosan az eljárás beszüntetését. Ez következik a Pp. 541. és 543. §-aiban foglalt rendelkezésekből, mert ha a felülvizsgálati bíróság hivatalból is feloldhat, vagy hivatalból is beszüntetheti az eljárást, akkor is, ha a fél az ítélet érdemi megváltoztatását kéri, nem szenvedhet kétséget, hogy a fél is terjeszthet elő eziránt vagylagos kérelmeket, más szóval több jogot érvényesíthet.

Természetesen más kérdés, hogy több jog érvényesítése esetén, ha azok mindegyike fennáll, a felülvizsgálati bíróságnak melyik alapján kell elsősorban határozni. Erről azonban majd lentebb lesz szó. (11. §.)

A félnek felülvizsgálati joga keletkezik azon az alapon is, hogy a felelőbíró bíróság a tényállást helytelenül állapította meg. Ha már most ő az ítéletet ez alapon akarja megtámadni, ennek a felülvizsgálati kérelemben kifejezetten kell történnie, mert különben az nem vehető figyelembe. (Pp. 534. §.)

Végül, amennyiben a fél a felülvizsgálati eljárásban megengedett bizonyítékokat akar érvényesíteni, felülvizsgálati kérelmében ezeket is elő kell adnia.

Ha a felsorolt kellékek valamelyike hiányzik, a felülvizsgálati kérelmet hivatalból vissza kell utasítani. Kivételt képeznek azok a tények, melyek a felülvizsgálati jog substantiálizálásához szükségesek s kivételt képeznek az azokra vonatkozó bizonyítékok, mert ezeket a fél — a mulasztás vétlenségének igazolása mellett — a szóbeli tárgyaláson pótolhatja. (Pp. 535. §.)

A felülvizsgálati kérelem — a Pp. álláspontja szerint — nem előkészítőirat, hanem érdemleges perirat.

Az abban előterjesztett kérelmet sem megváltoztatni, sem a kérelem tárgyát felebb emelni nem lehet. (Pp. 533. §.)

Ha tehát a fél az ítélet feloldását kérte, szabályképpen a szóbeli tárgyaláson nem kérheti a per beszüntetését, sem az ítélet érdemi megváltoztatását. Vagy ha a fél az ítéletet csak részben támadta meg, a szóbeli tárgyaláson már nem élhet az egész ítélet ellen felülvizsgálati kérelemmel. Az ellenkező azonban meg van engedve. Ha tehát a fél az egész ítéletet támadja meg, kérelmét a szóbeli tárgyaláson az ítélet egy részére korlátozhatja. Ez következik abból, hogy a fél felülvizsgálati kérelmét vissza is vonhatja. S minthogy a fél felülvizsgálati jogáról — habár csak bizonyos korlátok között — le is mondhat, amennyiben több felülvizsgálati jogot érvényesített, a szóbeli tárgyaláson kérelmét egyik vagy másik felülvizsgálati jogra szoríthatja s csak annak alapján kérhet ítéletet.

A most mondottak alól azonban több kivétel van, úgy hogy e kérdést részletesebben kell vizsgálnunk. A kérdés különben szorosan összefügg azzal a kérdéssel, hogy mire terjed ki a felülvizsgálati bíróság jogköre, amiről azonban lentebb lesz szó s a tétel indokolását is ott adjuk. (L. 11. §.)

Most itt csak azt nézzük, mennyiben szenved kivételt a Pp. 533. §-ának ama rendelkezése, mely szerint a felülvizsgálati kérelemben előterjesztett kérelmet a szóbeli tárgyaláson sem megváltoztatni, sem a kérelem tárgyát felebb emelni nem lehet.

A kérelem megváltoztatása azt jelenti, hogy a fél az eredetileg (t. i. a felülvizsgálati kérelemben) érvényesített

felülvizsgálati jog helyett egy másik felülvizsgálati jogot érvényesít s ugyancsak idetartozik az az eset is, amidőn az eredetileg érvényesített felülvizsgálati jog mellett a szóbeli tárgyaláson a fél vagylagosan egy másik felülvizsgálati jogot is érvényesít.

Viszont a kérelem felebbemelése alatt azt értjük, hogy a fél a felülvizsgálati kérelemmel csak részben megtámadott ítéletet a szóbeli tárgyaláson akár az eredetileg érvényesített, akár egy másik felülvizsgálati jog alapján egészben támadja meg.

A felülvizsgálati jog alapját az képezi, hogy a felebbezési bíróság ítéletével létesült perbeli állapot a jognak nem felel meg, ami aztán rendszerint valami anyagi vagy perjogi szabálysértésben jut kifejezésre.

A perjogi szabálysértés kétféle lehet, t. i. olyan, amelyet a bíróság a per bármely szakában hivatalból köteles figyelembe venni és olyan, amelyet a bíróság csak akkor vehet figyelembe, ha a fél amiatt kifejezetten megtámadja az ítéletet.

A felülvizsgálati jog a felebbezési bíróság ítéletével létesült perbeli állapot megváltoztatására irányul.

A perbeli állapot megváltoztatása pedig történhetik vagy az ítélet megváltoztatása, vagy annak feloldása, vagy az eljárás beszüntetése, vagy a kereset, illetve felebbezés visszautasítása által. (Természetes, hogy e két utóbbi az illető eljárás beszüntetését is jelenti.)

Ugyanannak a jogi hatálynak előidézésére a félnek több joga is keletkezik. Így azután különböztetnünk kell:

1. hogy a jogszabálysértés, melynek alapján a félnek felülvizsgálati joga keletkezett, hivatalból veendő-e figyelembe, vagy sem s

2. hogy a különböző jogszabálysértéseken nyugvó felülvizsgálati jogok ugyanazon jogi hatályt idézik-e elő, vagy sem.

A) Hivatalból figyelembe veendő jogszabálysértések azok, melyek alapján a félnek azért keletkezik felülvizsgálati joga, mert

a) a kereset érvényesítése egyáltalán nem tartozik a

polgári perútra, vagy hogy külön eljárásnak van fenntartva (Pp. 180. §. 1. p.);

b) hogy a törvény szerint a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie (Pp. id. §. 2. p.);

c) mert a bíróságnak nem volt hatásköre, az 522. §. 2. bekezdésében említett kivétellel.

d) mert valamelyik félnek nem volt perképesége, illetőleg törvényes képviselője mellőzve volt, vagy nem igazoltatott (Pp. 505. §. 1. p.);

e) mert valamelyik fél helyett egy harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el (Pp. id. §. 2. p.);

f) mert valamelyik fél ellenfelét, előtte tudvalevő tartozkodó helyének elhallgatásával, mint ismeretlen tartozkodásut, vagy az előtte ismeretes örökösöket, mint ismeretleneket idézte perbe (Pp. id. §. 3. p.);

g) mert a felebbezési eljárásban a bíróság nem volt szabályszerűleg alakítva, ideértve azt az esetet is, ha a tárgyalásnál jegyzőkönyvvezető nem volt alkalmazva (Pp. 504. §. 1. pontja);

h) mert a megtámadott ítélet hozatalában törvénynél fogva kizárt bíró vett részt, ha a kizárást sikertelenül kérték (Pp. id. §. 2. p.);

i) mert a megtámadott ítélet hozatalában olyan bíró vett részt, akit a fél kifogása következtében kizártak (Pp. id. §. 3. p.);

k) mert a jegyzőkönyvezésre vonatkozó szabályok megsértésével, a felek vagy képviselőik írtak be, vagy mondtak be nyilatkozatokat. (Pp. id. §. 5. p.)

Az A), a–k) alatt felsorolt szabálysértések a felülvizsgálati eljárásban hivatalból vétetnek figyelembe, de a g), h), i) és k) alattiak csak akkor, ha azok a felebbezési bíróság előtti eljárásban merültek fel.

B) Azok a jogszabálysértések, melyek alapján keletkezett felülvizsgálati jogok ugyanazon jogi hatályt idézik elő, a következők:

I. az ítélet megváltoztatását vonják maguk után :

1. érdemi ítéletnél az anyagi jogszabálysértés általában.

Bármilyen s ha esetleg több anyagi jogszabálysértés forog is fenn, az azok alapján keletkezett felülvizsgálati jogok mindig az ítélet érdemi megváltoztatását idézik elő. Természetes, hogy itt a per tárgyát képező jogra vonatkozó anyagi jogszabályra kell gondolnunk, mely a legtöbbször magánjogi szabály;

2. azoknak a perjogi szabályoknak megsértése, melyek a jogvédelmi szükségletre, vagy a perviteli jogosultságra, mint a jogvédelem perbeli előfeltételeire vonatkoznak. Ezek a jogszabályok mindig perjogi szabályok, akkor is, ha egyik vagy másik jogvédelmi előfeltétel szempontjából a magánjogra utalnak.⁴⁾

Ezek a perjogi szabálysértések, illetve az azok alapján keletkező felülvizsgálati jogok úgy az érdemi, mint az ügybeli ítélet megváltoztatására vezetnek. Így a felebbezési bíróság érdemi ítéletét, mely alperest marasztalja, a felülvizsgálati bíróság pl. a jogvédelmi szükséglet hiánya okából (mert a kere et időelőtti) megváltoztathatja s érdemi ítélet helyett ügybeli ítélettel határoz, vagy viszont a felebbezési bíróság ügybeli ítéletét, mellyel a keresetet pl. a megállapítási érdek hiánya miatt elutasítja, megváltoztathatja s a megállapítási érdeket fennállónak jelentheti ki, sőt amennyiben az ítéleti tényállás alapján lehetséges, érdemben is határozhat, tehát ügybeli ítélet helyett más ügybeli ítéletet, vagy esetleg, bár ez bizonyára ritkábban fordul elő, érdemi ítéletet hozhat.

A perítéletektől s az alperesi ellenjogok tárgyában hozott ítélettől ezúttal eltekintünk. Kétségtelen, hogy az ítélet megváltoztatása (szoros értelemben véve) ezeknél is előfordulhat, megváltoztatás esetén azonban a felülvizsgálati bíróság itt mindig csak olyan ítélettel határozhat, mint amilyen a megtámadott ítélet volt, tehát perítélet helyett perítéletet stb. hozhat.

II. Az ítélet feloldását idézik elő :

1. a fentebb A), g), h), i) és k) pontok alatt említett

⁴⁾ V. ö. szerző: i. m. 130. s k. 11.

perjogi szabálysértések alapján keletkezett felülvizsgálati jogok ;

2. az azon az alapon keletkezett felülvizsgálati jogok, hogy az eljárás nyilvánosságára vonatkozó szabályok meg vannak sértve, vagy hogy a megtámadott ítélet a perfelvételi határnap elmulasztása alapján volt hozva, holott a törvény értelmében mulasztás nem forgott fenn. (Pp. 504. §. 4. és 6. p.)

Az itt 2. alatt említett jogszabálysértés hivatalból nem vétetik figyelembe.

III. Az eljárás beszüntetését okozzák :

1. a fentebb A), a), b), c), d), e) és f) pontok alatt felsorolt perjogi szabálysértések alapján keletkezett felülvizsgálati jogok. Megjegyzendő azonban, hogy a bíróság az f) pont esetében mindig, az e) pont esetében pedig akkor, ha a kereset, illetve a felebbezés meghatalmazás nélkül lett volna benyújtva, a keresetet, illetve — megfelelő esetben — a felebbezést utasítja vissza, aminek azonban kereset visszautasítás esetén ugyanaz a jogi hatálya van, mint a per beszüntetésének. A felebbezés visszautasítása, ami nemcsak meghatalmazás hiánya okából történhetik, csak a felebbezési eljárás hatályát szünteti meg.

2. A perfüggőség s a kizárólagos illetékesség figyelembevételének elmulasztása által elkövetett perjogi szabálysértésen alapuló felülvizsgálati jogok. Ezek az 1. alattiaktól különböznek azáltal, hogy a felülvizsgálati eljárásban hivatalból figyelembe nem vehetők. (Pp. 540. §., sőt a Pp. 677. §-a szerint házassági perekben a kizárólagos illetékesség hiányát a felebbezési bíróság is csak a 640. és 641. §-ok esetében veszi hivatalból figyelembe.)

3. Az alperes ellenjogait megállapító perjogi szabályok megsértése folytán keletkezett felülvizsgálati jogok, nevezetesen, hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárnia (Pp. 180. §. 4. p.), hogy a felperes a megelőző eljárásnak a 186. és 439. §-ok alapján megállapított költségét — a törvény értelmében — meg nem térítette (Pp. id. §. 7. p.) s hogy a felperes a perköltségre nézve biztosítékot nem adott.

(Pp. id. §. 8. p.) Ez utóbbi tekintetben azonban megjegyzendő, hogy a biztosíték összegének kérdésében nincs helye felülvizsgálatnak, miután itt már a felelősség is ki van zárva. (Pp. 182. §.)

4. Azoknak a perjogi szabályoknak megsértése alapján keletkezett felülvizsgálati jogok, mely szabályok szerint a per az értékre való tekintet nélkül a törvényszék hatáskörébe tartozik.

Ezek előrebocsátása után áttérhetünk a feltett kérdés megoldására, nevezetesen először is arra, hogy a fél mennyiben változtathatja meg a felülvizsgálati kérvényben előterjesztett kérelmét:

1. Ha a fél olyan felülvizsgálati jogot érvényesít, mely valamely — a per tárgyára vonatkozó — *a n y a g i* jogszabálysértésből keletkezett, a szóbeli tárgyaláson *m á s a n y a g i* jogszabálysértésen alapuló felülvizsgálati jogot is felhozhat, pl. az anyagi jogszabálysértést a fél abban látja, hogy a bíróság őt egy elévült követelés megfizetésére kötelezi, a szóbeli tárgyaláson pedig felhossa, hogy a felelősségi bíróság azért sértett anyagi jogszabályt, mert a követelés valamely jogügyletet érvénytelenítő ok miatt létre sem jött. Természetes azonban, hogy ez csak annyiban lehetséges, amennyiben új *t é n y e k* felhozása nélkül lehetséges a jogügylet érvénytelenségének megállapítása.

Mint hogy azonban ebben az esetben mindkét felülvizsgálati jog ugyanazt a hatályt, t. i. az ítélet érdemi megváltoztatását eredményezi, az újabb felülvizsgálati jog felhozása a kérelem megváltoztatásának nem tekinthető.

2. Ha a fél valamely a per tárgyára vonatkozó *a n y a g i* jogszabálysértésből eredő felülvizsgálati jogot érvényesít s kéri az ítélet megváltoztatását, a szóbeli tárgyaláson olyan *p e r j o g i* szabálysértésen alapuló felülvizsgálati jogot is felhozhat, melyek a jogvédelem perbeli előfeltételeire vonatkoznak, vagy pedig olyan körülményeket illetnek, melyek a Pp. 540. §-ában vannak felsorolva, ha azonban a megsértett perjogi szabály a jogvédelemnek olyan előfeltételére vonatkozik, amely az 540. §-ban említett esetek közé nem tartozik

(pl. megállapítási érdek, keresetőség⁵⁾), az annak alapján keletkezett felülvizsgálati jog csak úgy érvényesíthető, ha az új tények behozatala nélkül lehetséges, holott az 540. §-ban felsorolt esetekben arra való tekintet nélkül is, amennyiben perbeli tényekről van szó.

Az ilyképpen érvényesített felülvizsgálati jog alapján kérheti az ítélet megváltoztatását, pl. a megállapító ítélet helyett a megállapítási érdek hiánya okából elutasító ítéletet stb., továbbá az ítélet feloldását, vagy az eljárás megszüntetését (esetleg a kereset, illetve felelkezés visszautasítását).

3. Ha azonban a fél felülvizsgálati joga olyan per jogi szabálysértésből keletkezett, mely per jogi szabályok nem vonatkoznak a most 1. és 2. alatt említett körülményekre s ha e jogát csak a szóbeli tárgyaláson hozná fel, úgy az figyelembe vehető nem volna, vagyis annak alapján nem kérhetne sem feloldást, sem perbeszüntetést, ha a felülvizsgálati kérelemben anyagi jogszabálysértés alapján az ítélet megváltoztatását kérte volna.

4. Ha a fél valamely per jogi szabálysértésből eredő felülvizsgálati jog alapján feloldást kér, a szóbeli tárgyaláson nem érvényesíthet olyan felülvizsgálati jogot, amely valamely anyagi, avagy hivatalból figyelembe nem vehető per jogi szabálysértésből keletkezett (pl. a perfüggőség, vagy a kizárólagos illetékességre vonatkozó szabályok megsértéséből). Tehát feloldás helyett nem kérheti az ítélet megváltoztatását, sem a per megszüntetését, de ez utóbbit kérheti a fentebb A), a), b), c), d), e) és f) alatt felsorolt esetekben, illetve e két utóbbi esetben kérheti a kereset (illetve felelkezés) visszautasítását.

5. Ha a fél per jogi szabálysértésből keletkező felülvizsgálati joga alapján a per megszüntetését kéri, a szóbeli tárgyaláson anyagi jogszabálysértésből eredő felülvizsgálati jogot egyáltalán nem, per jogi szabálysértésből

⁵⁾ Hogy az ezekre vonatkozó szabály per jogi szabály, arra nézve l. szerző: i. m. 113. s k. ll.

eredő felülvizsgálati jogot pedig csak annyiban érvényesíthet, amennyiben a jogszabálysértés hivatalból veendő figyelembe, tehát nem kérheti az ítélet megváltoztatását s nem kérheti az ítélet feloldását sem azon az alapon, hogy a felebbezési bíróság valamely hivatalból figyelembe nem vehető perjogi szabálysértést követett el, pl. megsértette a nyilvánosságra vonatkozó szabályokat, de kérhet feloldást a fentebb *A), g), h), i)* és *k)* alatt említett esetekben.

Ezek szerint tehát a felülvizsgálati kérelem megváltoztatása, vagyis a felülvizsgálati kérelemben érvényesített felülvizsgálati jog helyett egy más felülvizsgálati jog érvényesítése — itt tekintet nélkül arra, hogy e jogok ugyanazon jogi hatályt idézik-e elő vagy sem, — akkor lehetséges, ha az újonnan érvényesített felülvizsgálati jog hivatalból és zlelendő perjogi szabálysértésből ered, vagy pedig ha az újonnan érvényesített felülvizsgálati jog ugyanazt a jogi hatályt idézi elő és ha olyan jogszabály megsértéséből keletkezik, melynek alkalmazásában a felülvizsgálati bíróság nincs a felek által felhozottakhoz kötve.⁶⁾

A felülvizsgálati kérelem tárgyának felebbemelését a Pp. nem engedi meg. E szabály alól is azonban kivételnek van helye s így másodszor azt kell néznünk, hogy mennyiben emelhető fel a felülvizsgálati kérelem?

1. Ha a fél valamely anyagi jogszabály megsértéséből eredő felülvizsgálati jog alapján az ítélet egy részének megváltoztatását kéri, a szóbeli tárgyaláson sem ezen, sem más anyagi jogszabálysértésből keletkező felülvizsgálati jog alapján nem kérheti az ítélet másik részének megváltoztatását.

⁶⁾ Ilyenek általában az ú. n. anyagi szabályok. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy bár ezek alatt közönségesen a magánjogi szabályokat szokták érteni, a perjognak is vannak anyagi szabályai, melyek vagy kizárólag perjogi szabályok, pl. a perviteli jogosultság csődmegtámadási perekben, vagy pedig elsősorban legalább perjogi szabályok, pl., ahol a perjog a marasztalási érdeket az igény beálltához köti. V. ö. szerző: i. m. 8. és 9. §§.

2. Ha a fél valamely per jogi szabálysértés miatt az ítélet egy részét támadja meg, a szóbeli tárgyaláson sem ezen, sem más per jogi szabálysértésen alapuló felülvizsgálati jog alapján nem kérheti az ítélet meg nem támadott részének megváltoztatását (pl. az alperes az 1000 koronában marasztaló ítéletnek 700 koronát kitevő része ellen, időelőttiség okából (jogvédelmi szükséglet hiánya) él felülvizsgálattal, az ítélet meg nem támadott részének megváltoztatását sem ezen, sem más per jogi szabálysértés alapján nem kérheti), nem kérheti annak feloldását, sem pedig az ítélet meg nem támadott részére vonatkozólag a per beszüntetését.

3. A most mondott szabály alól azonban kivételnek van helye a Pp. 505. §. 1—3. pontjai eseteiben. T. i. ha a fél akár anyagi, akár per jogi szabály megsértéséből eredő felülvizsgálati joga alapján az ítéletnek csak egy részét támadja is meg felülvizsgálati kérelemmel, pl. ha a felebbezési bíróság alperest 1000 korona megfizetésére kötelezte s ő az ítéletnek csak 600 koronát kitevő része ellen él felülvizsgálattal s az ítélet e részének megváltoztatását, feloldását, illetőleg a pernek csak ilyen terjedelemben való beszüntetését kérte is, a szóbeli tárgyaláson a pernek az egész ügyre leendő beszüntetését, illetve a keresetnek (esetleg a felebbezésnek) egészben leendő visszautasítását kérheti; tehát kérelmét meg is változtathatja s annak tárgyát felebb is emelheti olyan felülvizsgálati jog alapján, mely azért keletkezett, mert

a) valamely félnek nem volt perképessége, illetve törvényes képviselője mellőzve volt, vagy nem igazoltatott;

b) mert valamelyik fél helyett harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el és

c) mert valamelyik fél ellenfelét, előtte tudvalevő tartózkodó helyének elhallgatásával, mint ismeretlen tartózkodásút, vagy az előtte ismeretes örökösöket mint ismeretlenséket idéztette perbe. (Pp. 505. §. 1—3. p.)

Ellenben más egyéb, habár hivatalból figyelembe veendő per jogi szabálysértésből keletkező felülvizsgálati jog alapján, a fél a kérelem tárgyát felebb nem emelheti.

II. A felülvizsgálati kérelem felterjesztése.

Ahhoz, hogy a felülvizsgálati eljárás meginduljon, okvetlenül szükséges, hogy az arra jogosítottak (s ilyen az is lehet, aki eddigelé a perben még nem vett részt) valamelyike felülvizsgálati kérelemmel éljen, a felülvizsgálati eljárást hivatalból megindítani nem lehet.

Felülvizsgálati kérelem nélkül tehát — jöllehet az, mint láttuk, nem előfeltétele a felülvizsgálati eljárásnak — az eljárás éppen úgy nem képzelhető, mint ahogyan kereset nélkül per sincs.

Valamint azonban a kereset egymagában nem elegendő a per megalapításához, úgy egymagában a felülvizsgálati kérelem sem létesíti a felülvizsgálati eljárást, hanem szükséges, hogy a bíróság a felülvizsgálati kérelmet elfogadja.

A felülvizsgálati bíróságnak azt a cselekvényét, melylyel a felülvizsgálati kérelmet elfogadja, vagy visszautasítja, a felülvizsgálati kérelem elintézésének nevezzük. Hogy azonban ez megtörténhessék, szükséges, hogy a felebbezési bíróság a felülvizsgálati kérelmet a felülvizsgálati bírósághoz felterjessze.

A felülvizsgálati kérelmet ugyanis a felebbezési bíróságnál kell benyújtani, annak elintézése azonban, még akkor is, ha elkésve adatott volna be, vagy felülvizsgálatilag meg nem támadható ítélet ellen intéztetett volna, a felülvizsgálati bíróság hatáskörébe tartozik s a felebbezési bíróság teendője itt mindössze abban áll, hogy a felülvizsgálati kérelmet — az ügyre vonatkozó iratoknak, szükség esetén az alsó bíróságtól való bekövetelése után — a felülvizsgálati bírósághoz felterjessze.

Ily értelemben aztán a felebbezési bíróság felterjesztése is a felülvizsgálati eljárást létesítő cselekvények közé tartozik.

A felterjesztésnél a Pp. 483. §-át kell megfelelően alkalmazni. (Pp. 528. §.)

A Pp. tehát a felülvizsgálati kérelem felterjesztésére sem tűz ki bizonyos határidőt, mint a S. T., hanem itt is

szabályképpen áll, hogy be kell várni, míg a felülvizsgálati határidő valamennyi félre nézve lejár, mihelyt azonban ez bekövetkezett, sőt, ha valamennyi félnek a felülvizsgálati kérelme előbb beérkezett, a határidő lejártára való tekintet nélkül, haladéktalanul kell a felterjesztést eszközölni.

E szabály alól egy kivétel mégis van, nevezetesen, ha a felebbezési bíróság ítélete felülvizsgálatra való tekintet nélkül végrehajtható. (Pp. 509. §.) Mert ez esetben az alperes felülvizsgálati kérelmét haladéktalanul fel kell terjeszteni.

Hogy az ügyre vonatkozó iratok is felterjesztendők, fentebb már említettük s itt is áll a szabály, mely szerint az első, vagy a felebbezési bíróság előtt a felülvizsgálati eljárás alatt netalán folytatandó eljárásban szükséges iratok, ha pedig ezeket a felülvizsgálati eljárásban nem lehetne nélkülözni, a szükséges másolatok, illetve kivonatok visszatartandók. Ha az iratok korábbi felülvizsgálat következtében a felülvizsgálati bírósághoz már fel vannak terjesztve, azt a későbbi felterjesztésben meg kell jegyezni.

III. A felülvizsgálati kérelem elintézése.

Ha a felebbezési bíróság a felülvizsgálati kérelmet a felülvizsgálati bírósághoz felterjesztette, ez utóbbi mindenképp előtt azt vizsgálja, hogy a felülvizsgálati kérelem a felülvizsgálati eljárás létesítésére alkalmas-e és hogy a felülvizsgálati eljárás előfeltételei megvannak-e, vagy sem.

A felülvizsgálati kérelem csak akkor alkalmas a felülvizsgálati eljárás létesítésére, ha a Pp. 527. §. 1—3. pontjaiban meghatározott kellékekkel bír, amely kellékekről fentebb már részletesen megemlékeztünk, továbbá csak akkor, ha az ügyvéd által lett benyújtva.

Ha a törvényes kellékek valamelyike hiányzik, valamint, ha a felülvizsgálati kérelem ügyvédi képviselet nélkül lett benyújtva, az hivatalból visszautasítandó.

Hogy a törvényes kellékek hiánya megakadályozza a

felülvizsgálati bíróságot abban, hogy az eljárás létesítésénél közreműködhessék, az a felülvizsgálati kérelemről mondottak után bővebb magyarázatra nem szorul, mert ha a bíróság már a keresetet is visszautasíthatja, annak peralapításra alkalmatlan volta miatt, úgy itt a visszautasítás annál inkább indokolt, mert a Pp. a felülvizsgálati kérelmet úgy tekinti, mint a felülvizsgálati perorvoslat önálló alapját, mely tehát nem előkészítőirat, amelytől való eltérés — mondhatjuk úgy is — amelynek megváltoztatása a szóbeli tárgyaláson — csak a fentebb ismertetett — szűk korlátok között van megengedve.

Hogy pedig az ügyvédi képviselő hiánya ugyancsak a felülvizsgálati kérelem visszautasítását vonja maga után, az természetes következménye annak, hogy a felülvizsgálati eljárásban a Pp. ügyvédi kényszert létesít, mely alul kivétel csak a Pp. 97. §-ában felsorolt személyekre van megállapítva.

A felülvizsgálati kérelmet azonban nemcsak a most említett esetekben kell hivatalból visszautasítani, hanem akkor is, ha az valamely más, nem pótolható hiány miatt visszautasítandónak mutatkozik. (Pp. 529. §.)

A Pp. csak általánosságban emlékezik meg a nem pótolható hiányokról. Ilyen lehet pl. a perképeség hiánya, az ügyvédi képviselő hiánya, amit az 529. §. indokolása fel is említ.

Nézetünk szerint a Pp. ezen rendelkezése — eltekintve az ügyvédi képviselő hiányától, mely minden esetben a felülvizsgálati kérelem visszautasítását vonja maga után — csak azokra a kivételes esetekre vonatkozhatik, amelyekben olyan személy él felülvizsgálati kérelemmel, aki a felelőzési bíróság előtti eljárásban még nem vett részt. Ennek a felülvizsgálati kérelme ugyanis a nem pótolható hiány, pl. a jogképeség hiánya okából visszautasítható.

A felelőzési bíróság előtti eljárásban már részt vett felekkel szemben azonban nem minden nem pótolható hiány vonhatja maga után a felülvizsgálati kérelem visszautasítását.

Igy ha egy — a felebbezési bíróság előtti eljárásban is szereplő — fél, tehát a felperes, vagy az alperes élt felülvizsgálati kérelemmel, annak visszautasítása csak az 527. §-ban meghatározott kellékek, vagy az ügyvédi képviselet hiánya miatt történhetik.

A felülvizsgálati kérelem visszautasításának ugyanis az a következménye, hogy a felebbezési bíróság ítélete most már jogerőre emelkedik.

Éppen azért a visszautasítás ily esetben nemcsak nem valósítaná meg a perorvoslat célját, hanem ellenkezőleg, meghiúsítaná azt.

Ha ugyanis a felebbezési bíróság pl. úgynevezett perítéletet hozott — mondjuk a perképesség hiánya miatt — s a pert beszüntette s a fél ezért élt felülvizsgálati kérelemmel, annak visszautasítása a perítélet jogerőre emelkedését eredményezné, holott kétségtelen, hogy ilyenkor a felülvizsgálati bíróságnak éppen afelett kell döntenie, hogy a perképesség hiányzik-e valóban, vagy sem s a tárgyalás eredményéhez képest a felebbezési bíróság ítéletét vagy helyben kell hagynia, vagy meg kell változtatnia. Visszautasításnak tehát nem lehet helye akkor sem, ha a perképességgel nem bíró fél érne felülvizsgálati kérelemmel.

Ugyan így áll a dolog akkor is, ha a felebbezési bíróság pl. a jogképesség hiánya okából emelt kifogást elvetette s a fél emiatt felülvizsgálati kérelemmel érne s a felülvizsgálati bíróság a jogképesség hiányát fennforognak látná.

Ilyenkor a kérelem visszautasítása a felebbezési bíróság ítéletének jogerőre emelkedését eredményezné, holott ilyen esetben a felülvizsgálati bíróságnak éppen az lesz a feladata, hogy a megtámadott ítéletet megváltoztatván, a pert beszüntesse.

Még visszásabb volna az, ha a felebbezési bíróság, elvetvén a jogképesség hiányára alapított kifogást, az ügy érdemében határozná s ez ellen a jogképességgel — állítólag — nem bíró fél felülvizsgálati kérelemmel élvén, azt a felülvizsgálati bíróság a jogképesség hiánya miatt visszautasí-

taná. Mert ilyenkor a felebbezési bíróság érdemi ítélete emelkednék jogerőre.

A Pp. ama rendelkezéséből, hogy a felülvizsgálati kérelem a nem pótolható hiány miatt visszautasítandó, következik, hogy amennyiben a felülvizsgálati kérelem pótolható hiányokban szenved, az kijavítás végett — záros határidő kitűzése mellett — visszaadandó. (Pp. 547. §.)

Ilyen pótolható hiány pl. az ügyvédi meghatalmazásnak (Pp. 110. §.) vagy az ügyvédi ellenjegyzésnek hiánya.⁷⁾

Ha a felülvizsgálati kérelem a felülvizsgálati eljárás létesítésére alkalmas volna is, úgy az mégis hivatalból lesz visszautasítandó, ha az eljárás valamelyik előfeltétele (l. fentebb 7. §.) hiányzik.

Ha az eljárás előfeltételei is megvannak, a bíróság azonban hatáskörrel nem bír, visszautasításnak helye nincs, de a felülvizsgálati kérelmet a kir. Kúriához kell felterjeszteni, illetve a kir. táblához kell áttenni.

Minthogy pedig a felülvizsgálati kérelem bármilyen elintézése csak azáltal a bíróság által történhetik, amelyik az ügyre hatáskörrel bír, — jöllehet a hatáskör, mint láttuk, nem előfeltétele az eljárásnak — mégis a felülvizsgálati bíróság elsősorban azt köteles vizsgálni s csak ha hatáskörét megállapította, következhetik a felülvizsgálati kérelem alkalmas, vagy alkalmatlan voltának, illetve az eljárás előfeltételei fenn- vagy fenn nem állásának vizsgálata.

A felülvizsgálati bíróság azonban mindezekben a kérdésekben csak akkor határoz, ha a felülvizsgálati tanács elnöke a kérelmet valamely okból visszautasítandónak véli, mert ellenkező esetben, ha t. i. az elnök a kérelem visszautasítására semmi okot nem lát fennforogni, a felülvizsgálati kérelem elintézése — ami, ha szóbeli tárgyalás tartandó, a határnapnak az ügy előadására és tárgyalására való kitűzésében s a felek értesítésében áll — az ő jogkörébe tartozik. (Pp. 529. és 530. §§.)

⁷⁾ Ellenk. a S. T. De nem pótolható az ügyvédi képviselő hiánya, mint azt G a á r mondja: i. m. II. k. 529. §-hoz. 151. l.

Ha ellenben az elnök úgy találja, hogy a felülvizsgálat nem tartozik annak a bíróságnak a hatáskörébe, melyhez a kérelem felterjesztetett, vagy ha a felülvizsgálati kérelem a már említett okokból visszautasítandónak mutatkozik, sem a felterjesztés, illetve áttétel, sem a visszautasítás kérdésében nem intézkedhetik, hanem köteles a felülvizsgálati kérelmet a felülvizsgálati tanács elé terjeszteni, mely annak elfogadása, vagy visszautasítása kérdésében a felek meghallgatása nélkül határoz. (Pp. 529. §.)

Ha a felülvizsgálati tanács a bíróság hatáskörét megállapítva, a felülvizsgálati kérelmet visszautasítja, határozatát közölni kell a felekkel. (Ez következik az 529. §. ut. bek.-ből.)

Ha ellenben a felülvizsgálati kérelmet elfogadja, határozata a felekkel nem közöltetik, hanem ilyenkor az elnök az 530. §-nak megfelelően jár el, tehát úgy, mintha a kérelmet önállóan intézte volna el.

Ha pedig a felülvizsgálati tanács hatáskörét nem állapítja meg, úgy a kir. tábla felülvizsgálati tanácsa az iratokat hivatalból is a kir. Kúriához terjeszti fel, a kir. Kúria felülvizsgálati tanácsa pedig az iratokat a kir. táblához teszi át és pedig akkor is, ha a kir. tábla hatáskörének hiányát már kimondotta volna, vagyis ha a felterjesztés a felülvizsgálati bíróság által történt volna. A kir. Kúria határozata aztán, mint láttuk is, úgy a kir. táblát, mint a feleket kötelezi.

Ilyen áttételnek a kir. Kúria részéről csak addig van helye, amíg a Kúria felülvizsgálati tanácsának elnöke, vagy felülvizsgálati tanácsa az ügy előadására és tárgyalására hatánapot nem tűzött, mert ennek megtörténte után az áttétel sem nem kérhető, sem el nem rendelhető. (Pp. 529. §.) L. még a fentebb mondottakat.⁸⁾

Ha a felülvizsgálati tanács elnöke a felülvizsgálati kérelemnek a tanács elé terjesztését nem tartja szükségesnek,

⁸⁾ De ha a kir. táblánál a tárgyaláson tűnik ki a hatáskör hiánya, az iratokat át kell tenni a Kúriához.

illetve, ha a tanács a felülvizsgálati kérelmet elfogadja, következik annak érdemleges elbírálása, értve itt érdemleges elbírálás alatt azt, hogy a felülvizsgálati bíróság most már annak a kérdésnek vizsgálatába bocsátkozik, hogy a felülvizsgálati kérelemben állított felülvizsgálati jog fennáll-e, vagy sem.

Ez a Pp. rendelkezése szerint kétféleképpen történhetik, t. i. vagy szóbeli tárgyalás útján, vagy nyilvános előadás alapján.

A szabályt az előbbi képezi. Az utóbbi — bár kötelezőleg — de mégis csak kivételképpen van megállapítva, ha t. i. a Pp. 545. §-ának esete forog fenn.

Ott is azonban, ahol a felülvizsgálati kérelem szóbeli tárgyalás útján intézendő el, a szóbeliség nem kötelező, hanem csak kiegészítő, vagyis a bírói cognitio tárgyát az iratokban előadottak képezik, ellenben a szóbeli előadások, melyek különben is rendszerint csak az írásban már előadottak megismétlései, a bírói cognitio köréből általában ki vannak véve s az olyan szóbeli előadások, melyek az iratokban nem foglaltatnak, csak kivételesen, t. i. amennyiben új tényekre és bizonyítékokra vonatkoznak s amennyiben a fél igazolni tudja, hogy iratában hibáján kívül nem érvényesítette azokat (Pp. 535. §.) vehetők figyelembe. (L. azonban a felülvizsgálati kérelemnél mondottakat.)

Jóllehet a szóbeliség csak kiegészítő a felülvizsgálati eljárásban, úgy mégis a szóbeli tárgyalás megtartása — az 545. §. esetén kívül — feltétlenül kötelező, azt mellőzni s ahelyett a felülvizsgálati kérelmet nyilvános előadás alapján elbírálni, a felek egybehangzó kérelme folytán sem szabad.

Másfelől azonban a felek elmaradása a felülvizsgálati tárgyalásról, annak megtartását nem akadályozza, ami ismét következménye a felülvizsgálati eljárásban uralkodó kiegészítő szóbeliség elvének.

9. §. A felülvizsgálati eljárás alanyai.

I. Felek.¹

A felülvizsgálati eljárásban felek alatt elsősorban azokat kell érteni, akiket a felülvizsgálati bíróság a tárgyalásról a Pp. 530. §-a szerint értesíteni köteles.

Ily értelemben felek : a felülvizsgálattal élő fél s ennek mellékbeavatkozója s a Pp. 80. §-a szerinti megítélés alá eső pertárs, aztán a felülvizsgálattal élő fél ellenfele, ennek mellékbeavatkozói és pertársai.

Másodsorban azonban felek alatt mindazokat kell érteni, akik jogosítva vannak a felülvizsgálati eljárásban részt venni s felülvizsgálati kérelemmel élni, esetleg akkor is, ha az alsó bíróságok előtti eljárásban nem szerepeltek.

Kérdés tehát, kik vannak jogosítva felülvizsgálati kérelemmel élni s kik lehetnek ilyen értelemben a felülvizsgálati eljárásban felek.

Minthogy felülvizsgálati kérelemmel szabályképpen csak az élhet, akinek felülvizsgálati joga van, s minthogy felülvizsgálati joga annak keletkezik, akire a felebbezési bíróság ítéletével létesült perbeli állapot valamelyes vonatkozásban kihatással van s minthogy e perbeli állapot közvetlenül, vagy közvetve azokat érinti, akikre a hozott ítélet

¹) Felek alatt a szó tulajdonképpen értelmében csak azokat lehet érteni, akik saját jogukat teszik per tárgyává, tehát akik felperesi vagy alperesi minőségben perben állanak, továbbá ezek jogutódait. Ily értelemben aztán fél lehet a házassági semmiségi perben stb. a kir. ügyész s az érdekelt harmadik is, mert saját jogukat érvényesítik. (L. szerző: i. m. 126. l.) Itt azonban a fél fogalmát sokkal tágabb értelemben vesszük s értjük alatta mindazokat, akik a felülvizsgálati eljárásban a bíróság mellett — mint annak alanyai — bármi címen részt vehetnek, tehát pl. a mellékbeavatkozót is, jóllehet ez nem fél. G o t t l: i. m. 411. l. viszont felek alatt itt az ügyvédek s a Pp. 97. §-ában felsorolt személyeket érti. A kir. ügyész ügyféli minőségére nézve a büntető perben l. F i n k e y: A felek fogalma és köre a büntetőjogi per mai elméletében. Pécs, 1914. Különlenyomat. Különösen 38. l.

megállapító tartalmának jogereje kiterjed, a felülvizsgálati kérelem beadására elsősorban a felperes és az alperes vannak jogosítva. Vagyis rendszerint azok a személyek, akik már az alsó bíróságok előtti eljárásban is mint felek szerepeltek.

De jogosítva van a felülvizsgálati kérelem benyújtására a fél jogutóda is, akár a felperes, akár az alperes pártállásán állott is be a jogutódlás, jogosítva van akkor is, ha a fél halála a felebbezési bíróság ítéletének közlése után következett be.²⁾

Jogutód alatt nemcsak az örökös, hanem mindenki értendő, aki a per tárgyát képező magánjogot megszerezte, tehát az is, akire a fél jogát — habár csak a felebbezési bíróság ítéletének meghozatala után — átruházta. Így félnek tekintendő az engedményes is.

Jogutódlás esetén tehát olyan személyek lesznek felek a felülvizsgálati eljárásban, akik esetleg az alsó bíróságok előtti eljárásban nem vettek részt. Következik ez abból is, hogy a perben hozandó ítélet megállapító tartalmának jogereje ezekre is kiterjed.

De ettől eltekintve, más esetben is előfordulhat, hogy a felülvizsgálati eljárásban olyan személyek lépnek fel, mint felek, akik az alsó bíróságok előtti eljárásban nem szerepeltek.

Ezek a személyek két csoportba oszthatók: 1. az első csoportba tartoznak azok, akik a felülvizsgálati eljárásban saját jogukat érvényesítik, akik részére t. i. a felebbezési bíróság ítélete folytán előállott perbeli állapot önálló felülvizsgálati jogot keletkeztet.

²⁾ A Pp. 465. §-a a jogutódlásról az eljárás félbeszakadásával kapcsolatosan intézkedik. Minthogy pedig az eljárás csak a végítélet közlése előtt szakadhat félbe s mihelyt a végítélet közlése megtörtént, félbeszakadásról nem lehet szó, itt a Pp. id. §-a — mint azt Magyar y: i. m. 395. l. kimutatja — nem alkalmazható ugyan, azonban a jogutód, habár nem az id. §. alapján, a felülvizsgálati kérelmet benyújthatja, amint hogy általában mindennemű perorvoslattal élhet.

2. a második csoportba pedig tartoznak azok a személyek, akik — anélkül, hogy a fél képviselői lennének — nem a saját, hanem a fél felülvizsgálati jogát érvényesítik, azért, mert a perviteli jogosultság — mint a jogvédelem egyik perbeli előfeltétele — őket és nem a feleket illeti meg.³⁾

Az 1. csoportba tartoznak: a házasság semmiségi perben a kir. ügyész, aki itt mindenben a fél jogait gyakorolván, már az alsó bíróságok előtti eljárásban is, mint fél szerepelhet, tekintet nélkül arra, hogy a keresetet ő indította-e, vagy sem. (Pp. 644. §.) Ha azonban az alsó bíróságok előtti eljárásban nem is vett részt — a részvételre t. i. ő nincs kötelezve, a Pp. idézett szakasza szerint ő a semmiségi perben fellelphet — önálló felülvizsgálati kérelemmel élhet s azzal a saját felülvizsgálati jogát érvényesíti.

Kiskorúság meghosszabbítása és ennek megszüntetése⁴⁾ iránti perben az árvaszéki ügyész, az atyai hatalmat gyakorló atya, a kiskorú gyámja. (Pp. 704. §.)

A gondnokság alá helyezés iránti eljárásban — amennyiben az keresettel tetetett folyamatba — azok a személyek, akik a Pp. 719. §-a szerint keresetet indíthatnak, de erre való tekintet nélkül is a fél jogait gyakorolják a Pp. 704. §-ának a gondnokság alá helyezés iránti eljárásban való megfelelő alkalmazhatása mellett. (Pp. 720. §.)⁵⁾

A holtnaknyilvánítás iránti eljárásban, az annak megindítására jogosítottak bármelyike csatlakozhatik a kérelem-

³⁾ Ezek sem felek azonban a szó tulajdonképpeni értelmében s a fél fogalma alá csak annyiban foglaljuk, amennyiben azt itt összekapcsoltuk a felülvizsgálati eljárásban való részvételi jogosultsággal. Az első bíróság előtti eljárásban is e minőségükben vesznek részt, de nem felek. V. ö. szerző: i. m. 124. s k. l.

⁴⁾ Ez a Pp. 717. §. ut. bek.-ből következik.

⁵⁾ Az atyai hatalom gyakorlásának megszüntetését megtámadó eljárásban az árvaszéki ügyész és a gyám, mint alperesek szerepelnek, a kereset ezek ellen intézendő, kétségtelen, hogy felülvizsgálat ezek is élhetnek, de a 731. §-ban a 704. §-ra való hivatkozásnak itt azért nincs értelme, mert a nevezettek az alsó bíróság előtti eljárásban, mint pertársak, már részt vesznek. L. Magyary: Perjog. 881. l.

hez s az eljárást folytathatja. (Pp. 739. §.) Minthogy pedig a csatlakozás, mely bizonyos tekintetben a mellékbeavatkozás egyik sajátos esete, kétségkívül az eljárás jogerős befejezéséig lehetséges, a jogosított akkor is élhet felülvizsgálati kérelemmel, ha az alsó bíróságok előtti eljárásban nem vett részt, mint ahogy ezt a mellékbeavatkozó is megteheti, csak hogy míg ez utóbbi — mint látni fogjuk — bizonyos tekintetben a fél akaratához van kötve, addig az itt jogosított arravaló tekintet nélkül járhat el.

A 2. csoportba tartozik a csődtömeggondnok. A Cs. T. szerint a csődnyitás hatályának kezdete után olyan pereket, melyeknek tárgyát a csődtömeghez tartozó javak, vagy jogok képezik, a közadós ellen sem megindítani, sem folytatni nem lehet; a közadós által folyamatba tett perek pedig a tömegre mennek át azon állapotban, melyben azok a csődnyitás idejekor voltak. Ugyanez áll a közadós ellen indított azokra a perekre is, melyeknek tárgyát bejelentés alá nem eső követelés képezi. Ugyanilyen tekintet alá esnek azok a perek is, melyeknek tárgyát bejelentés alá eső követelés képezi, de amelyekben az elsőfokú bíróság már érdemleges határozatot hozott, vagy amelyekben a közadós alperesi minőségben, mint pertárs van érdekelve. (Cs. T. 8., 9., 10. és 11. §§.)

Mindezekben a perekben a tömeggondnokot illeti a perviteli jogosultság, ami következménye a Cs. T. 3. §-ában foglalt ama rendelkezésnek, mely szerint a közadós kezelési és rendelkezési jogosultságát a csődtömeghez tartozó vagyon felett elveszti s az a tömeggondnokra megy át.

A tömeggondnok azonban akkor is, ha már az alsó bíróságok előtti eljárásban részt vett, nem a saját, hanem a közadós jogát érvényesíti. (T. i. a perbeli védelemre való jogot.)⁶⁾

Némileg más tekintet alá esnek azok, akiket — anélkül, hogy a per tárgyát képező magánjog alanyai lennének — perviteli jogosultság illet meg, így pl. a követelés behajtására kirendelt ügygondnok, vagy azok a hitelezők, kiknek

⁶⁾ V. ö. szerző: i. m. 124. s k. II.

javára egy már per alatt álló követelés foglaltatott le. Ezek t. i. szintén nem a saját jogukat érvényesítik, csupán perviteli jogosultságuk van (persze a hitelezőnek csak annyiban, amennyiben a követelés behajtására feljogosítatik) s ha már az alsó bíróságok előtti eljárásban szerepeltek, úgy felülvizsgálati kérelemmel ezen a címen élhetnek. Ha azonban az alsó bíróságok előtti eljárásban a fél maga szerepelt, ők a felülvizsgálati eljárásban csak mint mellékbeavatkozók léphetnek fel felülvizsgálati kérelemmel, aminek pedig korlátozott hatálya van.

Azok a személyek, akik az eddig mondottak szerint felek gyanánt szerepelnek a felülvizsgálati eljárásban, részint olyanok, akik saját jogukat érvényesítik, részint olyanok, akik csak perviteli jogosultsággal bírnak, de nem a saját, hanem a fél jogát gyakorolják.

A felülvizsgálati eljárásban azonban olyan személyekkel is találkozunk, akiknek sem felülvizsgálati joguk, sem perviteli jogosultságuk nincs, azonban mégis élhetnek felülvizsgálati kérelemmel s a felülvizsgálati eljárásban ugyanolyan módon vehetnek részt, mintha felek volnának.

Ide tartozik mindenek előtt a mellékbeavatkozás. De nem a főbeavatkozás. A főbeavatkozási, per ugyanis önálló per, melynek felperese a főbeavatkozó, aki e minőségében a felülvizsgálati eljárásban éppen úgy félként szerepel, mint a főper felperese, vagy alperese.

Nem szenvedhet kétséget, hogy a mellékbeavatkozó a perben nem a saját jogát teszi per tárgyává, ő csak jogilag érdekelve van abban, hogy a felek valamelyike legyen a pernyertes s éppen ennek előmozdítása, tehát valamelyik fél segítése céljából avatkozik a perbe.

Az is kétségtelen azonban, hogy perviteli jogosultsággal sem bír. Éppen ezért az ő szerepe a perben csak másodrendű. Csak arra szolgál, hogy a fél cselekvényeit kiegészítse.

Ez következik a Pp. 88. §-ából, mely szerint a mellékbeavatkozó jogosítva van a fél érdekében a per állása szerint megtehető minden cselekvényt véghezvinni. E cselek-

vényre azonban a dolog természete szerint csak akkor van szükség, ha azokat a fél véghezvinni elmulasztotta volna, ugyanazon perbeli cselekvény ismétlésének mi értelme sem lévén. Azt persze nem kell bevárni a mellékbeavatkozónak, hogy a fél a kérdéses cselekvényt véghezvitte-e, vagy sem, hanem ő ettől függetlenül is végezheti a szükséges perbeli cselekvényeket.

Ha tehát a fél valamely perbeli cselekvényt — a mi esetünkben a felülvizsgálati kérelem beadását — elmulasztaná, ezt pótolná a mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelme, s ha a fél egy bizonyos alapon támadja meg a felebezési bíróság ítéletét, a mellékbeavatkozó más alapra fektetett felülvizsgálati kérelme is figyelembe veendő, amennyiben az a fél cselekvényével ellentétben nem áll.

A Pp. id. §-a ugyanis kimondja, hogy a mellékbeavatkozó cselekvényének a félre nézve csak annyiban van hatálya, amennyiben a fél cselekvényével ellentétben nem áll.

Ebből azután következik, hogy a fél akarata ellen a mellékbeavatkozó nem is járhat el a fél érdekében.

E szabály azonban csak a fél cselekvényére, de nem egyszersmind annak mulasztására is alkalmazandó.

Ennélfogva az a körülmény, hogy a fél felülvizsgálati kérelemmel nem él, vagy a felülvizsgálati eljárásban nem vesz részt, nem rontja le a mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelmének jogi hatályát.

A mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelmét a bíróság csak akkor nem veheti figyelembe, ha a fél a felülvizsgálatról kifejezetten lemond, vagy ha a mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelmének kifejezetten ellentmond.⁷⁾ A fél mulasztása azonban ilyennek nem vélelmezhető.

⁷⁾ V. ö. Seuffert: i. m. 545. §-hoz. 2. p. utalással az 511. §-hoz, 2. b. p.-ra. Kovács M.: i. m. I. k. 88. §-hoz, 154. l. szerint is a fél tétlensége a mellékbeavatkozót nem gátolja.

Ha pedig a fél felülvizsgálati kérelemmel él, annak az elbírálása szempontjából, hogy a mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelme mennyiben vehető figyelembe, a most mondottakon kívül az lesz irányadó, hogy az utóbbi felülvizsgálati kérelme mennyiben áll ellentétben a fél felülvizsgálati kérelmével s hogy a konkrét esetben a fél a felülvizsgálati tárgyaláson új jogokat, illetve tényeket mennyiben érvényesíthet.

Igy ha a fél az ítélet megváltoztatását kérte anyagi jogszabálysértés alapján, a mellékbeavatkozó ugyanazt kérheti más anyagi jogszabálysértés okából. Ha pedig a fél feloldást, perbeszűntetést, vagy kereset-, illetve felebbezés-visszautasítást kér, a mellékbeavatkozó kérheti ugyanazt más perjogi szabálysértés alapján. Kétségtelen, hogy ebben az esetben a mellékbeavatkozó cselekvényei nem állanak ellentétben a fél cselekvényeivel.

Ha a fél ugyancsak anyagi jogszabálysértés alapján az ítélet megváltoztatását kéri, a mellékbeavatkozó kérheti az ítélet feloldását, vagy a per beszüntetését a Pp. 540. §-ában felsorolt okok alapján, de nem vehető figyelembe az ez-iránti felülvizsgálati kérelem, ha azt a most idézett §-ban fel nem sorolt perjogi szabálysértésekre alapítja.

Ha a fél feloldást kér, a mellékbeavatkozó anyagi jogszabálysértésen alapuló megváltoztatás iránti kérelme, vagy hivatalból figyelembe nem vehető perjogi szabálysértésen alapuló beszüntetés iránti kérelme nem vehető figyelembe, de figyelembe vehető a Pp. 180. §. 1., 2. p., az 522. §. 2. bek. s az 505. §. 1–3. p.-ra alapított beszüntetés, illetve kereset, vagy felebbezés visszautasítás iránti kérelme.

Ha a fél a per beszüntetését kéri, a mellékbeavatkozó-nak anyagi jogszabálysértésre alapított megváltoztatás iránti kérelme egyáltalán nem jöhet figyelembe, feloldás iránti kérelme pedig csak annyiban, amennyiben az a Pp. 504. §. 1., 2., 3. vagy 5. pontjára van alapítva.

Ezekben az esetekben ugyanis a félnek magának is joga volna a szóbeli tárgyaláson felülvizsgálati kérelmét megváltoztatni. (L. fentebb.)

Ha azonban a felülvizsgálati bíróság a fél által érvényesített felülvizsgálati jog fenn nem állását állapítván meg, ez alapon az ő kérelmét elutasítja, a mellékbeavatkozó által érvényesített felülvizsgálati jog alapján — annak fennállását feltételezve — orvoslást nyújthat.

A mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelme akkor sem vehető figyelembe, ha az olyan felülvizsgálati jogra van alapítva, melyről a fél kifejezetten lemondott, feltéve, hogy arról egyáltalában lemondhat.

Ha a fél az ítéletnek csak egy részét támadta meg felülvizsgálati kérelemmel, a mellékbeavatkozó az ítélet többi része ellen, vagy az ellen is élhet felülvizsgálati kérelemmel, ami következik abból, hogy az ő felülvizsgálati kérelme — a fentiek szerint — figyelembe vehető akkor is, ha a fél az ítélet ellen egyáltalán nem élt felülvizsgálati kérelemmel. Ha azonban a fél ennek ellentmond, úgy a mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelme hatályát veszti. Itt is azonban a kifejezett ellentmondás, vagy lemondás szükséges, mint a fentebbi esetekben.

Ilyenkor is előfordulhat azonban, hogy a mellékbeavatkozó által a felelbeszési bíróság ítéletének a fél részéről meg nem támadott része ellen intézett felülvizsgálati kérelem, a fél akarata ellenére is figyelembe veendő, nevezetesen, ha a mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelmét a Pp. 505. §. 1—3. p.-jaira alapítja, mert ez esetben maga a fél is jogosítva lenne a kérelem tárgyát felebb emelni.

Csakis így van értelme annak, hogy valaki mellékbeavatkozónak fellépjen, mert máskülönben a félnek nem segíthetne s az ő jogi érdekének érvényesítése illuzórius volna.

De a Pp. 88. §-ának ilyen kiterjesztő magyarázata mellett is igazat kell adnunk Magyarinak,⁸⁾ hogy a mellékbeavatkozónak a fél mellett csak alárendelt szerepe van a perben, mert ha a fél a felülvizgálatról kifejezetten lemond, vagy ha nem élven felülvizsgálattal, a mellék-

⁸⁾ Perjog. 255. s k. l.

beavatkozó felülvizsgálati kérelmének kifejezetten ellentmond, vagy — amennyiben azt megteheti — lemond arról a felülvizsgálati jogról, melyre a mellékbeavatkozó a maga felülvizsgálati kérelmét alapította, utóbbinak nem áll módjában a fél felülvizsgálati jogának érvényesítése.

Általában a mellékbeavatkozó a felülvizsgálati eljárásban csak annyiban és csak olyan jogalapon vehet részt, amennyiben és amilyen jogalapon az a félnek is módjában áll s azért, ha pl. a fél a Pp. 523 §-a szerint nem élhet felülvizsgálati kérelemmel, az a mellékbeavatkozónak sem áll módjában, ha az első bíróság ítéletét annak idején ő sem támadta meg felebbezéssel, vagy ha a fél felülvizsgálati joga azért nem vehető figyelembe, mert olyan eljárási szabálysértésből ered, mely miatt azonnal fel kellett volna szólalnia s ezt elmulasztotta, e felülvizsgálati jogot a mellékbeavatkozó sem érvényesítheti, hacsak annak idején fel nem szólalt az eljárási szabálysértés miatt.

Az eddigiekben azokat az eseteket tartottuk szemelőtt, amelyekben a mellékbeavatkozó — az említett korlátokon belül — a fél akaratótól függőleg vehet részt önállóan a felülvizsgálati eljárásban.

Lehetséges azonban, hogy a mellékbeavatkozó még ilyen értelemben sincs a fél akaratahoz kötve, hanem arra való tekintet nélkül félként szerepelhet a felülvizsgálati eljárásban.

Itt nem arra gondolunk, amikor a fél a mellékbeavatkozó visszautasítását kéri s a bíróság a kérelmet elutasítja s így a mellékbeavatkozó a fél akarata ellenére vesz részt a perben, hanem ettől eltekintve, két esetben a mellékbeavatkozó cselekvényei a fél akarata ellenére és akkor is joghatályosak bírnak, ha a fél cselekvényeivel ellentétben állanak.

a) az első idetartozó eset az, amikor a mellékbeavatkozó a fél jogát érvényesíti ugyan, de a perben hozandó ítélet jogereje — különös törvényhozói intézkedés folytán reá is kiterjed, (Pp. 88. §. ut. bek.) pl. a perfeljegyzés után telekkönyvi jogot szerzett beavatkozónál.

b) a másik eset pedig az, amikor a mellékbeavatkozó

a saját jogát érvényesíti úgy, hogy voltaképpen főbeavatkozónak tekintendő. Így a Pp. 92. §-a esetében a követelést igénylő harmadik személy s a Pp. 93. §-a esetében az elődként beavatkozó harmadik személy.

A perben hozandó ítélet jogereje ezekre is kiterjed, ha a perben részt vesznek, a fentebb tárgyalt esetek mellett azonban azért kell ezt külön megemlíteni, mert itt a beavatkozó voltaképpen főbeavatkozó, tehát az alsó bíróságok előtti eljárásban is fél s mint ilyen a saját jogát érvényesíti, holott a fentebbi esetekben a beavatkozó csak mellékbeavatkozó, aki a fél jogának érvényesítése céljából lép fel.

Az itt említett személyek tehát a felülvizsgálati eljárásban teljesen önállóan járnak el.

Minthogy a mellékbeavatkozás a per jogerős eldöntéséig, a per bármely szakában s felebbvitellel kapcsolatban is történhetik (Pp. 85. §.), nézetünk szerint, a fél részére nyitva álló felülvizsgálati határidő alatt, a mellékbeavatkozó akkor is élhet felülvizsgálati kérelemmel, ha az alsó bíróságok előtti eljárásban nem vett részt.

Felülvizsgálati kérelme csak akkor nem vehető figyelembe, ha a fél a felülvizsgálatról kifejezetten lemond, vagy ha a mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelmének ellentmond.⁹⁾

A mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelme azonban errevaló tekintet nélkül megáll a fentebb *a)* és *b)* alatt említett esetben.

A mellékbeavatkozó — mint láttuk — azért vesz részt a perben, hogy valamelyik fél pernyertességét előmozdítsa, teszi pedig ezt azért, mert jogilag érdekelve van abban, úgy hogy ő többé-kevésbé saját érdekében lép fel, habár nem is a saját jogát érvényesíti.

⁹⁾ Ha azonban a beavatkozás csak a felülvizsgálati eljárásban történik, azt kell nézni, hogy vajjon az ellentmondás nem-e visszautasítás iránti kérelemnek tekintendő, mert efelett a bíróságnak tárgyalnia kell. A fél mulasztása tehát ilyenkor sem akadály. Ellenk. J a n c s ó: i. m. 274. l.

A felülvizsgálati eljárásban azonban olyan személyek is szerepelnek félként, akik a felebbezési bíróság ítéletével létesített perbeli állapotot nemcsak jogellenesnek, hanem a közérdek szempontjából hátrányosnak tartván, annak megváltoztatása céljából a felebbezési bíróság ítéletét felülvizsgálati kérelemmel támadhatják meg.

Ilyen tekintet alá esnek a kir. ügyészek, (főügyész, koronaügyész), akik bizonyos státus-perekben felebbvitellel élhetnek.

1. Igy a házassági bontó- és válóperekben, a házasság megtámadási perekben s a házasság létezésének, vagy nem létezésének megállapítása iránti perekben a Pp. 644. §-a szerint.

A házasság semmiségi per, melyről fentebb volt szó, nem tartozik ide, mert ott a kir. ügyész már az alsó bíróság előtti eljárásban is a fél jogait gyakorolja.

Az itt említett házassági perekben azonban a kir. ügyész a Pp. idézett §-ának — nem éppen indokolt — rendelkezése szerint ¹⁰⁾ az alsó bíróságok előtti eljárásban félként nem szerepelhet, azonban jogában áll felebbvitellel, tehát felülvizsgálattal is élni.

A felülvizsgálati eljárásban tehát félként szerepel, mert, mint felülvizsgálattal élő, másnak nem tekinthető s bár nem a saját, hanem a fél jogát érvényesíti, közérdekből a felülvizsgálati eljárásban mindazokat a perbeli cselekvényeket végezheti, melyek a fél felülvizsgálati jogának érvényesítése céljából szükségesek, különben felülvizsgálati kérelme jelentőséggel egyáltalán nem bírna s annak mi értelme sem lenne.

2. Továbbá a gyermek törvényességének megtámadása iránti perben a Pp. 699. §-a szerint.

A kir. ügyész jogállása itt ugyanolyan, mint az előbb tárgyalt házassági perekben, a különbség csak az, hogy a kir. ügyész ezekben a perekben az alsó bíróság előtt is, habár korlátozott terjedelemben — t. i. csak a gyermek tör-

¹⁰⁾ L. erre nézve M a g y a r y : Perjog. 826. s k. 1.

vényessége érdekében — tényeket és bizonyítékokat hozhat fel, a hozandó határozatokra nézve indítványokat tehet, tehát bizonyos perbeli cselekvényeket végezhet, de azért félnek mégsem tekinthető, nem bírván annak jogaival.¹¹⁾

Az itt 1—2. alatt tárgyalt esetekben a kir. ügyész csak mint hatósági ellenőrző közeg működik, jogállása hasonló annak a mellékbeavatkozónak a jogállásához, aki a felülvizsgálati eljárásban, a fél akaratától teljesen függetlenül járhat el, de ilyennek a szó tulajdonképpeni értelmében azért nem tekinthető, mert nem a saját érdekében lép fel, hanem közérdekből avatkozik be. (Közjogi mellékbeavatkozó.)

Összefoglalva az eddigieket, a felülvizsgálati eljárás felei: a per felperesse és alperesse, (előbbi alatt értve a főbeavatkozót is), ezek pertársai, jogutódai; azok, akik perviteli jogosultsággal bírnak (tömeggondnok, követelés behajtására rendelt ügygondnok stb.), a kir. ügyész (főügyész, koronaügyész) és pedig kétféle minőségben, mint felperes, vagy mint közjogi mellékbeavatkozó, az árvaszéki ügyész s mindazok, akik — a fentiek szerint — a fél jogát gyakorolják akkor is, ha az alsó bíróság előtti eljárásban nem vettek részt.

Ha az alsó bíróság előtti eljárásban a felperes, vagy az alperes pártállásán többen vettek részt, tehát pertársaság esetében — amennyiben nem valamennyi pertárs él felülvizsgálati kérelemmel — különbséget kell tenni a felülvizsgálati kérelem szempontjából a között, hogy a felperesi pertársaság szükségképpeni pertársaság-e, vagy sem. Az alperesi pertársaságnál ez a különbség jelentőséggel — a most tárgyalt szempontból — nem bír.

Szükségképpeni pertársaság alatt mi nem a Pp. 80. §-ának rendelkezése alá eső pertársaságot értjük, mint azt általában szokás,¹²⁾ mert az a körülmény, hogy, mint a Pp.

¹¹⁾ A törvényjavaslat eredetileg a kir. ügyészt itt is ugyanolyan jogkörrel ruházta fel, mint a házasság semmiségi perben, a változtatást az igazságügyi bizottság tette.

¹²⁾ V. ö. J a n c s ó: i. m. 265. s. k. l.

mondja, a vitás jogot a pertársak — tehát több személy — részére, vagy ellen csak egységesen lehet eldönteni, még nem mindig létesít szükségképpen pertársaságot. Így pl. a közös tulajdont illető telki szolgálat iránt valamennyi tulajdonos egy keresettel felléphet ugyan, de ezt — a tulajdonostársakra való tekintet nélkül — az ingatlan bármelyik, hányadrészbéli tulajdonosa megteheti. Vagyis bármelyik tulajdonostárs egyedül is megindíthatja a keresetet, annélkül, hogy ahhoz a többiek hozzájárulása szükséges volna. A bíróság csak egy tulajdonostárs fellépése esetén is hozhat az ügy érdemében ítéletet, ebből a célból tehát semmi szükség sincs arra, hogy a felperesi pártálláson pertársaság keletkezzék s ha mégis több tulajdonostárs együtt indít keresetet, az így keletkező pertársaság nem szükségképpen, hanem önkéntes.

Ha azonban a vitás jogot, mely csak egységesen dönthető el, a jogosítottak csak együtt, közösen érvényesíthetik, tehát csak együtt, közösen tehetik per tárgyává, így pl. a K. T. 103. §-a esetében, a közkereseti társaság tagjait közösen illető jogot valamelyik társasági tag kizárására, akkor a felperesi pártálláson szükségképpen pertársaságnak kell keletkeznie, mert ellenkező esetben a bíróság az ügy érdemében nem határozhat, tehát jogvédelmet nem adhat, hanem a keresetet perviteli jogosultság (dologi perképeség) hiánya okából elutasítja.¹³⁾

Ezen s ehhez hasonló esetekben, de csakis ilyenkor beszélünk mi szükségképpen pertársaságról, mert itt a pertársaságra szükség van, amennyiben az előfeltétele az érdemi ítéletnek s így a jogvédelemnek.

Ha már most az alsó bíróság előtti eljárásban a pertársaság az általunk vett értelemben szükségképpen volt, úgy a felülvizsgálati kérelem csak akkor vehető figyelembe, ha valamennyi pertárs élt azzal. Ellenkező esetben a kérelem elutasítandó (nem visszautasítandó).

Valamint azonban a mellékbeavatkozásnál, úgy itt is

¹³⁾ V. ö. szerző: i. m. 249. l.

az lesz irányadó, hogy a felperesek valamelyike kifejezetten lemondott-e a felülvizsgálatról, illetve a pertárs felülvizsgálati kérelmének kifejezetten ellentmondott-e, vagy csak elmulasztotta felülvizsgálati kérelemmel élni. Ez utóbbi esetben ugyanis a Pp. 80. §-a alkalmazandó. Más esetekben azonban a szükségképpeni pertársaság tagjai csak együtt, közösen lehetnek a felülvizsgálati eljárás felei.

II. A felülvizsgálati bíróság.

A felek mellett, akikről éppen az elébb szólottunk, a felülvizsgálati eljárás második alanya a felülvizsgálati bíróság.

A felülvizsgálati bíráskodást a Pp. a kir. Kúria és a kir. táblák között osztja meg. (525. §.)

Azt, hogy egy konkrét esetben melyik bíróság járhat el, aszerint kell megállapítani, hogy melyiknek van az ügyben felülvizsgálati hatásköre.

A kir. Kúria hatásköre tágabb, amennyiben az kiterjed úgy a kir. táblának, mint a kir. törvényszéknek, mint felebbezési bíróságoknak ítéletei felett való felülvizsgálati bíráskodásra.

Nevezetesen a kir. Kúria bír hatáskörrel minden olyan felülvizsgálati kérelemre, melyet a kir. táblának, mint felebbezési bíróságnak ítélete ellen intéztek s ezenfelül kiterjed minden olyan felülvizsgálati kérelemre, mellyel a kir. járásbíróságok hatáskörébe értékre való tekintet nélkül utasított perekben, a kir. törvényszéknek, mint felebbezési bíróságnak ítéletét támadták meg, ha a per tárgyának értéke 2500 koronát meghalad.

A kir. tábla hatásköre azonban szűkebb, mert az csak olyan felülvizsgálati kérelemre terjed ki, amely a kir. törvényszéknek, mint felebbezési bíróságnak ítélete ellen irányul azokban a perekben, melyek tárgyának értéke a 2500 koronát nem haladja meg. (Pp. 525. §.)

A felülvizsgálati eljárásban a kir. táblák háromtagú, a kir. Kúria pedig öttagú tanácsban határoznak. (Pp. 55. §.)

10. §. A felülvizsgálati kérelem szóbeli tárgyalás útján való elintézése.

I. Válaszirat és csatlakozási kérelem.

Ha a felülvizsgálati tanács elnöke az ügy előadására és tárgyalására a hatánapot kitűzte s erről a feleket értesítette, a felülvizsgálati eljárás létesítése befejezést nyert.

Minthogy a felülvizsgálati eljárásban a tulajdonképpeni peranyagot az iratokban előadottak képezik s a szóbeliség, mint láttuk, csak kiegészítő, ennél fogva a feleknek már a tárgyalás megtartása előtt olyképpen kell azt írásban előkészíteni, hogy a tárgyalás a felek meg nem jelenése esetén is megtartható legyen.

A felülvizsgálattal élő félnek azért már a felülvizsgálati kérelemben elő kell adni mindent, ami szükséges ahhoz, hogy a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletével létesített perbeli állapot megváltoztatása tekintetében határozhasson.

A kölcsönös meghallgatás perjogi alapelve aztán a felülvizsgálattal élő fél ellenfelét illetőleg itt is megköveteli, hogy ennek is megadassék a lehetőség arra, hogy a felülvizsgálati kérelemre nyilatkozhassék és pedig, miután itt — mint említettük — tulajdonképpeni peranyagnak az iratokban előadottak tekintetnek, írásban. Vagyis a felülvizsgálattal élő fél ellenfelének is módot kell adni arra, hogy már a tárgyalás előtt írásban nyilatkozhassék a felülvizsgálati kérelemre s egyszersmind adja elő mindazokat a tényeket, melyek szükségesek ahhoz, hogy a felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálati kérelmet elutasítsa, illetve, hogy a felebbezési bíróság ítéletével létesített perbeli állapotot hatályában fenntartsa.

Ez tulajdonképpen arra szolgál, hogy a felek a tárgyalást előkészítsék, ennek azonban itt mégis más jelentősége van, mint akár a törvényszéki, akár a felebbezési bíróság előtti eljárás előkészítésének, mert az ezirányban elkövetett mulasztás a felülvizsgálat mikénti elintézésére

döntő befolyással bírhat, ami szükségképpen következ-
ménye annak, hogy az iratok itt egyszersmind érdemleges
előadások is.

Éppen azért, hogy a felülvizsgálattal élő fél ellenfelé-
nek megadassék a lehetőség arra, hogy a felülvizsgálati ké-
relemre nyilatkozzék s esetleg új tényeket és bizonyítéko-
kat érvényesíthessen, a határnapot olyképpen kell kitűzni,
hogy az értesítésnek az ellenfél részére való kézbesítése
és a határnap között mintegy 15 nap maradjon. Sürgős
esetben a tárgyalási időköz megrövidíthető. (Pp. 530. §.)
Ez a 15 nap a minimális időköz, mely a tárgyalásnak az
ellenfél részéről — a mondott értelemben való — előkészí-
tésére szolgál. A tárgyalási időköz tehát hosszabb lehet,
rövidebb azonban csak sürgős esetben. Hogy ez a sürgősség
fennforog-e, annak megállapítása a bíróság belátására van
bízva. Mindenesetre fennforog a sürgősség, ha a felülvizs-
gálatot olyan ítélet ellen intézték, mely a felülvizgálatra
való tekintet nélkül végrehajtható.

Ha azonban a tárgyalási időköz 15 napnál rövidebb
lenne, az ellenfél a szóbeli tárgyaláson pótolhatja mindazt,
amit egyébként írásban kellett volna előadnia. (Pp. 547. §.)

Azt az iratot, melyet a felülvizsgálattal élő fél ellenfele
a tárgyalási határnap előtt a felülvizsgálati bírósághoz be-
nyújthat s melyben a felülvizsgálati kérelemhez csatlakoz-
hatik s melyben azokat a tényeket és bizonyítékokat is elő
kell adnia, melyeket a felülvizsgálati eljárásban érvényesi-
teni akar, a Pp. válasziratnak nevezi. (Pp. 531. §.)

Amint a felülvizsgálati kérelem az azzal élő félnek,
úgy a válaszirat az ő ellenfelének érdemleges perirata. Ér-
demleges oly értelemben, hogy bírói cognitio alapjául szolgál.

A válasziratot a tárgyalási időköz első felében a felül-
vizsgálati bírósághoz kell benyújtani és pedig ügyvéd által
ellenjegyezve. (Pp. 531. §.)

A válaszirat első példánya az iratokhoz csatolandó, a
másodpéldányt pedig az ellenfélnek, és ha több ellenfél
van, azoknak a további példányokat, a felülvizsgálati bíró-
ság hivatalból kézbesíti. (Pp. 531. §.)

Ha a válasziratot ügyvédi képviselet nélkül nyújtják be, azt hivatalból vissza kell utasítani. Az ügyvédi ellenjegyzés hiánya azonban csak hiánypótlás végett való visszadást vonhat maga után.

Általában azt mondhatjuk, hogy ami a felülvizsgálati kérelemre áll, az megfelelően alkalmazandó a válasziratra is.

Mindazáltal, ha a válaszirat a tárgyalási időköz második felében, tehát elkéssetten lett benyújtva, az hivatalból vissza nem utasítható, a szóbeli tárgyaláson azonban csak akkor lehet figyelembe venni, ha a fél valószínűvé teszi, hogy válasziratával hibáján kívül késett.

A Pp. 531. §-a ugyan azt mondja, hogy az elkésve benyújtott, vagy csak a szóbeli tárgyaláson pótoltt válasziratban foglalt csatlakozási kérelem csak abban az esetben vehető figyelembe, ha a fél valószínűvé teszi, hogy válasziratával hibáján kívül késett, de kétségkívül ez nemcsak a csatlakozási kérelemre, hanem az olyan válasziratra is áll, mely csatlakozási kérelmet nem tartalmaz.

A S. T. gyakorlata ellenkező felfogást mutat, amennyiben a felülvizsgálati bíróság a késedelem igazolásának nem ad helyt, ha a válasziratban csatlakozási kérelem nem foglaltatik.^{1a)} E felfogást sem a S. T. 194. §-ának, sem a Pp. ezzel megegyező, fent idézett szakaszának rendelkezésével nem látjuk indokolva, sőt mivel csak a csatlakozási kérelemről beszél, éppen azt lehetne következtetni, hogy az ily kérelmet nem tartalmazó válaszirat, késedelem esetén is, minden további nélkül figyelembe vehető. Persze ez ellenkeznék a felülvizsgálati eljárás írásbeliségével. Azt azonban, hogy késedelem esetén az igazolást akkor is meg kell engedni, ha a fél csatlakozási kérelemmel nem él, azért gondoljuk, mert ha a felülvizsgálattal élő fél felülvizsgálati jogának indoklására új tényeket és bizonyítékokat érvényesít, az ellenfelet az ellenbizonyítástól nem lehet elzárni, a válasziratnak pedig — ha csatlakozási kérel-

^{1a)} B. 97. febr. 11. I. G. 292. Közölve Térfi: Az új polgári perrendtartás. Budapest, 1911. 631. l.

met nem tartalmaz — főképpen ez a rendeltetése. T. i., ha a felülvizsgálattal élő fél ellenfele nem csatlakozik is, válasziratában olyan új tényeket és bizonyítékokat érvényesíthet, melyek a felülvizsgálati jog fenn nem állását igazolják. S így késedelem esetén a mulasztás vétlenségének igazolását meg kell engedni, az új tények és bizonyítékok érvényesíthetése céljából. Így ha a felülvizsgálattal élő fél felülvizsgálati jogát arra alapítja, hogy a felebbezési bíróságnak az ítélet hozatalában részt vett valamelyik tagja a törvénynél fogva ki volt zárva a Pp. 59. §. 2. pontja alapján, mert az ellenfélnek jegyese volt, ezzel szemben az ellenfél bizonyíthatja, hogy az illető bíró az ítélelhozatal idejében már nem volt jegyese, stb.

A felebbezési bíróság ítéletét — a fentebb említett korlátok között — bármelyik fél megtámadhatja felülvizsgálati kérelemmel.

Ha azonban felülvizsgálati kérelemmel nem élt volna, még mindig megvan a lehetősége annak, hogy a felebbezési bíróság ítéletével létesített perbeli állapot megváltoztatását kérje. Ezt azonban csak azalatt a feltétel alatt teheti, hogy a másik fél felülvizsgálati kérelemmel éljen.

Ily esetben ugyanis a felülvizsgálattal élő fél ellenfele a felülvizsgálati kérelemhez csatlakozhatik. (Pp. 531. §.)

A csatlakozás perjogi intézménye tehát a felülvizsgálati eljárásban is megvan.

A csatlakozás aztán, miként általában, úgy itt is azt jelenti, hogy a felülvizsgálati kérelemmel megtámadott ítélet most már a csatlakozó által is megtámadottnak tekintendő.

Ennek gyakorlati jelentősége itt főként abban nyilvánul, hogy a felülvizsgálati bíróság csatlakozás esetén a csatlakozási kérelemben érvényesített felülvizsgálati jog alapján változtathatja meg a felebbezési bíróság ítéletével létesített perbeli állapotot akkor is, ha azt a felülvizsgálati kérelem alapján nem tehetné, mert pl. az abban állított felülvizsgálati jog nem áll fenn.

A csatlakozás azonban csak járulékos, feltételes intézmény, melynek csak akkor lehet helye, ha a másik fél felülvizsgálati kérelemmel él. A csatlakozás járulékos természetű nyilvánul abban is, hogy az mindenkor a felülvizsgálati kérelem sorsát osztja. Ha tehát a felülvizsgálati kérelem visszautasítottatik, úgy hatályát veszti a csatlakozási kérelem is.

E szabály alól mégis kivétel van abban az esetben, ha a csatlakozási kérelem a felülvizsgálati határidőben adatott be, mert ilyenkor az önálló felülvizsgálati kérelemnek tekintendő, illetve annak jellegével bír s így a felülvizsgálati kérelemre való tekintet nélkül megállhat. (Pp. 547. §.)¹⁾

A csatlakozás a válasziratban történik is így a beadási határidőre, az ügyvédi képviselőre a fentebb mondottak állanak.

A válaszirat eszerint kétféle lehet, vagy olyan, amelyben csatlakozás nincs, vagy olyan, amely csatlakozási kérelmet is tartalmaz.

Az előbbiről már szövegeztünk s itt csak még azt kívánjuk megemlíteni, hogy miután a csatlakozási kérelmet nem tartalmazó válaszirat célja a felelősségi bíróság ítéletével létesült perbeli állapot fentartása, tehát a felülvizsgálati kérelem elutasítása, az sohasem bírhat önálló felülvizsgálati kérelem jellegével, továbbá, hogy abban az ellenfél a felülvizsgálati kérelem tartalmára, különösen az abban állított felülvizsgálati jogra nyilatkozik s esetleg ellenbizonyítékképpen új tényeket hoz fel, vagy abban, a felelősségi bíróság ítéletének fenntartása céljából, az ítéleti tényállást megtámadja.²⁾

Gyakorlati jelentősége a válasziratnak, ha csatlakozási kérelmet nem tartalmaz, tulajdonképpen csak e két utóbbi esetben van, mert ha az ellenfél a felülvizsgálati bíróság

¹⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 726. l. Seuffert: i. m. II. k. 92. l. 5. b. j.

²⁾ L. az indokolást az 534. §-hoz.

előtt új tényeket és bizonyítékokat nem hoz fel, hanem csupán a felülvizsgálati kérelem tartalmára akar nyilatkozni, ezt a szóbeli tárgyaláson is megteheti.³⁾

Más megítélés alá esik az olyan válaszirát, mely csatlakozási kérelmet is tartalmaz.

Ez t. i. nem egyéb, mint az ellenfél felülvizsgálati kérelme s így a felülvizsgálati kérelemre megállapított szabályok általában itt is alkalmazandók, amennyiben magából a Pp.-ből az ellenkező nem következik.

Ha a felülvizsgálati kérelmet elkésztően adják be, az — mint láttuk — hivatalból visszautasítandó.

Ez azonban a csatlakozási kérelemre nem áll,⁴⁾ sőt az elkésztően beadott, vagy csupán a szóbeli tárgyaláson pótoltt válasziratban foglalt csatlakozási kérelem is figyelembe vehető, ha a fél valószínűvé teszi, hogy válasziratával hibáján kívül késett.

Mégis ily esetben az nem tekinthető önálló felülvizsgálati kérelemnek, de másfelől sokszor a mulasztás vétségének igazolása nélkül is — bár szűk korlátok között — érvényesíthet az ellenfél a felülvizsgálati tárgyaláson új jogokat, habár csatlakozási kérelemmel nem élt is. (L. lentebb.)

Alanyi szempontból is különbség van a felülvizsgálati kérelem és a csatlakozási kérelem között.

Felülvizsgálati kérelemmel ugyanis mindenki élhet, akinek felülvizsgálati joga van, tehát a fél, annak pertársa, mellékbeavatkozója s az is, aki a felebbezési bíróság előtti eljárásban ugyan nem vett részt, de akinek a felebbezési bíróság ítéletével létesített perbeli állapot folytán felülvizsgálati joga keletkezik, mint azt fentebb láttuk.

Ellenben csatlakozási kérelmet csak az nyújthat be,

³⁾ Magyar y: i. m. 726. l. szerint — úgylátszik — a válaszirát rendeltetése csak az volna, hogy az ellenfél csatlakozását bejelentse.

⁴⁾ V. ö. G o t t l: i. m. 531. §-hoz. 408. i. Ellenk. K o v á c s: M.: i. m. II. k. 697. l. VI.

aki a felebbezési bíróság előtti eljárásban a felülvizsgálati kérelemmel élő félnek perbeli ellenfele,⁵⁾ vagy annak pertársa, mellékbeavatkozója volt.

Igy nem élhet csatlakozási kérelemmel az, aki a felebbezési bíróság előtti eljárásban nem vett részt, valamint az sem, aki részt vett ugyan, azonban a felülvizsgálati kérelemmel élő félnek nem volt perbeli ellenfele.

Ez utóbbi szempontból tehát nem csatlakozhatik a fél felülvizsgálati kérelméhez az ő pertársa vagy mellékbeavatkozója. De úgy a pertárs, mint a mellékbeavatkozó csatlakozhatik az ellenfél felülvizsgálati kérelméhez. A mellékbeavatkozó csatlakozási kérelme akkor is figyelembe vehető, ha az ő fele a felülvizsgálati perorvoslatról lemondana, de nem vehető figyelembe, ha a csatlakozásnak kifejezetten ellentmond.

Tárgyi szempontból a csatlakozási kérelem megegyezik a felülvizsgálati kérelemmel. Mindkettőnek a közvetlen, tulajdonképpen tárgyat a kérelmező felülvizsgálati joga képezi.

Ebből következik, hogy sikerrel csak az élhet csatlakozási kérelemmel, akinek felülvizsgálati joga van és hogy a csatlakozási kérelemnek ugyanazokkal a kellékekkel kell bírnia, mint a felülvizsgálati kérelemnek.

Ez áll különösen a csatlakozási kérelem alapját illetően.

Innen, hogy a kérelemben itt is meg kell jelölni, hogy mely jog alapján támadja meg a csatlakozó fél a felebbezési bíróság ítéletét. Ez a jog képezi a csatlakozási kérelem alapját, melyet a szerint kell individualizálni, vagy substantializálni, amint ugyanazon felülvizsgálati jog meg-

⁵⁾ Ez nem zárja ki, hogy a felebbezési bíróság előtti eljárásban részt nem vett személy, mint mellékbeavatkozó fellépessen akkor is, ha a felülvizsgálati határidő a félre nézve már lejárt, miután mellékbeavatkozásnak a per jogerős eldöntéséig van helye, az ő belépő nyilatkozata ilyenkor is önálló felülvizsgálati kérelem, melynek beadási határideje attól az időponttól számítandó, amikor a mellékbeavatkozó a felebbezési bíróság ítéletéről tudomást szerzett.

jelölésének, előadásának — felülvizsgálati kérelemmel való érvényesítés esetén — kellett volna történnie.

Elengedhetetlen kellék itt is a határozott kérelem, annak kijelentésével, hogy a fél az ítéletet egész terjedelmében, vagy melyik részében támadja meg.

S amint a felülvizsgálati kérelmet, úgy a csatlakozási kérelmet sem lehet megváltoztatni, sem annak tárgyát feljebb emelni. (Pp. 533. §.)

A csatlakozási kérelem vagy ugyanolyan, vagy más felülvizsgálati jogra lehet alapítva, mint a felülvizsgálati kérelem s irányúlhat a felülvizsgálati kérelemmel célzott, vagy más perbeli állapot előidézésére s az egész ítéletet, vagy annak egy részét támadhatja meg és pedig vagy azt a részét, melyet a felülvizsgálati kérelem is megtámadott, vagy az utóbbi által nem érintett részt.

Amely ítélet ellen felülvizsgálati kérelemnek helye nincs, azt csatlakozási kérelemmel sem lehet megtámadni, éppen azért, ha a fél az első bíróság ítéletében, vagy annak egy részében megnyugodott, a felelőző bíróságnak helybenhagyó ítélete, illetve ítéletének helybenhagyó része ellen csatlakozási kérelemmel sem élhet.

A most mondott szabály alól mégis két esetben kivétel van a csatlakozási kérelemre nézve.

Az egyik kivétel az, hogy a csatlakozás a perköltségek viselésének vagy mennyiségének kérdésére is szorítkozhatik. (Pp. 531. §.)

Ebből következik, hogy ha a felülvizsgálati bíróság a csupán a perköltségekre szorítkozó felülvizsgálati kérelmet visszautasította s a másik fél elfogadható felülvizsgálati kérelemmel élt, a felülvizsgálati kérelmével elutasított fél az ellenfél elfogadott felülvizsgálati kérelméhez még mindig csatlakozhatik.

A másik kivétel, hogy ha a fél a felülvizsgálati perorvoslatról lemondott is, a másik fél azonban felülvizsgálati kérelemmel élt, ehhez a lemondás ellenére is csatlakozhatik s a csatlakozás akkor is lehetséges, ha az ellenfél mellékbeavatkozója, vagy egy — a felelőző bíróság előtti

eljárásban részt nem vett — személy, aki az ő perbeli állását tekintve ellenfél, él elfogadható felülvizsgálati kérelemmel.

Valamint a felülvizsgálati kérelem, úgy a csatlakozási kérelem is vagy az ítélet megváltoztatására, vagy feloldására, vagy az eljárás megszüntetésére (a kereset, illetve felebbezés visszautasítására) irányulhat s a jogok halmozása itt éppen úgy meg van engedve, mint a felülvizsgálati kérelemben. S hogy az 535. §-ban foglalt szabálytól mennyiben van eltérésnek helye, arra nézve a felülvizsgálati kérelemnél mondtak szolgálnak irányadóul.

Az a körülmény, hogy a fél felülvizsgálati kérelemmel élt, nem akadályozza meg, hogy az ellenfél felülvizsgálati kérelmére válasziratot adjon s az ellenfél is válaszolhat az ő felülvizsgálati kérelmére.⁶⁾

A válasziratban aztán a fél az ellenfél felülvizsgálati kérelméhez is csatlakozhatik akkor is, ha az ő felülvizsgálati kérelme elfogadható s akkor is, ha az más okból, mint a felülvizsgálati eljárás lehetőségének kizárt volta okából utasíttatnék vissza.

Az előbbi esetben persze a csatlakozási kérelemnek csak akkor van gyakorlati jelentősége, ha a fél abban olyan felülvizsgálati jog alapján támadja meg a felebbezési bíróság ítéletét, melyet felülvizsgálati kérelmében nem érvényesített. Ezt ugyanis, mint láttuk, bizonyos korlátok között, illetve feltétel alatt a felülvizsgálati tárgyaláson is megtehetné.

Igy aztán előfordulhat, hogy a fél több kérelmet terjeszt elő, melyek közül, ha a fél arra nézve kifejezetten nem nyilatkozik, első helyen a felülvizsgálati kérelemben előadott kérelem veendő figyelembe.

Ha pedig a csatlakozási kérelemben előterjesztett kérelem a felülvizsgálati kérelem megváltoztatását, illetve tárgyának feljebb emelését jelentené, úgy az a felülvizsgálati kérelem visszavonásának tekintendő s a felülvizsgálati bíróságnak a csatlakozási kérelem alapján kell határoznia.

⁶⁾ V. ö. G o t t l : i. m. 531. §-hoz. 408. l.

Itt is azonban irányadók a felülvizsgálati kérelem megváltoztatására és a kérelem tárgyának feljebb emelésére nézve fentebb mondottak.

Az olyan beadvány, amelyben sem csatlakozási kérelem nem foglaltatik, sem a felülvizsgálati kérelem tartalmára nem történik nyilatkozás, válasziratnak nem tekinthető.

II. Elnapolás, elhalasztás, félbeszakadás és felfüggesztés a felülvizsgálati eljárásban.

A felülvizsgálati tárgyalást a kitűzött határnapon kell megtartani. Minthogy pedig a felülvizsgálati eljárásban a szóbeliség csak kiegészítő, a tárgyalás megtartását a kellően értesített feleknek, vagy egyiküknek elmaradása nem gátolja. Emiatt aztán — éppen az említett okból — igazolásnak sincsen helye. (Pp. 538. §.)

A felek jelenléte a felülvizsgálati tárgyaláson eszerint nem lévén szükséges, a per a felek meg nem jelenése miatt nem is szünetelhet s a kitűzött határnap a felek egybehangzó kérelmére sem napolható el s a tárgyalást sem lehet elhalasztani,⁷⁾ úgy gondoljuk, még akkor sem, ha a felek azt egyesség reményében kérnék.

Kivételesen azonban mégis helye lehet úgy az elnapolásnak, mint az elhalasztásnak, nevezetesen, ha a fél valószínűvé tudja tenni, hogy a tárgyaláson nem jelenhetik meg s hogy azon olyan új tényeket és bizonyítékokat akar érvényesíteni, melyeket iratában vagy a tárgyaláson hibáján kívül nem érvényesíthetett. Pl. annak igazolására, hogy a felebbezési bíróság ítéletének meghozatalában törvénynél fogva kizárt bíró vett részt, a rokonsági viszonyt bizonyító anyakönyvi kivonatot eddigelé hibáján kívül nem tudta megszerezni, a kizárt bíró pedig időközben meghalt s így nem hallgatható meg.⁸⁾

⁷⁾ Igy Gottl is: i. m. 539. §-hoz. 422. l.

⁸⁾ Ellenk. Nagyvárad T. 1908. IV. 16. G. 19. Térfi: i. m. 332. l.

El kell halasztani a tárgyalást az érdekelt fél kérelmére akkor is, ha a határnapon kitűnik, hogy a felülvizsgálati határidő a felülvizsgálattal élő fél ellenfele, vagy a Pp. 80. §-a szerint érdekelt valamennyi pertárs részére még nem járt le, vagy hogy a benyújtott felülvizsgálati kérelem még nem érkezett fel. (Pp. 547. §.)

Továbbá hivatalból is helye lehet az elnapolásnak, illetve a tárgyalás elhalasztásának, ha a tárgyalás megtartását vagy folytatását másnemű halaszthatatlan hivatalos tennivaló, vagy egyéb fontos ok gátolja. (Pp. 241. §., 547. §.)⁹⁾

Ugyancsak hivatalból kell a tárgyalást elhalasztani, ha azon csak az egyik fél jelenik meg s utólagosan érvényesíthető tényeket, vagy bizonyítékokat ad elő s a felülvizsgálati bíróság azokat a felülvizsgálati kérelem, illetve csatlakozási kérelem elintézésére fontosnak ítéli. (Pp. 539. §.)

Azok az okok, melyek a peres eljárás félbeszakadását vagy felfüggesztését vonják maguk után, a felülvizsgálati eljárás szempontjából bizonyos tekintetben más megítélés alá esnek.

Az eljárás félbeszakadását idézik elő: 1. a fél halála, 2. a fél perbeli cselekvőképességének elvesztése, a törvényes képviselő halála vagy képviselői jogosultságának elvesztése, 3. a felek valamelyike ellen elrendelt csőd, 4. a felet képviselő ügyvéd halála vagy ügyvédkedő képességének elvesztése s végül 5. a háború vagy más esemény. (Pp. 465., 466., 467., 468. és 469. §§.)

1. A fél halála a felülvizsgálati eljárás félbeszakadását csak akkor idézi elő, ha ez a felelbeszési bíróság ítéletének közlése után, de a felülvizsgálati határidőnek vele szemben történt lejártá előtt következett be, anélkül, hogy felülvizsgálati kérelemmel élt volna, feltéve, hogy a felelbeszési bíróság előtti eljárásban nem volt ügyvéd által képviselve.¹⁰⁾ Ilyenkor a jogutód részére a felülvizsgálati

⁹⁾ Pl. a tényállás kiigazítása iránt eljárás van folyamatban. Ez t. i. nem ok a felfüggesztésre.

¹⁰⁾ Ez persze a 96. §-ra való tekintettel csak kivételesen fordulhat elő, pl. a 705. §. esetében.

határidő a félbeszakadás megszűnésétől kezd folyni. (Pp. 473. §.)

Ha azonban a fél csak a felülvizsgálati kérelem, illetve a csatlakozási kérelem benyújtása után halt el, miután itt az ügyvédi képviselőt kötelező, valamint ha a már előbb elhalt felet a felebbezési bíróság előtti eljárásban ügyvéd képviselte, a felülvizsgálati eljárás nem szakad félbe, a felülvizsgálati bíróság azonban a tárgyalást kérelemre felfüggesztheti, de természetesen csak fontos okból.

Félbe szakad az eljárás akkor, ha a felülvizsgálati bíróság előtt a Pp. 97. §-ában felsorolt személyek valamelyike, mint fél stb. személyesen járt el.

2. Ebben az esetben szintén az a határozó, hogy a fél perbeli cselekvőképességének elvesztése, a törvényes képviselő halála, vagy képviselői jogosultságának elvesztése a felebbezési bíróság ítéletének közlése után, de a felülvizsgálati határidő lejárta előtt, vagy pedig a felülvizsgálati, illetve a csatlakozási kérelem beadása után következett-e be, s hogy a felebbezési bíróság előtti eljárásban a fél, illetve a törvényes képviselő személyesen vagy ügyvéd által képviselve járt-e el.

Az eljárás ugyanis csak akkor szakad félbe, ha az említett körülmények a felebbezési bíróság ítéletének közlése után, de a felülvizsgálati határidő lejárta előtt merültek fel, feltéve, hogy a felet illetve a törvényes képviselőt a felebbezési bíróság előtti eljárásban ügyvéd nem képviselte s feltéve, hogy a felülvizsgálati határidő alatt a fél, illetve a törvényes képviselő részéről felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem nem adatott be.

Ellenkező esetben, valamint a fél halála, úgy az itt említett körülmények is, miután a felülvizsgálati eljárásban az ügyvédi képviselőt kötelező, az eljárás félbeszakadását nem vonják maguk után, a felfüggesztés iránti kérelemnek pedig a felülvizsgálati eljárásban ezen az alapon aligha lehetne helyet adni.

Kivételt képez itt is az az eset, ha a 97. §-ban felsorolt személyek valamelyike, mint fél vagy mint törvényes kép-

viselő személyesen jár el s cselekvő képességét, illetve képviselői jogosultságát elveszti. Ez a körülmény a felülvizsgálati eljárás félbeszakadását eredményezi.

3. Ha valamelyik fél ellen csődöt nyitnak, az eljárás félbeszakad, tekintet nélkül arra, hogy a csőd a pernek melyik szakában lett elrendelve. Tehát akkor is félbeszakad az eljárás, ha a csődöt a felebbezési bíróság ítéletének a közadós részére történt kézbesítése után, de a felülvizsgálati határidő lejártá előtt s akkor is, ha a felülvizsgálati határidő lejártá után nyitották meg, feltéve, hogy ez utóbbi esetben valamelyik fél felülvizsgálati kérelemmel élt.

Itt aztán nem tesz különbséget, hogy a felet a felebbezési bíróság előtti eljárásban ügyvéd képviselte-e, vagy sem s az sem tesz különbséget, hogy a per tárgyát bejelentés alá nem eső, vagy bejelentés alá eső követelés képezi-e. A Pp. 467. §-a tehát a csődnek általában félbeszakító hatályt tulajdonít.¹¹⁾

A tömeggondnok halála, vagy tisztétől való elmozdítása esetén a helyzet az, mint mikor a törvényes képviselő hal el, vagy veszti el képviselői jogosultságát, úgy hogy ilyen esetben a Pp. 466. §-a alkalmazandó.

4. A felet képviselő ügyvéd halála, vagy ügyvédkedő képességének elvesztése, a per bármely szakában következze is be, félbeszakítja az eljárást. Ugyanez áll akkor is, ha a Pp. 97. §-ában felsorolt valamely személy, aki a felülvizsgálati eljárásban, mint neje nének meghatalmazottja járt el, halna el.

5. Ugyancsak félbeszakító hatállyal bír az a körülmény is, ha a bíróság működése háború, vagy más esemény miatt megszűnik.

Minthogy a felülvizsgálati eljárásban az ügyvédi képviselet kötelező, azok a körülmények, melyek egyébként az eljárás félbeszakadását vonják maguk után, a felülvizsgálati eljárásban, mint láttuk, sok esetben csak azt eredményezik, hogy a felülvizsgálati bíróság az eljárást kérelemre felfüggesztheti.

¹¹⁾ L. erre nézve Magyary: Perjog. 396. § 1.

Emellett hivatalból, de természetesen kérelemre is felfüggesztheti a felülvizsgálati bíróság az eljárást, ha a fél háború idején katonai szolgálatot teljesít, vagy olyan helyen tartózkodik, amellyel a felülvizsgálati bíróság székhelyéről, hatósági intézkedés, háború, vagy más esemény következtében közlekedni nem lehet. (Pp. 470. §.)

Minthogy azonban a felülvizsgálati eljárásban az ügyvédi képviselet kötelező s a felek közreműködésére szükség nincs, a felfüggesztés ezen az alapon inkább csak olyan esetekben foghat helyt, ha a fél maga — ügyvédi képviseletre nem szorulván — személyesen járt el a felülvizsgálati bíróság előtt.

A fél kérelmére, de hivatalból is felfüggeszthető a felülvizsgálati eljárás, ha a felülvizsgálati kérelem részítélet ellen van intézve, vagy ha a felebbezési bíróság előtt az ítélet kiegészítése iránt eljárás van folyamatban. (Pp. 547. §.)

Abban az esetben pedig, ha az első bíróság előtt az ítéletet megelőző tárgyalási határnap elmulasztása miatt ellentmondást, vagy az első, illetve a felebbezési bíróság előtt igazolási kérelmet terjesztettek elő, a felülvizsgálati tárgyalást hivatalból fel kell függeszteni. (Pp. 547. §.)¹²⁾

Az eljárás felfüggesztésétől meg kell különböztetni a szóbeli tárgyalás felfüggesztését.

Ennek akkor van helye, ha a per eldöntése más hatósági eljárásban hozandó határozattól függ.

Ez a más hatósági eljárás lehet peres, vagy perenkívüli, polgári, vagy büntető s kir. bíróság, vagy közigazgatási hatóság előtti eljárás.

A felfüggesztés pedig vagy a bíróság belátására van bízva, vagy pedig kötelezően van előírva s a felfüggesztés

¹²⁾ Ez ugyan nem igen fog előfordulni, de mégis képzelhető. Pl. alperes elmulasztván a perfelvételi határnapot, a bíróság őt marasztalja, de csak részben, részben pedig felperest elutasítja s felperes emiatt felebbez; későbbi kézbesítés folytán alperesre az ellentmondási határidő csak akkor kezdődik, mikor a felperes felebbezése folytán a felebbezési bíróság ítéletet hozott s ez ellen ő felülvizsgálattal él.

néha csak akkor lehetséges, ha a más hatósági eljárás már folyamatban van, néha erre való tekintet nélkül is.

Igy kötelező a felfüggesztés, ha a per eldöntése egészben vagy részben házasság érvényességétől, vagy érvénytelenségétől, létezésétől, vagy nem létezésétől, vagy a gyermek törvényességétől függ s ezek iránt olyan per van folyamatban, melyekben hozott határozat mindenkivel szemben hatályos. (Pp. 235. §.).

Ellenben a bíróság belátására van bízva a felfüggesztés, ha a per eldöntése egészben, vagy részben olyan körülménytől függ, melynek megállapítása egy már megindított peres, perenkívüli, vagy büntető eljárásnak szolgál tárgyául, vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, vagy ha a per eldöntése olyan büntetendő cselekvénytől függ, mely iránt az eljárás még megindítva nincs. (Pp. 234. §.)

A most ismertetett okok, melyek az első és a felebbezési bíróság előtti eljárásban a tárgyalás felfüggesztését vonják maguk után, a felülvizsgálati eljárásban más megítélés alá esnek.

A per eldöntése alatt ugyanis a törvényhozó itt a per érdemi eldöntésére gondol.

A felülvizsgálati eljárásban pedig a bíróság az ügy érdemére vonatkozó tényeket tárgyalás s a bizonyítás mérlegelése alapján nem állapíthat meg.

Igy azután az sem lehetséges, hogy a felek érdemleges tényállás megállapítása céljából új tényeket és bizonyítékokat adjanak elő, nem tévén különbséget az sem, ha ezeket a felebbezési bíróság előtt azért nem érvényesítették, mert azokat a felebbezési bíróság — habár esetleg jogszabálysértéssel — nem engedte felhozni.

Kétségtelen, hogy amennyiben egy más hatósági eljárásban hozott határozat a per eldöntésére befolyással van, ez a határozat, mint praesudicium, a perben, az ügy érdemére vonatkozó, bizonyítékot képez, melynek alapján más érdemi tényállás lesz megállapítandó.

Innen van, hogy a fentebb említett okok alapján a felülvizsgálati tárgyalás nem függesztható fel.

Ilyenkor két eset képzelhető. Az egyik az, hogy a fél felülvizsgálati kérelmében ez alapon megtámadja a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállást.

A másik pedig, hogy a felülvizsgálati bíróság úgy találja, hogy a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás alapján az ügyet nem bírálhatja el.¹³⁾

Bármelyik eset forogjon is fenn, a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletét feloldja s póteljárást rendel, vagyis utasítja a felebbezési bíróságot, hogy a tárgyalást függesse fel s a további szükséges intézkedéseket tegye meg, tehát pl. gondoskodjék a bűnvádi eljárás megindításáról, illetve tűzzön határidőt az indítvány megtételére (Pp. 234. §.) vagy a semmiségi per megindítására. (Pp. 235. §.).

Minthogy a szóbeli tárgyalás felfüggesztésének a törvény álláspontja szerint csak akkor van helye, ha a más hatósági eljárásban hozott határozat az ügy érdemében hozandó ítéletnek praejudicál, következik, hogy a felülvizsgálati bíróság a szóbeli tárgyalást akkor sem függesztheti fel, ha a más hatósági határozat olyan tény megállapítását tartalmazná, melytől annak a kérdésnek eldöntése függ, hogy a felebbezési bíróság előtti eljárásban valamely perjogi szabálysértés forog-e fenn, vagy sem, amely kérdés eldöntésénél a felülvizsgálati bíróság tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján is állapíthat meg tényeket, illetve tényállást.¹⁴⁾

¹³⁾ Ez utóbbi szempontból mindegy, hogy a felülvizsgálati bíróság csak a félnek a praejudiciumra való hivatkozása folytán jut is erre a nézetre. Nem szenvedhet kétséget, hogyha a felülvizsgálati bíróság úgy találja, hogy a per eldöntése helyesen csak pl. valamely házasság érvényességétől vagy érvénytelenségétől függ s a felebbezési bíróság erre való tekintet nélkül határozott, az általa megállapított tényállás alapján az ügy helyesen nem bírálható el. Kovács M.: i. m. I. k. 234. §-hoz. 334. l. szerint a felülvizsgálati bíróság maga is kimondhatja a felfüggesztést. Úgy gondoljuk, azonban, hogy ilyenkor felold s a felfüggesztés kimondására utasítja a felebbezési bíróságot.

¹⁴⁾ Pl., ha azt a kérdést kell eldöntenie, hogy a felebbezési

III. A szóbeli tárgyalás.

A felülvizsgálati eljárást — mint említettük is — az jellemzi, hogy abban a szóbeliség csak kisegítő szerepet játszik s hogy tárgyalás alapján, vagy a bizonyítás mérlegelésével a felülvizsgálati bíróság perenkívüli tényeket csak korlátozott terjedelemben állapíthat meg.

A felülvizsgálati tárgyalás célja a felülvizsgálati jog fennállásának, vagy fenn nem állásának megállapítása.

Azok a szabályok, melyek a nyilvánosságra, a tárgyalás rendjének fenntartására, az ügyek kikiáltására, a tárgyalás vezetésére, az alsó bíróságok előtti eljárásban elő vannak írva, a felülvizsgálati tárgyaláson megfelelően alkalmazandók.

A tárgyalás szóbelisége azonban itt mást jelent, mint akár az első, akár a felebbezési bíróságok előtti eljárásban, mert, ha a szóbeli tárgyalás megtartása kötelező is, úgy mégis a felek meghallgatása tulajdonképpen nem ezen a módon, hanem írásban történik.

Eltérőleg aztán az alsó bíróságok előtti tárgyalástól, a felülvizsgálati tárgyalás nem a felek kérelmének előadásával, hanem az előadó előterjesztésével veszi kezdetét. (Pp. 532. §.)

Ez természetes folyománya annak, hogy a felülvizsgálati tárgyalást a felek távolmaradása esetében is meg kell tartani s hogy a felülvizsgálati kérelem, illetve a csatlakozási kérelem nem a szó tulajdonképpeni értelmében vett előkészítő irat, hanem a felülvizsgálat önálló alapja,

bíróság ítéletének hozatalában részt vett bíró az egyik peres félnek egyenes ágba rokona s az illető fél törvényességének megtámadása iránt a per folyamatban van. Más a helyzet akkor, ha a felülvizsgálati bíróságnak, nem ugyan az ügy érdemét, de magát az ügyet érintő olyan kérdésben kell elsőfokúlag határozni, mely az 540. §-ban nem említett jogvédelmi előfeltételre vonatkozik, pl. az eljárás félbeszakadásával kapcsolatban a jogutódlás felett kell határozni. Ilyenkor — megfelelő esetben — úgy jár el, mint a felebbezési bíróság az ügy érdemében.

melynek ismertetését helyesebb a bíróság valamelyik tagjára bízni akkor is, ha a felek jelen vannak a tárgyaláson.

Igy azután ez az előadás voltaképpen nélkülözhetetlen kelléke a szóbeli tárgyalásnak, mely nélkül a felülvizsgálati bíróság akkor sem határozhat, ha a felek megjelentek; vagyis tehát az előadó előterjesztését a felek előadása nem pótolhatja.

Az előadó előterjesztésének tartalmát maga a Pp. határozza meg. (532. §.) Így elő kell adni a felek kérelmét indokaik ismertetésével, valamint az ügy állását, de csak annyiban, amennyiben ez a felek kérelmének megértéséhez és a megtámadott ítélet felülbírálhatásához szükséges.

Az eljárásra vonatkozó adatok ismertetése csak annyiban szükséges, amennyiben az eljárás a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemben kifejezetten meg van támadva, vagy amennyiben ez a hivatalból figyelembe veendő körülmények megítélhetése végett szükséges.

Az előadó előterjesztése után a felek szóval is indokolhatják kérelmeiket.

Ezzel aztán, sőt, ha a felek nem jelennek meg, az előadó előterjesztésével, a szóbeli tárgyalás be is fejeződik.

A feleknek azonban nemcsak ahhoz van joguk, hogy kérelmeiket szóval indokolják, s ezért aztán a felülvizsgálati tárgyalás lefolyása nem mindig ilyen egyszerű.

Kétségtelen, hogy a felek az előadó netalán hiányos előterjesztésére észrevételeiket megtehetik s a hiányt pótolhatják is.

Továbbá a szóbeli tárgyaláson történhetik az iratokban nem érvényesített új jogoknak, illetve tényeknek és bizonyítékoknak felhozása, esetleg kapcsolatban a mulasztás vétlenségének igazolásával, amennyiben a tények és bizonyítékok érvényesítése ettől van feltételezve. Az ilyen utólagos előadásokat aztán az iratokhoz leendő melléklés céljából írásban is be kell mutatni. (Pp. 535. §.)

Hogy a szóbeli tárgyaláson a felek új jogokat, illetve tényeket és bizonyítékokat mennyiben érvényesíthetnek,

arról már fentebb, a felülvizsgálati kérelemmel kapcsolatosan, megemlékeztünk. Itt még csak azt említjük meg, hogy új jogok érvényesítése, ha az egyáltalán lehetséges, mindig feltétlen, vagyis soha sincs a mulasztás vétlenségének igazolásától függővé téve, ellenben az új tények és bizonyítékok érvényesítése csak abban az esetben feltétlen, ha a szóbeli tárgyaláson is érvényesíthető jogok indokolására szolgálnak s emellett perbeli tények, ellenkező esetben csak a mulasztás vétlenségének igazolásától feltételezetten érvényesíthetők.

Az a szabály, hogy az iratokban előterjesztett felülvizsgálati kérelmet, illetve csatlakozási kérelmet megváltoztatni nem lehet (Pp. 533. §.), — mint láttuk is — nem áll éppen kivétel nélkül, mert ha az új jogok felhozása kivételesen meg van engedve, az igen sokszor a kérelem megváltoztatását is maga után vonja s emellett, ha az ellenfél válasziratában csatlakozási kérelemmel támadta is meg az ítéletet, helyett kérheti a felülvizsgálati kérelem visszautasítását, a felülvizsgálati eljárás lehetőségének kizártsága okából,¹⁵⁾ akkor is, ha azt válasziratában nem kérte volna is, jóllehet ezzel az ő csatlakozása is megdől, ha csak önálló felülvizsgálati kérelemnek nem tekinthető. Ez utóbbi esettől eltekintve, ilyenkor a kérelem megváltoztatása tulajdonképpen az eredetileg érvényesített felülvizsgálati jogról való lemondást jelenti.

Kivételesen a szóbeli tárgyaláson történhetik a kérelem tárgyának felebb emelése is, de persze csak a fentebb, a felülvizsgálati kérelemmel kapcsolatosan említett, nagyon szűk korlátok között.

Hogy a kereset, illetve viszontkereset a felülvizsgálati eljárásban meg nem változtatható, sem annak tárgya felebb nem emelhető s hogy a felülvizsgálati bíróság előtt új keresetet támasztani nem lehet, az a felülvizsgálati el-

¹⁵⁾ Pl. a felülvizsgálat a felebbezési bíróság ítéletének az első bírósági ítéletnek a felülvizsgálattal élő fél által meg nem támadott részét helybenhagyó része ellen irányul.

járás természetéből következik, de különben is ezt a Pp. már a felebbezési eljárásban sem engedi meg. (Pp. 494. §.) De a felebbezési kérelmet sem lehet a felülvizsgálati eljárásban sem felemelni sem megváltoztatni.

Amennyiben annak a megállapítása, hogy a fél által állított felülvizsgálati jog fennáll-e, vagy sem, a szó használatos értelmében vett bizonyítást tesz szükségessé, a felülvizsgálati bíróság azt a szóbeli tárgyaláson is felveheti, amennyiben t. i. arra a konkrét esetben alkalmas.

Az a körülmény, hogy a felek, vagy azoknak egyike, a felülvizsgálati tárgyaláson nem jelent meg, a bizonyításfelvételt nem akadályozza. A felülvizsgálati bíróság azonban a bizonyításfelvételt kiküldött, vagy megkeresett bíróra is bízhatja, miután itt a közvetlen bizonyításfelvétel nincs kötelezően előírva. (Pp. 537. §.). Ilyenkor aztán a bizonyításfelvétel nem is lesz alkotóeleme a felülvizsgálati tárgyalásnak.

A felülvizsgálati tárgyalás tulajdonképpen célja az, hogy a bíróság a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemben állított felülvizsgálati jog fenn- vagy fenn nem állását megállapítsa.

Előfordulhat azonban, hogy a felülvizsgálati bíróságnak, éppen a felülvizsgálati jog megállapítása céljából egyéb kérdések felett is kell határoznia.

Igy az igazolás kérdésében, továbbá az eljárás félbeszakadása, felfüggesztése, vagy ezek megszüntetése, továbbá a perújítás kérdésében.¹⁶⁾

Ilyenkor a felek új tényeket és bizonyítékokat hozhatnak fel, természetesen szabály szerint csak irataikban s a szóbeli tárgyaláson csak a mulasztás vétlenségének igazolása mellett.

Mindezekben az esetekben a felülvizsgálati bíróságnak ténymegállapítási joga lévén, ebből a célból bizonyítást vehet fel, közvetlenül, vagy közvetve, illetve megkeresett bíró útján. (Pp. 537. §.)

¹⁶⁾ A félbeszakadással kapcsolatban a jogutódlás kérdésében is

Hasonló a helyzet akkor, ha valaki a felülvizsgálati eljárásban lép fel, mint mellékbeavatkozó, anélkül, hogy a felebbezési bíróság előtti eljárásban részt vett volna. Itt azután különböztetni kell.

Ha egyik fél sem él felülvizsgálati kérelemmel s a felebbezési bíróság előtti eljárásban részt nem vett mellékbeavatkozó a felebbezési bíróság ítéletét felülvizsgálati kérelemmel támadja meg, annak a félnek, aki mellett a mellékbeavatkozás történt, kifejezett ellentmondása elegendő lesz a mellékbeavatkozó felülvizsgálati kérelmének visszautasítására.

Ha ellenben a felülvizsgálati eljárás valamelyik fél kérelmére folyamatba tetetett s a felebbezési bíróság előtti eljárásban részt nem vett mellékbeavatkozó ebbe a már megindított eljárásba avatkozik be, úgy ha a felek valamelyike a mellékbeavatkozás visszautasítását kéri,¹⁷⁾ a felülvizsgálati bíróság ebben a kérdésben is szóbeli tárgyalás útján határoz s tényeket is állapíthat meg.

Nincs helye visszautasításnak s így a jogi érdek valószínűsítése céljából tények megállapítása sem szükséges, ha valaki külön törvényes rendelkezés alapján avatkozik be, pl. a kir. ügyész, mint közjogi mellékbeavatkozó. (L. fentebb 9. §.)

Mindezekben a kérdésekben természetesen akkor tartandó szóbeli tárgyalás, ha maga a felülvizsgálati kérelem is szóbeli tárgyaláson intézendő el.

Minthogy a szóbeli tárgyalás megtartása a felek jelenlététől nincs függővé téve, az a körülmény, hogy a felek valamelyike a szóbeli tárgyalásról elmarad, a másik fél által a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemben fel-

¹⁷⁾ Ez t. i. más, mint az ellentmondás. Ez utóbbi csak a Pp. 88. §-ának folyamánya s csak az a fél mondhat ellen, aki mellett a mellékbeavatkozó fellép, holott a visszautasítást bármelyik fél kérheti. Ellentmondás esetén a mellékbeavatkozó cselekvénye minden további nélkül hatálytalan. A visszautasítás azonban csak a jogi érdek hiánya esetén történhetik meg s azért annak más jelentősége van.

hozott amaz új tények és bizonyítékok figyelembevételét sem akadályozza, melyek a felelkezési bíróság előtti eljárásban nem érvényesítették. Ha ezekre a meg nem jelent fél iratában nyilatkozott, a nyilatkozatot a felülvizsgálati bíróság figyelembe veszi, vagyis e nyilatkozat is tárgyalás és esetleg bizonyítás alapját képezi.

Ha ellenben ilyen nyilatkozat nem történt s a fél a szóbeli tárgyaláson sem jelenik meg, vele szemben a mulasztás következményei állanak be.

Természetesen, itt csak olyan tények jöhetnek figyelembe, melyeknek megállapítása a felülvizsgálati bíróság jogkörébe tartozik akkor is, ha az csak tárgyalás, illetve a bizonyítás mérlegelése alapján történhetik. Ezek tekintetében pedig a mulasztás következményei nem lehetnek mások, mint amelyek a felelkezési eljárásban meg vannak állapítva. (Pp. 510. §.)

Vagyis a felülvizsgálati bíróság a megjelent félnek az ellenféllel kellően közölt tényállításait — amennyiben a felelkezési (esetleg az első bíróság) ténymegállapításával nem ellenkeznek, következtetési alapul veszi, a mulasztó fél pedig ellenbizonyítással nem élhet. Persze ennek jelentősége csak olyan esetben van, amikor a felhozott új tény a felülvizsgálati eljárásban hivatalból figyelembe nem vehető körülmény indokolására szolgál.

Más a helyzet akkor, ha a fél ezeket a tényeket és bizonyítékokat csak a szóbeli tárgyaláson hozza fel ellenfelének távollétében.

Ilyenkor a felülvizsgálati bíróság mindenekelőtt két kérdés felett határoz, nevezetesen, hogy a megjelent fél kérelme a tények és bizonyítékok tekintetében igazoltnak vehető-e és hogy azok a felülvizsgálati kérelem elintézésére fontosak-e, azaz befolyással vannak-e arra, vagy sem.

E két kérdés igenlő eldöntése esetén a felülvizsgálati bíróság a tárgyalást elhalasztja s új hatánapot tűz ki s erről a meg nem jelent felet — a szóbeli tárgyaláson felhozott tényeket és bizonyítékokat tartalmazó — irat másolatának közlésével hivatalból értesíti.

Mint fentebb láttuk, az ilyen utólagos előadásokat a félnek, az iratokhoz leendő melléklés céljából, írásban is be kell mutatnia, annak másolatát pedig 24 óra alatt kell pótolnia. (Pp. 539. §.)

Ugyanígy kell eljárni akkor is, ha a felülvizsgálattal élő fél ellenfele a válaszirat beadását hibáján kívül mulasztja el s azt csak a szóbeli tárgyaláson pótolja s itt hoz fel, a másik fél távollétében, új tényeket és bizonyítékokat.

A szóbeli tárgyalás befejezése után a felülvizsgálati bíróság határoz és pedig vagy ítélettel vagy végzéssel. Ez utóbbi esetben persze egyik fél sem nyerhet jogvédelmet.

Ha pedig a felülvizsgálati bíróság ítélettel határoz, ez az ítélet az esetek különbözőségéhez képest, a felek valamelyikének esetleg jogvédelmet is nyújt, ha t. i. a jogvédelem valamennyi előfeltételére nézve megállapítást tartalmaz, vagy csupán orvoslást ad, ha a jogvédelem kérdésének eldöntése nélkül csupán a felülvizsgálati jog fennállását vagy fenn nem állását állapítja meg.

A következőkben a felülvizsgálati bíróság határozatait vizsgáljuk.

11. §. A felülvizsgálati bíróság határozata.

Az a kérdés, hogy mire terjed ki a felülvizsgálati bíróság határozata, összefüggésben áll azzal a kérdéssel, hogy mire irányul a fél felülvizsgálati joga.

Ez különben következik már abból, hogy a felülvizsgálati bíróságnak az a feladata, hogy a felülvizsgálati jog fennállását, illetve fenn nem állását megállapítsa. A fél felülvizsgálati joga igen különböző lehet s így a felülvizsgálati bíróság is különféleképpen határozhat.

I. A fél javára keletkező felülvizsgálati jog alapján a felülvizsgálati perorvoslat, mellyel a fél e jogát érvényesíti, a Pp. szerint reformatórius jellegű perorvoslat, melynek folytán a felülvizsgálati bíróság nem szorítkozik annak kijelentésére, hogy a felebbezési bíróság helyesen alkalmazta-e a perjog vagy az anyagi jog szabályait, más szóval

nem csupán hatályon kívül helyezi a felebbezési bíróság ítéletét, hanem annak helyébe a megfelelő határozatot hozza, vagy amennyiben ezt nem tehetné, az ítéletet feloldja s a felebbezési bíróságot további eljárásra s a megfelelő határozat hozatalára utasítja.

Ha tehát a felülvizsgálati bíróság nem feloldással intézi el a felülvizsgálati kérelmet, ő maga fogja alkalmazni a megfelelő perjogi vagy anyagi jogszabályt.

Ha a felülvizsgálati bíróság ítélettel határoz, ítélete vagy helybenhagyó vagy megváltoztató (szoros értelemben véve).

A helybenhagyó ítélet azt jelenti, hogy a felebbezési bíróság úgy a perjogi, mint az anyagi jogszabályt helyesen alkalmazta, illetve, hogy általában helyesen ítél. (Persze ez az ítéletnek csak a megtámadott, vagy erre való tekintet nélkül is felülvizsgálható részére vonatkozik.)

Innen van, hogy ha a felülvizsgálati bíróság úgy találja, hogy a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemmel érvényesített felülvizsgálati jog nem áll fenn, nem volna elég a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelmet elutasítani, mint ahogyan ez a S. T. gyakorlatában előfordult, hanem a felebbezési bíróság ítéletét kifejezetten helyben kell hagyni, különben az a fonák helyzet áll elő, hogy a per végrehajtási jogcímül szolgálható ítélet nélkül fejeződne be, mert nem szenvedhet kétséget, hogy az elfogadott (vissza nem utasított) és bíróilag elintéztett felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem folytán a felebbezési bíróság ítélete hatályát veszítette.

Ha a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletét megváltoztatja, ezzel azt jelenti ki, hogy az utóbbi helytelenül ítélkezett.

Az ítélet megváltoztatása tágabb értelemben azt jelenti, hogy a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítélete helyett más minőségű (következőleg más tartalmú) ítélettel határoz, pl. érdemi ítélet helyett perítéletet hoz stb.

Szűkebb és tulajdonképpeni értelemben ítélet megváltoztatásról csak akkor szoktunk beszélni, ha a felül-

vizsgálati bíróság ugyanolyan minőségű, de más tartalmú ítéletet hoz, mint a felebbezési bíróság. Tehát pl. érdemi ítélet helyett más tartalmú érdemi ítéletet, perítélet helyett más tartalmú perítéletet stb.

A helybenhagyás és a megváltoztatás az itt adott értelemben az ítélet rendelkező részére vonatkozik, mert ha a felebbezési bíróság ítéletének indokolását meg is változtatná a felülvizsgálati bíróság, ítélete azért még helybenhagyó lehet.

Előfordulhat az is, hogy a felülvizsgálati bíróság — anélkül, hogy feloldaná a felebbezési bíróság ítéletét — végzéssel határoz, mellyel aztán a per éppen úgy befejezést nyer, mintha ítélettel határozott volna.

Ez két esetben fordulhat elő. T. i. ha a felülvizsgálati tárgyaláson tűnik ki a felülvizsgálati eljárás lehetőségének kizárt volta, illetve az, hogy a felülvizsgálati kérelmet elkésetten nyújtották be. Ilyenkor a felülvizsgálati kérelmet a tárgyaláson végzéssel kell visszautasítani.

A másik eset az, amikor a felülvizsgálati bíróság a tárgyalás alapján a keresetet (illetve a felebbezést) utasítja vissza.

Az előbbi visszautasítás a felebbezési bíróság ítéletének jogerőre emelkedését eredményezi.

A keresetet visszautasító végzés ellenben magának a pernek a megszűnését, a felebbezést visszautasító végzés pedig a felebbezési eljárás hatálytalanságát vonja maga után s ezzel szükségképpen hatályukat veszti az első esetben a felebbezési és az alsó bíróság ítéletei, a második esetben pedig csupán a felebbezési bíróság ítélete, anélkül, hogy azt kifejezetten ki kellene mondani. A felebbezés visszautasítása egyben az alsó bíróság ítéletének jogerőre emelkedését hozza magával.¹⁾

¹⁾ Az a tény ugyanis, hogy az ítélet ellen felebbezést adtak be, a megtámadott ítélet hatályát nem szünteti meg. Ez csak a felsőbb bíróságnak olyan határozatával veszti el hatályát, mely a perorvoslati jog fennállását vagy fenn nem állását megállapítja, tehát a perorvoslatnak helyt ad, vagy azt elutasítja. Innen, hogy ez

II. A felülvizsgálati bíróság az ügy érdemében ítélkező bíróság s így határozatának — lehetőség szerint — olyannak kell lenni, mellyel a felek valamelyike jogvédelmet nyer.

Ez persze elsősorban is attól függ, hogy milyen ítélet szolgál a felülvizsgálat alapjául.

Másodsorban függ attól, hogy a felebbezési bíróság ítéletében megállapított, vagy a felülvizsgálati eljárásban megállapítható tényállás alapján az ügyet érdemlegesen el lehet-e intézni, vagy sem.

Harmadsorban — bár nem mindig — függ a fél által megjelölt felülvizsgálati alaptól.

Feltételezve már most, hogy a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem alapos, vagyis, hogy a fél által állított felülvizsgálati jog fennáll, a felülvizsgálati bíróság nem határozhat az ügy érdemében, ha a felebbezési bíróságnak per-ítélete, vagy az alperes ellenjogai tárgyában hozott ítélete vagy ügybeli ítélete (bár ez utóbbi alól kivétel is képzelhető) van felülvizsgálati kérelemmel megtámadva.

Továbbá, ha a felülvizsgálat ugyan az érdemben hozott ítélet ellen irányul, azonban az abban megállapított, vagy a felülvizsgálati bíróság által megállapítható tényállás alapján az ügyet eldönteni nem lehet.

Végül, ha a fél az érdemben hozott ítéletet pusztán azon az alapon támadja meg, hogy a felebbezési bíróság előtti

utóbbi esetben is kifejezetten helyben kell hagyni a megtámadott ítéletet, különben nem volna ítélet. Az a határozat, amely a perorvoslatnak helyt ad, a megtámadott ítéletet mindig hatályon kívül helyezi. Ellenben az a határozat, amely a perorvoslatot visszautasítja, — miután ilyenkor a bíróság a perorvoslati jog fennvagy fenn nem állásának kérdésével nem foglalkozik — a megtámadott határozat jogerőre emelkedését jelenti. Nem osztjuk tehát a Pp. 543. §-ának indokolását, mely szerint a másodfokú ítélet meghozatalával az elsőfokú ítélet már túlhaladott dolog. Ez csak akkor áll, ha a másodfokú ítélet jogerőre emelkedett. Különben maga az indokolás is azt mondja, hogy megfelelő határozat az, melyet a felebbezési bíróságnak kellett volna helyesen meghoznia, ilyen lehet pl. az 504. §. esetében az elsőbíróság ítéletének feloldása is. L. még erre nézve szerző: Jog. 1905. évf. 34. sz.

eljárásban az 504. §-ban, vagy az 505. §. 1—3. pontjaiban említett valamely körülmény fordult elő, vagy ha a felebbezési bíróság az 503., 504., 505. és 506. §-ok, vagy az 518. §. ellenére határozott, vagy hogy valamely pergátló kifogásnak nem adott helyt. (Pp. 542. §.)

Minthogy a polgári perben a felek jogvédelmet kérnek az állam bíróságától, a felülvizsgálat is — habár nem mindig és nem szükségképpen, de talán az esetek túlnyomó részében — arra irányul, hogy a fél jogvédelmet nyerjen, hogy tehát a felülvizsgálati bíróság az ügy érdemében határozzon.

Ennélfogva itt most azt az esetet tárgyaljuk, mikor a felülvizsgálati kérelem az ügy érdemében hozott ítélet ellen irányul.

Ezt az ítéletet a felülvizsgálati bíróság szabály szerint, az abban előadott tényállás alapján vizsgálja felül, ami alól azonban több kivétel van.

Érdemi, tehát jogvédelmet adó ítéletről lévén szó, a felülvizsgálati bíróságnak végeredményben azt kell eldönteni, hogy a felek valamelyikének a konkrét esetben adható e jogvédelem, vagy sem, s ha igen, melyik félnek.

Jogvédelmet csak az a fél nyerhet, akinek *in concreto* van keresetjoga, illetve megállapítási igénye, vagyis, akire nézve a jogvédelem előfeltételei fennforognak. (L. fentebb 2. §.)

A keresetjognak, illetve a megállapítási igénynek érvényesülési tere a polgári per, miért is ahhoz, hogy a fél említett jogát érvényesíthesse, kell, hogy egy érvényes per jöjjön létre, ehhez pedig az szükséges, hogy a kereset peralapításra alkalmas legyen s hogy a per előfeltételei is meglegyenek.

A felebbezés folytán a per egy újabb stádiumba jut s most már a felebbezési bíróság előtt is egy újabb, habár csak folytatólagos jogviszony (perviszony) keletkezik a felek s a felebbezési bíróság, mint az állam organuma között, mely jogviszonynak (felebbezési eljárás) éppen úgy megvannak a maga különös előfeltételei, mint az első bíróság előtti jogviszonynak.

S amint a per megalapításához arra alkalmas keresetre, úgy a felebbezési eljárás létesítéséhez arra alkalmas felebbezésre, illetve csatlakozási kérelemre van szükség.

A felülvizsgálati eljárás létesítése után a felülvizsgálati bíróság előtt is keletkezik jogviszony, melynek előfeltételeiről s létesítéséről fentebb (7. §.) már megemlékeztünk.

Igy azután ahhoz, hogy a fél a felülvizsgálati bíróság ítélete által jogvédelmet nyerjen, szükséges, hogy úgy a felülvizsgálati eljárás, mint a felebbezési eljárás, illetve a per előfeltételei meglegyenek, hogy továbbá a kereset peralapításra, a felebbezés és a felülvizsgálati kérelem pedig az illető eljárás létesítésére alkalmas legyen s hogy a félnek in concreto joga legyen a perbeli védelemre.

Ezenkívül mind a három bíróság előtti eljárásban figyelemmel kell lenni a jogvédelmi biztosítékokra is. (L. fentebb 2. §.)

A felülvizsgálati bíróság mindezt — az alább említett kivételekkel — hivatalból vizsgálja és pedig a következő sorrendben.

III. Elsősorban azt kell vizsgálnia, hogy a felülvizsgálati eljárás érvényesen jött-e létre, vagy sem, s ha nem, úgy — mint láttuk — a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelmet a tárgyaláson visszautasítja.

Másodsorban arra terjed ki a felülvizsgálati bíróság vizsgálata, hogy a felebbezési bíróság előtti eljárás érvényes-e s hogy annak lefolytatásánál a jogvédelmi biztosítékok figyelembe részesültek-e.

A felülvizsgálati bíróság azonban nem mindig jut abba a helyzetbe, hogy e körülményeket a tárgyaláson megállapíthassa.

Igy ha a felebbezési eljárás valamelyik előfeltétele hiányzik, úgy különböztetni kell. Ennek az eljárásnak ugyanis egyik előfeltétele, hogy a felebbezés a törvényes határidő alatt adassék be, másik előfeltétele pedig, hogy a felebbezés a törvényben meghatározott minőségű ítélet ellen intéztessék.

Ha a felebbezés elkésztetten adatott be, úgy gondoljuk,

hogy ez alapon a felülvizsgálati bíróság csak akkor utasíthatja vissza a felebbezést, ha a fél emiatt kifejezetten felülvizsgálattal él.

Ha ellenben a felebbezés olyan ítélet ellen irányul, mellyel szemben a felebbezés ki van zárva, a felülvizsgálati bíróságnak hivatalból kell a felebbezést (és nem a felülvizsgálati kérelmet) a tárgyaláson visszautasítani.²⁾

Igy pl. ha a perfelvételi határnap elmulasztása alapján hozott ítélet ellen intézték a felebbezést. Az ilyen ítélet ellen úgy a felperes, mint az alperes csak akkor élhet felebbezéssel, ha azt a Pp. 440—443. §-ai ellenére hozta volna a bíróság, vagy ha mulasztás egyébként nem forgott fenn. Ellenkező esetben a felebbezés ki van zárva.

Ha aztán a felebbezési bíróság ennek ellenére a felebbezést elfogadta s annak alapján ítélettel határozott, a a felülvizsgálati kérelem nem utasítható vissza azért, mert az ítélet felebbezéssel sem lett volna megtámadható, hanem a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletének hatályon kívül helyezésével, a tárgyaláson a felebbezést fogja visszautasítani. Igaz, hogy itt a felebbezési bíróság ítéletét támadják meg, mely már nem tekinthető mulasztási ítéletnek, de úgy gondoljuk, hogy ennek más esetben is így kell történni.

Ha a felülvizsgálati eljárás azért nem jöhetett volna létre, mert a felebbezés az eljárás létesítésére alkalmatlan volt, t. i. a törvényes kellékekkel nem bírt, a helyzet ugyanaz, mint amikor a felebbezést elkésztetten nyújtották be. Vagyis a felülvizsgálati bíróság csak a fentebb említett esetben jut abba a helyzetbe, hogy ez alapon a felebbezési eljárás érvényességét felülvizsgálhassa.

A felebbezési eljárás egyik előfeltétele, hogy a törvényben meghatározott minőségű ítélet ellen intéztessék a felebbezés. Ebből aztán az is következik, hogy ha ítélet egyáltalán nincs, úgy a felebbezési eljárás szintén érvénytelen.

²⁾ Feltételezve persze, hogy az értékre való tekintettel egyáltalán helye lehet a felülvizsgálatnak.

Ilyenkor aztán a felülvizsgálati bíróság szintén megállapíthatja a felebbezési eljárás érvénytelenségét.

Igy ha az tűnik ki, hogy az az ítélet, mely ellen a felebbezés irányul, még a felebbezés beadása előtt, vagy a felebbezési eljárás folyama alatt ellentmondás vagy igazolás következtében hatályát veszítette s ezt a felebbezési bíróság figyelembe nem vévén, ítélettel határozott. (Pp. 491. §.)

Ilyenkor a felülvizsgálati bíróságnak nem a felülvizsgálati kérelmet, hanem a felebbezést kell visszautasítani és pedig a tárgyaláson. Hasonlóképpen kell eljárni akkor is, ha az tűnik ki, hogy a törvényes képviselőnek ebbeli minősége akkor, amidőn felebbezéssel élt, már megszűnt s a felülvizsgálati kérelem is az ő nevében adatott be. (Pp. 543. §.)

Ha pedig a nem felebbező fél helyett a felebbezési bíróság előtti eljárásban fellépett törvényes képviselő ebbeli minősége az elsőbírósági ítélet meghozatala után szűnt meg s a felebbezési eljárásban is ez vett részt a fél helyett, a felebbezési bíróság ítéletét fel kell oldani s a felebbezési bíróságot újabb eljárásra s megfelelő határozathozatalra kell utasítani.

Hasonlóképpen kell eljárni akkor is, ha a Pp. 505. §-ának 2. vagy 3. pontjában említett körülmény az elsőbíróság ítéletének meghozatala után, vagy a felebbezési eljárás folyamán merül fel. T. i. ilyenkor is vagy a felebbezés lesz visszautasítandó, vagy a felebbezési bíróság ítéletének feloldásával ez utóbbit újabb eljárásra és megfelelő határozathozatalra kell utasítani.

A felülvizsgálati bíróság nemcsak azt vizsgálja, hogy a felebbezési eljárás érvényesen jött-e létre, vagy sem, hanem bizonyos korlátok között azt is, hogy annak lefolytatásánál a jogvédelmi biztosítékok figyelembe vétettek-e, vagy sem.

Ebből a szempontból vizsgálja a felülvizsgálati bíróság, hogy a felebbezési bíróság szabályszerűen volt-e alakítva, hogy a felebbezési bíróság ítéletének meghozatalában a törvénynél fogva, avagy a fél kifogására kizárt bíró nem vett-e

részt, hogy az eljárás nyilvánosságára, illetve a jegyzőkönyvezésre vonatkozó szabályok nem voltak-e megsértve. (Pp. 504. §. 1—5. p.)

A vizsgálat persze vagy hivatalból történik, vagy csak a fél kérelmére, aszerint, amint a megsértett perjogi szabály hivatalból észlelendő körülményre vonatkozik, vagy nem ilyenre.

Harmadsorban azt kell nézni a felülvizsgálati bíróságnak, hogy a kereset peralapításra alkalmas-e s hogy a per előfeltételei megvannak, illetve a peralapításkor megvoltak-e s hogy az első bíróság előtti eljárásban a jogvédelmi biztosítékok figyelemben részesültek-e.

Az érészbeni vizsgálat természetesen még s z ű k e b b k ö r r e szorítkozik. Így ha a kereset peralapításra nem alkalmas, azt csak a Pp. 505. §. 1—3. pontja eseteiben vagy csak akkor utasíthatja vissza, ha a kereset más valamely nem pótolható hiányban szenvedne (pl. hiányoznék a jogállítás), feltéve persze, hogy az orvoslás, illetve hiánypótlás nem történt meg.

Ha pedig a pernek valamelyik előfeltétele hiányzik, a felülvizsgálati bíróság az eljárást perítélettel beszünteti, de természetesen csak annyiban, amennyiben a hiány hivatalból észlelendő, vagy amennyiben a hiány miatt a félnek felülvizsgálati joga keletkezett s ő ezt kifejezetten érvényesítette.

Azt, hogy a jogvédelmi biztosítékok az elsőbíróság előtti eljárásban figyelembe vétetettek, a felülvizsgálati bíróság csak annyiban vizsgálhatja, amennyiben emiatt a fél felülvizsgálattal élt. Itt most az 504. §. 1—5. pontjában említett körülményekre, továbbá a perfüggőségre gondolunk. Ez pedig következik a Pp. 540. §-ának rendelkezéséből.

Amennyiben mindezeknek a kérdéseknek eldöntése után a felülvizsgálati bíróság magának az ügynek tárgyalásába bocsátkozhatik, következik a jogvédelem előfeltételeinek vizsgálata s itt a sorban elől a perbeli előfeltételek állanak s csak azután kerülhet a sor az anyagi előfeltétel vizsgálatára.

A felülvizsgálati bíróság tehát abból a célból, hogy

az ügy érdemében ítélezhessék, vagyis hogy a jogvédelem kérdésében határozhasson, mindig kétféle jogviszonyt bírál felül, t. i. egy közjogi (perbeli) és egy (magánjogi) anyagi jogviszonyt.³⁾

Ahhoz, hogy egy perviszony (eljárás) érvényesen jöjjön létre, éppen úgy bizonyos tények és cselekvények szükségesek, mint a magánjogi viszony érvényes létesüléséhez.

Hogy azonban bármelyik jogviszony felülbírállható legyen, a felülvizsgálati bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy mi történt a perben és hogy mi történt perenkívül, a multban.

Mind a kettőről a felülvizsgálati bíróság — úgy általánosságban — az ítéleti tényállásból szerez tudomást. (Pp. 401. §.) Ott azonban, ahol a tényállás előadása az előkészítő iratok és a bírósági iratok tartalmára való hivatkozással van kiegészítve vagy pótolva, ami a gyakorlatban bizonyára inkább fog előfordulni, a bíróság részben ezekből az iratokból ismerheti meg a tényállást.

A felülvizsgálati bíróságnak elsősorban mindig a perviszonyt kell felülbírálni és csak azután a magánjogi viszonyt.

A perviszony felülvizsgálásánál aztán — amennyiben perbeli tényekről van szó — ugyanazt a gondolatbeli műveletet végzi, mint a felebbezési bíróság. Míg azonban az alsó bíró s gyakran a felebbezési bíró is a perbeli tényeket rendszerint közvetlenül észleli, a felülvizsgálati bíróság ezeknek a tényeknek a megállapításához következtetés útján jut el.

Az ítélet s az iratok, melyekből a felülvizsgálati bíróság a perben történeteket megismerheti, a perbeli tényállásra nézve közokirat jellegével bíró bizonyító eszközt képeznek.

Ezeket észleli a felülvizsgálati bíróság s ezekből mint okozatokból következtet az első, illetve a felebbezési bíróság előtt történetekre.

Kétségtelen, hogy a felülvizsgálati bíróság következtetése itt éppen úgy kiderítő (történeti) következtetés, mint mikor az első- vagy a felebbezési bíróság a bizonyító eszközökön

³⁾ L. erre nézve M a g y a r y: id. Ért. 11. 1.

észlelt tényből mint okozatból következtet a perenkívül történtekre mint okokra. A felülvizsgálati bíróságnak ez a következtetése ténybeli kiderítő következtetés.

IV. A felülvizsgálati bíróság a maga ítéletét szintén egy tényállásra alapítja. Ez a tényállás aztán vagy csupán a perben történtekre, vagy egyszersmind a perenkívül történtekre is vonatkozik.

Ez a tényállás szabály szerint az, amely a felebbezési bíróság ítéletében előadva van. Tehát az ítéleti tényállás. (Pp. 534. §.)

Ebben pedig, mint láttuk, kettő foglaltatik, t. i. annak bizonyítása, hogy mi történt a perben s mi történt perenkívül a multban, mely utóbbi a felebbezési bíróság ténybeli kiderítő következtetésének eredménye.

A felülvizsgálati bíróság aztán a maga határozatának meghozatalánál ezt az ítéleti tényállást szabály szerint mind a két részében irányadónak veszi, vagyis annak veszi úgy a perbeli, mint a perenkívüli tényállást.

Azonban csak szabály az, hogy a felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem elbírálásánál a felebbezési bíróság ítéletében előadott tényállást köteles irányadónak venni, mert ő saját ítélete (határozata) számára önálló tényállást állapíthat meg és pedig a perbeli tényállást tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján, a perenkívüli tényállást ellenben tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül, amennyiben a Pp. kivételt nem tesz. (Erről lentebb.)

Hogy a felülvizsgálati bíróság új perenkívüli tényállást állapíthasson meg (helyesebben szólva perenkívüli tényeket deríthessen ki), szükséges, hogy a fél a felebbezési bíróság ítéletében előadott tényállást megtámadja.

A perbeli tényállás ellenben sokszor önállóan állapítható meg akkor is, ha a felebbezési bíróság ítéletének tényállása megtámadva nem lett, valamint akkor is, ha a felülvizsgálati bíróság által megállapított tények a felebbezési bíróság ítéletében megállapítva nincsenek is.

Ez pedig kitűnik a Pp. 535. §-ának ama rendelkezéséből, mely az ott megjelölt esetekben az első- vagy a felebbezési

bíróság előtt nem érvényesített tények és bizonyítékok felhozását megengedi. Vagyis előfordulhat, hogy ezek a tények az első- vagy a felebbezési bíróság előtti eljárásban fel sem hozattak s így azok a felebbezési bíróság ítéletében nem is lehetnek megemlítve.

Nézzük mindenekelőtt a perbeli tényállást. A felülvizsgálat nézőpontjából ezalatt azoknak a tényeknek az összeségét kell érteni, melyek a perben az első- és a felebbezési bíróság előtti eljárásban merültek fel.

Idetartoznak tehát a hivatalból figyelembe veendő körülményekre és az eljárásra vonatkozó szabályokat illető tények és bizonyítékok

A hivatalból figyelembe veendő körülmények a Pp. 540. §-ában vannak felsorolva. Ezeket t. i. a felülvizsgálati bíróságnak is hivatalból kell figyelembe venni. Ezek a következők:

A) 1. Hogy a kereset egyáltalán nem tartozik a polgári perútra, vagy hogy külön eljárásnak van fenntartva (Pp. 180. §. 1. p.); 2. hogy a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie (Pp. 180. §. 2. p.); 3. hogy az ügy nem tartozik a bíróság hatáskörébe, de persze csak annyiban, amennyiben ez a körülmény a felülvizsgálati eljárásban hivatalból észlelendő; 4. hogy valamelyik félnek nem volt perképessége, illetőleg törvényes képviselője mellőzve volt, vagy nem igazoltatott (Pp. 505. §. 1. p.); 5. hogy valamelyik fél helyett egy harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el (Pp. 505. §. 2. p.); 6. hogy valamelyik fél ellenfelét, előtte tudvalevő tartózkodási helyének elhallgatása mellett, mint ismeretlen tartózkodásut, vagy az előtte ismeretes örökösöket, mint ismeretleneket idéztette perbe (Pp. 505. §. 3. p.); 7. hogy a felebbezési bíróság nem volt szabályszerűleg alakítva (Pp. 504. §. 1. p.); 8. hogy a felebbezési bíróság ítéletében törvénynél fogva kizárt bíró vett részt (Pp. 504. §. 2. p.); 9. hogy a felebbezési bíróság ítéletében olyan bíró vett részt, akit a fél kifogása folytán kizártak (Pp. 504. §. 3. p.); 10. hogy a felebbezési bíróság előtti eljárásban a jegyzőkönyvezésre vonatkozó szabályok meg voltak sértve. (Pp. 504. §. 5. p.)

B) A felülvizsgálati bíróság által ugyan nem, de a felebbezési bíróság által hivatalból figyelembe veendő körülmények, t. i. a Pp. 504. §. 1—3. és 5. pontjaiban említett s az első bíróság előtti eljárásban felmerült körülmények.

Kétségtelen ugyanis, hogy a Pp. 535. §-a az első bíróság előtt nem érvényesített tények és bizonyítékok alatt csakis az itt felsorolt körülményekre vonatkozó tényeket értheti. Mert ha ezek a tények a felülvizsgálati eljárásban is felhozhatók, úgy kétségtelen, hogy azokat tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján állapíthatja meg a felülvizsgálati bíróság s annak folytán más tényállást állapíthat meg a perviszponyra vonatkozólag.

A 180. §. 1. és 2., valamint az 505. §. 1—3. pontjaiban említett körülmények, továbbá a hatáskör hiánya — a már említett korlátok között — nem tartoznak ide, mert azok az első csoportnál már említve voltak, a kizárólagos illetékesség pedig, mely a felülvizsgálati bíróság által ugyan nem, de a felebbezési bíróság által hivatalból veendő figyelembe, szintén más megítélés alá esik, mert erre az 540. §-ban nem történik utalás.

C) Valamely az eljárásra vonatkozó szabálynak a felebbezési bíróság által való helytelen alkalmazása vagy mellőzése.

Itt mindenekelőtt felmerül a kérdés, hogy mit kell eljárási szabálynak tekinteni.

A Pp. 542. §-ából az tűnik ki, hogy az 540. §-ban felsorolt körülmények figyelembevételének szabálya is eljárási szabály, továbbá, hogyha a felebbezési bíróság az 503—506., illetve az 518. §-ok ellenére jár el, szintén eljárási szabályt sért, de kétség kívül idetartozik az is, ha a felebbezési bíróság a nyilvánosságra vonatkozó szabályt sérti meg s általában ha valamely perbeli szabálytalanságot követ el.

Általában minden perjogi szabály — mint mondtuk is — egyszersmind eljárási szabályt is foglal magában, amennyiben annak mikénti alkalmazása a perviszponyra befolyással van.

Mégis, miután a Pp. 535. §-a, az 540 §-ra való hivatkozás mellett, külön említi fel az eljárásra vonatkozó s a felebbezési bíróság által helytelenül alkalmazott vagy mellőzött szabályokat, az itt tárgyalt szempontból, ki kell vennünk az 540. §-ban említett körülményekre vonatkozó szabályokat, melyek, mint láttuk is (*A*) alatt), más tekintet alá esnek.

De ki kell vennünk — az itt tárgyalt szempontból — azokat az eseteket is, midőn az első bíróság előtti eljárásban merültek fel a Pp. 504. §. 1—3. és 5. pontjaiban felsorolt körülmények, mert az 535. §-nak az 540. §-ra való hivatkozásából kitűnik, hogyha az utóbbi szakaszban felsorolt körülmények az első bíróság előtti eljárásban merültek fel, az ott nem érvényesített tényeket is fel lehet hozni a felülvizsgálati bíróság előtt, holott más, az 540. §-ban nem említett, körülményre vonatkozó szabálysértés bizonyítására tények csak akkor hozhatók fel, ha a szabálysértés a felebbezési bíróság előtti eljárásban történt.

Ezek az esetek a fentebb *B*) alatt említett csoportba tartoznak s így a most tárgyalandó *C*) csoportba a már említettektől különböző eljárási szabályok és perbeli szabálytalanságok tartoznak, melyek a felebbezési bíróság előtti eljárásban merültek fel.

A különbség t. i. abban rejlik, hogy az *A*) és *B*) csoportba tartozó esetekben magát az alapul fekvő körülményt illető tényállítások is tehetők, pl. a felülvizsgálati bíróság előtt felhozhatja a fél, hogy a felebbezési bíróság nem volt szabályszerűen alakítva s ezt bizonyíthatja is, vagy állíthatja és bizonyíthatja azt a tényt, hogy az első bíróság előtti eljárásban a törvénytől fogva kizárt bíró vett részt. A két eset abban különbözik egymástól, hogy az előbbit a felülvizsgálati bíróság hivatalból veszi figyelembe, az utóbbit ellenben csak akkor, ha amiatt a fél felülvizsgálattal él.

A *C*) csoportba tartozó esetekben azonban a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítása csak arra szorítkozik, hogy a felebbezési bíróság eljárási szabályt sértett-e, vagy sem, csak ennek igazolására hozhatók fel tények s csak ezek bizonyíthatók, ellenben az alapul fekvő körülményre új

tények már nem érvényesíthetők s bizonyítékok nem hozhatók fel.

Pl. ha a fél azt állítja, hogy a felebbezési bíróság az 518. §. ellenére járt el, mert az első bíróság az alperes pergátló kifogása folytán az eljárást megszüntette s a felebbezési bíróság a kifogást elvetvén, az ügy érdemében határozott, ahelyett, hogy az ítéletet feloldotta volna, tényeket és bizonyítékokat csak erre vonatkozólag hozhat fel, de nem érvényesíthet olyan tényeket, melyek az alapul fekvő körülményre vonatkoznak, nevezetesen, melyek az ő pergátló kifogását igazolják, feltéve persze, hogy az nem az A) csoportban említett pergátló körülmény.

Igy, ha pl. azt állítja a fél, hogy a felebbezési bíróság az 518. §. ellenére határozott, mert az első bíróság ítéletét érdemben bírálta felül, holott a felebbezés csak arra volt alapítva, hogy az első bíróság alperesnek azt a pergátló kifogását, hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárnia (Pp. 180. §. 4. p.), elvetette, úgy csak erre vonatkozólag hozhat fel tényeket, de arranézve, hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárnia, tények és bizonyítékok nem érvényesíthetők a felülvizsgálati bíróság előtt, miután a fél állítása itt olyan perenkívüli tényre történik, mely nem vonakozik hivatalból észlelendő körülményre.

Innen van, hogy miután ilyen esetekben legtöbbször csak a szabálysértés ténye bizonyítható, de az alapul fekvő tény nem, az orvoslás rendszerint feloldás lesz.

Ezenfelül az idetartozó szabálysértések és szabálytalanságok némelyike miatt a fél csak úgy élhet felülvizsgálattal, ha azok miatt már a felebbezési, illetve az első bíróság előtti eljárásban felszólalt, feltéve, hogy ez módjában állott. A hivatalból figyelembe nem vehető körülmények közül kivételt képeznek azok, amelyek jogvédelmi biztosítéku vannak megállapítva, mert az ezekre vonatkozó szabálysértés miatt felszólalni nem szükséges (ilyennek tekintjük pl. a nyilvánosságra vonatkozó szabályokat).

Ha a felszólalás a félnek nem állott módjában, arra való tekintet nélkül is élhet felülvizsgálattal.

Pl. ha az eskü alatti kihallgatásra idézett félnek kézbesített idézővégzés kiadványában más határnap volt kitűzve, mint az eredeti végzésben s ennek folytán a fél a határnapon nem jelent meg s a bíróság ítéletet hozott. Itt az idézővégzés kiadványa, mint új bizonyíték figyelembe veendő.

Az itt tárgyalt esetekben a felülvizsgálati bíróságot ténymegállapítási jog illeti meg tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján s ily módon saját ítélete számára önálló tényállást állapít meg.

Itt aztán két eset lehetséges, amelyek azonban a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogára befolyással nincsenek.

Az egyik az, hogy a megállapítandó ténykörülmeny már a felelbeszési bíróság ítéletében is megállapítást nyert, a másik pedig, hogy e ténykörülmenyt a felelbeszési bíróság még nem állapította meg.

Pl. a fél már a felelbeszési bíróság előtti eljárásban állítja, hogy az első bíróság ítéletének meghozatalában törvénynél fogva kizárt bíró vett részt s a felelbeszési bíróság azt állapítja meg, hogy az első bíróság ítéletének meghozatalában résztvett bíró a törvénynél fogva nincs kizárva, mert a fél által az ő tényállításának indokolására felhozott tény bizonyítva nem lett, vagy mert az indokolásul felhozott tényből nem állapítható meg a bíró kizártsága.

Bármiként döntsön is a felelbeszési bíróság, az a tény, hogy az első bíróság ítéletének meghozatalában résztvett bíró a törvénynél fogva ki volt zárva, úgyszintén annak a ténynek az ellenkezője is, a felülvizsgálati bíróság által, akár a felelbeszési bíróság ténybeli következtetésének a maga egészében való ismétlése, akár pedig új bizonyítékok alapján megállapítható.

De lehetséges, hogy ez a tény a felelbeszési bíróság előtti eljárásban nem lett felhozva, a fél azonban azt a felülvizsgálati eljárásban érvényesíti.

Ilyenkor a tény megállapítása természetesen csak új tények és bizonyítékok alapján lehetséges, mert ebben a kér-

désben a felebbezési bíróság sem ténybeli, sem jogbeli következtetést nem végzett s nem is végezhetett, mert hiszen e tényállítás előtte meg sem tétetett.

A fentebb *A)* és *B)* alatt felsorolt esetek kivétel nélkül a most mondott szabály alá esnek, sőt az *A)* alatti esetekben e körülményeket illető tényeket hivatalból, tehát akkor is megállapíthatja a felülvizsgálati bíróság, ha ezirányban a felek részéről panaszt nem emeltek.

A *C)* csoportba tartozó esetekben a kérdéses körülményeket illető tények megállapítása — akár lett az alapul fekvő körülményre vonatkozó tény a felebbezési bíróság által megállapítva, akár nem — a felülvizsgálati bíróság által csak a fentebb említett feltételek alatt s csak az említett terjedelemben történhetik. T. i. hogy a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga csak a felebbezési bíróság által elkövetett eljárási szabálysértés indokolására felhozott tényekre szorítkozik, az alapul fekvő körülményt illető tényt ellenben, amennyiben az perenkívüli, csak akkor állapíthatja meg a felülvizsgálati bíróság, ha a fél e ténynek a felebbezési bíróság által történt megállapítása miatt az ítéleti tényállást megtámadta s ha a megállapítás tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül történhetik.

Egyébként azt a kérdést, hogy a *C)* csoportba tartozó esetekben a ténymegállapítás joga mennyiben illeti meg a felülvizsgálati bíróságot, azon az alapon lehet egységesen megoldani, hogy a megállapításnál mennyiben kell a multa, t. i. a perenkívüli tényekre visszakövetkeztetni. Mert itt az alapul fekvő körülményekre vonatkozó tények, amennyiben perenkívüliek, a felülvizsgálati bíróság által nem állapíthatók meg.

Ha azonban az alapul fekvő tény nem perenkívüli, hanem perbeli tény, azt a felülvizsgálati bíróság új tények és a bizonyítás mérlegelése alapján is megállapíthatja.

Pl. a felebbezési bíróság helybenhagyja az első bíróságnak a pergátló kifogást elvető határozatát azon az alapon, hogy azt a fél elkésetten terjesztette elő, holott az a határnap,

melyen az előterjesztés történt, perfelvételi határnap volt, mert az első perfelvételi határnap el lett halasztva.

Ezt a tényt, miután az nem perenkívüli tény, a felülvizsgálati bíróság is megállapíthatja, esetleg új tények és bizonyítékok alapján.

Az *A—C)* alatt említett esetekben a felülvizsgálati bíróság — perbeli tények megállapításáról lévén szó — az alsó bíróságok ténybeli következtetését a maga egészében megismétli ⁴⁾ s amennyiben szükségesnek találja, erőszben elrendelheti a bizonyítás kiegészítését, vagy ismétlését, ami következik abból, hogy e kérdések eldöntése céljából — az említett terjedelemben — új tények és bizonyítékok is felhozhatók s hogy a hivatalból észlelendő körülményeket akkor is tartozik figyelembe venni, ha a felebbezési bíróságnak ezek felől hozott határozata jogerőre emelkedett. (Pp. 540. §.)

Ezekben a kérdésekben tehát a felülvizsgálati bíróságnak ugyanolyan jogköre van, mint a felebbezési bíróságnak.

Másképpen áll a dolog a perenkívüli tények megállapításának (helyesebben kiderítésének) szempontjából.

És éppen ezen a ponton találjuk meg a különbséget a felebbezési és a felülvizsgálati, vagyis a másod- és harmadfokú bíraskodás között, amiről különben fentebb már megemlékeztünk.

Kétségtelen, hogyha a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság által nem észlelt hivatalból figyelembe veendő körülményeket figyelembe veszi, úgyszintén, ha megállapítja, hogy a felebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó szabályt helytelenül alkalmazott, vagy mellőzött, más tényállást fog megállapítani,⁵⁾ de kétségtelen az is, hogy ez a tényállás — az 540. §. esetein kívül — nem azoknak a tényeknek az összességéből fog állani, amelyek perenkívül történtek, hanem amelyek a perben merültek fel.

És bár az újonnan megállapított tényállás alapján a felülvizsgálati bíróság más határozatot fog hozni, mint a

⁴⁾ Igy Magyar y: id. Ért. 11. l.

⁵⁾ V. ö. Magyar y: Perjog. 717. s k. l.

felebbezési bíróság, úgy mégis ez a tényállás — nagy általánosságban és az 540 §. esetein kívül — nem érinti a perenkívüli tényállást, vagyis más szóval a perbeli tényállás helytelensége — az 540. §. eseteitől eltekintve — nem jelenti szükségképpen a perenkívüli tényállás helytelenségét, úgy hogy ez utóbbit a felebbezési bíróság — habár nem szükségképpen és nem mindig — helyesen állapíthatja meg akkor is, ha a perbeli tényállás megállapítása helytelenül történt, pl. tény, hogy a jegyzőkönyvezésre vonatkozó szabály meglett sértve, habár a felebbezési bíróság az ellenkezőt állapította is meg, emellett azonban annak a megállapítása, hogy peren kívül mi történt, helyesen történhetett.

Amennyiben aztán a felülvizsgálati bíróság tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján állapít meg más perbeli tényállást, a felebbezési bíróság ítéletét — az esetek különbözőségéhez képest — vagy hatályon kívül helyezi s az eljárást beszünteti (esetleg a keresetet, illetve felebbezést visszautasítja), vagy pedig az ítéletet feloldja.

Bármiképpen járjon is el a felülvizsgálati bíróság, nyilvánvaló, hogy más perbeli tényállás megállapítása nem az ü g y b e n való határozás céljából történik, hanem csak azért, hogy az eljárást beszüntesse, illetve az ítéletet feloldja.⁶⁾

Az eddigiek szerint, ha a felülvizsgálati bíróság más perbeli tényállást állapít meg — az 540. §. esetein kívül — nem is juthat abba a helyzetbe, hogy a perenkívüli tényállás megállapításával foglalkozzék.

V. Míg ezt az eddig tárgyalt esetekre szabályképpen kell felállítanunk, úgy másfelől az is szabályt képez, hogy a felebbezési bíróság ítéletének perenkívüli tényállásától különböző más perenkívüli tényállás megállapíthatásának mindig előfeltételét képezi az, hogy a felülvizsgálati bíróság előbb más perbeli tényállást is állapítson meg.

Vagyis, míg a más perbeli tényállás megállapítása nem mindig vonja maga után, sőt sokszor kizárja, egy más perenkívüli tényállás megállapítását, addig ez utóbbi mindig

⁶⁾ V. ö. M a g y a r y: Perjog. 718. s k. 1.

feltételezi, hogy a felülvizsgálati bíróság más perbeli tényállást is állapítson meg.

A felebbezési bíróság ítéletében megállapított perenkívüli tényállástól különböző perenkívüli tényállást a felülvizsgálati bíróság csak akkor állapíthat meg, ha a fél a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállást kifejezetten megtámadja. (Pp. 534. §.)

A megtámadás csak akkor vezet eredményre, ha arra a félnek felülvizsgálati joga keletkezett. Felülvizsgálati joga pedig ezirányban a félnek csak akkor van, ha a felebbezési bíróság a tényállás megállapításánál kötelességellenesen járt el.

Kétségtelen, hogy mikor a felebbezési bíróság a multa vonatkozó, tehát a perenkívüli tényállást megállapítja s annak alapján ítélkezik, azzal, habár hallgatólagosan azt is kijelenti, hogy ő a tényállás megállapításánál sértő cselekvényt vagy mulasztást nem követett el, tehát, mint bíróság, kötelességszerűen járt el.

Ez azonban nem így van, ha a tényállás megállapítása eredménnyel támadható meg s éppen azért, ha a felülvizsgálati bíróság megállapítja azt a tényt, hogy a felebbezési bíróság a tényállást jogszabálysértéssel, vagy nyilvánvalóan helytelen ténybeli következtetéssel állapította meg, vagy hogy az iratellenességre vezethető vissza, kétségtelen, hogy ezzel egy más perbeli tényállást fog megállapítani, mint ami a felebbezési bíróság ítéletében — habár csak hallgatólagosan is — foglaltatik.

Ha már most a felülvizsgálati bíróság azon az alapon állapít meg más perbeli tényállást, mert a felebbezési bíróság a perenkívüli tényállás megállapításánál kötelességellenesen járt el, a megállapított perbeli tényállás alapján más perenkívüli tényállást fog megállapítani.

VI. Ennek előrebocsátása után most áttérünk annak a közelebbi vizsgálatára, hogy a felülvizsgálati bíróság mikor és mennyiben állapíthat meg a multa vonatkozólag tényállást.

Amennyiben a perenkívüli egyszerű történeti tény-

állásról van szó, ennek első előfeltétele, hogy a fél a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállást megtámadja.

Azok a tények, melyek peren kívül történtek, vagy olyanok, melyek a per előfeltételeire, a jogvédelmi biztosítékokra, vagy az alperes ellenjogaira vonatkoznak, vagy pedig a jogvédelem perbeli, illetve anyagi előfeltételeit indokolják, t. i. a keresetjogot, illetve az alperes megállapítási igényét.

Miután ezek a tények peren kívül, a multban történtek s azoknak megállapítása a perben észlelt tényekből vont következtetés útján történik, ennek a következtetésnek a felülvizsgálata, az illető tények meg- vagy meg nem történte szempontjából, szabályképpen, — t. i. amennyiben a törvény kivételt nem tesz — ki van zárva a felülvizsgálati bíróság jogköréből.

Ez persze csak általánosságban mondható s a szabály alól mindenekelőtt két irányban kell kivételt tennünk.

Az egyik abban áll, hogy a per előfeltételei közül némelyeket, továbbá némelyik jogvédelmi biztosítékot — mint fentebb láttuk is — a bíróság a per bármely szakában hivatalból tartozik figyelembe venni s hogy a jogvédelem perbeli előfeltételei közül némelyeket a Pp. pergátló körülménynek tekint, melyeket éppen azért a bíróság a per bármely szakában, tehát a felülvizsgálati eljárásban is, hivatalból tartozik észlelni.

A jogvédelem perbeli előfeltételei közül ilyenek a polgári perút kizárt volta (Pp. 180. §. 1. p.), a más hatósági eljárás hiánya (Pp. 180. §. 2. p.) s a perbeli jogképesség (Pp. 180. §. 6. pont).

Ezek is ugyan a jogvédelem előfeltételei, mindazáltal az ezekre vonatkozó s peren kívül fekvő tényeket a felülvizsgálati bíróság — a Pp. rendelkezése folytán — tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján is megállapíthatja, mint azt fentebb kifejtettük. (L. IV. A.)

Éppen azért ezeknek a tényeknek a megállapítása szempontjából közömbös, hogy azokat a felebbezési bíróság észlelte s így megállapította-e, vagy sem, s közömbös, hogy azokra vonatkozólag a felek a perben tényállításokat tettek-e,

vagy sem s ha igen, hogy e tényállítások valóságának vagy valótlanságának megállapítása a felebbezési bíróság által a Pp. 534. §. 3. bekezdése ellenére történt-e, vagy sem. Pl. akár az idézett szakasz rendelkezése szerint, akár annak ellenére lett is az a tény megállapítva, hogy a más hatósági eljárás már befejezést nyert, illetve, hogy még befejezve nincs, ezt aényt a felülvizsgálati bíróság mind a két esetben önállóan, tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése s esetleg új bizonyítékok alapján is megállapíthatja.⁷⁾

A Pp. az 540. §-ban felsorolt esetek között nem említi, de kétségkívül ugyanilyen tekintet alá esnek azok a tények is, melyek a belföldi bíróság joghatóságát, mint a jogvédelem egyik perbeli előfeltételét indokolják, de persze csak akkor, ha azt még az önkéntes alávetés sem állapítaná meg. Ide tartoznak pl. a házassági perek. Az 1894. évi XXXI. t.-c. szerint ugyanis a magyar bíróság külföldiek házassági pereiben csak akkor járhat el, ha ítélete hatállyal bír abban az államban, melynek polgárai az illető felek.

Azt aényt, hogy a felek mely államnak a polgárai s hogy az illető államban hatályos-e a magyar bíróság ítélete, a felülvizsgálati bíróság éppen úgy önállóan, tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése s esetleg új bizonyítékok alapján állapíthatja meg, mint a jogvédelem most említett előfeltételeit indokoló tényeket.

A másik kivétel az általános szabály alól — mely kivétel a hivatalból figyelembe nem vehető, de felülvizsgálat tárgyát képezhető perelőfeltételeket és jogvédelmi biztosítékokat indokoló tények, továbbá az alperes ellenjogait, a jogvédelem előfeltételei közül pedig az anyagi előfeltételt s a perbeli előfeltételek közül a perviteli jogosultságot s a jogvédelmi szükségletet keletkeztető tények szempontjából bír jelentőséggel, — abban áll, hogy az ezekre vonatkozó tényállítások valóságát, vagy valótlanságát a felülvizsgálati bíróság maga állapíthatja meg, ha azoknak a felebbezési bíróság által történt megalapítása :

⁷⁾ Ez következik az 534. §. ut. bek.-ből s az 535. §-ból.

1. valamely jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével ;

2. nyilván helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy

3. az iratok tartalmával ellentétben áll (Pp. 534. §.), és ha emiatt a fél a felebbezési bíróság ítéletében előadott tényállást megtámadta.

Ily esetben is azonban a felülvizsgálati bíróság a multa vonatkozó egyszerű történeti tényállást csak úgy állapíthat meg, ha azt tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül teheti.

Vegyük most egyenként az idetartozó eseteket.

Ad. 1. Ha a felebbezési bíróság a perenkívüli tényeket jogszabálysértéssel állapította meg, helyesebben derítette ki, a felülvizsgálati bíróság új perenkívüli (egyszerű történeti) tényállást alkothat.

Erre nézve megjegyzendő, hogyha a felebbezési bíróság helytelenül állapítja meg a tényállást, voltaképpen mindannyiszor jogszabályt sért, mert hiszen kötelességét nem úgy teljesíti, mint ahogyan azt a helyes ítélkezhetés céljából teljesítenie kellett volna.⁸⁾

Itt azonban a Pp. külön kiemeli a jogszabálysértést, tehát itt azt az esetet kell érteni, mikor a felebbezési bíróság egy konkrét jogszabályt helytelenül alkalmazott, vagy mellőzött, a perenkívüli tények kiderítésénél.

Ez a jogszabály mindig perjogi szabály,⁹⁾ habár azt a Pp. nem mondja s habár esetleg ezt a perjogi szabályt éppen azáltal sérti meg a felebbezési bíróság, hogy a tényállás megállapításánál egy anyagi jogszabályt figyelmen kívül hagy, vagy helytelenül alkalmaz.

Pl. ha a felebbezési bíróság valamely tényt, mely mellett

⁸⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 722. l. Különben Plósz is így (Beiträge. 106. s k. l.) amikor azt tanítja, hogy a bíró köteles a peranyagot ész- és jogszerűen észlelni, abból következtetni stb. Ez a kötelesség pedig csak jogi kötelesség lehet, annak megsértése tehát jogszabálysértés.

⁹⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 713. l.

törvényes vélelem harcol, bizonyítás hiányában, ellenbizonyítás nélkül, meg nem történtnek, valótlannak állapít meg.

Igy ha az adós bizonyítja, hogy a beperelt kölcsönről kiállított adóslevél az ő birtokában van, az a törvényes vélelem, hogy a követelés nem áll fenn. Séppen azért, ha a felebbezési bíróság, a felperes ellenbizonyítása hiányában, a követelés fennállását állapítja meg, megsért egy anyagi (magánjogi) szabályt, de perjogi szabálysértést is követ el, mert helytelenül alkalmazza a Pp. 269. §-át s mellőzi a Pp. 272. §-át s a Pp. 270. §-ának utolsó bekezdése ellenére jár el.

A felülvizsgálati bíróság ebben az esetben más perbeli tényállást állapít meg, t. i. hogy a felebbezési bíróság jogszabálysértéssel bonyolította le az eljárást s ennek folytán más perenkívüli történeti tényállást, hogy az adós tartozását kiegyenlítette. Vagy pl. ha a kölcsön iránt beperelt adós azzal védekezik, hogy ő a tartozását kifizette s a bíróság az alperesnek ezt az állítását, bizonyítás nélkül, következtetési alapnak veszi, mert felperes arra nem nyilatkozott, s ez alapon megállapítja a fizetés megtörténtét, jöllehet a felperest a nyilatkozat tételére nem szólította fel. Itt a perenkívüli történeti tényállás megállapítása pusztán perjogi szabálysértéssel történt, mert a felebbezési bíróság a felperes nyilatkozatát elmulasztottnak vette, jöllehet a Pp. 225. §. 3. bekezdése értelmében, elmulasztottnak nem volt tekinthető.

Ily esetben a felülvizsgálati bíróság szintén más perbeli s annak alapján — amennyiben azt in concreto megteheti — más perenkívüli tényállást állapít meg, t. i. azt, hogy az alperes tartozását nem fizette ki.

Ezek a példák a jogvédelem anyagi előfeltételét illető tényeknek jogszabálysértéssel történt kiderítését világítják meg. De hasonló a helyzet akkor is, ha pl. valamely az alperes ellenjegositványát indokoló tény kiderítése történt jogszabálysértéssel. Pl. ha az alperes a megelőző eljárás költségének meg nem térítésére alapítja ú. n. pergátló kifogását, s felperes azzal szemben állítja, de nem bizonyítja, a fizetés megtörténtét, alperes pedig erre nem nyilatkozik, a bíróság pedig

— anélkül, hogy alperest a nyilatkozat tételére felhívta volna, a felperes tényelődadásából állapítja meg a fizetés megtörténtét.¹⁰⁾

Hasonlóképpen áll aztán a dolog minden olyan perenkívüli ténynek jogszabálysértéssel történt kiderítése esetében, melyek nem valamely hivatalból észlelendő körülmény indokolására szolgálnak, tekintet nélkül arra, hogy a per előfeltételeire, a jogvédelmi biztosítékokra, az alperes ellenjogaira, vagy a jogvédelem perbeli, illetve anyagi előfeltételeire vonatkoznak.

Ad 2. Ha a perenkívüli tényeket a felebbezési bíróság nyilván helytelen ténybeli következtetéssel állapította meg, illetve derítette ki, a felülvizsgálati bíróság új perenkívüli (egyszerű történeti) tényállást alkothat.

A ténybeli következtetés két okból lehet helytelen, vagy mert egy bizonyos tényből egy másik tény megtörté-
tére vagy meg nem történetére következtetni képtelenség, mert az okozatul szolgáló tény, a másik tényre, mint okra vissza nem vezethető, pl. abból a tényből, hogy a tanu azt vallotta, miszerint látta, hogy X 1000 koronát adott kölcsön Y-nak, képtelenség arra következtetni, hogy X 1000 koronát adott kölcsön Z-nek, vagy mert a kiderített tények mibenlétének meghatározása a mindennapi élet tapasztalatai szabályaival nincsen összhangzásban, pl. abból, hogy valaki három egymást követő esztendőn át ugyanabba a földbe

¹⁰⁾ Tényállítást alatt ugyanis nemcsak az ügyre, vonatkozó, hanem az 543. §. 3. bek. foglalt rendelkezés szempontjából minden perenkívüli ténynek az állítását is kell érteni, ami következik egyrészt abból, hogy a Pp. id. §-a minden közelebbi megjelölés nélkül csak tényállításról beszél, másrészt pedig abból, hogy a törvény álláspontjával sem lenne összeegyeztethető, hogy az ügy érdemére vonatkozó tények és bizonyítékok felhozatalát ugyan kizárjuk, de más, sokkal csekélyebb jelentőségű s nem az ügyre vonatkozó tények felhozását és bizonyítását megengedjük, annál inkább, mert ahol nem magára az ügy érdemére vonatkozó tény jogszolgáltatási szempontból különös jelentőséggel bír, annak tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése útján való megállapítását a Pp. kifejezetten megengedi.

kalászosnövényt vetett, képtelenség arra következtetni, hogy az illető rendes, okszerű gazdálkodást folytat.

Bármelyik következtetés legyen is helytelen, a bíróság az állammal szemben fennálló köteleességét sérti meg, mert minden helyes ítélkezés alapfeltétele a helyes ténybeli következtetés s így a bíróság voltaképpen ilyenkor is jogszabályt sért, csak hogy a sértő cselekvés vagy mulasztás ily esetben nem egy konkrét jogszabály helytelen alkalmazásában vagy mellőzésében nyilvánul s innen, hogy az idetartozó eseteket a törvény külön felemlíti.

Mégis az itt tárgyalt szempontból csak a tényeknek helytelen ténybeli következtetés útján való kiderítése, tehát azoknak a történeti hűség szempontjából való megállapítása, jöhet tekintetbe, mert tények kiderítéséről, perenkívüli történeti tényállás megállapításáról lévén szó, a felülvizsgálati bíróság azzal csak a tényállás megtámadása esetén foglalkozhatik, ami az elmondottakon kívül abból is következik, hogy a Pp. a tényállás megtámadására vonatkozó rendelkezésével összefüggésben a tényállítások valóságának vagy valótlanságának felülvizsgálhatását szabályozza, már pedig a törvény által technikus értelemben vett tényállítások alatt a tényeredményállításokat nem lehet érteni, miután ezek e minőségükben — elvileg és az esetek túlnyomó részében — bizonyítás tárgyát nem képezhetik, amennyiben itt nem konkrét tények kiderítéséről, hanem a kiderített tények mibenlétének meghatározásáról, tehát a perenkívüli minősített tényállás megállapításáról van szó.

Ha a tényállást nyilván helytelen ténybeli következtetés alapján megtámadják, a bíróság a perenkívüli tényeket a történeti hűség szempontjából csak úgy állapíthatja meg, ha ezt tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül teheti. Pl. ha az alperes beismerte hogy a felperes neki 1000 koronát adott s a felebbezési bíróság a beismerésből azt állapítaná meg, hogy a felperes az alperesnek 1000 koronát nem adott, a felülvizsgálati bíróság maga állapíthatja meg azt, hogy felperes 1000 koronát adott az alperesnek, de ha ugyan-

ezt a tanu vallomása alapján állapította volna meg a felebbezési bíróság, a felülvizsgálati bíróság az ítéletet feloldja, mert ahhoz, hogy ő maga állapítsa meg az 1000 K átadásának tényét, a tanu vallomásának hitelt érdemlőségét is kell tulajdonítani, ez pedig mérlegelést igényel, ami a perenkívüli tények kiderítése céljából, kívül esik a felülvizsgálati bíróság jogkörén s ellenkező esetben előállhatna az, hogy a felebbezési bíróság hitelérdemlőséget tulajdonítván a tanu vallomásának, azt következtetési alapul vette, abból azonban helytelen ténybeli következtetéssel az említett eredményre jutott, a felülvizsgálati bíróság pedig mérlegelvén a tanu vallomását, annak bizonyító erőt nem tulajdonít s a felebbezési bíróság által tévesen kiderített tényt mint megtörténtet állapítaná meg s erre alapítaná a maga határozatát.¹¹⁾ Ezt azonban nem teheti, mert ő a perenkívüli tényeket csak úgy derítheti ki, ha ebből a célból a következtetési alapul szolgáló perbeli tény bizonyító erejét mérlegelni nem kell, illetve nem is szabad.

Ad 3. Ha a perenkívüli tények megállapítása az iratok tartalmával ellentétben áll, a felülvizsgálati bíróság más perenkívüli (történeti) tényállást állapíthat meg.

A felebbezési bíróság ilyenkor is jogszabálysértést követ el, mégis azonban különbség van az itt tárgyalt és az 1. alatt említett jogszabálysértés között. Nem tartozik ide továbbá az az eset sem, amidőn a felebbezési bíróság valamely perbeli tény észlelését mulasztja el azáltal, hogy azt sem a tárgyalási jegyzőkönyvben, sem határozatában nem tanúsítja.

A perenkívüli tényeknek itt említett alapon való meg-

¹¹⁾ Kovács M. (i. m. II. k. 704. l.) szerint a felülvizsgálati bíróság az alsóbíróság által figyelmen kívül hagyott tanuvallomás alapján is új tényállást állapíthat meg, ha a tanuvallomások nincsenek ellentétben a per egyéb adataival s így mérlegelésre nem szorulnak. A S. T. gyakorlatában az ilyen ténymegállapítás elő is fordult (l. Kovács M.: i. m. i. h. 146. j.) Ámde a tanuvallomás bizonyító erejét mérlegelés nélkül sohasem lehet megállapítani, ez pedig kívül esik a felülvizsgálati bíróság jogkörén.

állapítása, illetve kiderítése ennél fogva feltételezi, hogy a felebbezési bíróság nem sértette meg a perjognak a tények kiderítésére vonatkozó konkrét szabályait, másfelől, hogy az észlelésnél nem követett el mulasztást.

Feltételezi továbbá, hogy azokat a tényeket, melyek alapján a perenkívüli tényeknek a történeti hűség szempontjából való megállapítása, kiderítése történt, a felebbezési bíróság két helyen is tanusítsa, azokról két helyen is beszámoljon.

Ez a beszámolás tudvalevőleg a tárgyalási jegyzőkönyvben és az ítéleti tényállásban történik. A tárgyalási jegyzőkönyvvel ebből a szempontból egy tekintet alá esnek annak mellékletei, vagyis az ügyre vonatkozó összes iratok is.

Hogy aztán a felülvizsgálati bíróság az itt tárgyalta alapon állapíthasson meg perenkívüli tényeket a történeti hűség szempontjából, szükséges, hogy a két helyen történt beszámolás, illetve tanusítás között ellentét legyen. Iratellenességről a Pp. által vett sajátos értelemben csak ilyenkor lehet szó.

Pl. a tárgyalási jegyzőkönyv szerint az alperes fizetési kifogással védekezik, de nem bizonyít. A felebbezési bíróság ítéletében azt állapítja meg, hogy alperes tagadta a kereseti tényállításokat. Ez alapon a felebbezési bíróság megállapítja, hogy a felperes alperesnek nem adott pl. 1000 koronát.

Az ellentét a kétféle tanusítás között nyilvánvaló, kérdést tehát az képez, hogy a felülvizsgálati bíróság melyik tanusítást fogadja el.

A feleletet a Pp. 402. §-a adja meg, midőn az ítéletben foglalt tényállást a felek szóbeli előadására nézve ugyan teljes bizonyító erővel ruházza fel, de mindjárt hozzáteszi, hogy ezt a bizonyítékot a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei leronthatják.

Ebből következik, hogy ellentétes tanusítás esetén a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei, szóval az iratok, lesznek irányadók a tényállás megállapítására nézve.

A fentebbi példát tartva szem előtt, a felülvizsgálati bíróság a tényállásnak iratellenesség alapján történt meg-

támadása esetén, ellenkező perbeli tényállást, vagyis azt állapítaná meg, hogy alperes a kereseti tényeket beismerte, de fizetési kifogással élt, azt azonban nem bizonyította s ez alapon más perenkívüli tényállást is megállapít, t. i. azt, hogy a felperes által a jogállítás indoklásául felhozott tény való, miután itt a perenkívüli tény megállapítása céljából a következtetési alapul szolgáló perbeli tény bizonyító erejét mérlegelni nem kell, sőt nem is lehet. Ha ellenben a felhozott példában következtetési alapul pl. a tanu vallomása szolgálna s ez volna az ítéleti tényállásban irattellenesen tanúsítva, a felülvizsgálati bíróságnak a fentebb (ad 2.) mondottaknál fogva a perenkívüli tény nem lehetne megállapítani. Ilyenkor tehát feloldással segítene.

Amennyiben a felebbezési bíróság az ítéleti tényállásban olyan tényt tanúsít, melynek megtörténte, vagy melynek ellenkezője az iratokból nem tűnik ki, ellentét nem is lehet az iratok tartalma és az ítéleti tényállás között.

A Pp. ugyanis a szóbeliség elvének minél szélesebb körben való érvényesülése céljából a felek ténybeli előadásának írásba foglalását általában nem teszi a tárgyalási jegyzőkönyv érvényi kellékévé s így a felebbezési bíróság a félnek olyan előadását is figyelembe veheti a tényállás megállapításánál, amely írásban foglalva nem lett. (Pp. 484. §.)

Igy azután előfordulhat, hogy a felebbezési bíróság nem jól emlékezőn vissza a szóbeli tárgyaláson történetekre, de facto felhozott tényeket fel nem hozottaknak, de facto fel nem hozott tényeket pedig felhozottaknak jelöl meg.

Hogy ilyenkor a felebbezési bíróság jogszabálysértést követ el, kétséget nem szenvedhet s ez alapon a félnek felülvizsgálati joga is keletkezik, mégis azonban a fél ily esetekben sokszor védtelen marad.

Az ebből eredő veszély ellen a fél annyiban megvédheti magát, hogy a felmerült tényt a tárgyalási jegyzőkönyvhöz melléklendő külön irattal megállapíthatja (Pp. 245. §.) s ha a bíróság az irat csatolását megtagadná, ez ellen felszólalhat s ez alapon felülvizsgálati joga is keletkezik. Ha azonban a felszólalás sem vezet eredményre s annak meg-

történte a 223. §. ellenére jegyzőkönyvbe nem vétetik s a fél az ítélet kiigazítását is hiába kéri, úgy gondoljuk, hogy a felülvizsgálati bíróság előtt még mindig kérheti az orvoslást, ámbár az állítólagos perbeli tény sem az ítéleti tényállásból, sem a tárgyalási jegyzőkönyvből, illetve mellékleteiből nem tűnik ki. Kérheti pedig azért, mert az ítéleti tényállás csak a felek szóbeli előadására nézve bír teljes bizonyító erővel, olyan értelemben, hogy ellenbizonyítékul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei szolgálhatnak, de valamely perbeli tény — pl. hogy a fél bizonyítást ajánlott — valósága, ha az sem az ítéleti tényállásban, sem a tárgyalási jegyzőkönyvben, illetve mellékleteiben nincsen megállapítva, az 535. §. értelmében új tények és bizonyítékok alapján is megállapítható, vagyis az olyan perbeli tény, amit a felebbezési bíróság sehol sem tanusít s amely az iratokból sem tűnik elő, a felülvizsgálati bíróság előtti eljárásban — minden ott helytfogható — bizonyítékkal igazolható, vagyis ilyenkor az ítéleti tényállással szemben nemcsak a tárgyalási jegyzőkönyv s annak mellékletei szolgálhatnak ellenbizonyítékul. A S. T. gyakorlata az ellenkező felfogást juttatja kifejezésre.¹²⁾

Ha a de facto felhozott tények sem az ítéleti tényállásban, sem az iratokban nincsenek megállapítva, iratellenességről nem lehet szó. De nem forog fenn iratellenesség akkor sem — a már mondott oknál fogva —, ha de facto fel nem hozott tények az ítéleti tényállásban felhozottaknak vannak megjelölve, az iratokban azonban azokról említés nem történik. Kérdés már most, hogy ilyenkor, ha a fél a fentebb említett módon orvoslást nem nyert, kérheti-e azt a felülvizsgálati bíróság előtt s ezirányban a tárgyalási jegyzőkönyv ellenbizonyítékul szolgálhat-e, vagyis, hogy az ítéleti tényállással szemben a tárgyalási jegyzőkönyvnek negatív irányban van-e bizonyító ereje, illetve, hogy a szabálysértés más módon igazolható-e. Pl. ha a fél az ellenfél tényállítására

¹²⁾ V. ö. Kovács M.: i. m. II. k. 700 l. s az ott közölt határozatokat.

vagy okiratára a bíróság felhívására sem nyilatkozott, ennek különirattal való megállapítását a fél elmulasztotta, vagy a különirat csatolását a felebbezési bíróság megtagadta s a fél felszólalása eredménytelen maradt s a tárgyalási jegyzőkönyvbe ezek a 223. §. ellenére nem vétettek fel, az ítéleti tényállás szerint pedig a fél az ellenfél kérdésben forgó tényállítására, illetve okiratára nyilatkozott. Úgy gondoljuk, hogy az ítéleti tényállásban tanusított tény valótlanúsága ilyenkor is éppen úgy bizonyítható, mint amikor valamely tényről úgy az ítéleti tényállás, mint az iratok hallgatnak. Ezt következtetjük különösen az 535. §. indoklásából is.¹³⁾

Ugyanez a szabály áll akkor is, ha valamely perbeli tény az ítéleti tényállásban meg nem történtnek van felemlítve, az iratokból pedig annak az ellenkezője nem állapítható meg. Így ha a fél az ellenfél tényállítására, vagy okiratára nyilatkozott, az ítéleti tényállás szerint pedig a bíróság felszólítása után sem nyilatkozott, a tárgyalási jegyzőkönyv pedig — a fenti módon — erről hallgat. Úgy gondoljuk tehát, hogy az ítéleti tényállással szemben ellenbizonyításnak az 535. §. értelmében lehet helye.

Más a helyzet akkor, ha az ítéleti tényállásban a valóság-nak meg nem felelően tanusított perbeli tényeket a tárgyalási jegyzőkönyv és az iratok is tanusítják s a kétféle tanusítás között nincs ellentét. Ilyenkor a fél, a folyó perben legalább, védtelen marad. Annak azonban nem látjuk akadályát, hogy pl. a jegyzőkönyv meghamisítása¹⁴⁾ esetén a fél bünvádi úton kereshessen orvoslást. A gyorsírói feljegyzés a tár-

¹³⁾ ... Ha ily tények felhozását, vagy pl. annak a panasz-nak a tisztázását, hogy a bíróság tényeket és bizonyítékokat nem engedett felhozni, a felet védelmére meg nem hallgatta, a 245. §-nak megfelelő irat csatolását meg nem engedte, a felső bíró előtt kizárni kívánjuk, akkor kénytelenek vagyunk a felet az eljárás szabálytalanságának megtámadásától eltiltani, vagy pedig meg kell engednünk, hogy a felső bíró az ítéletet akkor is feloldhassa, amidőn annak szabálytalansága előtte be nem bizonyított.

¹⁴⁾ V. ö. erre nézve Kries: i. m. 329. s k. l.

gyalási jegyzőkönyvvel szemben nem segít, tekintettel a Pp. 248. §-ára, mely szerint azt a bíróság csak az ítéleti tényállás kiigazításánál használhatja fel a körülményekhez képest.

Amennyiben a Pp. értelmében vett iratellenesség forog fenn, a felülvizsgálati bíróság más perbeli tényállást s ennek alapján, amennyiben azt tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül teheti, más perenkívüli tényállást is állapít meg.

VII. Az elmondottak szerint a felülvizsgálati bíróság új tényállást vagy tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján, vagy pedig anélkül állapíthat meg. Az előbbi esetben az új tényállás azoknak a tényeknek az összesége lesz, melyek a perben merültek föl. Ezirányban azután a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga tágabb, vagy szűkebb, aszerint, amint hivatalból figyelembe veendő, vagy hivatalból nem észlelhető körülményekre vonatkozó tényeket kell megállapítani.

Az előbbiek tekintetében a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga tágabb, amennyiben a perenkívüli tényekre is kiterjed, ellenben az utóbbi irányban szűkebb, mert csak a perbeli tényekre szorítkozik.

Az itt tárgyalt szempontból aztán hivatalból figyelembe veendő körülmények alatt az 540. §-ban felsorolt körülményeket kell érteni és pedig akkor is, ha azok valamelyike az első bíróság előtti eljárásban merült volna fel, jóllehet, esetleg az, a Pp. rendelkezése szerint, a felülvizsgálati eljárásban hivatalból már nem észlelhető. Ilyen pl., hogy az első bíróság ítéletének meghozatalában a törvénynél fogva kizárt bíró vett részt. Ezt a felebbezési bíróság ugyan hivatalból köteles észlelni, de a felülvizsgálati bíróság csak akkor, ha emiatt a fél felülvizsgálattal él. Mégis ilyenkor e körülmény olyan tekintet alá esik, mint a felülvizsgálati bíróság által hivatalból észlelendő más egyéb körülmény, vagyis nemcsak a szabálysértés indokolására, hanem magának az alapul fekvő körülménynek indokolására is hozhatók fel tények és bizonyítékok, más szóval, ilyenkor nemcsak perbeli, hanem perenkívüli tények is állapíthatók meg, tárgyalás

és a bizonyítás mérlegelése alapján. Ez általában áll az 540. §. 1—3. és 5. pontjaiban felsorolt esetekre, ha azok az első bíróság előtti eljárásban fordulnak elő.

Más tekintet alá esnek az 505. §. 1—3. pontjaiban említett körülmények. Nevezetesen azt a körülményt, hogy valamelyik félnek nem volt perbeli cselekvőképessége, illetve törvényes képviselője mellőzve volt, vagy nem igazoltatott, továbbá, hogy valamelyik fél helyett harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el s végül, hogy valamelyik fél ellenfelét előtte tudvalevő tartozkodási helyének elhallgatásával, mint ismeretlen tartozkodásút, vagy az előtte ismeretes örökösöket, mint ismeretleneket idéztette perbe.

Ezeket t. i. a felülvizsgálati bíróság hivatalból veszi figyelembe akkor is, ha azok már az első bíróság előtti eljárásban fordultak elő s a felelbeszési bíróság előtt sem lettek orvosolva. Ezirányban tehát a felülvizsgálati bíróság korlátlan ténymegállapítási joggal bír.

Amikor a felülvizsgálati bíróság tárgyalás és a bizonyítás mérlegelésének kizárásával állapíthat meg tényállást, ez mindenkor hivatalból nem észlelhető körülményekre vonatkozó perenkívüli tények megállapítását jelenti.

A perenkívüli tények, melyeket a felülvizsgálati bíróság tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján megállapíthat, mindig egyszersmind olyan körülményre vonatkoznak, melyeket a Pp. pergátló körülményeknek, vagy perbeli hibáknak tekint, melyek folytán a per érvényesen létre sem jöhet, vagy annak a lebonyolítása oly módon történt, mely a Pp. által is elfogadott alapelvekkel ellentétben áll.

Azok a perekívüli tények ellenben, melyeket a felülvizsgálati bíróság csak tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül állapíthat meg, vagy a jogvédelemnek — a fentiek szerint tételes intézkedés folytán különös megítélés alá nem eső — perbeli és anyagi előfeltételeire, vagy az alperes ellenjogosítványára vonatkoznak.

Ha tehát az a körülmény, melynek indoklására a perenkívüli tény felhozott, hivatalból észlelendő, úgy a tény megállapítása tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján

történhetik. Ellenkező esetben csak tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül.

Ennek megvilágítása céljából nézzünk egy-egy példát. Ha a fél azt állítja, hogy az ellenfél helyett meghatalmazottként fellépett személy meghatalmazással nem bír, ez hivatalból észlelendő körülményre vonatkozó tényállítás lesz. Ha a fél azt állítja, hogy a követelt tartozást kifizette, ez hivatalból figyelembe nem vehető körülményt illető tényállítás.

Már most, ha az előbbi tényállítás valótlanságát jogszabálysértés nélkül állapította is meg a felülvizsgálati bíróság, mert a meghatalmazott szabályszerű meghatalmazását s ha szükséges volt, a meghatalmazásra jogosító viszonyt is igazolja, úgy mégis a megállapítás felülvizsgálható s az ellenfél igazolhatja a meghatalmazás hamis, vagy érvénytelen voltát.

Ellenben, ha az utóbbi tényállítás valótlanságának megállapítása nem a Pp. 534. §. 3. bekezdése ellenére történt, azonban a tényállítás mégis valótlan, mert pl. a tanúk, kikkel a fél a tartozás kifizetését igazolta, hamis vallomást tettek, a megállapítás nem vizsgálható felül, mert új tények és bizonyítékok idevonatkozólag a felülvizsgálati eljárásban már nem érvényesíthetők.

A felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga lényegileg azonos tények tekintetében aszerint is különbözik, hogy ama tények milyen körülmények indoklásául hozatnak fel.

Innen, hogy előfordulhat, hogy lényegileg ugyanazon tényállítás valóságának vagy valótlanságának megállapítása a felülvizsgálati eljárásban attól függ, hogy a tényállítás hivatalból figyelembe veendő körülményre vonatkozik-e, vagy sem. Így a cselekvőképesség, vagy annak hiánya.

A perbeli cselekvőképesség lényegileg ugyanaz, mint a magánjogi cselekvőképesség.

Ha már most a fél azt állítja, hogy ellenfele nem bír perbeli cselekvőképességgel s a felebbezési bíróság megállapítja jogszabálysértés nélkül az ellenfél perbeli cselekvőképességét, pl. anyakönyvi kivonat alapján, úgy ezt a

felülvizsgálati bíróság felülvizsgálhatja, s megállapíthatja a perbeli cselekvőképesség hiányát új tények és bizonyítékok alapján, pl. hogy az anyakönyvi kivonat hamis.

De ha a fél azt állítja, hogy a per tárgyaül szolgáló jogügylet kötésekor cselekvőképtelen volt s a felebbezési bíróság ennek ellenkezőjét állapítja meg, ha ez a megállapítás nem a Pp. 534. §-a ellenére történt, azt a felülvizsgálati bíróság nem vizsgálhatja felül, nem tarthat tárgyalást s bizonyítást sem vehet fel, az említett tényállítás valóságának megállapítása céljából, mert ez már nem hivatalból észlelendő körülményre vonatkozó tényállítás s így annak megállapításánál az 534. §-ban említett korlátokhoz van kötve.

Ha a felülvizsgálati bíróság tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján állapít meg tényállást, sem az ügyben, sem annak érdemében, sem pedig az alperes ellenjogosítványai felett nem határozhat,¹⁵⁾ feltéve persze, hogy a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemmel érvényesített felülvizsgálati jog fennállása megállapítást nyert.

Éppen ezért ebből a célból a tényállás megtámadása nem is szükséges, amennyiben ezekre az esetekre nem vonatkozik a Pp. 534. §. 3. bekezdésének rendelkezése, mely szerint a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás megtámadása csak akkor vehető figyelembe, ha a megtámadást a fél a felülvizsgálati kérelemben, illetőleg a válasziratban kifejezetten érvényesítette.

Nem pedig azért, mert itt egészen közömbös, hogy miképpen lett az erre vonatkozó tényállás megállapítva s emellett itt új tényállás állapítható meg akkor is, ha a kérdéses tény a felebbezési bíróság előtti eljárásban megállapítás tárgyát nem képezte s mert az idetartozó eseteket — részben legalább — a felülvizsgálati bíróság is hivatalból

¹⁵⁾ Kivétel mégis a polgári perút lehetősége, a perbeli jogképesség, a belföldi bíróság joghatósága kérdésében hozott határozat, mert ez ügybeli határozat, amennyiben itt a jogvédelem kérdésében dönt a bíróság. L. erre nézve Wach: Zeitschr. f. d. Cp. XXXII. k. 12. l. és Hellwig: különösen Klagrecht. 65. l. továbbá szerző: i. m. 8. §.

veszi figyelembe, miért is a fél új tényeket és bizonyítékokat is érvényesíthet és pedig a szóbeli tárgyaláson is.

Másképpen áll a dolog, ha az új tényállás megállapítása csak tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése nélkül lehetséges.

Ilyenkor az új tényállás megállapításának szükségképeni előfeltétele, hogy a fél a felebbezési bíróság ítéletében előadott tényállást felülvizsgálati kérelmében, illetve válasziratában kifejezetten megtámadja.

Ha ezt elmulasztotta, a megtámadás a szóbeli tárgyaláson, még a mulasztás vétlenségének igazolása mellett, sem pótolható.¹⁶⁾

A megtámadás a válasziratban is történhetik és pedig akkor is, ha abban csatlakozási kérelem nem foglaltatnék. T. i. ha a fél éppen azért támadja meg a tényállást, hogy a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletét helybenhagyja. (Pp. 534. §. indokolása.)

A tényállás megtámadásának kifejezetten kell történni, ami úgy értendő, hogy határozottan meg kell jelölni, hogy a felebbezési bíróság a tényállást

a) jogszabálysértéssel állapította meg, mert pl. a felperes tényállítását, a mellette harcoló törvényes vélelem ellenére, ellenbizonyítás nélkül valótlannak vette ;

b) nyilván helytelen ténybeli következtetéssel állapította meg, mert pl. a tanu vallomásából, hogy a felperes X-nek adott kölcsön 1000 koronát, azt állapította meg, hogy felperes Y-nak adott 1000 koronát.

c) iratellenesen állapította meg, mert pl. alperes a kölcsönadás tényét az iratok szerint tagadta, a felebbezési bíróság ítéletében mégis azt tanúsítja, hogy alperes a kölcsönzés tényét beismerte s ez alapon ennek a ténynek megtörténtét állapította meg.

VIII. Ha a felülvizsgálat az ügy érdemében hozott határozat ellen irányul, a felülvizsgálati bíróságnak a felebbezési bíróság ítéletében megállapított, vagy a felülvizsgálati eljárásban megállapítható tényállás alapján azt kell elsősorban

¹⁶⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 724. l.

eldöntenie, hogy in concreto határozhat e a jogvédelem kérdésében.

Ebből a szempontból a felülvizsgálati bíróság az ítéletet csak annyiban vizsgálhatja felül, amennyiben az a felülvizsgálati, illetve csatakozási kérelemben meg van támadva. (Pp. 541. §. 1. bekezdése.)

a) Így nevezetesen, ha a fél az ítéletet valamely anyagi jogszabály alapján támadja meg.

Ily esetben t. i. kivétel nélkül áll a szabály, hogy a felülvizsgálati bíróság jogvédelmet csak annyiban adhat, amennyiben azt a felek kérik, s így az ítéletet ebből a szempontból csak a felek akarata által korlátolt terjedelemben vizsgálhatja felül.

Ha pl. a felebbezési bíróság a felperest úgy tőke, mint kamat iránti követelésével elutasítja s a felperes az ítéletnek csak a tőkekövetelést elutasító része ellen él felülvizsgálati kérelemmel anyagi jogszabálysértés alapján, a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletének csak ezt a megtámadott részét változtathatja meg, ellenben a kamatkövetelést elutasító részt érintetlenül hagyja, akkor is, ha annak helytelenségéről meggyőződik.

Vagy ha a felebbezési bíróság az alperest 10.000 korona megfizetésére kötelezte s ő az ítéletet csak 5000 korona erejéig támadta meg felülvizsgálati kérelemmel anyagi jogszabálysértés alapján, a felülvizsgálati bíróság az ítéletnek csak a megtámadott részét változtathatja meg, akkor is, ha úgy találná, hogy annak meg nem támadott része is helytelen.

Feltételezve már most, hogy a fél az ítéletet érdemben, anyagi jogszabálysértés alapján támadta meg, bár a felülvizsgálati bíróság kötve van — mint láttuk — a felek kérelméhez, úgy mégis jogvédelmet más anyagi jogszabály alapján is adhat, mint amelyet a fél megjelölt.

Pl. a fél kérelmét valamely jogszüntető tényre alapítja, a felülvizsgálati bíróság pedig valamely jogkizáró tény alapján változtatja meg a felebbezési bíróság ítéletét.

Innen, hogy a fél a szóbeli tárgyaláson olyan

a n y a g i jogszabálysértésre is alapíthatja felülvizsgálati kérelmét, melyet iratában nem érvényesített. (L. fentebb 8. §. I.)

Ha a fél az ügy érdemében hozott ítéletet azon az alapon támadja meg, hogy a jogvédelem valamelyik perbeli előfeltétele hiányzik, a felülvizsgálati bíróság, amennyiben a kérelmet alaposnak találja, jogvédelmet nem adhat, hanem csak ügybeli ítéletet hozhat, még akkor is, ha a tényállás alapján érdemben is határozhatna.

Igy ha a fél a felebbezési bíróság ítéletét, mely a per tárgyává tett jogviszony fennállását megállapítja, azért támadja meg, mert a megállapítás felperes jogállapotának biztosítására szükségesnek nem mutatkozik, tehát hiányzik a megállapítási érdek, a felülvizsgálati bíróság, ha alaposnak találja a felülvizsgálati kérelmet, csak ügybeli elutasító ítéletet hozhat, de felperest az ügy érdemében nem utasíthatja el, akkor sem, ha a tényállás alapján úgy találná, hogy a fennállónak megállapított jogviszony nem áll fenn, mert igaz ugyan, hogy a fél anyagi jogszabály alapján élt felülvizsgálattal, de ez az anyagi jogszabály p e r j o g i szabály s ennek alapján a fél orvoslást kér ugyan, de jogvédelmet nem, jogvédelmet pedig a bíróság szabály szerint csak akkor adhat, ha azt a fél kéri.

Hasonlóképpen, ha a fél azért él felülvizsgálattal, mert a felperes követelése még nem járt le, tehát, mert hiányzik a marasztalási érdek, a felülvizsgálati bíróság csak ügybeli elutasító ítélettel határozhat, ha a felülvizsgálati kérelem alapos, de érdemben a most említett okból nem utasíthatja el a felperest, ha úgy találná is, hogy felperes követelése nem áll fenn.

Ugyanígy jár el a felülvizsgálati bíróság, ha a fél felülvizsgálati kérelmét arra alapítja, hogy az ellenfélnek nincs perviteli jogosultsága (dologi per képessége).

Ezek szerint a felülvizsgálati bíróság más anyagi jogszabály alapján, mint amelyre a fél felülvizsgálati jogát alapítja, orvoslást csak akkor nyújthat, ha ugyanolyan minőségű ítélettel határozhat, mint a felebbezési bíróság.

Mégis, ha a fél a jogvédelem valamelyik perbeli előfeltételének hiánya okából az ítéletnek csak egy részét támadja meg felülvizsgálati kérelemmel, a felülvizsgálati bíróság orvoslást szintén csak ebben a terjedelemben nyújthat.

Más a helyzet, ha a fél az ítéletet anyagi jogszabály alapján ugyan, de azért támadja meg, mert az ítéletnek érdemi, tehát a per tárgyát képező jogra, a jogvédelem anyagi előfeltételére, vonatkozó részével nincs megelégedve.

Ilyenkor a felülvizsgálati bíróság más anyagi jogszabály alapján is ad orvoslást, habár az a más anyagi jogszabály perjogi szabály s habár ennek folytán más minőségű ítélettel fog határozni, mint a felebbezési bíróság.

Igy ha a fél a jogviszony fennállását megállapító ítéletet támadja meg anyagi (m a g á n j o g i) szabálysértés alapján, a felülvizsgálati bíróság orvoslást nyújthat más anyagi (per j o g i) szabály alapján, ha a megállapított, vagy a felülvizsgálati eljárásban megállapítható tények, a megállapítási érdeket nem indokolnák, vagyis, ha az említett tényekből nem következtethető a megállapítás szükségessége.

Ez következik abból, hogy a megállapítási érdek hivatlból veendő figyelembe, éppúgy, mint a jogvédelem minden perbeli előfeltétele.

A jogállapotváltoztatásra (konstituálásra) menő keresetknél ez azért nem lehet vitás, mert itt a jog és az érdek egymástól el nem választható. Vagyis az érdek hiánya, a jog hiányát is jelenti és viszont.¹⁷⁾

Vitás a kérdés csak a marasztalási keresetnél lehet. Pl. ha az alperes a felebbezési bíróság ítéletét, mely őt 5000 korona megfizetésére kötelezte, azért támadja meg, mert a követelés nem jött létre. A felülvizsgálati bíróság azonban úgy találja, hogy felperes követelése még le sem járt, tehát hiányzik a marasztalási érdek. Ezt azonban alperes felülvizsgálati kérelmében nem panaszolja.

Nézetünk szerint a felülvizsgálati bíróságnak az orvos-

¹⁷⁾ V. ö. szerző: i. m. 255. l.

lást mégis ezen az alapon kell nyújtani, mert a marasztalási érdek, mint a jogvédelem perbeli előfeltétele szintén hivatalból veendő figyelembe.

Ez alól kivételnek csak akkor lehet helye, ha az alsó bíróság előtt a kérdés olyképpen lett elintézve, hogy az alperes kifejezetten beleegyezett abba, hogy a vitás ügy érdemileg döntessék el.

Ez esetben ugyanis az vélelmezendő, hogy a felek között a lejáratí időre nézve új megállapodás jött létre, melynek folytán felperesnek igénye is keletkezett s minthogy a perjog a marasztalási keresetnél — a rendszerinti esetekben — a marasztalási érdeket az igény beálltához köti, a vélelmezendő megállapodás folytán a felperesnek marasztalási érdeke is keletkezik.¹⁸⁾

A keresetek egyik fajánál sem lehet vitás, hogyha a perviteli jogosultság (dologi perképesseg) hiányzik, a felülvizsgálati bíróság ezen az alapon fog orvoslást nyújtani, habár az ítéletet anyagi jogszabály alapján érdemben támadták is meg.

Mindezen esetekben azonban orvoslás csak a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem határain belül adható.

b) Ha a fél az ügy érdemében hozott ítéletet valamely eljárási szabály megsértése alapján támadja meg, t. i. azon az alapon, hogy a felebbezési bíróság előtti eljárásban az 504. §-ban említett valamelyik eset fordult elő, vagy hogy a felebbezési bíróság az 503—506. és 518. §-ok ellenére határozott, vagy valamely pergátló kifogásnak helyt nem adott, a felülvizsgálati bíróság határozatában csak a fél által felhozott felülvizsgálati alapra szorítkozhatik (Pp. 542. §. 2. bek.), tehát nem határozhat ügybeli, annál kevésbbé érdemi ítélettel, ha úgy találná is, hogy az érdemben hozott határozat érdemileg is megváltoztatható lenne. Ilyenkor a felülvizsgálati bíróság felold, vagy az eljárást megszünteti.

Ugyancsak ide tartozik az az eset is, amikor az alperes azért él felülvizsgálattal, mert a felebbezési bíróság az ő

¹⁸⁾ L. erre nézve szerző: i. m. 179. s k. II.

ellenjogosítványát nem állapította meg. Ezt t. i. a Pp. pergátló kifogásként szabályozza.

Hasonlóképpen jár el a felülvizsgálati bíróság akkor is, ha a fél más, az 542. §-ban nem említett eljárási szabály megsértésére alapítja felülvizsgálati kérelmét.

Amint a *b)* alatti esetben anyagi jogszabály alapján, úgy az *a)* alatti esetben eljárási szabály alapján — a Pp.-ben meghatározott s alább részletezendő esetektől eltekintve — a felülvizsgálati bíróság nem nyújthat orvoslást, hanem, ha az *a)* alatti esetben anyagi jogszabálysértést, a *b)* alatti esetben pedig a fél által érvényesített eljárási szabálysértést nem talál, a felülvizsgálati kérelmet elutasítja.

c) Az a szabály, hogy a felülvizsgálati bíróság az ítéletet csak annyiban vizsgálhatja felül, amennyiben az a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemben meg van támadva, valamint az a szabály, hogy a felülvizsgálati bíróság az eljárásra vonatkozó valamely szabály megsértését csak annyiban veheti figyelembe, amennyiben az ítéletet ezen az alapon a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemben kifejezetten megtámadták (Pp. 542. és 543. §.), nem áll kivétel nélkül.

Tekintet nélkül arra, hogy a felebbezési bíróság ítéletét milyen terjedelemben és milyen alapon támadják meg, a felülvizsgálati bíróság az e g é s z ügyre vonatkozólag fog határozni, ha a felebbezési bíróság, vagy az első bíróság előtti eljárásban a Pp. 505. §. 1—3. pontjaiban említett valamely körülmény fordul elő, miután ily esetben nem a jogvédelem kérdésében határoz s így a felek kérelméhez nem is lehet kötve.

A határozat pedig az eset különbözőségéhez képest perítélet, vagy kereset, illetve felebbezést visszautasító végzés lesz, esetleg feloldás, ha a körülmények folytán a felebbezési bíróságnak a felebbezési eljárást félbe kellett volna szakítani, mert pl. a törvényes képviselő ebbeli minősége a felebbezési eljárásban szűnt meg.

Tekintet nélkül arra, hogy a felebbezési bíróság ítélete milyen eljárási szabály alapján lett megtámadva, a felül-

vizsgálati bíróság más eljárási szabály alapján is határozhat, ha a Pp. 540. §-ában felsorolt körülmények forognak fenn.

Ezen az alapon a felülvizsgálati bíróság vagy perítéletet, vagy feloldó végzést, vagy a keresetet, illetve a felebbezést visszautasító határozatot hoz.

Hasonlóképpen jár el a felülvizsgálati bíróság akkor is, ha az ítéletet csupán anyagi jogszabály alapján, vagy ez alapon is, támadták meg, amennyiben az 540. §-ban felsorolt körülmények valamelyike forog fenn.

Összefoglalóan : a felülvizsgálati bíróság az 505. §. 1—3. pontjai esetében sem a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem korlátaival, sem a felhozott alaphoz, az 540. §. esetében pedig — eltekintve itt az előbb említett 505. §. eseteitől — a felülvizsgálati alaphoz nincs kötve.¹⁹⁾

Ha a felülvizsgálati kérelem ügybeli ítélet ellen irányul, miután az ilyen ítélet a per tárgyát képező jogra-jogviszonyra nézve semmi megállapítást nem tartalmaz, a felülvizsgálati bíróság olyan anyagi jogszabály alapján, melynek alkalmazhatása az érdemben való határozást tenné szükségessé, orvoslást nem adhat.

De nyújthat orvoslást más olyan anyagi (perjogi) szabály alapján, melynek folytán ugyanolyan minőségű ítélettel határozhat.

Pl. a fél az ítéletet azért támadja meg, mert az a megállapítási érdek hiánya okából utasította el a keresetet, ha a felülvizsgálati bíróság a panaszt alaptalannak találja is, orvoslást nyújthat pl. azon az alapon, hogy valamelyik félnek nem volt perviteli jogosultsága.

Azok a szabályok, melyeket fentebb *a—c)* alatt felsoroltunk, megfelelően alkalmazandók az ügybeli ítélet ellen intézett felülvizsgálat esetében is. Nevezetesen a felülvizsgálati kérelem korlátaival és a felülvizsgálati alapot illetőleg, az 540. §. és az 505. §. alkalmazhatósága szempontjából.

Ha a felülvizsgálati kérelem az alperes ellenjogosítványai

¹⁹⁾ E kérdésre nézve l. M a g y a r y : Perjog. 733. s k. l. kiváló fejtegetéseit, mely teljes tájékozást nyújt.

tárgyában hozott ítélet ellen irányul, a felülvizsgálati bíróság orvoslást csak a felhozott alapon nyújthat, mégis azonban a fentebb c) tárgyalt esetben, az ott említett módon jár el.

Ugyanilyen módon jár el a felülvizsgálati bíróság, ha a felülvizsgálati kérelem perítélet ellen intéztetett.

Mint már említettük, a felülvizsgálati eljárásban is meg van engedve a jogok halmazata, vagyis a fél több felülvizsgálati jogot is érvényesíthet és pedig, ha azok ugyanazon jogi hatály előidézésére irányulnak, kapcsolatosan, ellenkező esetben vagylagosan.

Ha ugyanazon jogi hatály előidézésére irányuló több jogot érvényesít a fél, a felülvizsgálati bíróság — feltéve, hogy a felülvizsgálati jogok fennállása megállapítást nyer — azok mindenike alapján határoz.

Pl. ha a fél azon az alapon kéri az érdemi ítélet megváltoztatását, mert felperes követelése létre sem jött és mert el is évült volna.

Vagy azért kéri az ítélet megváltoztatását, mert hiányzik a megállapítási érdek és mert valamelyik félnek nincsen perviteli jogosultsága.

Vagy keresetelutasítást kér az 505. §. 2. és 3. pontjai alapján.

Vagy feloldást kér az 504. §. 1. és 2. pontjai alapján.

Kérdés azonban, miként jár el a felülvizsgálati bíróság, ha a fél által érvényesített több felülvizsgálati jog különböző jogi hatályok előidézésére irányul.

Ilyen esetben — feltéve, hogy a fél az érdemben hozott ítéletet támadta meg felülvizsgálattal és hogy az érvényesített felülvizsgálati jogok fennállanak — arra kell elsősorban figyelemmel lenni, hogy a konkrét esetben a jogvédelem kérdésében való határozást valamely, a felülvizsgálati eljárásban hivatalból figyelembe veendő körülmény, nem gátolja-e.

Ennélfogva, ha a fél orvoslást kér, valamely anyagi jogszabálysértés s valamely az 540. §-ban említett körülmény alapján, a felülvizsgálati bíróságnak mindig az u t ó b b i alapon kell orvoslást nyújtani, vagyis a jogvédelem kérdésében nem határozhat.

Ugyan így kell eljárni, ha az ügybeli ítéletet támadják meg valamely anyagi (perjogi) szabálysértés és az 540. §-ban említett valamely körülmény fennforgása miatt, továbbá akkor is, ha a felülvizsgálati kérelem az alperes ellenjogosítványa tárgyában hozott ítélet ellen intéztetett, avagy perítélet ellen, valamely az 540. §-ban említett körülményre és hivatalból a felülvizsgálati eljárásban figyelembe nem vehető eljárási szabálysértésre fektetett felülvizsgálati jog alapján.

Mindezekben az esetekben, ha valamennyi felülvizsgálati jog fennállana is, a bíróság az orvoslást az 540. §. alapján adja, vagyis az eljárást beszünteti, a keresetet, illetve felebbezést visszautasítja, vagy az ítéletet feloldja.

Az 540. §-ban felsorolt, hivatalból figyelembe veendő, körülmények egymáshoz való viszonyára nézve szabályul szolgálhat, hogy amennyiben több szabálysértés forogna fenn — akár érvényesíti azokat, vagy legalább némelyiket a fél, akár pedig nem —, a felülvizsgálati bíróság orvoslást ama szabály alapján nyújt, amelyikkel legnagyobb terjedelemben orvosol, illetőleg amelyik jogszabály alapján az orvoslás a félre nézve többet jelent. Irányadó tehát elsősorban az orvoslás terjedelme, aztán az orvoslás hatálya. Ezeknek persze jelentősége csak akkor van, ha a különböző szabálysértéseken alapuló felülvizsgálati jogok nem ugyanazon joghatályt idézik elő.

Igy ha az 505. §. 1—3. pontjaiban említett valamely körülmény és a 180. §. 1. pontjában említett körülmény fennforgása miatt élnek felülvizsgálattal, az orvoslás az 505. §. alapján történik, miután az a felebbezési bíróság ítéletének netalán meg nem támadott részére is kiterjed. Ez aztán szabályképpen áll minden más esetben is, ha t. i. az 505. §. alapján is lehet orvoslást adni.

Ha a 180. §. 2. pontjában említett körülmény és hivatalból észlelendő hatásköri hiány forog fenn, az orvoslás az előbbi szabály alapján történik, mert bár mindkettő az eljárás megszüntetését eredményezi, de az előbbi alapon hozott

ítélet — mint mondani szokták — anyagilag is jogerős lesz, ha pedig az 505. §-ban felsorolt esetek bármelyike az 504. §. 1—3. és 5. pontjaiban említett bármely esettel concurrálna, úgy ez utóbbiak nem jöhetnek figyelembe, vagyis a felülvizsgálati bíróság nem feloldással, hanem a per beszüntetésével, illetve a kereset, vagy felebbezés visszautasításával adhatna orvoslást.

Ha a fél felülvizsgálati kérelmét az ügy érdemében hozott ítélet ellen valamely anyagi (per, vagy magánjogi) szabálysértésre és hivatalból figyelembe nem vehető eljárási szabálysértésre alapítja, úgy a felülvizsgálati bíróság azt vizsgálja, hogy a megtámadott ítélet a felülvizsgálattal élő fél javára érdemben, vagy legalább ügybelileg megváltoztatható-e, vagy sem.

Ha igen, úgy az orvoslást anyagi jogszabály alapján adja. Ellenkező esetben eljárási szabály alapján, feltéve persze, hogy az utóbbi szabálysértésre alapított felülvizsgálati jog fennáll.

Ez pedig következik abból, hogy a felülvizsgálati bíróság az ügy érdemében határozó bíróság lévén, ha azt hivatalból észlelendő körülmények, vagy a rendelkezési elv nem akadályozzák, az ügy érdemében kell határoznia, vagyis általában a konkrét helyzet által engedett legnagyobb orvoslást nyújtania.

Ezért, ha a fél az érdemben hozott ítéletet azért támadja meg, mert a követelés, melynek megfizetésére köteleztetett, elévült és mert a felebbezési eljárásban az 504. §. 4. pontjában említett körülmény fordult elő, a felülvizsgálati bíróság, amennyiben mindkét alapra fektetett felülvizsgálati jog fennállását megállapítja, az orvoslást az anyagi jogszabály alapján nyújtja, vagyis, a felebbezési bíróság ítéletének megváltoztatásával, a keresetet elutasítja, miután itt olyan eljárási szabály megsértéséről van szó, mely annyiban a fél rendelkezése alatt áll, amennyiben hivatalból nem vehető figyelembe, anélkül persze, hogy azért annak a szabálynak az alkalmazásáról a felek lemondhatnának. Ha azonban az anyagi jogszabály alapján orvoslást nem adhatna, úgy az

ítéletet feloldja, tehát az eljárási szabály alapján nyújt orvoslást.

Hasonlóképpen kell eljárni akkor is, ha pl. a fél a felebezési bíróság ítéletét azért támadja meg, mert az a jogviszony fennállását megállapította, ámbár a felperes megállapítási érdeke hiányzott és azért is, mert az 504. §. 1. pontja ellenére határozott. (T. i. nem oldotta fel az első bíróság ítéletét, ámbár az nem volt szabályszerűen alakítva.) Elsősorban tehát a felülvizsgálati bíróság az anyagi (perjogi) szabály alapján nyújt orvoslást, vagyis az ítélet megváltoztatásával, a keresetet, megállapítási érdek hiánya okából, elutasítja. De ha az erre alapított panaszt alaptalanak találta, az ítéletet feloldja. A felülvizsgálati alapul szolgáló eljárási szabály itt is olyan, hogy annak alkalmazásáról a felek ugyan nem mondhatnak le, de az a felülvizsgálati eljárás nézőpontjából a fél rendelkezése alatt áll s így hivatalból nem észlelhető.

Ha az ügybeli ítéletet, mely pl. a felperest perviteli jogosultság (dologi perképesség) hiánya miatt utasította el, ezen az alapon és valamely a felülvizsgálati eljárásban hivatalból nem észlelhető eljárási szabálysértés alapján támadták meg, a felülvizsgálati bíróság az orvoslást az anyagi (perjogi) szabály alapján nyújtja, tehát az elutasító ítélet megváltoztatásával a perviteli jogosultságot megállapítja. Ha ez nem lehetséges, az eljárási szabály alapján orvosol.

Ha az alperes ellenjogosítványa tárgyában hozott ítéletet, vagy a perítéletet támadják meg azért, mert az alperes ú. n. pergátló kifogásának helyt adott, vagy azt elvetette és a felülvizsgálati eljárásban már hivatalból figyelembe nem vehető eljárási szabálysértés alapján, úgy ha a pergátló kifogás nem vonatkozik is hivatalból észlelendő körülményre, tehát amikor valamennyi felülvizsgálati jog hivatalból nem észlelhető szabálysértésen alapszik, a felülvizsgálati bíróságnak arra a szabályra kell határozatát alapítani, amelynek alapján nagyobb orvoslást nyújthat (itt persze nem a terjedelem, hanem a joghatály szempontjából), tehát az ítélet megváltoztatásával a pert be kell szün-

tetni, illetve a pergátló kifogást el kell utasítani, amennyiben ez lehetséges, ellenkező esetben az ítéletet fel kell oldani. (Itt t. i. más orvoslás alatt csak a feloldás képzelhető).

Mindez pedig következik abból, hogy ha a fél az orvoslást különböző alapon kéri, tehát nagyobb vagy kisebb joghatállyal, ha az mindkét alapon lehetséges, úgy nagyobb joghatállyal kell orvoslást adni, mert ilyenkor a több, de az együttes alkalmazást kizáró jogok közül, a nagyobb joghatály előidézésére irányuló a kisebbet is magában foglalja és mert az ilyen jogok együttes érvényesítése esetén — miután azok a fél rendelkezése alatt állanak — joggal vélelmezhető, hogy a fél a kisebb joghatály előidézésére irányuló jogáról lemondott a másik jogának megállapítása folytán.

A helyzet ugyan az marad akkor is, ha a fél az ügy érdemében hozott ítéletet anyagi jogszabály alapján és olyan eljárási szabály alapján támadja meg, melynek megsértése a felülvizsgálati bíróság által hivatalból nem észlelhető ugyan, de amely szabálysértés alapján a fél perújítással is élhet.

Igy ha a fél az érdemi ítéletet anyagi jogszabálysértés alapján azért támadja meg, mert a követelés, melynek megfizetésére köteleztetett, elévült és azért is, mert a felebezési bíróság az 504. §. 2. p. ellenére határozott, vagyis mert nem oldotta fel az első bíróság ítéletét, ámbár annak meghozatalában a törvénynél fogva kizárt bíró vett részt.

A bíróságnak ilyenkor is az anyagi jogszabály alapján kell — a fentebb mondottaknál fogva — határozni, ha ez lehetséges, miután a panaszolt szabálysértés a felülvizsgálati eljárásban hivatalból nem észlelhető. Igaz ugyan, hogy a panaszolt eljárási szabálysértés miatt a fél a Pp. 563. §. 2. p. szerint perújítással is élhet, de csak akkor, ha azt felelősséggel hibáján kívül nem érvényesíthette (Pp. 564. §. 1. bek.) Erről pedig — miután az együttes alkalmazást kizáró jogok érvényesítésében, a nagyobb joghatályt előidéző jog megállapítása folytán, a kisebb joghatály előidézésére irányuló jogról való lemondást kell, mint emlí-

tettük, vélelmezni — itt szó sem lehet. Perújításnak tehát nincs helye.

Ha az anyagi jogszabály alapján orvoslást adni nem lehetne, úgy az ítéletet fel kellene oldani és pedig nézetünk szerint nemcsak a felebbezési, hanem az első bíróság ítéletét is, mert ez lesz az 543. §. szerinti megfelelő határozat. Mert ha a felülvizsgálati bíróság a keresetet is visszautasíthatja, a pert is beszüntetheti, úgy az első bíróság ítéletét fel is oldhatja, mert az első bíróság ítéletének hatálya csak a felebbezési bíróság ítéletének jogerőre emelkedésével szűnik meg és mert a felebbezési bíróságnak hasonlóképpen kellene eljárni s így a felebbezési eljárás felesleges volna, ami gazdasági szempontból nem lenne indokolt.²⁰⁾

IX. Az a szabály, hogy a felülvizsgálati bíróság orvoslást olyan anyagi (per- vagy magánjogi) szabály alapján is adhat, melyet a fél felülvizsgálati kérelmében nem érvényesített, továbbá, hogy a felülvizsgálati bíróság hivatalból észlelendő szabálysértés esetén akkor is orvoslást nyújt, ha a fél ezen az alapon az ítéletet nem támadta meg, indokolja a fentebb (88. §. I.) mondott szabályt, mely szerint a fél olyan jogokat is érvényesíthet a felülvizsgálati tárgyaláson és pedig a mulasztás vétlenségének igazolása nélkül is, tehát korlátlanul, melyeket felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelmében nem hozott fel, továbbá, hogy olyan jogokat, melyek hivatalból figyelembe veendő körülményekre vonatkozó szabálysértésen alapulnak, a mulasztás vétlenségének igazolása nélkül, tehát korlátlanul felhozhat a szóbeli tárgyaláson, akkor is, ha az a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem megváltoztatását jelentené.

X. Ha a felülvizsgálati bíróság valamely felülvizsgálati jog alapján határozott, az azzal együtt érvényesített s ellenkező jogi hatály előidézésére irányuló jog hatályát veszti.

Ez következik abból, hogy a felülvizsgálati bíróságnak, amennyiben lehetséges, mindig nagyobb terjedelemben kell orvoslást nyújtani. Pl. ha a fél felülvizsgálati kérelmét

²⁰⁾ V. ö. az I. alatt mondottakat s a lentebb 29. alattiakat.

anyagi jogszabálysértésre és arra alapítja, hogy az első bíróság ítéletének meghozatalában a törvénynél fogva kizárt bíró vett részt, mint láttuk, a felülvizsgálati bíróság az anyagi jogszabály alapján ad orvoslást, ha az arra alapított panaszt alaposnak találja, a másik jog ilyenkor hatályát veszti, miért is a fél az 563. §. 2. p. alapján perújítással akkor sem élhet, ha a törvénynél fogva kizárt bíró nemcsak az ellenféllel, hanem vele is az 59. §-ban meghatározott valamely viszonyban állana. Az ellenfél azonban az 564. §-ban említett feltétel alatt élhetne perújítással.

Amennyiben a fél javára keletkezett felülvizsgálati jog fennállását a felülvizsgálati bíróság megállapítja, orvoslást e jog alapján nyújt.

Az orvoslás alapjául szolgáló jog azonban nemcsak olyan lehet, melyet a fél érvényesített, hanem olyan is, melyet ő felülvizsgálati kérelmében, illetve a szóbeli tárgyaláson fel sem hozott, szóval, aminek alapján sem felülvizsgálati, sem csatlakozási kérelemmel nem élt.

Itt azután nemcsak arra kell gondolnunk, amikor a felülvizsgálati bíróság valamely hivatalból észlelendő szabálysértés alapján nyújt orvoslást (Pp. 540. §.), hanem mindazokra a fentebb részletezett esetekre, amikor a fél által érvényesített felülvizsgálati jog helyett olyan alapon orvosl a felülvizsgálati bíróság, mely ugyanazt a jogi hatályt idézi elő, mint a fél által felhozott felülvizsgálati jog.²¹⁾ Így nevezetesen, mikor más anyagi (per- vagy magánjogi) szabály alapján adatik orvoslás.

Valahányszor azonban a felülvizsgálati bíróság a fél által érvényesített vagy nem érvényesített felülvizsgálati jog fennállását megállapítja, az orvoslás — akár ítélettel, akár végzéssel történjék is az — mindenkor a felülvizsgálati jog kielégítését jelenti.

²¹⁾ Pl. alperes érdemi elutasítást kér, mert felperes követelése elévült s a felülvizsgálati bíróság úgy találja, hogy felperes követelése létre sem jött, vagy alperes ügybeli elutasítást kér, mert felperesnek nincs megállapítási érdeke s a felülvizsgálati bíróság úgy találja, hogy felperes nem bír pervételi jogosultsággal.

Ebből a szempontból nem tesz különbséget, hogy a felülvizsgálati kérelem milyen ítélet ellen irányul, mert a felülvizsgálati jog alapján nyújtott orvoslás mindenik esetben önálló orvoslás jellegével bír.²²⁾

Ez természetesen csak akkor van így, ha a felülvizsgálati jog fennállása a felebbezési bíróság ítéletében megállapított, vagy az 534. és 535. §-ok értelmében, a felülvizsgálati bíróság előtti eljárásban megállapítható tényállás alapján megállapítást nyerhet.

Ezt fejezi ki a Pp. 543. §-a, mely szerint ha az ügy a felebbezési bíróság ítéletében megállapított, vagy a felülvizsgálati eljárásban megállapítható tényállás alapján eldöntésre alkalmas, a felülvizsgálati bíróság magában az ügy érdemében ítélt.

Ennek a szabálynak alkalmazása persze feltételezi, hogy a felülvizsgálati kérelem az érdemben hozott ítélet ellen anyagi jogszabály alapján intéztessék, mert ellenkező esetben a felülvizsgálati bíróság nem is juthat abba a helyzetbe, hogy az ügy érdemével foglalkozzék.

Ha az érdemben hozott ítéletet nem anyagi jogszabály alapján támadják meg, a felülvizsgálati bíróság mégis érdemi ítéletet hoz, ha az érvényesített felülvizsgálati jog fenn nem állását állapítja meg, t. i. ilyenkor az érdemi ítéletet helybenhagyja. A kérelem elutasítása — úgy gondoljuk — nem volna elegendő.

Az ügy érdemében megváltoztató ítélet mindig feltételezi, hogy a felülvizsgálati kérelem anyagi jogszabálysértésre legyen alapítva s hogy ez a felülvizsgálati eljárásban megállapítást nyerjen.

Ez a szabály megfelelően alkalmazandó akkor is, ha a felülvizsgálat ügybeli, de nem érdemi ítélet ellen irányul. A felülvizsgálati bíróság, az említett feltétel alatt, ilyenkor az ügyben, de nem annak érdemében fog határozni. T. i. helybenhagyólag, ha az orvoslás nem anyagi jogszabály alapján kéretett s a felülvizsgálati jog megállapítást nem

²²⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 730. s k. 1.

nyert s megváltoztatólag, ha az anyagi jogszabálysértésre fektetett felülvizsgálati jog megállapítást nyert.

Minthogy azonban az ügybeli és az érdemi ítélet egymáshoz igen közel állanak, amennyiben mind a kettőben a jogvédelemnek, habár más-más, előfeltétele iránt történik határozás, lehetséges, hogy az érdemben hozott ítéletet a felülvizsgálati bíróság olyképpen változtatja meg, hogy ahelyett ügybeli ítéletet hoz. Pl. a jogviszony fennállását megállapító érdemi ítéletet megváltoztatja s annak helyébe a keresetet — megállapítási érdek hiánya okából — elutasító ítélettel határoz. Ügybeli ítélet helyett azonban érdemi ítélet nem hozható. Pl. ha az alperest marasztaló ítélet azon az alapon van megtámadva, hogy a kereset időelőtti s a felülvizsgálati bíróság úgy találná, hogy a kereseti követelés nem áll fenn. Ha ez utóbbi alapon a fél felülvizsgálattal nem él s az előbbi alapra fektetett felülvizsgálati jog nem áll fenn, a felülvizsgálati kérelmet el kell utasítani s az ítéletet helyben kell hagyni, mert a bíróság a felek jogvédelmi kérelmén túl nem mehet.²³⁾

Az id. 543. §. azt is mondja : . . . vagy pedig a felebezési bíróság ítéletének hatályon kívül helyezésével annak helyébe a megfelelő határozatot hozza.

A Pp.-nek ez a rendelkezése tulajdonképpen megint csak az érdemben hozott ítélet elleni felülvizsgálatra vonatkozik.

Ez a megfelelő határozat kétféle lehet, t. i. vagy ítélet vagy végzés. Az előbbi az eljárást beszüntető, tehát vagy

²³⁾ Ha a keresetet időelőttiség okából (marasztalási érdek hiánya) utasítják el s a felülvizsgálati bíróság ezen az alapon helyt ad a felülvizsgálati kérelemnek, azért még érdemben nem határozhat (Kolozsvári T. 1898. G. 9. Grill D. T. VI. k. 699. l.) Az ilyen ítélet nem közbenszóló ítélet a Pp. értelmében, mint azt Kovács M. (i. m. II. k. 714. l.) mondja, hanem ügybeli ítélet. Erdemben ilyenkor csak úgy határozhatna a felülvizsgálati bíróság, ha az a tényállás alapján egyáltalában lehetséges s ha a fél azt kéri, mert a jogvédelem kérdésében kötve van a felek kérelméhez ; hacsak ki nem derül, hogy a fél eziránt is panaszkodik, érdemben nem határozhat.

perítélet, vagy az alperes ellenjegositványai tárgyában hozott ítélet lesz. Az utóbbi vagy feloldó, vagy a keresetet, illetve a felebbezést visszautasító végzés.

Ilyenkor t. i. a megtámadott ítéletet nem lehet megváltoztatni, a szó tulajdonképpeni értelmében, hanem azt hatályon kívül kell helyezni.

Ugyancsak így jár el a felülvizsgálati bíróság az itt tárgyalt szempontból, ha a felülvizsgálat ügybeli, de nem érdemi ítélet ellen irányul, miután itt sem lehet szó megváltoztatásról.

Ellenben nem a most ismertetett rendelkezés, hanem az 543. §. 1. mondata lesz megfelelően alkalmazandó, ha a felülvizsgálati kérelem perítélet, vagy az alperes ellenjegositványai tárgyában hozott ítélet ellen irányul.

Ebben az esetben ugyanis, ha a felülvizsgálati bíróság a tényállás alapján határozhat, a felülvizsgálati jog fenn vagy fenn nem állásához képest a perítéletet, illetve az alperesi ellenjegositványok tárgyában hozott ítéletet helybenhagyja vagy megváltoztatja, a szó tulajdonképpeni értelmében, s hatályon kívül helyezni az ilyen ítéletet csak akkor kell, ha feloldásra, vagy kereset, illetve felebbezés visszautasítására van szükség.

Az említett esetek mindenikében csak akkor határozhat a felülvizsgálati bíróság, ha a kérdés a tényállás alapján elbírálható. Persze itt arra a tényállásra kell gondolnunk, mely a hivatalból nem észlelhető körülményekre vonatkozó perenkívüli tényekből áll.

Amennyiben tehát a határozás nem lehetséges, az 543. §. 2. bek. szerint a felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság ítéletét és eljárását egészben vagy részben feloldja s a felebbezési bíróságot további eljárásra s újabb határozathozatalra utasítja.

Ez a szabály is általános, bármilyen ítélet ellen irányuljon is a felülvizsgálati kérelem, tehát alkalmazandó lesz minden esetben, ha a felülvizsgálati bíróság a tényállást nem találja teljesen kiderítettnek, ő maga pedig azt nem állapíthatja meg.

Az ilyen feloldást M a g y a r y ²⁴⁾ találóan k i s e g í t ő feloldásnak nevezi.

Kétségtelen, hogy az ilyen feloldás a gyakorlatban leginkább az érdemben hozott ítélet elleni felülvizsgálati eljárásban fog előfordulni, de alkalmazandó lesz az más esetekben is.

Pl. ha a felebbezési bíróság előtti eljárásban a megállapítási érdeket, vagy a teljesítési időt (marasztalási érdeket) indokoló tények nincsenek tökéletesen kiderítve, vagy nincsen kellően tisztázva az a kérdés, hogy vajjon a felperes a megelőző eljárás költségeit kifizette-e, hogy vajjon a felperes külföldi állampolgár-e, hogy a felek választott bírósági szerződést kötöttek-e tb.

Amennyiben a felülvizsgálati bíróság kiegészítőleg oldotta fel a felebbezési bíróság ítéletét és eljárását, ez utóbbi az új eljárásban alkalmazkodni köteles a felülvizsgálati bíróság álláspontjához. (Pp. 543. §. 3. bek.)

A feloldás következtében a per abba a stádiumba jut, amelyben a felebbezési bíróság ítéletének meghozatala előtt volt s minthogy itt tényállás kiderítéséről van szó, természetesen, hogy a felek új tényállításokat is tehetnek s új bizonyítékokra is hivatkozhatnak, de az sincs kizárva, hogy a felebbezési bíróság a tisztázandó tényállást — az említett korlátokon belül — a már meglevő bizonyítási anyag alapján állapítsa meg.

A fentebb idézett szabály ennél fogva oly értelemben köti a felebbezési bíróságot, hogy azokat a tényeket, melyeket a felülvizsgálati bíróság a vitás kérdés eldöntésénél lényegeseznek jelölt meg, okvetlenül köteles megállapítani.

Emellett azonban, miután a per a feloldás következtében abba az állapotba jut vissza, melyben az ítélethozatal előtt volt, a felebbezési bíróság olyan tényeket és bizonyítékokat is figyelembe vehet, melyekre vonatkozólag a feloldó végzésben utasítás nem foglaltatik.

Ezért pl. ha a felülvizsgálati bíróság annak a ténynek

²⁴⁾ Perjog. 731. 1.

a megállapítására utasítja a felebbezési bíróságot, hogy vajjon a felperes követelése elévült-e, a felebbezési bíróság olyan tényállítást is figyelembe vehet s ennek folytán olyan tényt is megállapíthat, melyek szerint a felperes követelése létre sem jött, de emellett azt a tényt is köteles tisztázni, hogy vajjon a követelés elévült-e.

Vagy ha a felülvizsgálati bíróság arra utasítja a felebbezési bíróságot, hogy azt a tényt derítse ki, vajjon az alperes tartozását kifizette-e, vagy sem, ennek tisztághozatala mellett, új tények és bizonyítékok alapján, azt is megállapíthatja, hogy pl. az első bíróság ítéletének meghozatalában a törvénynél fogva kizárt bíró vett részt.

Mindez pedig következik abból, hogy a feloldás folytán a per a felebbezési bíróság előtt újból kezdődik. Éppen azért, ha az újonnan megállapított tényállásra a felülvizsgálati bíróság álláspontja nem alkalmazható, a felebbezési bíróság azt nem is tartozik követni, hanem ítéletét a megállapított tényállásra alapítja.²⁵⁾

A felülvizsgálati bíróság álláspontja t. i. csak annyiban köti a felebbezési bíróságot, amennyiben az az új tényállásra alkalmazható. S ezért, ha a felülvizsgálati bíróság álláspontja szerint a kereseti követelés meg vagy meg nem ítélt pl. valamelyik peres fél rosszhiszeműségétől függ s ez a kérdés nincs eléggé tisztázva, a felebbezési bíróság ama tények megállapítása után is, melyek a rosszhiszeműséget indokolják vagy kizárják, csak annyiban köteles azokra alapítani a maga határozatát, amennyiben az új eljárásban nem derülnek ki olyan tények, melyek a követelés fennállását más okból kizárják, vagy melyek folytán a jogvédelem kérdésében határozni nem lehet.

Pl. csődmegtámadási perben a felülvizsgálati bíróság azért oldja fel a felebbezési bíróság ítéletét, mert az alperes rosszhiszeműségét indokoló tény, hogy pl. a csődnyitási kérvény beadásáról tudomással bírt, nincsen kellő-

²⁵⁾ Igy a S. T. gyakorlatában is. Budapesti T. 1901. III. (21. I. G. 322.) 900. Grill. D. T. VI. k. 700. I.

leg tisztázva. Ily esetben a felelőző bíróság ezt a tényt köteles tisztába hozni, mégis azonban, a rosszhiszeműség megállapítása esetén is, köteles a keresetet elutasítani, ha az új eljárás folyamán az a tényállás nyerne megállapítást, hogy a Cs. T. 27. §-ában említett valamely cselekvény, mely a megtámadás tárgyát képezi, a csődnyitást hat hónappal megelőzőleg történt. (Cs. T. 27. §. ut. bek.)

A felelőző bíróság az új eljárásban csak a tisztázandó kérdés és az azzal kapcsolatos kérdések tekintetében állapíthat meg tényeket s vehet figyelembe bizonyítékokat.

S ezért, ha a felelőző bíróság ítéletében több követelés felől határozott s a felülvizsgálati bíróság csak egyik vagy másik követelés tekintetében utasítja a felelőző bíróságot új eljárásra, ez csak az illető követelésre vonatkozó tényeket és bizonyítékokat veheti figyelembe, de a többi követelés szempontjából új tényállást nem állapíthat meg.

Ha azonban a követelés alapja és mennyisége szerint is vitás s a felülvizsgálati bíróság csupán a mennyiségre vonatkozó tények tekintetében utasítja a felelőző bíróságot új eljárásra, az utóbbi mégis az alapot illető tényeket és bizonyítékokat is figyelembe veheti, mert a két kérdés egymással összefügg s ha az új eljárásban felvett bizonyítás alapján az derülne ki, hogy a követelés alapja szerint is indokolatlan, a felelőző bíróság határozatát erre a tényállásra fogja alapítani.²⁶⁾

A S. T. gyakorlata is ebben az irányban mozgott s az új eljárásban felhozott bizonyítékokat figyelembe vette akkor is, ha azok a felülvizsgálati bíróság feloldó határozatában elfoglalt álláspont korlátain kívül estek.

A felelőző bíróság az új eljárásban korlátozva van annyiban, amennyiben korábban hozott ítéletének azt a részét, mely felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemmel

²⁶⁾ A S. T. gyakorlatában ellenk. C. 1899. június 7. I. G. 154. Grill D. T. VI. k. 700. 1. Feltételezzük persze, hogy az alap fennállása közbenszóló jogerős ítélettel még megállapítást nem nyert. Erről még lentebb lesz szó.

megtámadva nem lett, az ítélet feloldása után nem változtathatja meg, akkor sem, ha az új eljárásban megállapított tényállás alapján a korábbi ítélet nem panaszolt részével eldöntött kérdés tekintetében is más ítélet volna hozható.

XI. Említettük már, hogy amennyiben a fél felülvizsgálati jogának fennállása vagy fenn nem állása a felebbezési bíróság ítéleti tényállása, vagy a felülvizsgálati bíróság által alkotott tényállás alapján megállapítható, a felülvizsgálati bíróság ezen az alapon határoz, tehát az esetek különbözőségéhez képest érdemi, ügybeli, vagy az alperes ellenjegositványai tárgyában határozó, avagy perítéletet hoz, vagy a felebbezési bíróság ítéletét feloldja, illetve a keresetet vagy felebbezést visszautasítja.

Erészben a Pp. szerint a felülvizsgálati bíróság a felek kérelméhez kötve nincsen. (Pp. 543. §. ut. bek.)

Az eddig mondottakból is kitűnik azonban, hogy ez a szabály ilyen általánosságban nem áll meg.

A felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem a felülvizsgálati bíróságot két irányban nem köti, ú. m.:

- a) az alkalmazandó jogszabály szempontjából és
- b) az orvoslás terjedelme szempontjából.

Megjegyzendő azonban, hogy a Pp. hivatolt rendelkezése — mint az a §. egyéb rendelkezéséből kitűnik — csak az előbbi szempontból, t. i. az alkalmazandó jogszabályt illetőleg van ilyen általánosságban felállítva, de mégis itt tartjuk helyénvalónak azt is megállapítani, hogy az orvoslás terjedelme szempontjából mennyiben nincs kötve a bíróság a felek kérelméhez.

Mindkét irányban ugyanis vannak kivételek, amikor t. i. a bíróságra a felek kérelme irányadó.

Ad a) Láttuk, hogy a felülvizsgálati bíróság az anyagi (magánjogi) jogszabálysértésre alapított felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemnél más anyagi és pedig úgy perjogi, mint magánjogi szabály alapján nyújthat orvoslást, de ha a fél perjogi (anyagi) szabály alapján kér orvoslást, az más perjogi (anyagi) szabály alapján adható ugyan, de nem adható magánjogi szabály alapján. Ebből a

szempontból a felülvizsgálati bíróság kötve van a felek kérelméhez. Tehát ha a fél a megállapítási érdek hiányára alapítja felülvizsgálati kérelmét, a bíróság azon az alapon, hogy a megállapított jogviszony nem áll fenn (anyagi, magánjogi szabály), orvoslást nem adhat.

Továbbá, ha a fél anyagi (per- vagy magánjogi) szabálysértésre alapítja felülvizsgálati kérelmét, a felülvizsgálati bíróság csak annyiban nincs kötve a fél kérelméhez, amennyiben az 540. §-ban említett valamely körülmény forog fenn, ilyenkor t. i. ezen az alapon nyújt orvoslást, de kötve van a kérelemhez annyiban, amennyiben a fél által nem érvényesített s az 540. §. eseteire nem vonatkozó eljárási szabálysértés alapján orvoslást nem adhat.

Ha pedig a fél csupán eljárási szabálysértés alapján él felülvizsgálati kérelemmel — s ebből a szempontból közzömbös, hogy az hivatalból figyelembe veendő szabálysértés-e, vagy sem ²⁷⁾ — a bíróság nem adhat orvoslást anyagi (per- vagy magánjogi) szabály alapján s az 540. §. eseteit kivéve, nem adhat orvoslást más, a fél által nem érvényesített, eljárási szabálysértés alapján.

Összefoglalva az elmondottakat, az alkalmazandó jogszabály szempontjából érdemi ítélet helyett a felülvizsgálati bíróság a fél kérelmére való tekintet nélkül határozhat ügybeli ítélettel, perítélettel és feloldó vagy keresetet, illetve felebbezést visszautasító végzéssel. Ügybeli ítélet helyett határozhat perítélettel és feloldó vagy keresetet, illetve felebbezést visszautasító végzéssel, de nem határozhat érdemi ítélettel. Perítélet helyett határozhat feloldó vagy keresetet, illetve felebbezést visszautasító végzéssel. Feloldó végzés helyett határozhat perítélettel és keresetet, illetve felebbezést visszautasító végzéssel s keresetet, illetve felebbezést visszautasító végzés helyett perítélettel vagy feloldó végzéssel, ami úgy értendő, hogy ha a fél a felebbezési bíróság ítéletét az 505. §. valamelyik pontja alapján támadja meg s a bíróság a kérelmet indokolatlannak találja, az 540.

²⁷⁾ V. ö. Magyar y: Perjog. 734. 1.

§-ban felsorolt egyéb körülménynek fennforgása esetén perítélettel vagy feloldó végzéssel fog határozni.

Ad *b*) Az orvoslás terjedelme szempontjából a felülvizsgálati bíróság még inkább kötve van a felek kérelméhez.

Ha ugyanis a fél a felebbezési bíróság ítéletét csak részben támadja meg, a felülvizsgálati bíróság csak a megtámadott rész tekintetében nyújthat orvoslást, az alkalmazkodó jogszabály szempontjából, az előbb ismertetett módon, tehát vagy a felek kérelméhez kötötten, vagy a kérelemre való tekintet nélkül.

Mégis, ha az 505. §. 1—3. pontjaiban említett valamely körülmény forog fenn, az orvoslást az egész ügyre vonatkozólag adja, vagyis a meg nem támadott részre vonatkozólag is, tehát a felek kérelmére való tekintet nélkül.

XII. Amennyiben a fél javára különböző alapokon több felülvizsgálati jog keletkezett, ha azokat a fél érvényesítette, illetve, ha azok a felülvizsgálati eljárásban is hivatalból figyelembe veendő szabálysértésből erednek, tekintet nélkül arra, hogy a felülvizsgálati kérelem milyen ítélet ellen irányul, a felülvizsgálati jogok megállapításának s az azok alapján való határozásnak sorrendjére az lesz irányadó, hogy az orvoslás elsősorban mindig a hivatalból figyelembe veendő körülményre vonatkozó szabály alapján nyújtandó. (540. §.)

Ezek között pedig — fennállásukat feltételezve — a sorrend az, hogy elsősorban az 505. §. 1—3. pontjai alapján kell orvosolni, amennyiben az orvoslás a per megszüntetését, vagy a kereset visszautasítását eredményezi, másodszorban a 180. §. 1. és 2. pontjai alapján, harmadszorban az 522. §. korláta között a hatáskör hiánya alapján, negyedszorban az 504. §. 1—3. és 5. pontjai alapján s végső sorban az 505. §. 1. vagy 2. pontja alapján, ha a cselekvőképtelenség a per folyamán állott be, vagy ha az alperes helyett járt el egy harmadik személy meghatalmazás nélkül, illetőleg, ha bármelyik fél helyett a per folyamán lépett fel álképviselő.

Ezért, ha megállapítást nyer, hogy pl. a felperes helyett egy harmadik személy meghatalmazás nélkül indított kere-

setet s az orvoslás nem történt meg, a keresetet kell visszautasítani s ez esetben a többi alapon nyugvó felülvizsgálati jog figyelembe nem jön.

Vagy ha az ügy nem tartozik a polgári bíróságok hatósága alá, a hivatalból észlelendő hatáskör hiányára, vagy pl. az 504. §. valamelyik pontjára alapított panasz méltatást nem is igényel.

Ez pedig következik abból, hogy a felülvizsgálati bíróság a konkrét eset körülményei szerint adható leghatályosabb orvoslást köteles nyújtani.

Igaz ugyan, hogy pl. a 180. §. 1. pontján és pl. az 505. §. 2. pontján — amennyiben a felperes helyett indított keresetet az álképviselő — alapuló felülvizsgálati jogok halmazata esetén az előbbi szabálysértésre fektetett határozat a joghatály szempontjából erősebb, mint az utóbbi alapon hozott határozat, amennyiben az előbbi határozat lényegileg ügybeli határozat, amennyiben a jogvédelem kérdésére is vonatkozik,²⁸⁾ holott az utóbbi határozat lényegileg csak a pert utasítja el, úgy mégis — eltekintve attól, hogy a bíróság az 505. §. alapján ügybeli határozatot nem hozhat — a tétel helyességét indokolja egyrészt az a körülmény, hogy a 180. §. 1. pontjára alapított ítélet jogerejének alanyi szempontból hatálya nem lenne, miután felperes nincs, másrészt az a körülmény, hogy az 505. §. alapján az orvoslás nagyobb terjedelemben adható, mert ezen az alapon — mint láttuk is már — a bíróság az egész ügyre vonatkozólag nyújt orvoslást, holott a 180. §. 1. pontja alapján csak az ítélet megtámadott része tekintetében.

A polgári perút kizárt volta nem jelenti a hatáskör hiányát s ezért az előbbi alapon való határozást nem az indokolja, hogy abban a hatáskör hiánya is megállapítva volna, hanem hogy az a határozat — a fentiek szerint — fogalmilag ügybeli határozat, a hatáskör kérdésében pedig perítéletet kell hozni, szóval, az előbbi határozatnak nagyobb a joghatálya, mint az utóbbinak.

²⁸⁾ V. ö. szerző: i. m. 113. s k. II.

Hogy amennyiben a most tárgyalt alapon nyugvó felülvizsgálati jogok, illetőleg azok közül valamelyik, megállapítást nyernek, az 504. §. idézett esetei alapján a felülvizsgálati bíróság nem határozhat, indokolást nem igényel. Nem szenvedhet ugyanis kétséget, hogyha a pert be kell szüntetni, vagy a keresetet vissza kell utasítani, az emiatt hatályon kívül helyezett ítéletet nem lehet feloldani.

Komplikáltabb a helyzet akkor, ha a felülvizsgálati eljárásban az 505. §. 1. vagy 2. pontja alapján azért keletkezett a félnek felülvizsgálati joga, mert a cselekvőképtelenség, vagy a törvényes képviselő ebbeli minőségének megszűnése a per folyamán állott be, vagy ha az alperes helyett járt el egy harmadik személy meghatalmazás nélkül s emellett felülvizsgálati joga keletkezett a félnek az 504. §. 1—3. és 5. pontjaiban felsorolt valamely körülmény alapján.

Itt mindenekelőtt arra kell figyelemmel lenni, hogy vajjon az 505. §. 1—3. pontjai eseteiben az utólagos orvoslás a felülvizsgálati eljárásban lehetséges-e, vagy sem. Arról az esetről, amikor a cselekvőképesség, vagy a törvényes képviselő ebbeli minőségének megszűnése a felülvizsgálati eljárás félbeszakadását vonhatják maguk után, már szólottunk. (L. fentebb 10. §. II. 2. a.)

Ettől eltekintve azonban, úgy gondoljuk, hogy a hiány orvoslása a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemben még lehetséges, akár kifejezetten, akár hallgatólagosan az által, hogy a jóváhagyásra jogosított személy, a hozott ítéletet más alapon támadja meg.

Figyelembe veendő továbbá, hogy a fél az itt tárgyalt alapon akkor is élhet felülvizsgálati kérelemmel, ha e körülmények valamelyike az ellenfélre nézve forog fenn.

Éppen azért arra nézve, hogy a felülvizsgálati bíróság milyen sorrendben és milyen alapon határozzon a fenti jogok alkalmazata esetén, az adott körülmények lesznek irányadók.

Ha a fél azért él felülvizsgálati kérelemmel, mert reá nézve forog fenn az 505. §. 2. pontjában említett körülmény, a bíróság az ítéletet és az eljárást ez alapon feloldja és pedig addig az időpontig visszamenőleg, amikor az álképviselő

fellépése történt. Ugyanígy jár el akkor is, ha a felperes helyett a per folyamán lépett fel álképviselő, azaz ha a kereset előadása, illetve a felebbezés előterjesztése szabályszerűen történt. Feltételezve mindkét esetben, hogy az alsó bíróság a felet a hiány pótlására nem utasította.

Ilyenkor tehát az 504. §. hivatolt pontjain alapuló felülvizsgálati panasz tárgytalan, mert az első, illetve a felebbezési bíróság előtt új eljárás kezdődik, melyben a fél e körülményt érvényesítheti. Kivétel azonban itt is lehet.

A helyzet ugyanaz, ha az 505. §. 1. pontjában említett cselekvőképtelenség, vagy a törvényes képviselő ebbeli minőségének megszűnése a per folyamán állott be, azaz a felülvizsgálati bíróság az ítéletet ez alapon feloldja.

Ha ellenben a fél azért él felülvizsgálattal, mert az 505. §-ban említett valamely eset az ellenfélre nézve forog fenn s mert az 504. §. 1—3. vagy 5. pontjai alapján is keletkezett felülvizsgálati joga, a bíróság ez utóbbi alapon fog határozni, ha az ellenfél, illetve a jóváhagyásra jogosított személy a panaszlott hiányt — a fentebb említett módon — kifejezetten vagy hallgatólagosan jóváhagyta.

Ha a fél azért él felülvizsgálati kérelemmel, mert a felebbezést cselekvőképtelen, illetve törvényesen nem képviselt személy adta be (álképviselő), a felülvizsgálati bíróság a felebbezést utasítja vissza s az 504. §. alapján csak akkor határozhat, ha a hiány kellő módon orvosoltatott.

Ha a Pp. ugyanazon szakaszában említett több körülmény alapján keletkezett felülvizsgálati jogok állanak fenn, — mint említettük — arra kell figyelemmel lenni, hogy azok ugyanazon, vagy különböző jogi hatály előidézésére irányulnak-e.

Utóbbi esetben a felülvizsgálati bíróság annak a felülvizsgálati jognak alapján határoz, melynek folytán a határozat a terjedelem s aztán a jogi hatály szempontjából nagyobb orvoslást nyújt.

Ha az ítélet egész terjedelmében van megtámadva, akkor az orvoslás nagyobb vagy kisebb volta csak a jogi hatály szempontjából irányadó.

Pl. ha megállapítást nyert a felperesre, hogy cselekvőképtelen s az alperesre, hogy helyette álképviselő járt el, feltéve, hogy a hiány nem pótoltatott, az ítélet hatályon kívül helyezésével a pert meg kell szüntetni. Tehát perítéssel s nem feloldó végzéssel kell határozni.

Ha ellenben az érvényesített több felülvizsgálati jog ugyanazon jogi hatályt idézi elő, pl. az 504. §. 2. és 5. pontjai alapján keletkezett felülvizsgálati jogok, a felülvizsgálati bíróság mindegyik alapján határoz.

Az orvoslás a jogi hatály szempontjából annál nagyobb, minél korábbi perstádiumra visszamenőleg történik s azért egy konkrét esetben lehetséges, hogy amennyiben az ítélet egész terjedelmében van megtámadva s amennyiben az érvényesített felülvizsgálati jogok ugyanazt a jogi hatályt idézik is elő, nem valamennyi, hanem annak a felülvizsgálati jognak alapján kell határozni, melynek folytán az orvoslás — az itt vett szempontból — nagyobb lesz.

Pl. ha az 505. §. valamelyik esete a felebbezési eljárás folyamán merült fel s emellett a fél azért is felülvizsgálattal él, mert az 504. §. valamelyik esete az első bíróság előtti eljárásban fordult elő. A jogi hatály itt az ítélet feloldása. A bíróság tehát az utóbbi szabálysértés alapján határoz, mert ezzel nemcsak a felebbezési, hanem az első bírósági ítéletet és eljárást is feloldja s ilyenkor az előbbi alapon való határozás — új eljárás kezdéséről lévén szó — felesleges. Ilyenkor kivétel van az alól a szabály alól, mely szerint az 505. §. mellett az 504. §. nem alkalmazható.²⁹⁾

Ha pedig az ítélet csak részben lett felülvizsgálati kérelemmel megtámadva, pl. az 504. §. valamelyik pontja alapján s emellett az 505. §. valamelyik esete csak a felebbezési eljárás folyamán merült fel, a bíróságnak mind a két szabálysértés alapján kell határoznia, vagyis a felebbezési bíróságot az ítélet meg nem támadott része tekintetében, az első bíróságot

²⁹⁾ Ellenk. Gottl: i. m. 543. §-hoz 428. l. L. azonban Kovács M.: i. m. II. k. 712. s k. l., aki e kérdést nagy alapossgal tárgyalva, helyesen mutatja ki, hogy a megfelelő határozat sok esetben az első bíróság ítéletét feloldó végzés lesz.

pedig, amennyiben az 504. §. panaszolt esete az elsőbíróság előtti eljárásban merült fel, az ítélet megtámadott része tekintetében kell új eljárásra utasítani. A helyzet tehát hasonlít ahhoz, amikor a részítélet ellen felebbeznek s az elsőbíróság előtt az eljárás tovább folyik. Ilyenkor tehát az 505 § mellett, más perjogi szabály is alkalmazást nyerhet.

XIII. Ha az 540. §. szerint hivatalból figyelembe veendő körülmények nem forognak fenn, azonban a felülvizsgálati eljárásban hivatalból nem észlelhető eljárási szabálysértésre és egyszersmind anyagi szabálysértésre alapított felülvizsgálati jogok érvényesíttetnek, de természetesen nem ugyanazon fél részéről,³⁰⁾ a felülvizsgálati bíróság — mindkét jog fennállását feltételezve — az eljárási szabálysértés alapján orvosol, ami szükségképpen következménye annak, hogy a felülvizsgálati bíróság a jogvédelem kérdésében csak úgy határozhat, ha a perviszony szabályszerűen volt lebonyolítva, vagy ha a fél a szabálysértésbe — amennyiben az lehetséges — belenyugodott.

XIV. Arról az esetről, amikor a fél pusztán valamely perjogi (de anyagi) vagy pusztán valamely magánjogi szabály alapján támadja meg az ítéletet, már volt szó. (L. fentebb VIII. a.) Az előbbi esetben magánjogi szabály alapján nem adható orvoslás, az utóbbi esetben azonban a nem érvényesített perjogi (anyagi) szabály alapján is orvosolhat a felülvizsgálati bíróság annak a félnek a javára, aki a magánjogi szabálysértést panaszolta.

Az az eset, hogy a különböző anyagi (per- vagy magánjogi) szabálysértésen alapuló több felülvizsgálati jogot különböző felek érvényesítsék, gyakorlatilag nem mindig képzelhető.

Pl. a felperes azért él felülvizsgálattal, mert a bíróság a jogviszony fennállását nem állapítván meg, őt érdemben elutasította (anyagi, magánjogi szabálysértés). Ilyenkor még

³⁰⁾ Ha ugyanis ugyanaz a fél érvényesíti azokat, — mint fentebb láttuk — a bíróság az anyagi jog alapján nyújt orvoslást a félnek s az eljárási szabálysértés alapján csak akkor, ha az előbbi alapon orvoslást nem adhat.

képzeltető, hogy az alperes az ítéletet azért támadja meg, mert a felperesnek nem volt megállapítási érdeke (anyagi perjogi szabálysértés). Az azonban már nem képzeltető, hogy ha az alperes a jogviszony fennállását megállapító ítéletet azért támadja meg, mert a jogviszony nem áll fenn (anyagi magánjogi szabálysértés), a felperes a megállapítási érdek hiánya okából éljen felülvizsgálati kérelemmel (anyagi perjogi szabálysértés).

De nemcsak a megállapítási, hanem a többi kereseti fajknál is így áll a dolog.

Egyébként, mint mindjárt kifejtjük, a fentebbi két eset között különbség van az alkalmazandó jogszabály szempontjából.

Igaz ugyan, hogy a felülvizsgálati bíróságnak — mint említettük is — a perjogi (anyagi) szabálysértést is hivatalból figyelembe kellene venni, de a fél, aki a felebbezési bíróság ítéletével jogvédelmet nyert, bizonyára nem hívja fel erre a felülvizsgálati bíróság figyelmét, sőt, ha válasziratot ad is, abban az ítélet fenntartására törekszik s ebből a célból esetleg az ítéleti tényállást meg is támadja, ha annak helytelen megállapítása folytán attól tart, hogy a felülvizsgálati bíróság pl. a megállapítási érdek hiányát találja megállapítani.

A jegvédelem perbeli előfeltételeire vonatkozó perjogi (anyagi) szabályok elvileg hivatalból veendőek ugyan figyelembe, de mert ezek részben legalább nem tartoznak az 540. §-ban felsorolt körülményekre vonatkozó szabályok közé, arranézve, hogy a felülvizsgálati bíróság az érvényesített magánjogi szabály helyett, amennyiben annak alapján orvoslást nem nyújthat, perjogi (anyagi) jogszabály alapján, melyet a fél nem érvényesített, mennyiben adhat orvoslást, a felek perbeli állása lesz irányadó.

Nevezetesen egy nem érvényesített perjogi (anyagi) jogszabály alapján a felperesnek sohasem adhat orvoslást. Ha tehát a panaszolt magánjogi szabálysértésre alapított felülvizsgálati kérelem alaptalan, úgy a fennálló, de nem érvényesített perjogi (anyagi) szabály alapján, a felülvizsgálati bíróság, a felperes javára szolgáló, ítéletet nem hozhat.

Ha ugyanis a tényállás alapján megállapítható, hogy a felperesnek nincsen joga a perbeli védelemre, mi értelme sem lenne annak az ítéletnek, mely azt jelentené ki, hogy a felperes ezidő szerint jogvédelmet nem kérhet, nem pedig azért, mert a jövőben ugyanazon jog-jogviszony iránt indított perben hozandó ítélet megint csak annak a megállapítását tartalmazná, hogy a felperesnek nincs joga a perbeli védelemre, s ezért, ha a jogvédelem kérdése már most véglegesen eldönthető, annak elhalasztása — csupán elvi szempontból — már perökonómiaiilag is indokolatlan lenne.

De ettől eltekintve, azáltal, hogy a felperes alaptalan keresetet indított, az alperesnek megállapítási érdeke keletkezett, mely itt a helyzet sajátosságánál fogva vélelmezve van s így bizonyítást nem igényel.³¹⁾ Már most minden alaptalan keresetindítás folytán joga keletkezik az alperesnek arra, hogy még ugyanabban a perben megállapítási keresetet (vizontkeresetet) támasszon a felperes által állított jog fenn nem állásának, illetve a felperes által tagadott jog fennállásának megállapítása iránt. Vagyis joga keletkezik arra, hogy a jogvédelem kérdését, a per tárgyává tett jog tekintetében és legalább a felperessel szemben, véglegesen elintézzze a bíróság.

Erre a megállapítási keresetre (vizontkeresetre) azonban csak akkor lesz szükség, ha a felperes a perfelvételi határnapon nem jelenik meg, vagy keresetétől eláll, vagy ha a bíróság a jogvédelem valamelyik perbeli előfeltételét, pl. a megállapítási érdeket, a felperes szempontjából fennállónak nem találván, az érdemben nem határozhatja.

Ellenkező esetben felesleges az alperesnek külön keresetet (vizontkeresetet) emelni, miután perbeli védelemre való jogát a felperes keresete folytán megtartandó érdemi tárgyaláson éppúgy érvényesítheti.

Innen van azután, hogyha a bíróság az érdemi tárgya-

³¹⁾ Igy Hellwig is Klagrecht 49. l. L. még erre nézve szerző: i. m. 3. §.

lásba belement s ennek folytán az alperes külön keresetet (vizontkeresetet) nem emelt, miután a fentiek szerint az ő megállapítási érdeke nyilvánvaló, a felülvizsgálati bíróság a felperes által, csupán magánjogi szabálysértés alapján megtámadott ítéletet, ha orvoslást a felperesnek sem az érvénysített, sem más magánjogi szabály alapján nem nyújthat, az alperes hátrányára nem változtathatja meg valamely perjogi (anyagi) jogszabály alapján.

Igy ha felperes azért él felülvizsgálattal, mert a felebbezési bíróság a jogviszony fennállását nem állapítván meg, őt érdemben elutasította, a felülvizsgálati bíróság az ítéletet nem változtathatja meg azon az alapon, hogy felperesnek nem is volt megállapítási érdeke s nem hozhat ügybeli elutasító ítéletet, mert ez az alperesre hátrányos lenne, miután fel kell tételezni, hogy ő a per folyamán külön keresettel (vizontkeresettel) azért nem élt, mert arra az érdemi tárgyalás folytán semmi szükség nem volt, szükségtelen perbeli cselekvények elmulasztása pedig annál kevésbbé lehet hátrányos a félre, mert azok teljesítésével magára venné a per-költségek viselését.

Ha azonban alperes él, csupán magánjogi szabálysértés alapján, felülvizsgálati kérelemmel, a felülvizsgálati bíróság, ha ezen az alapon orvoslást nem adhat, hivatalból is orvosolhat valamely perjogi (anyagi) szabály alapján, mert az ilyen ítélet — habár alperesnek sem ad jogvédelmet — mégis az ő javára szolgál, s mert az állam ily esetben a felperesnek olyan jog alapján adna védelmet, mely jog ezidőszert nem áll fenn. Ez pedig éppen az állam érdeke ellen volna.³²⁾

XV. A felülvizsgálati bíróság minden határozatát, mely az eljárást előtte befejezi, indokolni tartozik.

Ebből a szempontból nem tesz különbséget, hogy a felülvizsgálati bíróság milyen ítélettel, vagy milyen végzéssel határoz.

³²⁾ V. ö. Stein: Über die Voraussetzungen des Rechtsschutzes, insbesondere bei der Verurteilungsklage. Halle, 1903. 85. s. k. l.

S minthogy a fél felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelmét mindig arra alapítja, hogy valamely jogszabálysértés (tágabb értelemben) forog fenn, akár kifejezetten megjelöli a fél azt a jogszabályt, melynek alapján orvoslást kér, akár pedig nem, a felülvizsgálati bíróság a határozat indokai-ban a felülvizsgálati alapot képező jogszabály iránt nyilatkozni köteles s nyilatkozni köteles a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem indokai iránt is. (Pp. 542. §. ut. bek.)³³⁾

Itt aztán nem tesz különbséget, hogy a fél által felhozott jogszabály alapján határoz-e a felülvizsgálati bíróság. Ha az erre alapított felülvizsgálati jog fenn nem állását állapítaná is meg, nyilatkozni köteles, hogy azt a jogszabályt, miért nem látja megsértve s a nyilatkozási kötelesség arra, a fél által nem érvényesített, jogszabályra is kiterjed, melynek alapján a felülvizsgálati bíróság határoz.

A nyilatkozási kötelesség tehát annak a kijelentésében áll, hogy miért van megsértve, vagy miért nincs megsértve valamely jogszabály.

Ha a felülvizsgálati bíróság ítélettel határoz, az ítéletnek a Pp. 401. §-ában meghatározott tartalommal kell bírnia s a tényállásnak itt is alkotó eleme a pertörténet, amely azt tanúsítja, hogy a felülvizsgálati bíróság előtti eljárásban mely tények merültek fel, továbbá azok a tények, melyek megállapítása a felülvizsgálati jog fenn- vagy fenn nem állásának megállapíthatása céljából szükséges s mely tények — az esetek különbözőségéhez képest — úgy a felelőbbzési, mint az első bíróság előtti eljárásban felmerült perbeli tények, továbbá a jogvédelem kérdésére, az alperes ellenjogosítványaira, a perelőfeltételekre, illetve a jogvédelmi biztosítékokra vonatkozó perenkívüli tények lehetnek.

Az ítélet rendelkező része az, melyben a fél felülvizsgálati jogának fennállása, vagy fenn nem állása megállapítást nyer s mely ennek folytán a felülvizsgálati kérelemnek helyt adva,

³³⁾ Mint Magyar y: i. m. 735. l. mondja, ez tulajdonképpen ismétlés, mert a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelem indokolása mindig jogszabályra vonatkozik, tehát jogszabály.

az ítéletet megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi, illetve, a felülvizsgálati kérelem elutasításával a megtámadott ítéletet helybenhagyja.

Amennyiben pedig a felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálati kérelem tárgyában végzéssel határoz, a megállapítást szintén a rendelkező rész tartalmazza. Végzéssel azonban csak a felülvizsgálati jog fennállásának megállapítása esetén lehet határozni, mikor is a megtámadott ítéletet feloldja.

Ha tehát a felülvizsgálati jog fenn nem állása nyerne megállapítást, a bíróság mindig ítélettel határoz, mely a felülvizsgálati kérelmet elutasítva, a felebbezési bíróság ítéletét helybenhagyja.

Ez alól annyiban van kivételnek helye, hogy amennyiben a felebbezési bíróságnak az ügy érdemében hozott ítéletét érdemben s egyszersmind valamely pergátló körülmény alapján támadják meg s a felülvizsgálati bíróság az utóbbi tekintetében elkülönített tárgyalást tart, azt, hogy pergátló körülmény nem forog fenn, végzésben mondja ki. (Pp. 547. §.)³⁴⁾

Ha a felülvizsgálati bíróság ítélettel határoz, intézkedik a perköltségek mennyisége és ki által leendő viselése kérdésében is.

A sikertelen felülvizsgálati kérelem költségeit a felülvizsgálattal élő fél viseli, ha ellenben a felülvizsgálati kérelem a megtámadott ítélet megváltoztatását eredményezi (a szó legtágabb értelmében), a felülvizsgálati bíróság az általános szabályok szerint határoz (Pp. 424—433. §§.), úgy a felülvizsgálati eljárás, mint a felebbezési és az első bíróság előtti eljárás költségeinek ki által leendő viselése iránt is.

Itt is áll aztán az a szabály, hogy az a fél, aki a felülvizsgálati eljárásban olyan új előadás alapján nyert orvoslást,

³⁴⁾ V. ö. Magyar y: i. m. 370. l. Ez azonban tulajdonképpen mégsem kivétel, mert ily esetben a végzés pusztán annak a megállapítását tartalmazza, hogy az említett alapon a félnek felülvizsgálati joga nincs s ez magában véve még nem jelenti a felülvizsgálati kérelem elutasítását.

melyet, a felülvizsgálati bíróság meggyőződése szerint, már az első, vagy a felebbezési bíróság előtti eljárásban is érvényesíthetett volna, a felülvizsgálati eljárás összes költségeiben, vagy annak egy részében elmarasztalható. (Pp. 543. §. ut. bek.)

Más a helyzet, ha a felülvizsgálati bíróság feloldó végzéssel határoz s további eljárást rendel el. Ilyenkor t. i. a felülvizsgálati eljárás költségeinek csak a mennyiségét állapítja meg s a költségeknek ki által leendő viselését a feloldás folytán hozandó újabb határozatban kell eldönteni. (Pp. id. szakasz.)

Ismét más a helyzet, ha a felebbezési bíróság ítéletét a perköltségek viselésének vagy mennyiségének kérdésében is megtámadták, akár felülvizsgálati, akár csatlakozási kérelemmel. Ebben az esetben a felülvizsgálati bíróság az általános szabályok (Pp. 424—434. §§.) szerint határoz a perköltségek iránt. (Pp. 543. §. ut. bek.)

XVI. Említettük már, hogy a felülvizsgálati kérelem s így a csatlakozási kérelem is a félnek vagy közjogi jogosítványa, vagy csak megengedett cselekvénye, ahhoz képest, hogy a félnek a konkrét esetben van-e felülvizsgálati joga, vagy se.

Előfordulhat azonban az is, hogy a felülvizsgálati kérelem tilos perbeli cselekvény.

Ha ugyanis a félnek nincs felülvizsgálati joga, úgy ő felülvizsgálati kérelmével ilyen jogot nem is érvényesíthet, ilyenkor tehát a kérelem legfeljebb csak megengedett perbeli cselekvény; néha azonban annyira nyilvánvaló a felülvizsgálati jog hiánya, hogy azt a félnek magának is tudnia kell.

Ha mégis felülvizsgálati kérelemmel élne, az tilos perbeli cselekvény lesz, mert a Pp. azt — nem ugyan kifejezetten, de hallgatólagosan — megtiltja, azáltal t. i., hogy ilyenkor a felülvizsgálattal élő felet birságolja.

Két eset képzelhető, amikor a felülvizsgálati kérelem tilos perbeli cselekvénynek tekintendő.

Az egyik, melyről most szólottunk, az, hogy a félnek *nincs* felülvizsgálati joga s ez annyira nyilvánvaló, hogy magának a félnek is tudnia kell.

A másik pedig az, hogy a félnek ugyan keletkezhett felülvizsgálati joga, a Pp. azonban a felülvizsgálati eljárást kizárja.

Erre a két esetre vonatkozik a Pp. 544. §-ának rendelkezése, mely szerint a felülvizsgálati bíróság azt a felet, akinek két egyenlő ítélet ellen intézett felülvizsgálati kérelme nyilván alaptalan volt (azaz nem volt felülvizsgálati joga), mint konok perlekedőt, 1000 koronáig terjedhet s a per körülményeihez s a konokság mértékéhez képest kiszabandó bírságban marasztalja; ugyancsak 1000 koronáig terjedhető bírságban marasztalandó az is, aki felülvizsgálati kérelmet nyújt be olyan ítélet ellen, amely ellen a felülvizsgálati kérelem ki van zárva (a felülvizsgálati eljárás lehetőségének kizárt volta).

Ez a szabály kétségtől a csatlakozási kérelemre is áll, bár a Pp. csak felülvizsgálati kérelemről beszél, de nem alkalmazható a csatlakozási kérelmet nem tartalmazó válaszírátra.

A bírságért elsősorban a felülvizsgálati kérelmet ellenjegyző ügyvéd felelős, tehát a felülvizsgálati bíróság az ügyvédet marasztalja. Ennek azonban visszkereseti joga van a fél ellen, de csak abban az esetben, ha a félnek külön írásbeli utasítására élt felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemmel. (Pp. 544. §. ut. bek.) Kérdés azonban, hogy vajon a visszkereseti jog megadása által a cél nem fog-e meggyőződni.³⁵⁾

Azokban az esetekben, melyekben a felülvizsgálat értékre való tekintet nélkül meg van engedve, természetesen csak akkor lesz a felülvizsgálati kérelem tilos perbeli cselekvény, ha a felülvizsgálati jog nem áll fenn, vagyis, ha a kérelem nyilvánvalóan alaptalan.

A Pp. azonban bizonyos eljárásokban ettől eltekint, s arra való tekintet nélkül megengedi a felülvizsgálatot, hogy az annak alapjául szolgáló felülvizsgálati jog hiánya nyilvánvaló-e, vagy sem. Így általában a status-perekben. Nevezetesen a házassági eljárásban (681. §.), a kiskorúság

³⁵⁾ Magyary: i. m. 736. l. nem is helyesli ezt.

meghosszabbítása és ennek megszüntetése iránti eljárásban (716. és 717. §§.), a gondnokság alá helyezési s annak megszüntetése iránti eljárásban (720., 723. és 729. §§.) az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetését megtámadó eljárásban (731. §.), a holtnak nyilvánítási eljárásban. (745. §.)

Ezekben az eljárásokban tehát a felülvizsgálati kérelem sohasem tilos perbeli cselekvény s így a bírságot akkor sincs helye, ha a felülvizsgálati jog hiánya nyilvánvaló volna.

XVII. Amennyiben a felülvizsgálati bíróság ítélettel határoz, ítélete a legtöbb esetben végítélet lesz.

Előfordulhat mégis, hogy a felülvizsgálati bíróság elkülönített végítélettel (387. §.), vagy részítélettel (388. §.) határoz.³⁶⁾

Azok a célszerűségi és méltányossági okok, melyek az alsó bíróságokat ilyen ítélet hozatalára indítják, a felülvizsgálati eljárásban is figyelembe vehetők.

Elkülönített végítéletet akkor hozhat a felülvizsgálati bíróság, ha az egy eljárásban egyesített több per a felebbezési bíróság által egy ítéletben lett eldöntve s egyik vagy másik per a felülvizsgálati bíróság nézete szerint a határozathozatalra megérett, míg a többire nézve tárgyalás és esetleg bizonyítás tartandó.

Ez főként akkor fordulhat elő, ha az egyesített perek különböző személyek között vannak folyamatban, de egyébként is.

Minthogy azonban elkülönített végítéletet akkor hoz a bíróság, ha az egyesített perek valamelyikében a tárgyalást folytatni kell s minthogy tárgyalás és bizonyításfelvétel alapján ténymegállapítási joggal a felülvizsgálati bíróság csak az 535. és 537. §-ok eseteiben bír, a felülvizsgálati bíróság előtti eljárásban elkülönített végítélet hozatalára rendszerint csak akkor kerülhet a sor, ha az egyesített perek valamelyikében az idézett szakaszokban felsorolt valamely körülmény forog fenn.

Igy ha az egyik per eldöntésre alkalmas, a másik perben

³⁶⁾ V. ö. Kovács M.: i. m. II. k. 714. l.

azonban a megállapított vagy megállapítható tényállás alapján határozni nem lehet. Vagy ha az egyik perben ítélettel, a másokban pedig esetleg végzéssel kellene határozni, de ennek megállapítása még nem történt meg, pl. ha az utóbbi perben az 504. §. 2. vagy 3. pontjában említett valamely körülmény forog fenn. Ez persze feltételezi, hogy ennek a pernek a személyei részben mások legyenek. Vagy ha az egyik perben az érvényesített felülvizsgálati jog fenn- vagy fenn nem állása iránt határozhat a felülvizsgálati bíróság, a másik perben azonban tárgyalás és bizonyítás útján döntendő el az a kérdés, hogy arra a perre vonatkozólag forog-e fenn a 505. §-ban említett körülmények valamelyike.

Több per egyesítése és a felebbezési bíróság által egy ítéletben történt eldöntése esetén a felülvizsgálati bíróság akkor határozhat elkülönített végítélettel, ha az ítélet az egyesített perek szempontjából különböző alapokon lett megtámadva s az egyik tekintetében tárgyalás és bizonyítás-felvétel nélkül, a másik tekintetében pedig csakis így lehet határozni s emiatt a tárgyalást el kell halasztani, illetve, ha kiegészítő feloldásra van szükség.

Részítelőhozatalának a felülvizsgálati eljárásban akkor lehet helye, ha a keresetbe vett több követelés közül valamelyik a végeldöntésre alkalmas, a másokra vonatkozólag azonban a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás alapján határozni nem lehet. (Kiegészítő feloldás.) Vagy ha a határozás céljából tárgyalást és bizonyítást kellene tartani. Pl. mert az egyik követelésre nézve a felek választott bírósági szerződést kötöttek s ennek bizonyítását a felebbezési bíróság nem engedte meg.

Ha azonban a keresetbe vett követelésnek csak egy része alkalmas a végeldöntésre, úgy a dolog természete szerint részítélet csak akkor hozható, ha a követelés (a per tárgyát képező jog-jogviszony) megerősítésére vagy megerősítenítésére, tehát az érdemben, új tények is érvényesíthetők a felülvizsgálati eljárásban.

Ez pedig csak lemondás, illetve elismerés esetén lehetséges.

Minthogy pedig ilyenkor érdemben való határozásról van szó s minthogy ebben az irányban tényállást tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján, a most említett eseten kívül, nem lehet megállapítani s így a tárgyalást emiatt el sem kell halasztani, vagyis a felülvizsgálati bíróság az egész követelésre vonatkozólag ítélni a kitűzött határnapon, részítélethozatalának ily esetben — nézetünk szerint — csak akkor lehet helye, ha pl. a felperes a követelés egy részéről lemond, vagy alperes a követelés egy részét elismeri, a követelés egyéb része tekintetében pedig az ítéletet fel kell oldani, akár kiegészítőleg, akár az 504. §. alapján, vagy ha erre a részre vonatkozólag az eljárást hivatalból figyelembe nem vehető körülmény alapján be kell szüntetni, azonban e két utóbbi szempontból (önálló feloldás, vagy beszüntetés) tárgyalás és bizonyítás tartandó.

A hivatalból figyelembe veendő körülmények (540. §.) szempontjából különbséget kell tenni először is maguk között e körülmények között s másodszor, hogy az elismerést, illetve a lemondást a felülvizsgálattal élő fél vagy ellenfele tette-e.

Az előbbi szempontból az 504. §. esetében a fentebb már említett módon kell eljárni, t. i. a feloldást a követelésnek csak vitás részére nézve kell elrendelni, bármelyik fél élt is felülvizsgálati kérelemmel.

Hasonlóképpen kell eljárni a 180. §. 1. és 2. pontjában, továbbá a hatáskör esetében, ha az elismerő, illetve lemondó nyilatkozatot a felülvizsgálattal élő fél tette, mert ilyenkor ő úgy tekintendő, mintha érzében felülvizsgálattal nem élt volna, illetőleg arra a részre vonatkozólag felülvizsgálati kérelmét visszavonta volna. (A felülvizsgálati kérelem tárgyát csak felebbemelni nem lehet [533. §.], de leszállítani igen.)

Ha azonban az elismerő, vagy lemondó nyilatkozatot a felülvizsgálattal élő fél ellenfele tette, miután ebben az esetben a felülvizsgálati kérelem visszavonásáról nem lehet szó, nézetünk szerint a 180. §. 1. és 2. pontja, valamint a hatáskör hiánya esetén részítelet nem hozható, hanem

a felülvizsgálati bíróságnak az egész ügyre vonatkozólag kell ez alapon határozni.

Tekintet nélkül arra, hogy a felülvizsgálattal élő fél ismeri-e el a követelést, illetve mond le arról, vagy ellenfele, a felülvizsgálati bíróság az 505. §. 1—3. pontjai esetében az egész ügyre vonatkozólag határoz, amennyiben az elismerő vagy lemondó nyilatkozattal az idézett szakaszban említett hiányok orvosoltaknak nem tekinthetők.

Az itt említett szabályok egyébként megfelelően alkalmazandók akkor is, ha az elismerés vagy lemondás az egész ügyre vonatkozik.

Elismerés vagy lemondás esetét kivéve, a követelés egy részére részítélet nem hozható, mert ha a követelés egy része alkalmas is a végeldöntésre, annak másik részére nézve azonban a megállapított tényállás alapján határozni nem lehet s emiatt a felülvizsgálati bíróság kiegészítőleg felold, ez mindig csak az egész követelésre nézve történhetik, ami következik abból, hogy a kiegészítő feloldás folytán a per a felebbezési bíróság előtt újból kezdődik s a felek új tényeket és bizonyítékokat érvényesíthetnek s az ezen alapon megállapítható tényállás az egész követelésre nézve irányadó lehet, melynek folytán esetleg a követelésnek, a felülvizsgálati eljárásban is eldönthető része iránt is, más ítéletet kell hozni.

Ugyanebből az okból a felülvizsgálati bíróság közben-szóító ítélettel sem határozhat, oly értelemben véve ezt, hogy ha az alap és mennyiség szerint vitás követelésnél az alap kérdését a felülvizsgálati bíróság a megállapított vagy megállapítható tényállás alapján eldönthetné is, de a mennyiség kérdésére nézve kiegészítőleg kellene feloldani, a feloldás az egész ítéletre vonatkozhatik, akkor is, ha a felülvizsgálati bíróság — mint azt fentebb más vonatkozásban említettük is — a felebbezési bíróságot csak a mennyiség kérdésének tisztázása céljából utasította volna újabb eljárásra.³⁷⁾

³⁷⁾ Kovács M.: i. m. II. k. 714. l. VI. szerint ilyenkor a felülvizsgálati bíróság közben-szóító ítéletet hozhat, lentebb azonban (VIII. a.) azt mondja, hogy a feloldás előtt hozott jogerős közben-szóító ítélet hatályát is lerontják az új eljárásban érvényesített novu-

12. §. A felülvizsgálati kérelem nyilvános előadás alapján való elintézése.

A felülvizsgálati kérelmet — mint mondtuk — vagy szóbeli tárgyalás útján, vagy nyilvános előadás alapján kell elintézni.

Az elintézésnek ezt a kétféle módját a Pp. kötelezőleg írja elő, vagyis nem teszi sem a bíróság belátásától, sem a felek akaratától függővé.

Nyilvános előadás alapján a felülvizsgálati bíróságnak akkor kell határozni, ha a kir. törvényszéknek, mint felebbezési bíróságnak ítéletét támadják meg s a per tárgyának értéke 1000 koronán alul van.

Az érték valószínűvé tételére a Pp. 476. §-a — a fentebb már említett módon — alkalmazandó. (Pp. 545. §.)

Bármilyen alapon keletkezzék tehát a félnek felülvizsgálati joga, 1000 korona értéken alól csak nyilvános előadás útján intézhető el a felülvizsgálati kérelem.

Felülvizsgálati kérelemmel bármelyik fél élhet s ellenfelének felülvizsgálati kérelmére bármelyik fél adhat a kézbesítéstől számított nyolc nap alatt válasziratot, csatlakozásnak azonban nincs helye. (Pp. 545. §.)¹⁾

mok. Ámde éppen ezért nem volna értelme közbenszóló ítéletet hozni. Elvi szempontból sem volna helyeselhető, mert ez a felső bíróság ítéletének az alsó bíróság által való megváltoztatását jelentené, ami pedig — a perújítástól eltekintve — nincs megengedve. A feloldás utáni új eljárásban pedig a novumok érvényesítése szempontjából közömbös, hogy azok mikor keletkeztek. Más a helyzet persze, ha a felülvizsgálati kérelem az 506. §. értelmében hozott közbenszóló ítélet ellen irányul, mert ilyenkor a felülvizsgálati bíróság nem is juthat abba a helyzetbe, hogy az ítélettel el nem döntött kérdésekben határozhasson. Az ő határozata ilyenkor miben sem különbözik a végítélet elleni felülvizsgálati eljárásban — az 543. §. szerint — hozandó határozatától.

¹⁾ A szó tulajdonképpeni értelmében, mert ha a felülvizsgálati határidő a félre nézve még nem járt le s ő e határidőn belül válasziratot ad s abban a felebbezési bíróság ítéletét megtámadja, az a törvényes kellékek meglétét feltételezve, mint önálló felülvizsgálati kérelem elfogadandó, ha nem is nevezte annak azt a fél.

Az ügyvédi képviselő nyilvános előadás esetén is kötelező.

A nyilvános előadás abban különbözik a szóbeli tárgyalás útján való elintézésétől, hogy a nyilvános előadás napjáról a felek nem értesítés, hanem kifüggesztés útján szereznek tudomást s hogy, bár a nyilvános előadáson jelen lehetnek, felszólalási joguk nincs. (Pp. 545. §.)

A tárgyalás az előadó előterjesztésével veszi kezdetét, de azzal egyszersmind be is fejeződik s bizonyításfelvételnek, a szó tulajdonképpeni értelmében nincs helye.

Új tények és bizonyítékok felhozhatók ugyan, de csak a felülvizsgálati kérelemben s azokat pótolni, még a mulasztás vétlenségének igazolása esetén sem lehet.

A felülvizsgálati bíróság a maga határozatát ilyenkor is a felebbezési bíróság ítéletében előadott tényállásra alapítja. És ámbár ténymegállapítási joga itt is van, az sokkal szűkebb terjedelmű, mint egyébként, t. i. tényeket csak annyiban állapíthat meg, amennyiben azt, a szó tulajdonképpeni értelmében vett, bizonyításfelvétel nélkül teheti.

Innen van, hogy nyilvános előadás esetében a felülvizsgálati bíróság sokkal többször jut abba a helyzetbe, hogy a felebbezési bíróság ítéletét (kisegítőleg) feloldja, miután ő csak az iratok alapján határozhat.

Valahányszor tehát a felek új tényeket és bizonyítékokat érvényesítenek — amennyiben ebből a célból bizonyításfelvételre van szükség — a felülvizsgálati bíróságnak az ítéletet fel kell oldani, és pedig úgy az 535. §., mint az 537. §. eseteiben, valamint a perújítás és a mellékbeavatkozás eseteiben.

A nyilvános előadást sohasem lehet szóbeli tárgyalássá átalakítani.

Arra nézve, hogy a felülvizsgálati bíróság nyilvános előadás esetében minő határozattal és milyen jogszabály alapján határozhasson, azok a szabályok lesznek megfelelően alkalmazandók, melyek a felülvizsgálati kérelemnek szóbeli tárgyalás útján való elintézése esetére megállapítva vannak.

13. §. Perorvoslatok a felülvizsgálati eljárásban.

A felülvizsgálati bíróság utolsó fokban ítélkező bíróság. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ő határozata perorvoslattal megtámadható ne lenne, ha az annak folytán keletkezett perbeli állapot a jognak meg nem felel.

Valamint azonban általában, úgy itt még inkább áll a szabály, hogy pusztán az a körülmény, hogy a bíróság határozata folytán egy, a jognak meg nem felelő állapot jött létre, a fél részére nem szükségképpen keletkeztet perorvoslati jogot, hanem — jöllehet annak, a jognak meg nem felelő állapot egyik előfeltétele — szükséges, hogy a törvényhozó, a jognak meg nem felelő konkrét perbeli állapotnak perorvoslati jogot keletkeztető hatályt tulajdonítson, ami pedig — mint mondtuk is — káuzisztikusan történik.

Minthogy azonban a felülvizsgálati bíróság utolsó fokban ítélkező bíróság, a perorvoslatok szempontjából különbséget kell tennünk először a hozott határozat, és másodsor a határozatot hozó bíróság között.

A felülvizsgálati bíróság ugyanis nemcsak mint harmadfokú, hanem némely kérdésben mint elsőfokú bíróság jár el.

Továbbá a felülvizsgálati bíraskodást nemcsak a kir. Kúria, hanem a kir. táblák is gyakorolják, tehát külön-nemű bíróságok.

A) I. Az a határozat, melyet a felülvizsgálati bíróság (s itt közömbös, hogy a Kúria vagy a tábla) harmadfokban hozott, átszármaztató (devolutív) hatályú, tehát ú. n. felebbviteli, perorvoslattal nem támadható meg.

Ellenben ha a felülvizsgálati bíróság ítélettel határoz (sőt akkor is, ha végzést hoz Pp. 422. §.), helye lehet a határozat kijavításának s kiegészítésének s erészben a Pp. 407. és 409. §-ai megfelelően alkalmazandók.

A kijavítás és kiegészítés tehát a felülvizsgálati bíróság ítéletére, illetve végzésére vonatkozik, de nem az alsó bíróságok határozatára. Kivétel a kijavítás tekintetében annyiban van, amennyiben, ha a felülvizsgálati bíróság határoza-

tába becsúszott hiba a felebbezési bírósági ítélet hibás voltának folyamánya, a kijavítás erre is kiterjed,¹⁾ ellenkező esetben a felülvizsgálati bíróság feloldással segít s elrendeli a kijavítást és pedig hivatalból is.

Az ítélet kijavítása és kiegészítése iránti kérelem tehát, mint át nem származtató hatályú perorvoslat, a felülvizsgálati eljárásban is helyt foghat.

Az ítélet kiigazításának azonban — úgy gondoljuk — helye nincs.²⁾ A Pp. ugyan ezt sem tiltja el, de ennek semmi gyakorlati haszna s így értelme sem lenne.

Nem szenvedhet kétséget ugyanis, hogy a 408. §-nak rendelkezése az ítéleti tényállásnak csak arra a részére vonatkozhatik, melyet mi perbeli (történeti) tényállásnak neveztünk, tehát a pertörténetre, de nem vonatkozik a perenkívüli tényállásra, amit a bíróság éppen az előbbtől vont következtetés útján állapított meg.³⁾ Ha ugyanis a perbeli tényállás előadása helyes, de a perenkívüli tényállás helytelen, semmi szükség a kiigazításra, a fél felebbvitel útján is orvoslást nyerhet. Holott azt, hogy a perbeli tényállás nem a valóságnak megfelelően van előadva, a felebbviteli bíróság előtt esetleg igazolni nem tudja.

Ennek a perbeli tényállásnak azonban — nagyon kevés, de a felülvizsgálati eljárásban elő nem fordulható, kivételtől eltekintve — csak a folyó perben s itt is főként a felülvizsgálati eljárás szempontjából van jelentősége, egy másik perben azonban a felülvizsgálati bíróság ítéletének perbeli tényállása jelentőséggel nem bír, mert — az elismerés és lemondás esetét kivéve — perenkívüli körülményekre — mint láttuk — tények és bizonyítékok úgysem hozhatók fel, az elismerés és lemondás pedig a per s így a felülvizsgálati bíróság döntésének tárgyát képező jogra stb. vonatkozik s így a felülvizsgálati bíróság ítéletének perbeli tényállása mint

¹⁾ V. ö. Kovács M.: i. m. II. k. 501. l. 407. §-hoz.

²⁾ Ellenk. Kovács M.: i. m. II. k. 504. l. 408. §-hoz.

³⁾ Kovács M.: i. m. 504. l. V. szerint a kiigazítás a megállapított tényekre is kiterjed; ez azonban téves.

bizonyítási eszköz, illetve mint következtetési alap, egy másik perben nem jön tekintetbe. Ha pedig az elismerés és lemondás a jegyzőkönyvben a valóság ellenére volna tanusítva, a fél orvoslást csak bűnvádi úton kereshetne, illetve ezen az alapon perújítással élhetne.

A felülvizsgálati bíróság ítéleti tényállásának kiigazítása csak akkor bírna jelentőséggel, ha a kiigazítás a perenkívüli tényállásra s ennek folytán a jogbeli megállapításra is kiterjedne. Kétségtelen azonban, hogy az ítéletben kimondott határozatához a felülvizsgálati bíróság is kötve van a Pp. 406. §-a értelmében.

Ahol pedig a felülvizsgálati bíróság elsőfokúlag jár el — így az 537. §. eseteiben — végzéssel határoz s így a 422. §. folytán kiigazításról szó sem lehet, ha pedig ítélettel határoz, t. i. a perújítás kérdésében, az erre vonatkozó tényállítások, mint perbeli tények, egy másik perre nézve jelentőséggel úgy sem bírnak s így ha a valóságnak meg nem felelően volnának is az ítéleti tényállásban tanusítva, kiigazításuknak semmi értelme nem volna.

II. Az ítélet kijavítása és kiegészítése mellett, mint további perorvoslat áll a felek rendelkezésére az előterjesztés az 562. §. megfelelő alkalmazásával, közömbös lévén itt is, hogy a felülvizsgálati eljárás a Kúria, vagy a tábla előtt van-e folyamatban.

III. Tekintet nélkül arra, hogy a felülvizsgálati eljárásra a Kúria, vagy a kir. tábla bír-e hatáskörrel, ha a felek bizonyos, a törvényben meghatározott perbeli cselekvényt elmulasztanak, azt a vétlenség igazolásának feltétele alatt pótolhatják.

Igy azután a felülvizsgálati eljárásban az igazolási perorvoslat is igénybe vehető és pedig kettős vonatkozásban.

1. Ha a fél a felülvizsgálati határidőt mulasztja el. (Pp. 451. §. és 526. §.) Ilyenkor az igazolási eljárást illetőleg a XVIII. fejezet szabályai megfelelően alkalmazandók. A kérelmet a felebbezési bírósághoz kell benyújtani, összekötve azt a felülvizsgálati kérelemmel s az igazolás kér-

désében a felülvizsgálati bíróság határoz és pedig nyilvános előadás alapján, ha a felülvizsgálati kérelmet is ilyen módon kell elintézni.

Ha a fél igazolási kérelmével kapcsolatban felülvizsgálati kérelmet nem terjeszt elő, azt — bár a 455. §-ból ez nem tűnik ki — hivatalból vissza kell utasítani. Ez következik a 453. és 529. §-ok rendelkezéséből.

A 453. §. szabálya azt jelenti, hogy az igazolási kérelem egyszersmind felülvizsgálati kérelem is s mint ilyen az 527. §. szerinti kellékeket nem nélkülözheti. Ha tehát az igazolási kérelemmel egybekapcsolt, de az id. §. kellékeivel nem bíró felülvizsgálati kérelmet vissza kell utasítani, még inkább így kell eljárni akkor, ha felülvizsgálati kérelem általában nincs.⁴⁾ Ilyenkor aztán az igazolás kérdésében való határozás felesleges volna.

2. Ha a fél válasziratával hibáján kívül késett (t. i. azt nem a tárgyalási időköz első felében, hanem későbbben terjesztette elő 531. §.), vagy ha a felülvizsgálati eljárásban érvényesíthető tényeket és bizonyítékokat a felülvizsgálati, illetve csatlakozási kérelemben hibáján kívül nem hozhatta fel. (535. §.)

Ez is igazolás, csak hogy nincs formához kötve s a törvény nem nevezi annak.⁵⁾

A félnek azt, hogy önhibáján kívül mulasztott, úgy az 1., mint a 2. esetben elég csak valószínűsíteni s ebből a célból új tényeket és bizonyítékokat hozhat fel s a felülvizsgálati bíróság e kérdésben a bizonyítás mérlegelése alapján határoz.

B) Az a körülmény, hogy a felülvizsgálati bíraskodást a kir. Kúria, vagy a kir. tábla gyakorolja, jelentőséggel

⁴⁾ Úgy látszik M a g y a r y : Perjog. 756. l. ellenk. L. azonban ugyanott 757. l. is. Ellenk. a 435. §. indokolása is. L. azonban K o v á c s M.: i. m. II. k. 591. és 593. l.

⁵⁾ V. ö. M a g y a r y : Perjog. 759. s k. l., bár ő formához nem kötött igazolásról a teljes mulasztás eseteiben beszél, de e között s a nem teljes mulasztás esetei között, ebből a szempontból, különbséget nem látunk.

bír az illető bíróságnak elsőfokon hozott határozata ellen használható perorvoslatra.

Ha ugyanis a felülvizsgálati bíróság elsőfokú végzéssel határoz, ezt átszármaztató hatályú, felebbviteli perorvoslattal, jelesen *f e l f o l y a m o d á s s a l* lehet megtámadni, de csak akkor, ha az eljárás a kir. tábla előtt van folyamatban. Persze csak annyiban, amennyiben a hozott végzéssel létesült perbeli állapot, a Pp. szerint perorvoslati jogot keletkeztet.⁶⁾ Így nevezetesen, ha a törvény kifejezetten egyfokú felfolyamodást enged. (Pp. 551. §.)

Ezek a végzések részint olyanok, melyek a perben félként nem szereplő harmadik személyeket illetnek, pl. a 117. §. esetében a 97. §-ban felsorolt személyek, a 216. §. esetében az ügyvédek, a 296. §. esetében a tanuk stb., részint olyanok, melyek a felekre is vonatkoznak, pl. 314. §., 349. §. esetében stb.

A felfolyamodási eljárásra aztán a IV. cím III. fejezetének szabályai megfelelően alkalmazandók.

Azokban a kérdésekben, melyekben a kir. tábla, mint felülvizsgálati bíróság elsőfokúlag határoz, de amelyekben a Pp. kifejezetten egyfokú felfolyamodást nem enged, felfolyamodásnak helye nincs. Így a Pp. 65., 87., 409., 457. §-ai esetében.

14. §. Perújítás a felülvizsgálati bíróság határozata ellen.

A perorvoslatokról alkotott nézetünk szerint a perújítás szintén perorvoslat, mert annak folytán szintén a perre visszahatólag adatik orvoslás, olyan okok alapján, melyek már a megváltoztatandó perbeli állapot létesülésekor fennállottak.

És éppen ezek az okok azok, melyek a jognak meg

⁶⁾ Ez is bizonyítja ama fenti tételünket (7. §.), hogy a perorvoslati eljárás lehetősége nem előfeltétele a perorvoslati jog keletkezésének.

nem felelő perbeli állapotot előidéz, melynek folytán aztán a félnek perújítási joga keletkezik.

Ezt a jogát a fél ú. n. perújítási keresettel érvényesíti, mely keresetet szabály szerint az előtt a bíróság előtt kell megindítani, mely az ügyben végérvényesen határozott.

Ebből aztán az következne, hogy, ha az ügyben a felülvizsgálati bíróság végítéletet, részítéletet, vagy közbenszó-
ló ítéletet hozott, a perújításra is ő volna illetékes.

Tekintve azonban, hogy — mint láttuk — a felülvizsgálati bíróság jogköre, a perenkívüli tények kiderítése szempontjából, korlátolt, az, hogy a perújítási keresetet a felülvizsgálati bíróság előtt kell-e megindítani, attól függ, hogy a fél perújítási jogát milyen okok keletkeztették, jelesen, hogy annak folytán olyan perenkívüli tények kiderítése is szükséges-e, melynek tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján, a történeti hűség szempontjából, való megállapítására a felülvizsgálati bíróság jogosítva nincs.

Ez utóbbi esetben ugyanis a perújítási kereset, habár az a felülvizsgálati bíróság végítélete stb. ellen irányul, a felelbeszési, esetleg az első bíróságnál indítandó meg.

Ugy hogy a perújítási keresetre a felülvizsgálati bíróság csak akkor illetékes, ha azt az 563. §. 1—7 p. alapján, vagy azok alapján *is* indítják meg. (Pp. 566. §).

Minket közelebbről csak ezek az esetek érdekelnek, miután ilyenkor a perújítási eljárásra — a perújítási jogot keletkeztető tények kiderítését illetőleg — az 537. §. szabálya alkalmazandó. (Pp. 570. §.) Ebben a kérdésben a felülvizsgálati bíróság elsőfokúlag jár el

I. A felülvizsgálati bíróságnak az a határozata, mely ellen perújítási keresetet indítani lehet, végítélet, elkülönített végítélet, részítélet, közbenszó-
ló ítélet, feloldó és felelbeszést, illetve felülvizsgálati kérelmet visszautasító végzés.

Lehet továbbá nemcsak érdemi, hanem ügybeli ítélet is, habár nem minden ügybeli ítélet támadható meg perújítási keresettel.

Az, hogy a végítélet és részítélet ellen perújításnak

helye van, kétséget nem szenvedhet, indokolást igényel azonban az, hogy a felülvizsgálati bíróság egyéb határozata ellen is lehet perújítással élni.

a) Így mindennek előtt a közbenszóló ítélet ellen. Fentebb már említettük hogy a felülvizsgálati bíróság — nézetünk szerint — oly értelemben nem hozhat közbenszóló ítéletet, hogy a felebbezési bíróságnak az alap és mennyiség kérdésében hozott végítéletét, az alapot illető részében helybenhagyja, a mennyiséget illető részében pedig feloldja, a felebbezési bíróságot pedig további eljárásra utasítsa.

De ha a felülvizsgálat a felebbezési bíróság közbenszóló ítélete ellen irányul, a felülvizsgálati bíróságnak az az ítélete, mellyel a megtámadott ítéletet helybenhagyja, vagy megváltoztatja (tulajdonképpen értelemben), szintén közbenszóló ítélet lesz.

A megváltoztató, tehát a keresetet elutasító ítélet ellen perújítási keresetnek kétség kívül helye van. Az ilyen ítélet aztán, jöllehet a pert végleg befejezi, azért mégis közbenszóló ítélet.

A helybenhagyó ítélet pedig akkor támadható meg perújítással, ha az annak folytán újból kezdődő felebbezési eljárás, ítélethozatal nélkül, megszűnt. (Pp. 446. és 475. §-ok.¹⁾).

b) A feloldó végzés ellen, amennyiben az a végítélet alapjául szolgált. (Pp. 565. §.) Úgy gondoljuk ennél fogva, hogy amennyiben a felülvizsgálati bíróság önálló orvoslásként oldotta fel, akár a felebbezési, akár a első bíróság ítéletét, miután az újabb eljárásban hozott ítélet, a feloldó végzéssel okozati összefüggésben nem áll, a feloldó határozat ellen fennálló perújítási okok alapján, a hozott ítélet perújítással nem is támadható meg.

Ha ellenben a felülvizsgálati bíróság kiegészítőleg oldotta fel a felebbezési bíróság ítéletét s a felebbezési bíróság az új eljárásban, a felülvizsgálati bíróságnak a feloldó végzés-

¹⁾ V. ö. Kovács M.: i. m. II. k. 731. l. 563. §-hoz.

ben elfoglalt álláspontja alapján, hozta meg ítéletét, ezt az ítéletet, a feloldó határozat ellen fennálló perújítási okok alapján, meg lehet támadni.

c) A felebbezést, illetve a felülvizsgálati kérelmet visszautasító végzés ellen. A felebbezés visszautasítása ugyanis azt eredményezi, hogy az első bíróság ítélete jogerős lesz. Ha tehát a visszautasító végzésre nézve valamely perújítási ok forog fenn, perújításnak éppen úgy helye van, mintha a felülvizsgálati kérelem utasíttatik vissza s ennek folytán a felebbezési bíróság ítélete jogerőre emelkedik, feltéve itt is, hogy a visszautasító végzésre nézve forog fenn az 563. §. 1., 2., 3. vagy 7. pontjaiban említett valamely perújítási ok.

Ellenben a keresetet visszautasító határozat ellen perújításnak nincsen helye s ennek indoka egyben az előbbi tétel indokául is szolgál. T. i. a kereset visszautasítása esetén, a felülvizsgálati bíróság úgy az első, mint a felebbezési bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, ilyenkor nincs ítélet s így misem áll útjában az új kereset indításának, holott az előbb említett két esetben jogerős ítélet van, új kereset nem indítható, a fél pedig a felebbezés, illetve a felülvizsgálati kérelem visszautasítása folytán elesett az illető instanciáktól. Ennek pedig nem szabad megtörténni.

Következik ez abból is, hogy amidőn a Pp. a perújítási keresetre a felülvizsgálati bíróság hatáskörét és illetékeségét állapítja meg (566. §. 2-ik bek.), a felülvizsgálati bíróság végítélete mellett, az ő határozatát is említi és pedig általánosságban, minden közelebbi megjelölés nélkül, holott más esetben a felülvizsgálati bíróságnak olyan határozatáról beszél, mely a végítélet alapjául szolgált.

d) Az ügybeli ítélet ellen. Itt azonban különböztetni kell. Ügybeli ítélet alatt — mint láttuk — az olyan ítéleteket kell érteni, melyek a jogvédelem valamely perbeli előfeltételéről határoznak, annélkül, hogy az anyagi előfeltételre, jelesen a per tárgyra, nézve döntést tartalmaznának.

A Pp. azonban némely ügybeli ítéletet perítélet jelle-
gével ruház fel, így a polgári perút és a jogképesség kér-
désében hozott ítéletet. (180. §. 1. és 6. p.)

Már most a perítélet ellen perújításnak helye nincs,
mert az ilyen ítélet az új keresetet nem gátolja.²⁾

Az ügybeli ítélet ellenben perújítással megtámadható,
ha a bíróság azzal a jogképesség kérdésében határozott,
ami különösen a korlátolt jogképesség esetében nem szen-
vedhet kétséget. Továbbá, ha a belföldi bíróság jogható-
ságának kérdésében döntött.

Hasonlóképpen áll a dolog a perviteli jogosultság (ke-
reshetőség³⁾ és a jogvédelmi szükséglet szempontjából.

Ez utóbbi szempontból az az ítélet, mely az időelőtti-
ség kérdésében, vagy a megállapítási érdek fennállása,
vagy fenn nem állása iránt határoz, perújítással meg-
támadható.

A konstitutív ítéletre ez azért sem lehet vitás, mert
ott a jog és a jogvédelmi szükséglet (érdek) — mint láttuk
is — egymástól elválaszthatatlan, bár a konstitutív pe-
rekben a törvény a perújítást sokszor kizárja, illetve meg-
szorítja. (Pp. 715. §. stb. 682. §.)

Ellenben nincs helye perújításnak az ellen az ügybeli
ítélet ellen, amely a polgári perút kizárt voltát állapítva
meg, a pert beszüntette. Igaz, hogy ez sem perítélet, mert
nem a per, hanem a jogvédelem előfeltételéről határoz.
Ámde az ilyen ítélettel szemben a törvényhozó különös
eljárást ír elő.

Új keresetnek egyelőre ugyan nincsen helye, de ha a
fél által megkeresett közigazgatási hatóság is hatáskörének

²⁾ A német perrend 275. §-a — a perorvoslatok szempontjából
— az ilyen ítéletet is végítéletnek tekintvén, a német írók azzal
szemben helyt adnak a semmiségi és a perújítási keresetnek, ami
annyiban talán következetlenség, amennyiben azokat nem tekin-
tik perorvoslatoknak. V. ö. Stein: i. m. II. k. 157. l. 578. §-hoz.
Seuffert: i. m. II. k. 2. l. 511. §-hoz. Hellwig: System.
865. l. L. még az id. helyeken való utalásokat.

³⁾ Igy C. 139/95. ápr. 3. Grill D. T. VI. k. 405. l.

hiányát állapítja meg, a fél orvoslásért a hatásköri bírósághoz fordulhat s ez, úgy a bíróságot, mint a közigazgatási hatóságot kötelezően dönti el a kérdést. (1907. évi LXI. t.-c.⁴⁾)

II. Azok az okok, melyek alapján a perújítási keresetet a felülvizsgálati bíróság előtt kell megindítani, a következők:

1. a felülvizsgálati bíróság nem volt szabályszerűen alakítva;

2. a felülvizsgálati bíróság ítéletének (határozatának) hozatalában törvénynél fogva kizárt bíró vett részt, feltéve, hogy ez akadály kizárási kérelemmel sikertelenül nem volt érvényesítve;

3. a felülvizsgálati bíróság ítéletének hozatalában olyan bíró vett részt, akit a fél kifogása következtében kizártak;

4. a fél, akinek perbeli cselekvőképessége nem volt, a felülvizsgálati eljárásban, nem törvényes képviselő által vett részt;

5. valamelyik fél nevében harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el;

6. valamelyik fél ellenfelét, előtte tudvalevő tartózkodóhelyének elhallgatásával, mint ismeretlen tartózkodását, vagy az előtte ismeretes örökösöket, mint ismeretleneket idézte perbe;

7. a felülvizsgálati bíróság határozatának hozatalában oly bíró vett részt, aki a perben hivatali kötelességét valamelyik féllel szemben büntető törvénybe ütköző módon megszegte. (Pp. 563. §. 1—7. p.)

A 4., 5., 6. és 7. p. alapján perújításnak csak az 564. §. feltétele alatt van helye, ugyanennek a §-nak az 1. és 3. p.-ra való utalása, a felülvizsgálati eljárásban jelentőséggel nem bír, miután a felülvizsgálati bíróságnak e tárgyban hozott — habár elsőfokú — határozata felebbvitellel nem támadható meg.

⁴⁾ Az itt tárgyalt kérdések indokolását adtuk: szerző: i. m. 102. l. és 8. §. L. az ott hivatolt irodalmat is, továbbá: Jogt. Közl. 1915. évf. 1. sz.

Ha pedig a félnek több perújítási joga keletkezett s azoknak alapját részben az itt felsorolt, részben más okok (Pp. 563. §. 8—12. p.) képezik, perújítási keresetet a felülvizsgálati bíróság előtt kell megindítani, de az ő határozata ilyenkor is az 1—7. p. alapján keletkezett perújítási jogok elbírálására szorítkozik s annak megtörténte után az ügyet a felebbezési bírósághoz teszi át. Ilyenkor tehát a perújítás kérdésében két ítélet lesz.⁵⁾

III. Az eljárás ú. n. perújítási keresettel, illetve keresetlevéllel indul meg, melyre általában a keresetlevélre megállapított szabályok alkalmazandók, azzal az eltéréssel, hogy itt a jog (perújítási ok) előadása a keresetlevélben nem kívántatik meg, de lényeges kellék a megtámadott ítélet megjelölése s a perújítás kijelentése. (Pp. 569. §.)

Miután a Pp. ezt általános szabállyá teszi, alkalmazandó az a felülvizsgálati eljárásban is, amit különösen abból is következtetünk, hogy a Pp. 573. §-a a felülvizsgálati eljárás szabályait kifejezetten csak az alapper új tárgyalására és az abban hozandó határozatra írja elő, az 568. §. szerint pedig a perújításra azok a szabályok alkalmazandók, melyek a perindításra és a további eljárásra irányadók, amennyiben ebből a címből (tehát csak az ötödik címből) más nem következik.

Az 573. §. indokolása azt mondja, hogy a felülvizsgálati bíróság előtt külön perújítási eljárás létesítésére nincs semmi ok, mert a felülvizsgálati eljárás teljesen alkalmas a perújítás tárgyalására is. S valóban azok a perújítási jogok, melyek elbírálása a felülvizsgálati bíróság jogkörébe tartozik, a felülvizsgálati eljárás alapján is megállapíthatók.

Vitás tehát nem is az eljárás lebonyolítása, hanem csak az lehet, hogy a perújítási keresetlevél a felülvizsgálati eljárásban más jelentőséggel bír-e, mint egyébként, jelesen, hogy csak előkészítő irat, vagy pedig, a felülvizsgálati eljárás jellegének megfelelően, érdemleges perirat, ennél-

⁵⁾ V. ö. Magyary: Perjog. 778. l.

fogva a perújítási jog már a keresetlevélben előadandó, a jogot keletkeztető tényekkel és bizonyítékokkal együtt, vagyis az 535. §. ut. bek.-re való tekintettel a jogot substantializálni kell-e, vagy sem.

Amennyiben a perújítási keresetet nyilvános előadás alapján intézik el, kétségkívül elő kell adni és substantializálni a perújítási jogot már a keresetlevélben, amennyiben azonban szóbeli tárgyalás tartandó, azon a perújítás kérdésében tények és bizonyítékok felhozhatók, sőt új perújítási jogok is érvényesíthetők, az 535. §. ut. bek. korlátaira való tekintet nélkül.⁶⁾

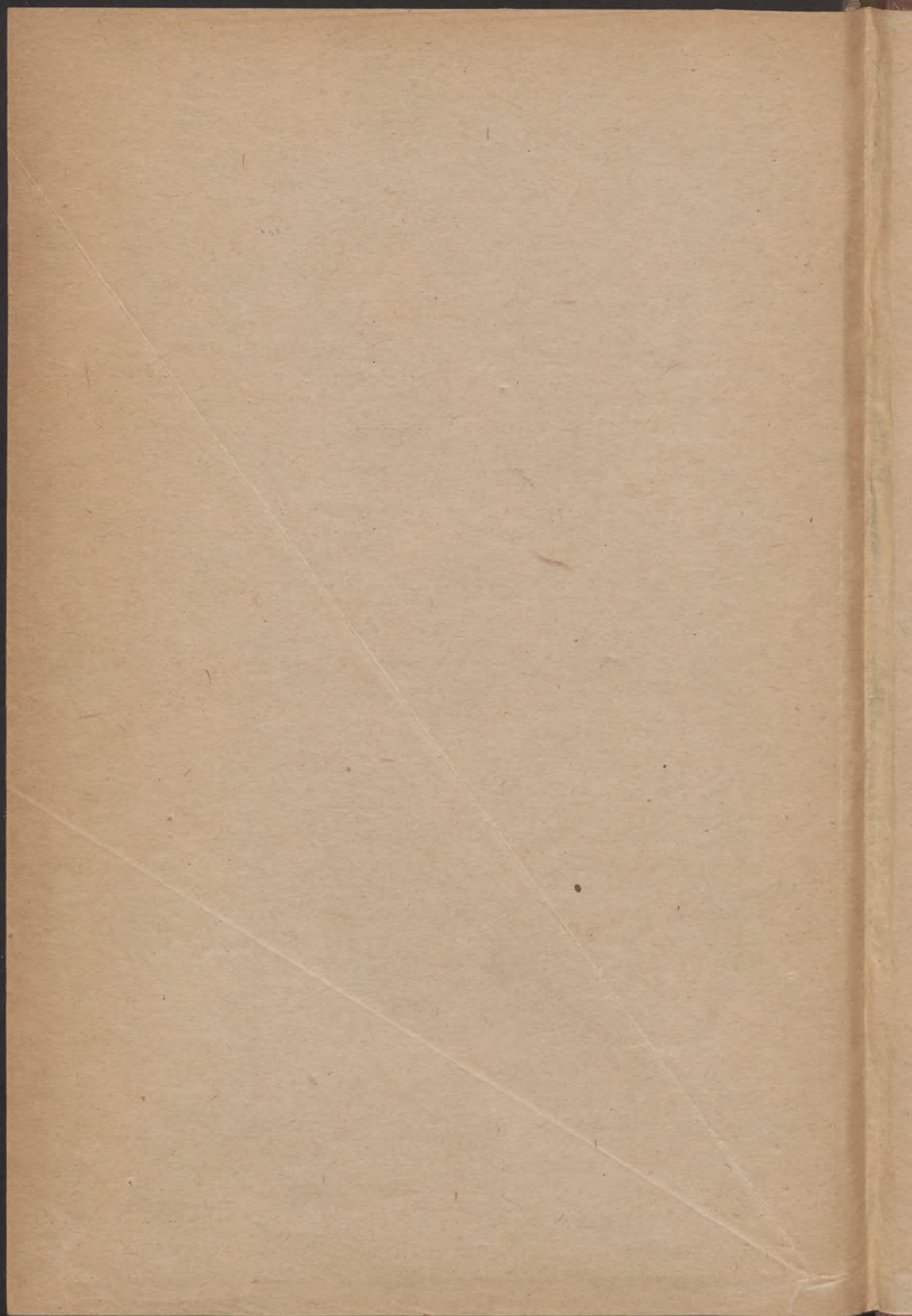
Ez pedig az elmondottakon kívül abból is következik, hogy a perújítási határidő lejártáig ezek az új jogok amúgy is érvényesíthetők volnának s így perökonómiai szempontok is indokolják, hogy azok a szóbeli tárgyaláson feltétlenül felhozhatók legyenek. Aztán a perújítási keresettel a felülvizsgálati kérelmet nem kell összekapcsolni, ez utóbbi már úgy is a bíróságnál van, s így azok az okok, melyek az igazolási kérelemnél, mint láttuk, szükségessé teszik, hogy ez utóbbi a felülvizsgálati kérelem kellékeivel bírjon, a perújítási keresetnél figyelembe nem jöhetnek.

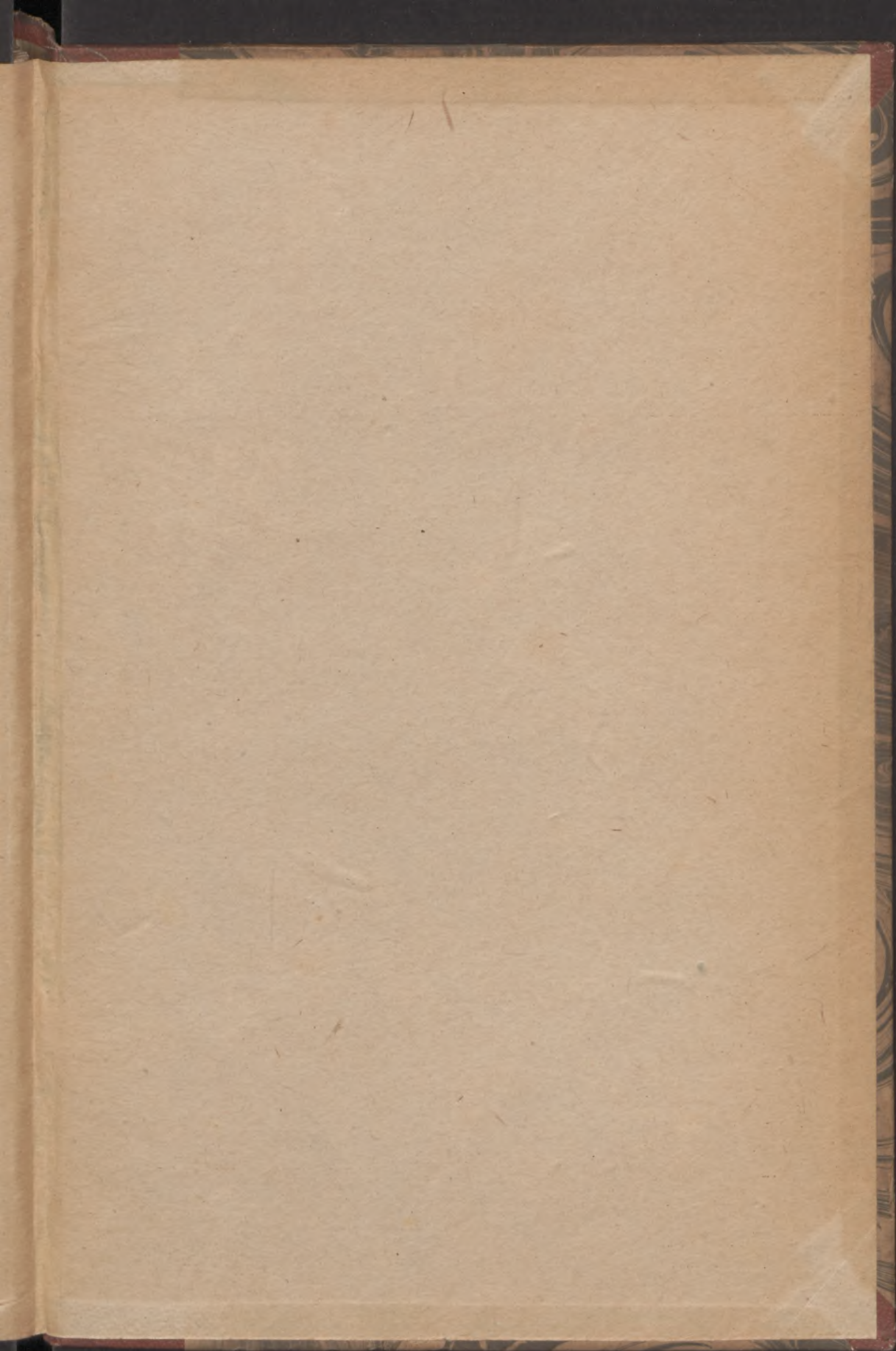
Ha a felülvizsgálati bíróság a perújításnak helyt ad, de az alapperben magában nem határozhat, mert az ítélet olyan perújítási jog alapján is meg van támadva, melynek eldöntésére a felülvizsgálati bíróság nincs hivatva, közben-szólo ítéletet hoz.

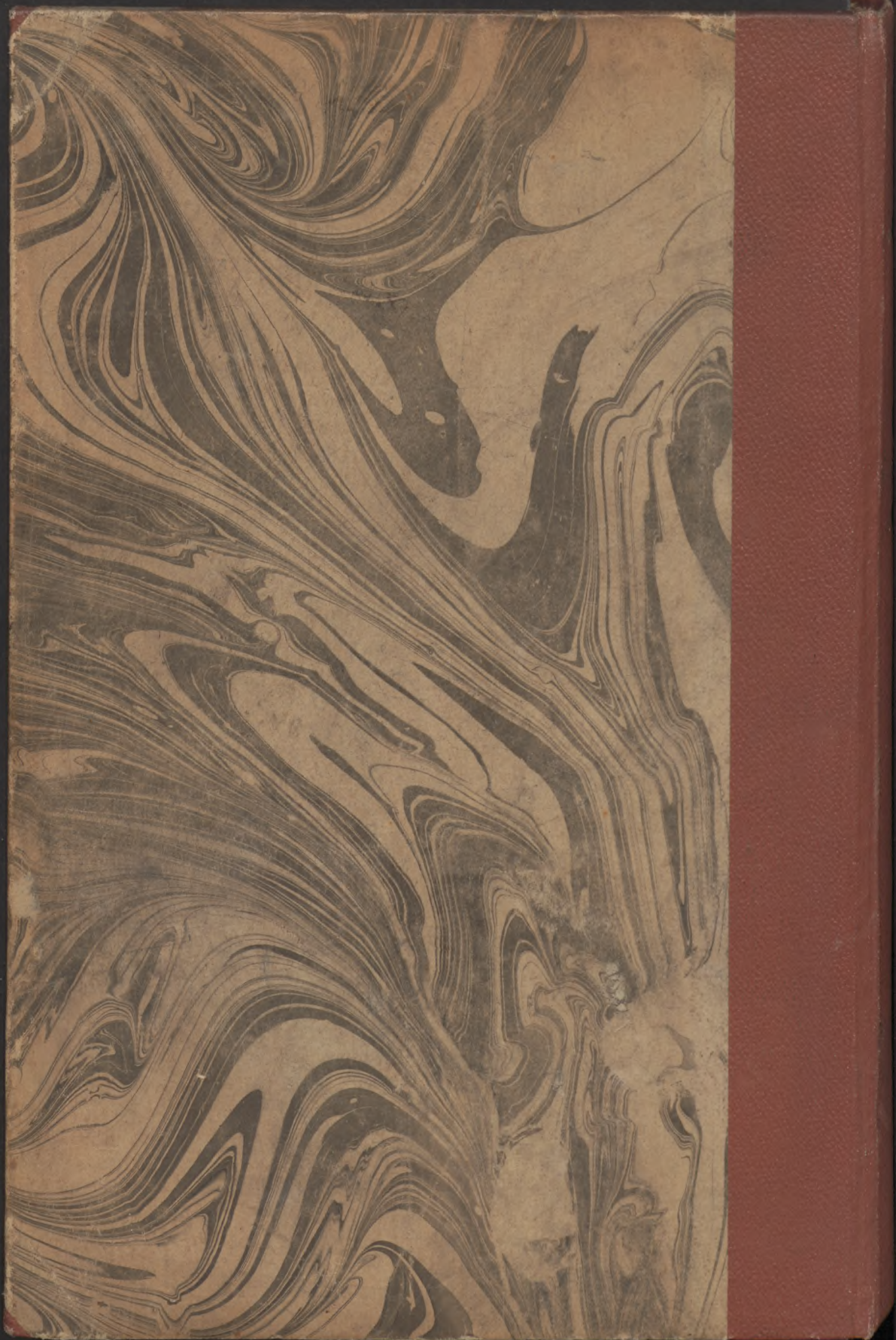
Ellenkező esetben, ha t. i. a perújítás az 563. §. 1—7. pontjai alapján történt s a kérelemnek helyt ad, az alapperben az 543. §. értelmében határoz.

A perújítás kérdésében szükséges bizonyításfelvétel, az 537. §. értelmében történik. (Pp. 570. §. ut. bek.)

⁶⁾ Ellenk. M a g y a r y: Perjog. 781. l.

BACSO

A
felül
vizsgálatai
díjárás

